

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนนอกระบบโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ด้อยชั้น
ในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี

ชื่อและนามสกุล นายประมวล ชันกสิกรรม
แขนงวิชา การศึกษานอกระบบ
สาขาวิชา ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อาจารย์ที่ปรึกษา 1. ศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี สังข์ศรี
2. รองศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ คีสมโชค
3. รองศาสตราจารย์ ดร.สมถวิล วิจิตรวรรณ

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ได้ให้ความเห็นชอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว

.....
.....ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร.สุนทร สุนันท์ชัย)

.....
.....กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี สังข์ศรี)

.....
.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ คีสมโชค)

.....
.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมถวิล วิจิตรวรรณ)

คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์
ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชา
การศึกษานอกระบบ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

.....
.....ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.สิริวรรณ ศรีพหล)

วันที่ 19 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2550

ชื่อวิทยานิพนธ์ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนนอกระบบโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน
จังหวัดปทุมธานี

ผู้วิจัย นายประมวล ชันกสิกรรม ปริญา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การศึกษานอกระบบ)
อาจารย์ที่ปรึกษา (1) ศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี สังข์ศรี (2) รองศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ ดิสมโชค
(3) รองศาสตราจารย์ ดร.สมถวิล วิจิตรวรรณมา ปีการศึกษา 2549

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอน การศึกษานอกระบบโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ต้องขังใน เรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี (2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียน หลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ต้องขังใน เรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี และ (3) เสนอแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอน การศึกษานอกระบบโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ประกอบด้วย (1) ผู้เรียนที่เป็นผู้ต้องขังชายและหญิงที่ลงทะเบียนเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี ในปีการศึกษา 2548 รวม 5 แห่ง จำนวน 354 คน และเลือกผู้เรียนที่เป็นผู้ต้องขัง เพื่อสัมภาษณ์เพิ่มเติม 30 คน และ (2) ครูประจำกลุ่มจำนวน 8 คน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วยแบบสอบถามความคิดเห็นแบบมาตราประมาณค่าและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า (1) สภาพการจัดการเรียนการสอน ผู้เรียนส่วนใหญ่เรียนเพื่อนำวุฒิไปสมัครงาน ครูประจำกลุ่มเป็นเจ้าหน้าที่เรือนจำ วิธีการสอนใช้การบรรยายและฝึกปฏิบัติ รวมทั้งให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนทุกครั้ง เรือนจำและทัณฑสถานอำนวยความสะดวกในการเรียน โดยจัดหาอุปกรณ์ในการเรียนการสอน ห้องเรียน ห้องสมุด และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ (2) ผู้เรียนมีความคิดเห็นว่ปัจจัยทุกด้านต่อไปนี้อยู่เกี่ยวข้องกับการเรียนนอกระบบโรงเรียนในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านผู้เรียน ด้านครูประจำกลุ่ม ด้านวิธีการสอนและสื่อ ด้านผู้บังคับบัญชาและด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา เมื่อจัดลำดับความสำคัญของปัจจัยดังกล่าวพบว่า ความคิดเห็นของผู้เรียนและครูประจำกลุ่มเหมือนกันคือ ระบุว่าด้านผู้เรียนมีความสำคัญอันดับ 1 และ (3) ความคิดเห็นต่อแนวทางที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้สำเร็จ ได้แก่ ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มทุกครั้งและมีการทบทวนบทเรียนก่อนสอบ ครูประจำกลุ่มต้องมีความเป็นกันเองกับผู้เรียน มีความยุติธรรมในการให้คะแนน แบบเรียนต้องเพียงพอกับผู้เรียน ผู้บังคับบัญชาต้องมีนโยบายที่ชัดเจนในการจัดการศึกษา ให้การสนับสนุนอุปกรณ์การเรียนการสอน และอำนวยความสะดวกในการนำสื่อเข้ามาในเรือนจำ และควรจัดสถานที่เรียนเป็นการเฉพาะ รวมทั้งควรจัดให้มีการเรียนการสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพสาขาต่างๆ และหลักสูตรการสนทนาภาษาอังกฤษ เป็นต้น

คำสำคัญ การเรียนนอกระบบโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้ต้องขัง เรือนจำ ทัณฑสถาน

Thesis title: Factors Related to Non-Formal Learning Based on the Basic Education Curriculum, B.E. 2544, at the Upper Secondary Level of Convicts in Prisons and Correction Institutions in Pathum Thani Province

Researcher: Mr. Pramuan Khunkasikum; **Degree:** Master of Education (Non-Formal Education); **Thesis advisors:** (1) Dr.Sumalee Sungsi, Professor; (2) Dr.Phornthip Deesomchok, Associate Professor; (3) Dr.Somtawin Wjittawanna, Associate Professor; **Academic year:** 2006

ABSTRACT

The purposes of this research were to: (1) study conditions of instruction in the non-formal education program based on the Basic Education Curriculum, B.E. 2544, at the upper secondary level for convicts in prison and correction institutions in Pathum Thani Province; (2) study factors affecting non-formal learning based on the Basic Education Curriculum, B.E. 2544, at the upper secondary level of convicts in prisons and correction institutions in Pathum Thani Province; and (3) propose guidelines for instructional development of the non-formal education program based on the Basic Education Curriculum, B.E. 2544, at the upper secondary level for convicts in prisons and correction institutions in Pathum Thani Province.

The research samples comprised (1) 354 male and female convicts who registered for study at the upper secondary level in five prisons and correction institutions in Pathum Thani Province, 30 of whom were subsequently selected for further interviews; and (2) eight teachers in the program. The employed research instruments were a rating scale questionnaire and an interview structure. Statistics employed for data analysis were the percentage, mean, and standard deviation.

Research findings were as follows: (1) Regarding instructional condition, the majority of convict students registered for study with the purpose to earn a certificate that could be later used for job application. Program teachers were personnel of the prisons / correction institutions. The employed teaching methods were the lecture method in combination with student practices and student participation in every lesson. The prisons / correction institutions provided the classrooms, library, instructional materials and equipment, and other facilities for learning. (2) Convict students had opinions that the following factors were related to non - formal learning at the high level: the learners, teachers, teaching method and media, supervisors, and environment of the place. When the above factors were ranked according to importance, opinions of students and teachers were in agreement that the learners were most important. (3) The proposed opinions as guidelines for students to achieve success in their study were the following: students had to participate in learning activities every time and review their lessons before the examination; teachers had to be friendly to students and be fair in giving the grades; textbooks had to be sufficient for learners; the supervisor had to have a clear policy on provision of education, provide supports on instructional aids, facilitate the bringing of learning media from outside, and provide a specify place to be used as the study site. Also, training programs in various vocations and English conversation programs should be offered.

Keywords: Non-formal learning, Upper secondary level, Convict, Prison, Correction institution

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนนอกระบบโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน
จังหวัดปทุมธานี สามารถสำเร็จด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาเป็นอย่างสูงจาก ศาสตราจารย์
ดร.สุมาลี สังข์ศรี รองศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ ดีสมโชค รองศาสตราจารย์ ดร.สมถวิล วิจิตรวรรณ
คณาจารย์ แขนงวิชาการศึกษานอกระบบสาขาวิชาศึกษาศาสตร์และคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่ได้
ให้ความรู้ความเข้าใจในการศึกษา เพื่อเป็นพื้นฐานในการวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้บัญชาการเรือนจำและผู้อำนวยการทัณฑสถาน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ใน
เรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี ทุกท่าน ที่เอื้อเฟื้อข้อมูล และให้ความสะดวกในการเก็บ
รวบรวมข้อมูลผู้ต้องขัง

ท้ายที่สุด ขอขอบคุณความดีและประโยชน์อันจะเกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ แด่บิดามารดาผู้
บังเกิดเกล้า ครอบครัวของผู้วิจัย และผู้มีพระคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้

นายประมวล ชันกสิกรรม

มีนาคม 2550

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	3
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	8
ทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษาและทฤษฎีการเรียนรู้.....	16
การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ต้องขัง ในเรือนจำและทัณฑสถาน.....	24
การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในเรือนจำและทัณฑสถาน.....	30
ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียน.....	43
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	50
สรุปแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวข้อง.....	55
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	57
ประชากร.....	57
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย.....	59
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	61
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	61

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	64
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป.....	65
ตอนที่ 2 สภาพการจัดการเรียนการสอนในเรือนจำ/ทัณฑสถาน.....	70
ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียน ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน.....	91
ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อแนวทางในการพัฒนา การเรียนการสอน การศึกษานอกระบบ โรงเรียน ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน.....	115
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	123
สรุปการวิจัย.....	123
อภิปรายผล.....	132
ข้อเสนอแนะ.....	143
บรรณานุกรม.....	146
ภาคผนวก.....	152
ก แบบสอบถามสำหรับผู้เรียน.....	153
ข แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้เรียน.....	167
ค แบบสัมภาษณ์สำหรับครูประจำกลุ่ม.....	172
ง ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ (แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์).....	178
จ หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือ และขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล.....	180
ประวัติผู้วิจัย.....	188

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ต้องขังชายและหญิง กระจายตามเรือนจำและทัณฑสถานในจังหวัดปทุมธานี.....	58
ตารางที่ 3.2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ต้องขังชายและหญิง กระจายตามเรือนจำและทัณฑสถานในจังหวัดปทุมธานี เพื่อทำการสัมภาษณ์เพิ่มเติม.....	58
ตารางที่ 3.3 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูประจำกลุ่มในเรือนจำ และทัณฑสถานจังหวัดปทุมธานี.....	59
ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้เรียน	65
ตารางที่ 4.2 ข้อมูลทั่วไปด้านครูประจำกลุ่ม.....	67
ตารางที่ 4.3 สภาพการจัดการเรียนการสอนด้านตัวผู้เรียน	70
ตารางที่ 4.4 สภาพการจัดการเรียนการสอนด้านครูประจำกลุ่ม.....	72
ตารางที่ 4.5 สภาพการจัดการเรียนการสอนด้านวิธีการสอนและสื่อ.....	74
ตารางที่ 4.6 สภาพการจัดการเรียนการสอนด้านผู้บังคับบัญชา.....	76
ตารางที่ 4.7 สภาพการจัดการเรียนการสอนด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา.....	78
ตารางที่ 4.8 สภาพการจัดการเรียนการสอนด้านตัวผู้เรียน	81
ตารางที่ 4.9 สภาพการจัดการเรียนการสอนด้านครูประจำกลุ่ม.....	83
ตารางที่ 4.10 สภาพการจัดการเรียนการสอนด้านวิธีการสอนและสื่อ.....	84
ตารางที่ 4.11 สภาพการจัดการเรียนการสอนด้านผู้บังคับบัญชา.....	88
ตารางที่ 4.12 สภาพการจัดการเรียนการสอนด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา.....	89
ตารางที่ 4.13 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อปัจจัย ที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนด้านตัวผู้เรียน	91
ตารางที่ 4.14 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อปัจจัย ที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนด้านครูประจำกลุ่ม.....	92
ตารางที่ 4.15 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อปัจจัย ที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนด้านวิธีการสอนและสื่อ.....	93
ตารางที่ 4.16 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อปัจจัย ที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนด้านผู้บังคับบัญชา.....	94

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.17 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้เรียน ต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบ โรงเรียน ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา.....	95
ตารางที่ 4.18 ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อปัจจัยด้านผู้เรียนที่มีผลต่อ การเรียนนอกระบบ โรงเรียน ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน	97
ตารางที่ 4.19 ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อปัจจัยด้านครูประจำกลุ่มที่มีผลต่อ การเรียนนอกระบบ โรงเรียน ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน	99
ตารางที่ 4.20 ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อปัจจัยด้านวิธีการสอนและสื่อ ที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบ โรงเรียน ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน	101
ตารางที่ 4.21 ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อปัจจัยด้านผู้บังคับบัญชาที่มีผลต่อ การเรียนนอกระบบ โรงเรียน ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน	105
ตารางที่ 4.22 ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบ โรงเรียน ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน	107
ตารางที่ 4.23 ความถี่ของการเรียงลำดับ ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอน	109
ตารางที่ 4.24 ความคิดเห็นของครูประจำกลุ่มต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียน การสอนในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ด้านผู้เรียน	110
ตารางที่ 4.25 ความคิดเห็นของครูประจำกลุ่มต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียน การสอนในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ด้านครูประจำกลุ่ม	111
ตารางที่ 4.26 ความคิดเห็นของครูประจำกลุ่มต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียน การสอนในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ด้านวิธีการสอนและสื่อ	112
ตารางที่ 4.27 ความคิดเห็นของครูประจำกลุ่มต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียน การสอนในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ด้านผู้บังคับบัญชา.....	112
ตารางที่ 4.28 ความคิดเห็นของครูประจำกลุ่มต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียน การสอนในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา.....	113
ตารางที่ 4.29 ความถี่ของการเรียงลำดับ ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอน	114
ตารางที่ 4.30 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เรียนต่อแนวทางที่จะช่วยให้ผู้เรียน ในเรือนจำและทัณฑสถาน เรียนได้จนประสบผลสำเร็จ	115

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.31	
ความคิดเห็นต่อแนวทางที่จะช่วยให้เรียนสำเร็จ	
ปัจจัยด้านผู้เรียน	116
ตารางที่ 4.32	
ความคิดเห็นต่อแนวทางที่จะช่วยให้เรียนสำเร็จ	
ปัจจัยด้านครูประจำกลุ่ม	117
ตารางที่ 4.33	
ความคิดเห็นต่อแนวทางที่จะช่วยให้เรียนสำเร็จ	
ปัจจัยด้านวิธีการสอนและสื่อ	118
ตารางที่ 4.34	
ความคิดเห็นต่อแนวทางที่จะช่วยให้เรียนสำเร็จ	
ปัจจัยด้านผู้บังคับบัญชา.....	119
ตารางที่ 4.35	
ความคิดเห็นต่อแนวทางที่จะช่วยให้เรียนสำเร็จ	
ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา.....	120
ตารางที่ 4.36	
ความคิดเห็นต่อการจัดหลักสูตรเพิ่มเติม.....	120
ตารางที่ 4.37	
ความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอน	
นอกระบบโรงเรียนในปัจจุบัน.....	121
ตารางที่ 4.38	
ความถี่ของการเรียงลำดับต่อแนวทางที่จะช่วยให้ผู้เรียน	
เรียนจนประสบความสำเร็จ.....	122

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	4
ภาพที่ 2.1 โครงสร้างหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย.....	26
ภาพที่ 2.2 โครงสร้างการบริหารการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังระหว่างกรมราชทัณฑ์ กับการศึกษานอกโรงเรียน	34
ภาพที่ 2.3 โครงสร้างการบริหารการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังภายในเรือนจำ.....	35
ภาพที่ 2.4 แผนภูมิการบริหารกิจกรรมการศึกษาของโรงเรียนผู้ใหญ่ ในเรือนจำและทัณฑสถาน.....	42

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาของประเทศไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ประกอบกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 9 ได้มุ่งเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยพิจารณาเห็นว่าเมื่อคนพัฒนาแล้ว การพัฒนาในด้านอื่นๆ จะเกิดตามมาในภายหลัง นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 ได้กำหนดไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” แต่การจัดการศึกษาของภาครัฐในระบบโรงเรียนปัจจุบัน ยังไม่สอดคล้อง และสนองตอบความต้องการในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ยังมีประชาชนอีกเป็นจำนวนมากที่พลาดโอกาสในการศึกษา เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนข้อจำกัดอีกหลายประการที่ไม่เอื้อต่อการเข้าเรียนภาคปกติ ซึ่งภาครัฐยังไม่สามารถพัฒนาจัดการศึกษาดังกล่าวให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย ทุกพื้นที่ได้ จึงต้องมีการศึกษาอีกรูปแบบหนึ่งที่แตกต่างกันกับการศึกษาในระบบโรงเรียน ที่ใช้กับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ซึ่งมีความยืดหยุ่นกว่า ทั้งเวลา สถานที่ วิธีเรียน และหลักสูตรการศึกษา มาจัดการศึกษาทดแทนอย่างเหมาะสม เพื่อยกระดับการศึกษาของประชาชน สร้างความเท่าเทียมทางการศึกษา โดยมีสิทธิประโยชน์ต่างๆ เทียบเท่ากับการศึกษาในระบบโรงเรียนทุกประการ ซึ่งการศึกษาดังกล่าวก็คือ “การศึกษานอกระบบโรงเรียน”

กรมราชทัณฑ์ เป็นองค์กรหนึ่งที่นำการศึกษานอกระบบโรงเรียน มาจัดให้กลุ่มผู้ต้องขังโอกาสทางการศึกษาที่เป็นผู้ต้องขังอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถาน จากสถิติของกรมราชทัณฑ์ปี พ.ศ. 2547 มีผู้ต้องโทษในเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 167,142 คน ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 25 - 35 ปี และมีการศึกษาน้อยกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานสิบสองปีอีกเป็นจำนวนมาก กรมราชทัณฑ์จึงได้กำหนดแผนปฏิบัติการ พ.ศ. 2547 - 2551 โดยได้กำหนดตัวชี้วัดด้านการจัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขังคือ ในปี พ.ศ. 2547 จำนวนนักโทษเด็ดขาดที่มี

คุณวุฒิทางการศึกษาระดับภาคบังคับ (ม.3) จะต้องได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น และผ่านเกณฑ์การประเมินของสำนักงานการศึกษานอกโรงเรียนร้อยละ 50 ของผู้ต้องขังทั้งหมด แต่กรมราชทัณฑ์สามารถจัดการศึกษาให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษาสูงขึ้นกว่าภาคบังคับ และผ่านเกณฑ์การประเมินของสำนักงานการศึกษานอกโรงเรียนถึงร้อยละ 95.61 (รายงานประจำปี กรมราชทัณฑ์ 2547 : 51)

นับว่าการจัดการศึกษาของเรือนจำและทัณฑสถาน ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง โดยความร่วมมือจากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ที่ได้จัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังที่ยังไม่จบการศึกษาขั้นพื้นฐานฯ ซึ่งการจัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขังเป็นการแก้ไขพฤติกรรมเสียไปพร้อมกันกับการพัฒนาคุณธรรม การฝึกวิชาชีพ เพื่อยกระดับทางความคิดของผู้ต้องขังให้คิดเป็นและสร้างสรรค์ พร้อมทั้งจะกลับไปอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข ดังที่ประเสริฐ เมฆมณี (2535 : 50-51) ได้พูดถึงภารกิจด้านการศึกษาของเรือนจำและทัณฑสถานว่า “เป็นองค์กรแปรเปลี่ยนพฤติกรรมหรือปรุงแต่งแก้ไขและพัฒนาบุคลิกภาพของผู้ต้องขัง เพื่อฟื้นฟูสภาวะทางร่างกาย จิตใจ อาชีพ และสถานภาพทางสังคมของบุคคลที่เสื่อมโทรมแล้วให้สู่สภาวะปกติ เป็นที่ยอมรับของสังคมภายหลังได้รับการปลดปล่อยหรือพ้นโทษแล้ว”

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าการศึกษามีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาผู้ต้องขังทั้งทางด้านจิตใจและร่างกาย เป็นการสร้างโอกาสความเท่าเทียมทางการศึกษา แม้การจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังในปัจจุบันจะได้รับความสนใจจากทุกภาคส่วนมากขึ้น มีองค์กรจากภายนอกให้ความสำคัญและร่วมจัดการศึกษาในรูปแบบต่างๆ มีแผนงานและนโยบายชัดเจนขึ้น แต่การดำเนินการด้านการศึกษาดังกล่าวต้องมุ่งเน้นเป้าหมายเชิงปริมาณและคุณภาพควบคู่กันไป จากการสำรวจผู้ต้องขังที่เรียนการศึกษานอกระบบโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี ปี 2547 กลุ่มวิชาพื้นฐาน พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีคะแนนค่อนข้างต่ำ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเรียนของผู้ต้องขังซึ่งอยู่ในเรือนจำมีข้อจำกัดหลายอย่าง ซึ่งแตกต่างกันไป จากผู้เรียนที่มีอิสระอยู่ในสังคมทั่วไป อาจจะมีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้ผลการเรียนของผู้ต้องขังต่ำกว่าที่ควรจะเป็น วรณนรา บุญยืน (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสาเหตุของความสนใจในการเรียนของนักศึกษาในทัณฑสถานวัยหนุ่ม พบปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของผู้ต้องขัง คือ ครูรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน เพื่อนร่วมชั้นเรียนมีความรักและสามัคคี กิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการใช้สื่อประกอบการสอน สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

จากการศึกษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อผลการเรียนของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานหลายประการ แม้ว่าการศึกษานอกระบบโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเรือนจำและทัณฑสถาน จะเป็นหลักสูตรแบบเดียวกับหลักสูตรสำหรับประชาชนโดยทั่วไป แต่สภาพแวดล้อม สถานะ ความมีอิสระและอีกหลายๆ ประการ มีความแตกต่างกับสังคมภายนอก ในฐานะที่ผู้วิจัยได้ปฏิบัติหน้าที่ในเรือนจำมาหลายปี ผู้วิจัยจึงสนใจ

ที่จะศึกษาว่าการจัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขังในเรือนจำ มีสภาพอย่างไร มีปัจจัยใดบ้าง ที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียนของผู้ต้องขังระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเรือนจำและทัณฑสถาน ทั้งนี้เพื่อให้เป็นแนวทางในการพัฒนาส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอน พัฒนาคูณภาพการศึกษาของเรือนจำและทัณฑสถานต่างๆ ให้มีคุณภาพดีขึ้น เพื่อส่งผลต่อการพัฒนาความรู้ ความสามารถของผู้ต้องขัง ตลอดจนการช่วยกล่อมเกล่าให้เป็นคนดี มีคุณภาพ และอยู่ร่วมกับสังคมอย่างปกติสุขภายหลังจากได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษ

2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

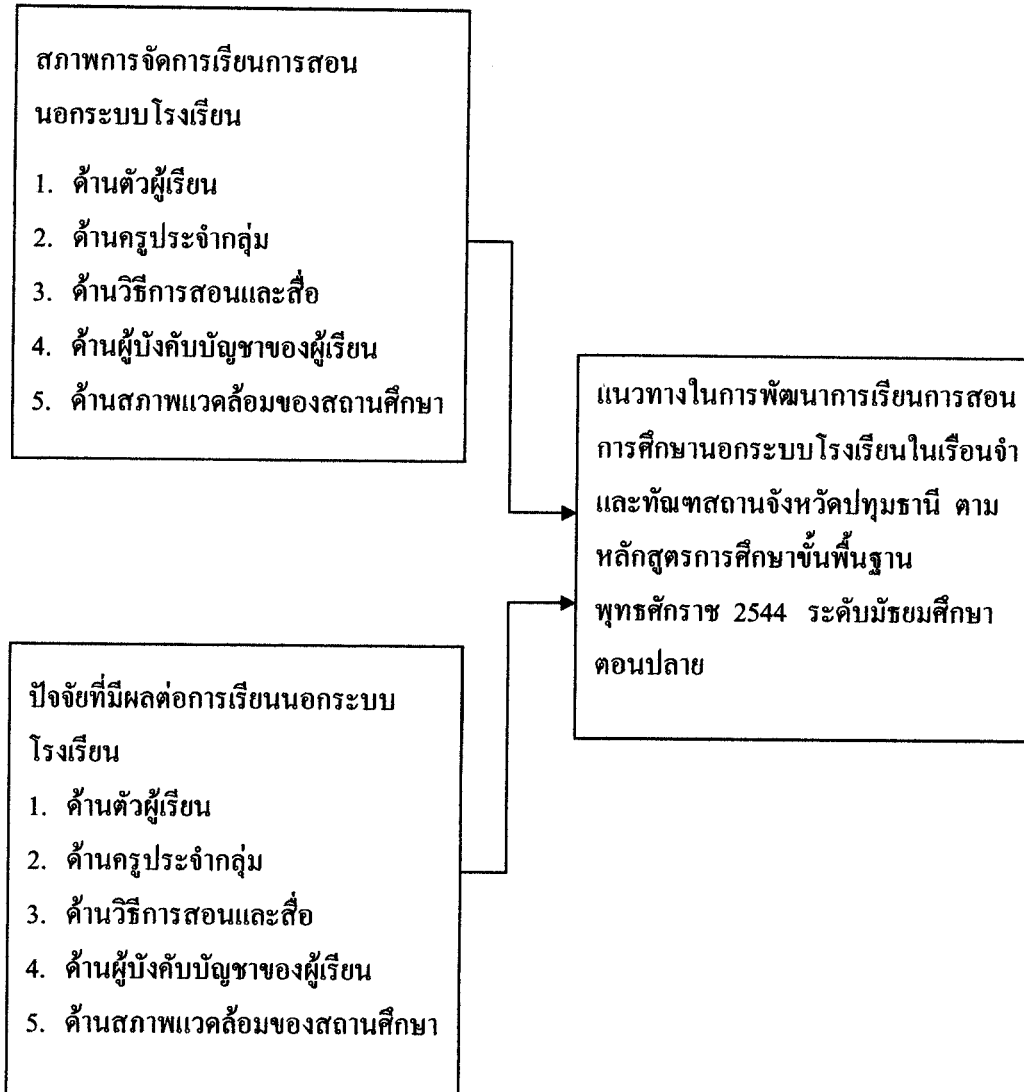
การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

2.1 เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอน การศึกษานอกระบบโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ต้องขังใน เรือนจำ และทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี

2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียน หลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ต้องขังใน เรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี

2.3 เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอน การศึกษานอกระบบ โรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ต้องขังใน เรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

4.1 พื้นที่ที่ศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการวิจัยการจัดการเรียนการสอน การศึกษานอกระบบ โรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ในจังหวัดปทุมธานี จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ เรือนจำจังหวัดปทุมธานี เรือนจำอำเภอธัญบุรี ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิง และทัณฑสถานบำบัดพิเศษจังหวัดปทุมธานี

4.2 ประชากรประกอบด้วย

4.2.1 ผู้เรียนที่เป็นผู้ต้องขังชายและผู้ต้องขังหญิงที่เรียนการศึกษานอกระบบ โรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี จำนวน 5 แห่ง

4.2.2 ครูประจำกลุ่มที่ทำหน้าที่สอนการศึกษานอกระบบโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี จำนวน 5 แห่ง

4.3 ประเด็นที่ศึกษา ประกอบด้วยสภาพการจัดการเรียนการสอนและปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ ประกอบด้วยปัจจัย 5 ด้าน คือ

4.3.1 ด้านตัวผู้เรียน

4.3.2 ด้านครูประจำกลุ่ม

4.3.3 ด้านสื่อการเรียนการสอน

4.3.4 ด้านผู้บังคับบัญชาของผู้เรียน

4.3.5 ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหมายที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้ตรงกัน ผู้วิจัยกำหนดความหมายและขอบเขตของคำต่างๆ ดังนี้

5.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียน หมายถึง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเรียนนอกระบบโรงเรียนของผู้ต้องขัง ซึ่งประกอบด้วยปัจจัย 5 ด้าน คือ

ด้านตัวผู้เรียน ด้านครูประจำกลุ่ม ด้านวิธีการสอนและสื่อ ด้านผู้บังคับบัญชาของผู้เรียน และด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

5.1.1 ด้านตัวผู้เรียน ได้แก่ การปฏิบัติตนด้านการมีวินัยในตนเอง การแบ่งเวลา การเตรียมความพร้อม การใช้สื่อการเรียน ของผู้เรียนที่อยู่ในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี

5.1.2 ด้านครูประจำกลุ่ม ได้แก่ คุณลักษณะและการปฏิบัติต่อผู้เรียนของเจ้าหน้าที่เรือนจำสังกัดเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นครูประจำกลุ่ม เช่น ความรู้ความสามารถ ความรับผิดชอบ และการจัดกิจกรรมพบกลุ่ม

5.1.3 ด้านวิธีสอนและสื่อ ได้แก่ รูปแบบ วิธีการในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ ให้กับผู้เรียนของครูประจำกลุ่ม โดยแบ่งเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น แบบเรียน แบบฝึกหัด เอกสารประกอบการเรียนการสอน เป็นต้น สื่อโทรทัศน์ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และวีดิทัศน์ เป็นต้น การพบกลุ่ม เช่น การฝึกกระบวนการกลุ่มในการแก้ปัญหา การพบปะพูดคุยระหว่างครูประจำกลุ่มและกลุ่มเพื่อน

5.1.4 ด้านผู้บังคับบัญชา ได้แก่ ผู้บังคับบัญชาของผู้เรียนในเรือนจำและทัณฑสถานที่ผู้เรียนปฏิบัติงานที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตามลำดับขั้น โดยถูกต้อง มีหน้าที่สั่งการ ควบคุม กำกับดูแล ความเป็นอยู่ของผู้เรียนในหน่วยงานที่ตนสังกัด รวมถึงการสนับสนุนการเรียนการสอน การอำนวยความสะดวก และช่วยแก้ปัญหาที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนนอกระบบโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี

5.1.5 ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ได้แก่ บรรยากาศโดยทั่วไปของสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอน เช่น ความเหมาะสมสถานที่เรียนของสถานศึกษา ขนาดของห้องเรียน แสงสว่าง เสียง การถ่ายเทอากาศ สถานที่ในการจัดกิจกรรมกลุ่ม รวมถึงเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น วัสดุ อุปกรณ์ ห้องน้ำ น้ำดื่ม เป็นต้น

5.2 แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอน หมายถึง การปรับปรุงการเรียนการสอนนอกระบบโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานจังหวัดปทุมธานี ด้านตัวผู้เรียน ด้านครูประจำกลุ่ม ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านผู้บังคับบัญชา และด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

5.3 การเรียนการสอนนอกระบบโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 หมายถึง การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แก่ผู้ต้องขัง ตามหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด เป็นรูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

5.4 ผู้เรียน หมายถึง ผู้ต้องขังชายและหญิงที่ลงทะเบียนเรียนการศึกษานอกระบบโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2548

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 เรือนจำและทัณฑสถานในจังหวัดปทุมธานี สามารถนำผลจากการวิจัย ไปปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนนอกระบบโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายให้กับผู้ต้องขัง

6.2 ผลจากการวิจัย จะเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งสำหรับกำหนดนโยบายในการจัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขัง

6.3 ผลจากการวิจัยสามารถเป็นข้อมูลให้หน่วยงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมราชทัณฑ์ กรมประชาสงเคราะห์ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน หรือหน่วยงานอื่นๆ ไปเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขัง ผู้อยู่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน หรือการควบคุมในลักษณะอื่นๆ ที่มีความคล้ายกัน ในจังหวัดต่างๆ

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนนอกระบบโรงเรียน ตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ต้องขังในเรือนจำ และทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำแนก เป็น 6 ตอน ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน
  2. ทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษาและทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่
  3. การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน
  4. การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในเรือนจำและทัณฑสถาน
  5. ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียน
  6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- โดยมีรายละเอียดในการวิจัยแต่ละตอน ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน

1.1 ความเป็นมาของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายรวมทั้ง ประเทศไทย ได้รับแนวทางการจัดการศึกษาผู้ใหญ่จากประเทศตะวันตก และเดิมใช้การศึกษาผู้ใหญ่ (Adult Education) ซึ่งหมายถึงกิจกรรมการศึกษาต่างๆ ที่จัดขึ้นสำหรับประชาชนวัยผู้ใหญ่ ที่อยู่นอกระบบโรงเรียน เดิมคำว่า “ผู้ใหญ่” ในการศึกษาผู้ใหญ่ของไทย หมายถึง ประชาชนนอกระบบโรงเรียนที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป หรือพ้นเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ ประมาณปลายทศวรรษของปี 1960-1969 ทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนาและด้อยพัฒนา ประสบกับปัญหาการให้บริการการศึกษาไม่ทันและไม่เพียงพอกับจำนวนประชากรวัยเรียนที่อยู่นอกโรงเรียนเป็นจำนวนมาก การบริการการศึกษาผู้ใหญ่ไม่สามารถจัดได้ครอบคลุมกลุ่มเด็กและเยาวชนที่พลาดโอกาสการศึกษาในระบบโรงเรียน จึงได้ใช้คำว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนหรือการศึกษานอกโรงเรียนมาแทนที่ เพื่อแก้ปัญหาวิกฤติทางการศึกษา และสามารถจัดบริการการศึกษาได้ครอบคลุมประชาชนในวัยโรงเรียนที่ไม่มีโอกาสเรียนในระบบ และ

รวมถึงประชาชนทุกช่วงวัยตามแนวทางการศึกษาต่อเนื่องและปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต (สนอง โลหิตวิเศษ 2544: 123)

การศึกษานอกระบบโรงเรียนหรืออาจเรียกว่า “การศึกษานอกโรงเรียน” หรือ “การศึกษารูปรนัย” ดังที่คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเคยใช้มาแล้ว บางประเทศใช้คำว่า “การศึกษาผู้ใหญ่” (Adult Education) ซึ่งหมายถึงกิจกรรมการศึกษาทุกประเภทที่จัดขึ้นสำหรับประชาชนวัยผู้ใหญ่ที่อยู่นอกระบบโรงเรียน แต่ต่อมาหลายประเทศก็ตระหนักว่าบริการการศึกษาผู้ใหญ่ที่จัดขึ้นนอกระบบโรงเรียนนั้น ไม่สามารถครอบคลุมเด็กและเยาวชนที่พลาดโอกาสการศึกษาในระบบโรงเรียน จึงได้คิดชื่อการศึกษานอกระบบโรงเรียน (Nonformal Education) ขึ้นมา เพื่อให้สามารถจัดบริการได้ครอบคลุมบุคคลทุกช่วงวัย ดังนั้น คำว่าการศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงเป็นคำที่นำมาใช้ในหลายๆ ประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย

ทองอยู่ แก้วไทรสะ (2544: 26) ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า หมายถึง มวลความรู้ ประสบการณ์ และกิจกรรมการศึกษาในรูปแบบต่างๆ ที่จัดให้บริการแก่ประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนทั้งหมดไม่ว่าจะอยู่ในวัยใดมีอาชีพใด ประสบการณ์อย่างไร ซึ่งบุคคลเหล่านั้นอาจไม่เคยได้ศึกษาเล่าเรียนในระบบโรงเรียนมาก่อนเลย หรืออาจจะเคยศึกษามาบ้างแต่ไม่มีโอกาสได้ศึกษาต่อด้วยเหตุผลและความจำเป็นต่างๆ การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้รับความรู้ทั้งในด้านพื้นฐานแก่การดำรงชีวิต การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณเบื้องต้น ความรู้ทางด้านทักษะการประกอบอาชีพ ตลอดจนความรู้และข่าวสารข้อมูลที่เป็นปัจจุบันในด้านต่างๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้อย่างเหมาะสม

คูล์มส์ (Coombs) (อ้างใน ทองอยู่ แก้วไทรสะ 2544 : 25) ได้นิยามการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่าเป็นกิจกรรมทางการศึกษาที่จัดไว้ในนอกระบบโรงเรียนปกติที่ดำเนินการอยู่โดยอาจจัดแยกออกไปต่างหาก หรือจัดให้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมที่ใหญ่กว่า ทั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะตอบสนองความต้องการและความสนใจในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย

สุมาลี สังข์ศรี (2545 : 93) ได้อธิบายการจัดการศึกษานอกโรงเรียนว่าหมายถึงการจัดกิจกรรมนอกระบบโรงเรียนปกติ เพื่อให้บริการกลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชากรนอกโรงเรียนได้แก่ประชากรก่อนวัยเรียน ประชากรที่อยู่ในวัยเรียนแต่พลาดโอกาสเข้าศึกษาในระดับต่างๆ ตลอดจนประชากรที่อายุพ้นวัยเรียนในระบบโรงเรียนไปแล้วจนถึงผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมการศึกษามีวัตถุประสงค์ในการเรียนที่ชัดเจน โดยมีกระบวนการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย มีความยืดหยุ่นในเรื่องหลักสูตร เวลา สถานที่ วิธีเรียน ในด้านผู้เรียนไม่มีข้อจำกัดในเรื่องอายุ อาชีพ พื้นฐานการศึกษา เน้นการเรียนที่เป็นเรื่องปัจจุบัน เพื่อแก้ปัญหาชีวิตประจำวัน หน่วยงานที่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นกระบวนการของการศึกษาตลอดชีวิต มีภารกิจสำคัญที่มุ่งให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตตามมาตรฐานของสังคม ซึ่งเป็นสิทธิที่คนทุกคนพึงได้รับ นอกจากนี้ยังจะต้องได้รับการศึกษาที่ต่อเนื่องจากการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำความรู้ไปพัฒนาอาชีพ พัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาชุมชน และสังคมในที่สุด โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ การศึกษา นอกโรงเรียนจึงยึดหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ หลักความเสมอภาคทางการศึกษา หลักการพัฒนาตนเองและการพึ่งพาตนเอง หลักการบูรณาการการเรียนรู้และวิถีชีวิต หลักความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และหลักการเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2546 : 5)

1. หลักความเสมอภาคทางการศึกษา

กลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกโรงเรียนส่วนมากเป็นผู้พลาดโอกาส และผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ซึ่งอาจมีความแตกต่างทางด้านสถานภาพทางในสังคม อาชีพ เศรษฐกิจและข้อจำกัดต่างๆ ในการจัดการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียน ต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติ หากแต่สร้างความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ อย่างเท่าเทียมกัน

2. หลักการพัฒนาตนเองและการพึ่งพาตนเอง

การจัดการศึกษานอกโรงเรียนจะต้องจัดการเรียนการสอนและกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพของตน สามารถเรียนรู้ เกิดความสำนึกที่จะพัฒนาตนเองได้ เป็นคนคิดเป็น ปรับตัวเพื่อให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เรียนด้วยตนเอง พึ่งพาตนเอง เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นปกติสุขท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคม

3. หลักการบูรณาการการเรียนรู้กับวิถีชีวิต

หลักการนี้อยู่บนพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับสภาพปัญหา วิถีชีวิต สภาพแวดล้อมและชุมชนท้องถิ่นของผู้เรียน ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา สิ่งดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้เป็นลักษณะของการบูรณาการจึงมีความเหมาะสม โดยบูรณาการสาระต่างๆ เพื่อการเรียนรู้ และบูรณาการวิธีการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนเป็นองค์รวม

4. หลักความสอดคล้องกับปัญหาความต้องการและความถนัดของผู้เรียน

หลักการนี้เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักความต้องการของตนเอง สามารถจัดการศึกษาให้กับตนเองได้อย่างเหมาะสม ครูการศึกษานอกโรงเรียนมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนร่วมกำหนดมาตรฐานและสาระ

การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ การจัดประเมินผลการเรียนด้วยตนเอง ซึ่งเป็นกระบวนการ การศึกษานอกโรงเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

5. หลักการเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน

การเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มผู้เรียนนับว่าสำคัญ เป็นการส่งเสริมและสร้าง กัลยาณมิตรในกลุ่มผู้เรียน ก่อให้เกิดความร่วมมือ ความผูกพัน เอื้ออาทร การช่วยเหลือกัน และกัน ปฏิบัติงานในตนเอง ฝึกความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรเกิดขึ้นสำหรับผู้เรียนที่มีวุฒิ ภาวะ ส่วนการมีส่วนร่วมของชุมชนก็นับว่าเป็นหลักการสำคัญในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ชุมชนสามารถเข้ามาร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดสรรทรัพยากร เป็นแหล่ง เรียนรู้และสนับสนุนในเรื่องอื่นๆ เพื่อผลิตผู้เรียนให้เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนต่อไป

1.2 ลักษณะสำคัญของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

นักการศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน ได้สรุปลักษณะที่สำคัญของการศึกษา นอกระบบโรงเรียนไว้ดังนี้

1.2.1 ผู้เรียน

ผู้เรียนในการศึกษานอกระบบโรงเรียนไม่มีการกำหนดเกณฑ์อายุ เหมือนกับการศึกษาในระบบโรงเรียน การเรียนขึ้นอยู่กับความสมัครใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ ไม่มีการบังคับผู้เรียน ทุกเพศทุกวัยและทุกวุฒิ สามารถสมัครเรียนได้ตามความต้องการและ ความสนใจที่ตนเองมีต่อวิชานั้น

1.2.2 ผู้สอน

ผู้สอนและบุคลากรการศึกษานอกระบบโรงเรียนอาจจะเป็นครูผู้สอนที่มี ความรู้ความชำนาญและความเชี่ยวชาญในวิชาที่เรียนโดยตรง หรือเป็นผู้มีประสบการณ์จากการ ประกอบอาชีพของตนมาเป็นวิทยากรและอาสาสมัคร

1.2.3 หลักสูตรและเนื้อหาวิชาการศึกษา

หลักสูตรและเนื้อหาวิชาการศึกษาอกระบบโรงเรียนยืดหยุ่นได้มาก เนื้อหาสามารถปรับตามท้องถิ่นและความสนใจของผู้เรียน เช่น วิชาถนอมอาหาร การประกอบอาหาร จะมีภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างก็ได้ อัน ยังผลให้หลักสูตรมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยสอนบ้างและมากน้อยต่างกันไป บางแห่งจะ เข้มงวดการใช้เทคโนโลยีมาช่วย เข้มงวดเกี่ยวกับเวลาเรียนเวลาสอน แต่บางแห่งอาจไม่เข้มงวด ในเรื่องเหล่านี้ อย่างไรก็ตาม หลักสูตรจะสร้างจากความสนใจและความต้องการของผู้เรียนที่มุ่ง จะนำไปใช้ประโยชน์ตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

1.2.4 รูปแบบการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไม่มีรูปแบบแน่นอน รูปแบบการจัด จะต่างกันไปเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามวัตถุประสงค์ของผู้จัดและผู้รับบริการ

1.2.5 การเรียนการสอน

วิธีการเรียนการสอนของการศึกษานอกระบบโรงเรียน จะมีรูปแบบแตกต่างกันไปตามความเหมาะสม ความจำเป็น บางครั้งจะจัดการเรียนการสอนเป็นชั้นและบางครั้งจะไม่เป็น ชั้นเรียน แต่จัดในรูปกลุ่ม พบปะสนทนา การสาธิต การฝึกอบรม การใช้โสตทัศนูปกรณ์ และสื่อมวลชน การศึกษาทางไกล ฯลฯ

1.2.6 สถานที่

สถานที่จัดให้บริการการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะกระจาย เปลี่ยนแปลง และโยกย้ายไปตามสถานที่ที่อำนวยความสะดวกและเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น โดยอาจจะจัดขึ้นที่ศาลาวัด ชั้นเรียนของโรงเรียนภาคปกติ ศูนย์อนามัย ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน สถานประกอบการ ศาลาประชาคม ฯลฯ

1.2.7 ระยะเวลา

ระยะเวลาการเรียนของการศึกษานอกระบบโรงเรียนขึ้นอยู่กับชนิดและลักษณะของวิชา รวมทั้งความสนใจของผู้เรียนด้วย เช่น การเรียนวิชาตัดเย็บเสื้อผ้าในที่แห่งหนึ่ง อาจจะใช้เวลามากกว่าการเรียนการสอนวิชาเดียวกันในอีกที่แห่งหนึ่งก็ได้

1.2.8 หน่วยงานและสถาบันที่รับผิดชอบ

หน่วยงานและสถาบันที่รับผิดชอบการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีทั้งภาครัฐบาล เช่น กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร กรมอนามัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน ฯลฯ ภาคเอกชน เช่น สมาคมต่างๆ ธนาคาร องค์กร ฯลฯ รัฐวิสาหกิจ การไฟฟ้าฯ การประปาฯ รวมทั้งสถาบันอุดมศึกษา เช่น มหาวิทยาลัย วิทยาลัย ฯลฯ

1.2.9 การรับรองความสามารถและคุณวุฒิ

การประเมินผลการศึกษานอกระบบโรงเรียน มักจะประเมินในระยะสั้นๆ ประการณียบัตร หรือวุฒิบัตรที่ได้มีความหมายเพียงว่าได้ผ่านการเรียนหรือการฝึกอบรมในเรื่องใดมาเท่านั้น มิได้ถือเป็นเรื่องที่สำคัญมากนัก เพราะมิได้กำหนดให้เห็นว่ามีความรู้ความสามารถอยู่ในระดับใดของมาตรฐานการเรียนในภาคปกติ (ยกเว้นการเรียนตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ซึ่งมีศักดิ์และสิทธิเท่ากับผู้เรียนตามหลักสูตรของโรงเรียนภาคปกติทุกประการ)

1.2.10 การยืดหยุ่นของการจัดกิจกรรมและโครงการต่างๆ

การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความยืดหยุ่นมาก เพื่อให้การจัดสนองตอบความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่วนหลักสูตรเนื้อหา ระยะเวลา สถานที่ วิธีสอน และวิทยากรผู้สอนนั้น จะปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมกับสภาพที่เป็นอยู่

สรุป การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นกิจกรรมการศึกษารูปแบบหนึ่งซึ่งจัดบริการให้แก่ผู้ที่พลาดโอกาสเข้าศึกษาในระบบโรงเรียนโดยไม่จำกัดวัย เพศ พื้นฐานการศึกษา

กิจกรรมทางการศึกษา มีความยืดหยุ่นในเรื่องต่างๆ เช่น ระเบียบ กฎเกณฑ์ หลักสูตร ระยะเวลา ของกิจกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพของกลุ่มเป้าหมายซึ่งมีความหลากหลาย

1.3 ประเภทของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ฟิลลิปส์ คูมส์ และ แมนซูร์ อาเหม็ด (Phillip H. Coombs and Manzoor Ahmed อ้างถึงใน ทองอยู่ แก้วไทรชะ 2544 : 27) ได้จำแนกการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนา ชนบทเป็น 4 ประเภท คือ

1. การศึกษาพื้นฐาน (general or basic education)
เป็นการจัดให้ประชาชนในชนบทอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น นอกจากนั้น ยังมีความเข้าใจเบื้องต้นด้านวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม
2. การศึกษาเพื่อปรับปรุงชีวิตครอบครัว (family improvement education)
เป็นการเสริมความรู้ ทักษะ และเจตคติในการปรับปรุงคุณภาพชีวิต ครอบครัว เช่น เรื่องสุขภาพอนามัย โภชนาการ การดูแลบ้านเรือน การเลี้ยงดูเด็ก การซ่อมแซม บ้านเรือน การวางแผนครอบครัว
3. การศึกษาเพื่อปรับปรุงชุมชน (community improvement education)
เป็นการพัฒนาประชาชนให้สามารถปรับปรุงชุมชนของตนได้ ประชาชน สามารถปกครองตนเองได้ ให้ความรู้เรื่องสหกรณ์ การจัดทำโครงการของชุมชนได้
4. การศึกษาเพื่อประกอบอาชีพ (occupational education)
เป็นการพัฒนาความรู้ ทักษะ กิจกรรมที่ให้ประชาชนมีอาชีพ รายได้ เพื่อ ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

1.4 การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในประเทศไทย

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยสถานศึกษาสังกัดกรมการศึกษานอก โรงเรียน พ.ศ. 2523 ได้กำหนดให้การจัดการศึกษานอกโรงเรียนมีหลักการ ดังนี้

1. หลักการเรียนเพื่อการทำงานและการทำงานเพื่อการเรียน หลักการนี้อาจถือ ได้ว่าเป็นปรัชญา หรืออุดมการณ์ของการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นหลักการที่เป็นความจริง อันเป็นพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ เพราะงานกับมนุษย์หรืองานกับชีวิตย่อมเป็นสิ่งที่แยกจากกัน ไม่ได้ มนุษย์เราจะเรียนรู้ได้อย่างแยบยล และมีผลประโยชน์ต่อชีวิตมากที่สุดก็ด้วยการเรียนจาก การทำงาน และจากการทำงานทำให้มนุษย์สามารถที่จะเรียนรู้ที่จะมีชีวิตอยู่รอดได้ในสังคม นอกจากนั้นคุณค่าอันแท้จริงของมนุษย์ก็คือ ผลงานที่เหลืออยู่หลังจากตนได้ตายไปจากโลกนี้ แล้ว สมดังสุภาษิตที่กล่าวว่า “ค่าของคนอยู่ที่ผลของงาน”
2. หลักการบริหารการศึกษาเป็นระบบเปิด กล่าวคือ ในการดำเนินการและ การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น ผู้บริหารการศึกษาจะต้องพยายามที่จะก่อให้เกิดความ

คล่องตัว ความยืดหยุ่นและความเปลี่ยนแปลงได้ แม้จะมีกฎ ระเบียบคำสั่ง และข้อบังคับอยู่บ้าง ก็เป็นสิ่งที่กำหนดไว้โดยกว้างๆ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงานและการจัดการ โดยพร้อมที่จะให้เกิดการสรรหาแนวทางและวิธีการหลายรูปแบบ แม้จะมีวิธีการต่างๆ อยู่บ้างก็จะมี เฉพาะกิจกรรมที่จำเป็นเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องและสนองความจำเป็นของผู้เรียนและ สังคมให้มากที่สุด

3. หลักสังคมนการเรียนรู้ กล่าวคือ สถาบันทุกสถาบันที่มีอยู่ในสังคมเป็นสถาบัน แห่งการเรียนรู้ทั้งสิ้น โรงเรียนจะไม่เป็นสถาบันเดียวของการศึกษา แต่สถาบันในสังคมทุก สถาบันจะมีส่วนร่วมสร้างเสริมการเรียนรู้ และจะต้องพยายามใช้ประโยชน์จากสถาบันเหล่านั้น เพื่อ เกิดประโยชน์ต่อการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้มากที่สุด โดยสถาบันเหล่านั้นจะเป็นสังคมน การเรียนของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

4. หลักความเสมอภาคและหลักเสรีภาพในการศึกษา กล่าวคือ การศึกษานอก ระบบโรงเรียนจะให้สิทธิและให้โอกาสทางการศึกษาแก่คนทั้งที่อยู่ในและนอกโรงเรียน ทั้งคน ชนบทและในเมือง ทั้งคนที่ร่ำรวยและยากจน แก่คนทุกเพศทุกวัย ตามความถนัด ความสนใจ และความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคล ตลอดจนสนองความประสงค์และความต้องการความ จำเป็นทั้งบุคคลและสังคม

5. หลักการศึกษาตลอดชีวิต โดยเหตุที่ว่าตามธรรมชาติของมนุษย์นั้น มนุษย์ ต้องเรียนรู้กันตลอดชีวิตการเรียนรู้ทั้งหลายทั้งปวง เป็นภารกิจอย่างหนึ่งที่มีมนุษย์จะต้องศึกษาหา ความรู้โดยตนเอง ทั้งนี้เพื่อที่จะได้ปรับตนเองให้เข้ากับ ความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมที่มี อิทธิพลต่อชีวิตและการทำงาน และเพื่อที่จะได้สามารถดำเนินชีวิตและดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข จนถึงวาระสุดท้าย

6. หลักการระดมสรรพกำลังทั้งปวงที่มีอยู่ในสังคม โดยถือว่าการศึกษาคือ เป็น ภารกิจทั้งของบุคคลและสังคม ดังนั้นทั้งบุคคลและสังคมตลอดจนสถาบันต่างๆ ในสังคมจะต้อง ระดมกำลังและบรรดาทรัพยากรทั้งหลายทั้งปวง เพื่อก่อให้เกิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน และให้สามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

7. หลักการศึกษาเพื่อปวงชน โดยถือว่าการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็น การศึกษาเพื่อคนทุกคน ทุกอาชีพ ทุกวัย ทุกเพศ ทุกเวลา ทุกสถานที่ ไม่มีอาณาเขตและไม่มีอะไร ที่จะมาเป็นกำแพงขวางกั้นในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

1.5 กิจกรรมของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน หน่วยงานที่รับผิดชอบและมีหน้าที่ใน การวางแผนการศึกษาในระดับชาติ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนัก นายกรัฐมนตรี และมีหน่วยงานในเครือข่ายที่นำนโยบายในการศึกษาไปแปลงแผน เพื่อให้ไปสู่ การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการซึ่งนับเป็นหน่วยงานหลักในการ

วางแผนการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน ซึ่งจะเน้นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็น แต่ยังมีหน่วยงานบางหน่วยงานที่จัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ได้แก่ กรมอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล สถาบันราชภัฏ และ กระทรวงอื่นที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

สำหรับกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่จัดอยู่ในประเทศไทยในปัจจุบัน สามารถจัดแบ่งเป็น 3 กลุ่มกิจกรรมใหญ่ๆ ได้ 3 ประเภท ดังนี้ กิจกรรมประเภทให้ความรู้ หรือการศึกษาพื้นฐาน กิจกรรมประเภทให้ความรู้และทักษะทางด้านวิชาชีพ กิจกรรมประเภท ให้ประชากรข่าวสารข้อมูล ดังมีรายละเอียด ดังนี้

1. กิจกรรมประเภทให้ความรู้หรือการศึกษาพื้นฐาน

กิจกรรมในกลุ่มนี้เป็นกิจกรรมที่จัดเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความสามารถในการอ่านเขียน มีความรู้ในการคิดคำนวณ รู้เรื่องราวที่จำเป็นและเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน สภาพแวดล้อม สังคม ประเพณีและวัฒนธรรม อันจะเป็นความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิตหรือจะพัฒนาความรู้ในระดับสูงขึ้นไป ตัวอย่างกิจกรรมในกลุ่มนี้ได้แก่ การส่งเสริมการรู้หนังสือ กิจกรรมการศึกษาต่อเนื่อง กิจกรรมการฝึกอบรมในชนบท สำหรับการส่งเสริมการรู้หนังสือ เช่น การสอนอ่านเขียน โครงการณรงค์เพื่อการรู้หนังสือ การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน ส่วนกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่อง เช่น การศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญเทียบเท่าระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย (ซึ่งมีทั้งวิธีเรียนด้วยตนเอง เรียนโดยระบบทางไกล และเรียนแบบชั้นเรียน) ส่วนกิจกรรมประเภทการรู้หนังสือ เช่น การฝึกอบรมแม่บ้านและเยาวชนในด้านอาชีพและพัฒนาครอบครัว

2. กิจกรรมประเภทการให้ความรู้และทักษะทางด้านวิชาชีพ

กิจกรรมในกลุ่มนี้จัดขึ้นเพื่อให้ความรู้ให้การอบรมทางด้านวิชาชีพต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เกี่ยวกับอาชีพในท้องถิ่น อาชีพที่เพิ่มพูนรายได้ ทั้งนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะให้กลุ่มเป้าหมายได้มีความรู้มีทักษะในวิชาชีพเฉพาะอย่าง เพื่อจะนำมาปรับปรุงอาชีพของตนหรือสร้างอาชีพใหม่เพื่อเพิ่มพูนรายได้ ตัวอย่างกิจกรรมในกลุ่มนี้ได้แก่ การจัดการศึกษาอาชีพตามหลักสูตรกลุ่มสนใจ การจัดการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรอาชีพ และการจัดการศึกษาตามหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น เช่น ช่างซ่อมวิทยุ โทรทัศน์ ช่างไฟฟ้า ช่างซ่อมเครื่องยนต์ ตัดเย็บเสื้อผ้า อาหารขนม ช่างฝีมือ พิมพ์ดีด การเลี้ยงไก่พื้นบ้าน การปลูกพืชหมุนเวียน การทอผ้า การทำเครื่องจักสาน เป็นต้น

3. กิจกรรมประเภทให้บริการข่าวสารข้อมูล

กิจกรรมประเภทนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้รับความรู้และข่าวสารต่างๆ ที่ทันต่อเหตุการณ์ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน หอกระจายข่าวหมู่บ้าน อุทยานการศึกษา การจัดรายการวิทยุและ

โทรทัศน์ เช่น ข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตร ราคาผลผลิต ข่าวสารบ้านเมือง สุขภาพอนามัย สิ่งแวดล้อม ฯลฯ การบริการข่าวสารความรู้ อาจทำได้โดยการเผยแพร่ผ่านสื่อความรู้ต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ ใบปลิว โปสเตอร์ หนังสือ รายการวิทยุกระจายเสียง รายการวิทยุ โทรทัศน์ หรืออาจจัดกลุ่มให้ความรู้วิทยากร ในบางเรื่อง กิจกรรมที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน หอกระจายข่าว พิพิธภัณฑสถานเคลื่อนที่ เป็นต้น

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษาและทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่

2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษา

บรรจง จันทรสา (www.edu.swu.ac.th/) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการศึกษา (Theory of Education) โดยทั่วไปว่าประกอบด้วยแนวคิดพื้นฐานในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับจุดหมาย (Assumptions about Ends)

ตามแนวคิดนี้ถือว่า การศึกษาเป็นเครื่องมืออันหนึ่งที่จะนำไปสู่การสร้างสรรค์สังคม จึงต้องคำนึงถึงจุดหมายนั้นๆ (ends) อันเป็นจุดหมายที่พึงประสงค์สำหรับสังคม เมื่อทราบจุดหมายที่แน่ชัดแล้ว ก็จะนำมากำหนดเป็นจุดหมายทางการศึกษาขึ้น ดังนั้นทฤษฎีการศึกษาจึงต้องมีแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับคุณค่าอันเป็นที่ยอมรับกันได้ การศึกษานั้นจะก่อให้เกิดคุณค่าสูงสุดต่อสังคมและต่อบุคคล หากพิจารณาทฤษฎีการศึกษาของนักปรัชญาในอดีต เช่น เพลโต จอห์น ลอค และจอห์น ดุย เป็นต้น ก็จะพบว่าทฤษฎีการศึกษาเหล่านี้จะเริ่มต้นด้วยการกำหนดแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับจุดหมายที่จะก่อให้เกิดคุณค่าต่อสังคม เช่น พิจารณาว่าการศึกษาควรจะดำเนินไปเพื่อสร้างสรรค์สังคมแบบใด บุคคลควรจะได้รับการศึกษาในแนวใด นั่นคือกำหนดแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับ “คนในอุดมคติ” และ “สังคมในอุดมคติ” และจึงจะนำไปกำหนดจุดหมายทางการศึกษา และสร้างเป็นทฤษฎีการศึกษาขึ้นมา

2. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ (assumptions about the nature of man)

ทฤษฎีการศึกษาตามแนวคิดนี้ หมายถึง ธรรมชาติของผู้ที่จะได้รับการศึกษาหรือผู้เรียน กล่าวคือธรรมชาติของมนุษย์ย่อมเป็นสิ่งที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ หล่อหลอมได้ หรือปั้นได้ ถ้าคนเราเกิดมามีพฤติกรรมที่คงที่ตายตัวไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้แล้ว การศึกษาก็คงจะไม่มี ความหมายและหมดความจำเป็น แต่แนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์นี้ก็ยังมีผู้เห็นในแนวทางที่แตกต่างกันออกไปอีกมากมาย บางฝ่ายเห็นว่าโดยธรรมชาตินั้นเด็กมีลักษณะคือออกไปในทางที่เลว หากปล่อยไปตามธรรมชาติดังกล่าวก็จะนำไปสู่ทางชั่วร้ายได้ ดังนั้นผู้ใหญ่จึงจะต้องเป็นฝ่ายนำและควบคุม บางฝ่ายเห็นว่าลักษณะที่ติดตัวมา与孩子โดยธรรมชาติ เป็นลักษณะที่เป็นบาปติดตัวมาโดยกำเนิด นักปรัชญาบางฝ่ายมีความเห็นตรงกันข้าม เช่น รูซโซ

และลูกศิษย์เห็นว่าเด็กนั้นโดยธรรมชาติจะเป็นคนดี คือ ดีมาโดยกำเนิด หากเด็กกลับกลายเป็นในทางที่ชั่วร้ายแล้ว ก็เป็นเพราะเขาถูกทอดทิ้ง ไม่ได้รับการใส่ใจดูแลที่ดี นอกจากนั้นรูโซยังต่อต้านแนวคิดของคนทั่วไปในสมัยศตวรรษที่ 18 ที่คนยุคนั้นกระทำต่อเด็กเสมือนกับเขาเป็นผู้ใหญ่ รูโซเห็นว่าเด็กก็คือเด็ก เด็กไม่ใช่ผู้ใหญ่ตัวเล็ก เด็กมีธรรมชาติความต้องการ ความรู้สึกนึกคิดเป็นไปตามวัยของเขา ฉะนั้นการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ผู้ใหญ่จะต้องคำนึงถึงธรรมชาติด้านพัฒนาการของเด็ก

3. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของความรู้ (assumptions about the nature of Knowledge)

แนวคิดนี้มาจากการถกเถียงเกี่ยวกับธรรมชาติของความรู้ กล่าวคือ ความรู้ที่แท้จริงนั้นมีอยู่จริงหรือไม่ หรือเป็นเพียงความเห็นในเรื่องนั้นๆ โดยแนวคิดนี้คิดว่าความรู้ นั้นเป็นสิ่งเป็นไม่ได้และมีอยู่จริง มีคนจำนวนน้อยเท่านั้นที่ชอบคิดอย่างจริงจัง และเกิดความสงสัยในความเป็นไปได้ของความรู้ที่แท้จริง บางทศนะก็เห็นแตกต่างในเรื่องคุณค่าและความเป็นไปได้ของความรู้ เพลาโต ก็มีความเห็นว่าความรู้ที่ควรจะได้ชื่อว่าเป็นความรู้ที่แท้จริงนั้น ได้แก่ ความรู้ที่มีความใกล้เคียงกับความรู้ทางคณิตศาสตร์ เพราะความรู้ประเภทนี้เท่านั้นที่มีความแน่นอน ส่วนความรู้ประเภทอื่นๆ เป็นเพียงความเห็นหรือไม่ก็เชื่อถือไม่ได้ ส่วนนักคิดคนอื่น ๆ ก็มีความคิดที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งการเห็นที่แตกต่างกันในลักษณะเช่นนี้ก็จะนำไปสู่ทฤษฎี การศึกษาที่มีหลักการและวิธีการที่แตกต่างกัน แต่ประเด็นที่สำคัญก็คือไม่ว่าจะเป็นทฤษฎี การศึกษาใด ย่อมจะต้องเกี่ยวข้องกับอาศัยแนวคิดพื้นฐานในด้านที่ว่า การศึกษานั้นควรจะจัด ระเบียบให้แก่ผู้เรียน และวิธีใดที่จะเป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุดที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอน

ผลจากการที่ได้อาศัยแนวคิดพื้นฐานทั้ง 3 ด้าน มาเป็นองค์ประกอบในการ กำหนดทฤษฎีต่างๆ ไปทางการศึกษา จึงทำให้มีทฤษฎีการศึกษาที่สำคัญและเป็นที่รู้จักกัน แพร่หลายอยู่ 2 ลักษณะ คือ แนวการจัดการศึกษาแบบดั้งเดิมหรืออนุรักษ์นิยม (traditional approach) กับการศึกษาแนวใหม่หรือแบบพัฒนาการ (progressive approach) ดังนี้

1. แนวการจัดการศึกษาแบบดั้งเดิมหรืออนุรักษ์นิยม (traditional approach)

การศึกษาแบบอนุรักษ์นิยมนั้นถือว่า เด็กหรือผู้เรียนมักจะ ไม่ชอบการศึกษาเล่าเรียน ด้วยเหตุนี้การสอนเด็กให้เกิดการเรียนรู้หรือการให้การศึกษาแก่เด็ก จึงต้องเป็นการ ชี้นำ การบังคับ และเข้มงวด เด็กจะต้องถูกนำมาให้รับการศึกษาใน โรงเรียน ครูจะต้องเป็นผู้กระทำ ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ลักษณะของแนวคิดนี้จะเน้นความสำคัญของ “เนื้อหาวิชา” ที่เด็ก จำเป็นจะต้องเรียนรู้ ถือว่าการศึกษานั้นเป็นการสะสมความรู้และทักษะที่สำคัญๆ และมีคุณค่า และลักษณะของความรู้หรือเนื้อหาวิชาจะต้องเป็นวิชาที่เด่นๆ และมีความสำคัญ เช่น วิชา คณิตศาสตร์ วิชาประวัติศาสตร์ วรรณคดี และอื่นๆ เปรียบได้กับการจัดให้มีอัครกริยา

2. การศึกษาแนวใหม่หรือแบบพิพัฒนาการ (progressive approach)

การศึกษาแนวใหม่หรือการศึกษาแบบพัฒนาการหรือแบบยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง (child centered) นั้น เป็นวิธีการศึกษาที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น โดยอาศัยแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของเด็ก และธรรมชาติของความรู้ในลักษณะที่แตกต่างจากแบบอนุรักษนิยม คือ เห็นว่าเด็กนั้นโดยธรรมชาติมีแรงกระตุ้นให้เกิดความสนใจและความอยากรู้อยากเห็นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังเห็นว่าความรู้และทักษะนั้นเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาศักยภาพของเด็ก และเป็นสิ่งที่ช่วยให้เด็กมี “ความงอกงาม” ขึ้นมาจากภายใน การศึกษานั้นไม่เป็นเพียงการหยิบยื่นบางสิ่งให้แก่ผู้เรียนโดยครู แต่จะเป็นกิจกรรมที่จะต้องร่วมมือกันระหว่างครูกับนักเรียน หรือระหว่างผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งกิจกรรมเช่นนี้จะส่งเสริมให้เด็กเกิดการริเริ่ม สำรวจสิ่งทั้งหลายที่อยู่รอบตัว และค้นหาสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง ครูจะคอยให้ความช่วยเหลือเท่าที่จำเป็น เพื่อเป็นหลักประกันว่านักเรียนจะได้รับการกระตุ้นทางปัญญา และให้โอกาสที่จะได้รับการพัฒนา การเรียนการสอนก็จะเปลี่ยนไปจากสภาพเดิมที่ใช้ห้องเรียนที่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มาเป็นการเรียนโดยให้เด็กมีโอกาสได้ค้นคว้าอย่างเสรี ค้นหาวิธีการ และสำรวจกิจกรรม โดยนักเรียนเอง หลักสำคัญก็คือจะไม่แยกประสบการณ์ของเด็กออกเป็นเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ หรือวิชาอื่นๆ เพราะความรู้นั้นไม่ใช่รายวิชาที่จะแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด นักการศึกษาแนวใหม่จะหลีกเลี่ยงการแบ่งเนื้อหาที่จะเรียนออกเป็นรายวิชา และจะไม่จัดหลักสูตรแบ่งเนื้อหาที่จะเรียนออกเป็นรายวิชา แต่จะจัดในลักษณะเป็นกิจกรรมบูรณาการ

2.2 ทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่

สัวฒน์ วัฒนวงศ์ (2529 : 57 – 58) ได้สรุปพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ตามแนวความคิดของ Knowles ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1. ความต้องการและความสนใจ ผู้ใหญ่จะเกิดการเรียนรู้ได้ดี ถ้าหากว่าตรงกับความต้องการและความสนใจในประสบการณ์ที่ผ่านมา
2. สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่จะเกิดการเรียนรู้ได้ดี ถ้าให้ตัวผู้ใหญ่เป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน คือ ยึดถือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับผู้ใหญ่เป็นหลัก
3. การวิเคราะห์ประสบการณ์ คือ วิเคราะห์ประสบการณ์ของผู้ใหญ่แต่ละคนที่จะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการเรียนการสอน
4. ผู้ใหญ่ต้องการเป็นผู้นำตนเอง ผู้ใหญ่มีความรู้สึกต้องการที่จะสามารถนำตนเองได้ ฉะนั้นบทบาทของผู้สอนควรเป็นผู้ร่วมเรียน แล้วประเมินผลว่าผู้เรียนคล้อยตามหรือไม่เท่านั้น

5. ความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้ใหญ่มักจะมี ความแตกต่างระหว่างบุคคล ฉะนั้นในการสอนผู้ใหญ่ควรต้องคำนึงถึง รูปแบบการเรียนการสอน เวลา สถานที่ และ ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่แต่ละคน

โรเจอร์ (Roger, 1951 อ้างถึงใน อรุณ รักธรรม 2537 : 9-10) ได้ให้ แนวความคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้และการรับรู้ของผู้ใหญ่ไว้ดังนี้

1. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้มาก ถ้าหากเขารับรู้ว่ามีสิ่งที่เขาเรียนรู้แล้วนั้นจะมีส่วนช่วย รักษาไว้หรือช่วยเสริมสร้างโครงสร้างภายในตัวของเขาเอง สิ่งสำคัญก็คือทำอะไรที่จะทำให้ การเรียนรู้นั้นเกี่ยวข้องกับผู้เรียน โดยตรงให้มากที่สุด
2. ผู้ใหญ่มีแนวโน้มที่จะต่อต้านโดยการปฏิเสธ หรือบิดเบือนกิจกรรม หรือ ประสบการณ์ที่จะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภายในองค์กรของเขา
3. หากผู้ใหญ่ตกอยู่ในสิ่งแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่ถูกข่มขู่ เขาจะยังคง ยืนหยัด ไม่ยอมยืดหยุ่นหรือจะไม่ยอมปรับตัวเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมนั้น แต่ถ้าหากรู้สึกว่าย ู่ในสภาพแวดล้อมที่รู้สึกว่ารุดคกกับ ปราศจากการข่มขู่ ก็จะยอมรับและปรับตัวเองให้เข้ากับ ประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมนั้นๆ ได้
4. สถานการณ์ในการจัดการศึกษาให้กับผู้ใหญ่ ที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการ เรียนรู้ได้เป็นอย่างมาก ต้องมีการอำนวยความสะดวกและการยอมรับความแตกต่างในการ เรียนรู้ของผู้ใหญ่

มัลคัม เอส โนลส์ (Malcolm S. Knowles 1950 อ้างถึงใน คาร์ตัน กาญจนภา 2540 : 61) ได้ให้ข้อเสนอแนะและหลักเกณฑ์ในการสอนผู้ใหญ่ไว้ ดังนี้

1. ควรมีความเข้าใจและเห็นด้วยกับจุดมุ่งหมายของวิชาที่เรียน นั่นคือถ้า ต้องการให้ผู้ใหญ่เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว เขาควรได้ทราบถึงจุดมุ่งหมายทั่วไปของวิชา นั้น โดยที่เขาต้องมองเห็นภาพโดยส่วนรวมได้อย่างชัดเจนและทิศทางที่จะดำเนิน ไปในการ เรียนรู้ ดังนั้น จึงมีความสำคัญในการอธิบายถึงรายละเอียดของวิชา เป้าหมายที่แจ่มชัดให้ผู้เรียน ได้รับทราบในการพบกันครั้งแรก
2. ควรจะมีความต้องการที่จะเรียนรู้ในการจัดการศึกษาเรามักคาดคะเนว่า นักศึกษาส่วนมากมาเข้าเรียนด้วยความต้องการที่จะเรียน เนื่องจากโดยทั่วไปแล้วเขามาด้วยความ สัมผัสใจ แต่ในบางครั้งครูผู้สอนผู้ใหญ่ก็อาจจะต้องคำนึงถึงการให้กำลังใจเพื่อช่วยให้ ผู้เรียนเกิดความต้องการเรียนด้วย ความต้องการนี้ต้องเกิดจากความรู้สึกว่า ตัวเองมีความ สามารถที่จะบรรลุความสำเร็จได้ โดยการได้รับความเห็นใจและเข้าใจจากครูผู้สอน
3. บรรยากาศในการเรียนและสถานการณ์ของการเรียนรู้ควรเป็นกันเอง เนื่องจากการมีปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มเป็นแหล่งของการเรียนรู้ที่มีความสำคัญยิ่ง ผู้สอน ควรมีความรับผิดชอบในการสร้างบรรยากาศ และอำนวยความสะดวกสำหรับการอภิปรายกลุ่ม

ทัศนคติการยอมรับและความเคารพยกย่อง จะเป็นบุคลิกภาพที่สำคัญของครูผู้สอนในการสร้างบรรยากาศความเป็นกันเอง นอกจากนั้นแล้วครูผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึก และแนะนำตัวเอง และให้อธิบายรายละเอียดย่อ ๆ เกี่ยวกับประสบการณ์และความสนใจ ถ้าหากผู้สอนแสดงบทบาทของตนเองในฐานะผู้เรียนมากกว่าความเป็นผู้สอนแล้ว เขาย่อมได้รับความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

4. สถานการณ์ทางกายภาพต่างๆ ไป ควรเป็นที่พึงพอใจสำหรับผู้เรียน ได้แก่ การจัดโต๊ะ เก้าอี้ และเครื่องมือเครื่องใช้ ควรจะได้รับการพิจารณาเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความสุขสบายตามที่ต้องการมีความสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่มตัวอย่าง เช่น ถ้าต้องการให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันโดยเสรีแล้วผู้เรียนควรหันหน้าเข้าหากันเพื่อจะได้อภิปรายกันอย่างเต็มที่

5. ผู้เรียนควรได้มีส่วนร่วมในการเรียน และมีความรับผิดชอบต่อกระบวนการเรียนรู้ เพราะว่าวิธีการที่ดีที่สุดในการเรียนรู้ คือ การกระทำ (Learning by doing) ถ้าหากผู้เรียนได้กระทำบางอย่างหรือพูดแสดงความคิดเห็นบางอย่างก็ย่อมจะดีกว่า การที่เพียงแต่เฝ้ามองคนอื่นเฉยๆ เท่านั้น โดยทั่วไปนั้นผู้เรียนที่กระตือรือร้นและมีชีวิตชีวาจะเรียนรู้ได้มากกว่าผู้เรียนจะเรียนได้มากขึ้นถ้าหากเขารู้สึกว่าเขามีความรับผิดชอบต่อกระบวนการภายในกลุ่มด้วยเหตุนี้ผู้สอนที่ฉลาดควรใช้วิธีการหลายๆ ด้านเกี่ยวกับกิจกรรมกลุ่ม กลุ่มที่สามารถจัดดำเนินการด้วยตนเองจะได้รับประสบการณ์ในการเรียนรู้มากกว่ากลุ่มที่ต้องอาศัยครูสอน

6. การเรียนรู้ที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องและใช้ประสบการณ์ของผู้เรียนให้เป็นประโยชน์ในการเสนอแนวคิดและความรู้นั้น ถ้าหากมีความหมายต่อผู้เรียนแล้ว ผู้สอนควรจะปรับให้เข้ากับประสบการณ์ของผู้เรียนทั้งหลายด้าน ผู้ใหญ่โดยทั่วๆ ไปนั้น เรียนโดยอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ใหม่กับประสบการณ์เดิม หรือด้วยการโยงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ยังไม่รู้ไปหาสิ่งที่รู้แล้ว นอกจากนั้นประสบการณ์ของผู้เรียนที่เสนอต่อชั้นเรียนนับว่าเป็นแหล่งของความรู้ที่มีคุณค่ามาก สมาชิกของชั้นเรียนผู้ใหญ่ผู้นั้นมักจะมีประสบการณ์ที่มีคุณค่าแตกต่างกันออกไป ที่จะทำให้ทุกๆ คนได้รับประโยชน์ร่วมกัน

7. ครูผู้สอนควรรู้เนื้อหาวิชาที่ตนสอนเป็นอย่างดี ถ้าหากครูจะช่วยแนะนำการเรียนการสอนให้ได้ผลดี เขาจะต้องมีความรู้ในวิชาที่เชี่ยวชาญ ต้องรู้ถึงเอกสารและตำราทางวิชาการในสาขานั้นอย่างดี เพื่อจะได้ช่วยแนะนำแหล่งความรู้แก่ผู้เรียนที่จะได้ค้นคว้าต่อไป รวมทั้งจะได้จัดการเรียนการสอนให้ดำเนินไปอย่างเหมาะสมด้วย

8. ผู้สอนควรมีความกระตือรือร้นเกี่ยวกับวิชาที่สอนและการสอนวิชานั้นๆ ด้วย โดยที่มีความกระตือรือร้นนั้นสามารถถ่ายทอดไปยังผู้เรียนได้ด้วย ครูที่แสดงให้เห็นชัดเจนว่าตัวเองมีความกระตือรือร้นและพึงพอใจในการสอน จะมีผลทำให้นักเรียนเป็นผู้กระตือรือร้นและเอาใจใส่ในการเรียนด้วยความกระตือรือร้นนับได้ว่าเป็นแรงจูงใจที่ดีที่สุดสำหรับการเรียนรู้

9. นักศึกษาผู้ใหญ่ควรได้เรียนรู้ไปตามระดับความสามารถของตนเอง เนื่องจากในชั้นเรียนของนักศึกษาผู้ใหญ่ นั้น มีความแตกต่างกันในด้านของประสบการณ์ การศึกษาความถนัดทางการเรียน ความเข้าใจและความสามารถอย่างมากมาย ดังนั้น การจัด การเรียนการสอนจึงควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในแง่ต่างๆ

10. วิธีการสอนที่ใช้กับนักศึกษาผู้ใหญ่ ควรแตกต่างและผันแปรกันไป ใน แต่ละโอกาสหรือสถานการณ์ของการสอน ครูที่สอนนักศึกษาผู้ใหญ่สามารถเลือกใช้วิธีการสอน ได้หลายรูปแบบตามความเหมาะสม

11. ครูผู้สอนควรมีความรู้ลึกทางด้านทฤษฎีของการเรียนการสอน ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่มี ความสำคัญต่อทัศนคติของครูที่เขาควรจะยอมรับว่า ประสบการณ์ในด้านการสอนนั้นช่วยให้ เขามีโอกาสในการพัฒนาตนเอง ถ้าหากครูกคิดว่าตัวเองเป็นเสมือนผู้เรียนคนหนึ่งด้วยแล้ว ปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อนักศึกษาจะเป็นการกระตุ้นได้มากกว่า การที่เขามีความคิดว่าตัวเองมีความรู้ดี ที่สุดแล้ว นอกจากนั้นแล้วทัศนคติของครูยังเป็นพลังที่เข้มแข็งในการชี้ถึงบรรยากาศทางกลุ่ม และทัศนคติของนักศึกษาด้วย

12. ครูผู้สอนควรมีแผนงานที่ยืดหยุ่นเกี่ยวกับการสอน ซึ่งจะช่วยให้ทั้งครูและ นักศึกษาได้มีแนวคิดที่ชัดเจนว่า เขากำลังทำอะไรอยู่ และจะทำอะไรต่อไปถ้าหากสามารถ เปลี่ยนแปลงการสอนได้ โดยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มที่ตกลงกัน

บรูเนอร์ (Bruner, 1968 : 40 – 42 อ้างถึงใน จลองศรี พลโยธา 2528 : 56) ได้กล่าวว่าการสอนผู้ใหญ่ควรยึดหลักสี่ประการคือ

1. การสอนโดยเน้นประสบการณ์เพื่อโน้มน้าวหรือจูงใจ ผู้เรียนให้ความ สนใจในสิ่งที่เรียน และเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เฉพาะเรื่อง
2. การสอนจะต้องคำนึงถึงเนื้อหาความรู้ (body knowledge) ที่จะนำมาใช้ สอนว่าจะเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนเพียงใด เพื่อให้การเรียนมีประสิทธิภาพ ดังนั้นเนื้อหาความ รู้จักควรให้สัมพันธ์กับประสบการณ์ ความสามารถ และสภาวะของผู้เรียนด้วย
3. การสอนจะต้องคำนึงถึงลำดับ (sequence) ในการเสนอข้อมูลหรือสิ่งที่จะ เรียน คือ จะเริ่มกระบวนการอย่างไร ตามขั้นตอนความเหมาะสมของเนื้อหาและการนำเสนอ ข้อมูลต่างๆ
4. การสอนจะต้องคำนึงถึงหลักจิตวิทยา หรือลักษณะธรรมชาติของมนุษย์ คือ ผู้เรียนต้องการคำชม หรือลงโทษ หรือการเสริมแรง (reinforcement) ซึ่งครูจะต้องรู้จักการ ใช้หลักจิตวิทยาเหล่านี้ตามความเหมาะสม

การสอนผู้ใหญ่ควรให้สอดคล้องกับลักษณะธรรมชาติของผู้เรียน โดยบทบาท ของผู้สอนเป็นผู้ร่วมเรียนในบรรยากาศที่เป็นกันเอง นำประสบการณ์ของผู้เรียนมาใช้ให้เกิด

ประโยชน์ในการเรียนการสอน และใช้ปัญหาของผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงรูปแบบ ลักษณะของผู้เรียนแต่ละคน เวลา และสถานที่

กรมการศึกษานอกโรงเรียน ได้กล่าวถึงหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะต้องประกอบด้วยประเด็นต่างๆ ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2538 : 6)

1. ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ อย่างเต็มที่
2. ได้รับการสนใจ และมองเห็นความสำคัญของสิ่งที่จะเรียน
3. สิ่งที่ยุเรียนนั้นสนองความต้องการของตนเอง
4. สิ่งที่ยุเรียนสนองความรู้และประสบการณ์ที่มี
5. สิ่งที่ยุเรียนนั้นเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียนนำไปใช้ได้ทันที
6. ผู้เรียนกับผู้สอนมีความเข้าใจกัน ให้กำลังใจผู้เรียนเสมอ
7. ผู้เรียนมีความพอใจที่จะเรียน
8. การเรียนใช้ปัญหาที่พบจริงในชีวิต เรียนรู้ด้วยวิธีแก้ปัญหาที่หลากหลาย
9. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติด้วยตนเองให้มากที่สุด
10. มีวิธีเรียนแตกต่างกัน ผู้สอนควรใช้หลายๆ อย่าง ให้เหมาะสมกับผู้เรียน

การสอนผู้ใหญ่จะแตกต่างจากการสอนเด็กและวัยรุ่นในด้าน จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนการสอน การเงิน และการบริการ ดังนั้นในการสอนผู้ใหญ่ ผู้สอนจะต้องเปิดใจให้กว้าง และมีการเตรียมการสอนที่ต่างจากการสอนวัยเด็ก เพราะเป็นสิ่งสำคัญโดยจะต้องนำทฤษฎีขั้นพื้นฐานของการสอนผู้ใหญ่มาใช้

ทฤษฎีการสอนผู้ใหญ่ของ โนลส์ (Knowles, อ้างถึงใน ฉลองศรี พลโยธา 2528 : 60) มีสี่ประการ คือ

1. ความเข้าใจตนเอง (self – concept) ผู้ใหญ่จะมีบุคลิกลักษณะเป็นตัวของตัวเอง นำตัวเองได้ จึงควรจัดบรรยากาศการเรียนให้เหมาะสม ครูจะต้องแสดงความสนใจและยอมรับเคารพในเหตุผลของผู้เรียน ขณะเดียวกันก็ให้ผู้เรียนได้ตระหนักในความต้องการ และความสามารถของตนเอง ครูควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้และประเมินผลตนเองได้
2. ประสบการณ์ (experience) ผู้ใหญ่สามารถนำประสบการณ์ของตนมาเป็นแหล่งความรู้เพื่อแลกเปลี่ยนกับผู้อื่น มีใจกว้างที่จะรับฟังแนวคิดผู้อื่นและสามารถนำประสบการณ์ในอดีตมาสัมพันธ์กับประสบการณ์ใหม่ เพื่อให้เกิดกระบวนการการเรียนรู้ ฉะนั้นการเปิดโอกาสให้ผู้ใหญ่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ทดลองแก้ปัญหาด้วยตนเองจะทำให้ผู้ใหญ่มีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น
3. ความพร้อมที่จะเรียน (readiness to learn) ผู้ใหญ่มีสภาวะทางร่างกาย อารมณ์ และสังคม ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างความพร้อมที่จะเรียน บทบาททาง

สังคมของผู้ใหญ่ 10 อย่างคือ เป็นลูก คู่ครอง พ่อแม่ ผู้ปกครอง ลูกจ้าง พลเรือน เพื่อน สมาชิกขององค์กร ศาสนา และผู้ใช้เวลาว่าง บทบาทดังกล่าวมีส่วนผลักดันให้ผู้ใหญ่แสวงหาทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาอาชีพ ดังนั้นสิ่งที่จะนำมาสอนผู้ใหญ่จึงควรให้เป็นเรื่องที่เหมาะสม เหตุการณ์ ประสบการณ์ และความสนใจของผู้เรียน

4. เป้าหมายของการเรียนรู้ (orientation to learning) ผู้ใหญ่มาเรียนเพื่อสนองความต้องการแบบปัจจุบันทันด่วน การจัดการเรียนการสอนผู้ใหญ่จึงควรเน้นความสามารถที่จะนำความรู้และทักษะไปใช้ประโยชน์แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่หรือมีวุฒิภาวะที่มีความเป็นผู้ใหญ่นั้น ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีภาระหน้าที่และความรับผิดชอบสำคัญต่างๆ มากมาย นอกเหนือจากการเป็นนักเรียนที่เรียนเต็มเวลา ลักษณะสำคัญของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ สตาฟต์ (Staff อ้างถึงใน วิศนีย์ ศิลตระกูล 2545 : 31) ได้เปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ (Adult characteristics) กับเด็ก ดังนี้

1. ผู้ใหญ่พึ่งพาตนเองในการจัดหาทางด้านวัตถุและการจัดการกับชีวิต ถึงแม้เขาต้องการได้รับการสนับสนุนทางด้านจิตใจจากคนอื่นก็ตาม แต่ส่วนใหญ่เขาก็พึ่งตนเอง
2. ผู้ใหญ่รับรู้ว่าตนคือผู้ที่ต้องทำงาน โดยอาจเป็นคณงานหรือเป็นพ่อแม่ ฯลฯ เขาจะเรียนรู้ต่อจากประสบการณ์เดิมที่เขาได้อยู่เพื่อสร้างความสำเร็จให้กับตนเอง
3. ผู้ใหญ่เรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อเขาเรียนรู้ว่าผลผลิตจากระบวนการเรียนรู้เป็นสิ่งที่มีคุณค่า ช่วยให้เขาเกิดพัฒนาด้วยตนเอง และสามารถทำให้เขาประสบความสำเร็จได้
4. ผู้ใหญ่มักมีความคิดที่แตกต่างออกไปมากเกี่ยวกับสิ่งสำคัญที่เขาจะต้องเรียนรู้
5. ผู้ใหญ่ย่อมมีความแตกต่างกันทั้งด้านอายุและพื้นฐานการศึกษา
6. ผู้ใหญ่รับรู้เรื่องของเวลาแตกต่างไปจากเด็ก โดยเขาใส่ใจอย่างมากในการใช้เวลาอย่างมีประสิทธิภาพ
7. ผู้ใหญ่มีประสบการณ์กว้างขวางจำนวนมาก ซึ่งสามารถเชื่อมโยงเข้าสู่การเรียนรู้ใหม่ๆ ได้
8. ผู้ใหญ่ส่วนมากเรียนรู้ช้ากว่าเด็ก แต่ก็สามารถเรียนรู้ได้เช่นเดียวกัน
9. ผู้ใหญ่มีแนวโน้มที่จะปฏิเสธหรืออธิบายข้อมูลใหม่ที่ได้รับ ไปอีกทางหนึ่งซึ่งตรงข้ามกับความเชื่อของเขา
10. ความพร้อมของผู้ใหญ่ในการเรียนรู้ มีความเชื่อมโยงกับความจำเป็นของเขา และความจำเป็นนั้นก็สัมพันธ์กับบทบาทในฐานะของการเป็นคณงาน คู่สามีภรรยา การเป็นพ่อแม่ ฯลฯ และเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงในชีวิต เช่น การหย่าร้าง การสิ้นสุดความรัก การเกษียณอายุ และอื่นๆ
11. ผู้ใหญ่สนใจเรียนในสิ่งที่เขาสามารถนำไปใช้ได้ทันที

12. ผู้ใหญ่ได้รับแรงจูงใจภายใน (internally motivated) เพื่อการเรียนรู้โดย
ความรู้สึกในคุณค่า ความใฝ่ฝันของตนเอง ความสำเร็จที่คาดหวังไว้ ฯลฯ

13. ผู้ใหญ่มีความคาดหวังซึ่งเป็นรูปแบบที่ดีของการเรียน แต่บางครั้งอาจเป็น
ผลเสีย เพราะเขาฝังใจกับประสบการณ์การเรียนในระบบที่ไม่ประทับใจนั้น

การจัดการเรียนการสอนผู้ใหญ่ มีองค์ประกอบหลายๆ ด้านด้วยกัน โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งด้านครูผู้สอนบทบาทของครูผู้สอนจะอยู่ในฐานะเป็นผู้อำนวยความสะดวกเพื่อการเรียนรู้

3. การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ต้องขังในเรือนจำและ ทัณฑสถาน

การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ต้องขัง (กรมการศึกษานอกระบบ 2546 : 12) มีหลักการ
ดังนี้

1. หลักการ

1.1 เป็นการศึกษาสำหรับผู้พ้นเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ

1.2 เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นสำหรับกลุ่มเป้าหมายผู้ที่พลาดโอกาสและขาด
โอกาสได้รับการศึกษาในระบบหรือห่างไกลในพื้นที่ที่สถานศึกษาในระบบ

1.3 เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น เน้นการเรียนรู้แบบ
บูรณาการ และการปฏิบัติจริงสอดคล้องกับวิถีชีวิตนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการ
ประกอบอาชีพได้ทันที

1.4 เป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้เห็นคุณค่าและมีความ
เชื่อมั่นในตนเอง สามารถพึ่งพาตนเองได้ ตลอดจนแสวงหาความรู้ในการพัฒนาตนเองและสังคม
อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

1.5 เป็นการศึกษาที่ให้คุณค่าความรู้ ประสบการณ์ และอาชีพของผู้เรียน โดย
สามารถนำมาเทียบโอนเป็นผลการเรียนตามหลักสูตรได้

1.6 ส่งเสริมให้บุคคล องค์กร ชุมชนในสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

2. การจัดสาระการเรียนรู้

การจัดการศึกษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ได้ยึด
สาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยได้มีการปรับสาระ

การเรียนรู้ในแต่ละระดับการศึกษาให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายผู้เรียนการศึกษานอกระบบโรงเรียน ดังนี้

2.1 สารการเรียนรู้ที่ต้องเรียนในแต่ละระดับการศึกษา สารการเรียนรู้การศึกษานอกระบบโรงเรียนมี 8 หมวดวิชา ประกอบด้วย กลุ่มหมวดวิชาพื้นฐาน 4 หมวดวิชา ได้แก่ หมวดวิชาภาษาไทย หมวดวิชาคณิตศาสตร์ หมวดวิชาวิทยาศาสตร์ และหมวดวิชาภาษาต่างประเทศ และกลุ่มหมวดวิชาประสบการณ์ 4 หมวดวิชา ได้แก่ หมวดวิชาพัฒนาสังคมและชุมชน หมวดวิชาทักษะชีวิต 2 หมวดวิชาทักษะชีวิต 2 และหมวดวิชาพัฒนาอาชีพ ซึ่งผู้เรียนทุกระดับการศึกษาต้องเรียนให้ครบทั้งกลุ่มหมวดวิชาพื้นฐานและกลุ่มหมวดวิชาประสบการณ์

2.2 กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้นำประสบการณ์และทักษะที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตร ไปพัฒนาความสามารถของตนตามศักยภาพเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่จัดให้เรียนรู้ในหมวดวิชาต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองครบถ้วน ชุมชน และสังคม โดยใช้กระบวนการคิดเป็นในการดำเนินกิจกรรมบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมและกระบวนการกลุ่มอันจะส่งผลให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีคุณธรรม และมีความสุข ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เป็นเงื่อนไขที่ผู้เรียนทุกคนต้องทำก่อนการจบหลักสูตร โดยผู้เรียนจะทำกิจกรรมดังกล่าวทุกภาคเรียนหรือภาคเรียนใดภาคเรียนหนึ่งรวมตลอดหลักสูตร ไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง โดยสามารถนำความรู้ที่ได้จากการอบรมหรือการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม มานับรวมเป็นกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ ทั้งนี้กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

2.2.1 กิจกรรมพัฒนาตนเองและครอบครัว เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสิ่งแวดล้อมของครอบครัว เพื่อนำไปสู่การพัฒนากิจกรรมชีวิต อยู่ร่วมกับครอบครัว ชุมชน และสังคมได้อย่างมีความสุข

2.2.2 กิจกรรมพัฒนาชุมชนและสังคม เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งตลอดจนการพัฒนาสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

3. จำนวนหน่วยกิตที่ต้องเรียนตลอดหลักสูตร

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายผู้เรียนต้องลงทะเบียนเรียนไม่น้อยกว่า 76 หน่วยกิต ประกอบด้วยกลุ่มหมวดวิชาพื้นฐาน จำนวน 4 หมวดวิชา หมวดวิชาละ 7 หน่วยกิต รวม 28 หน่วยกิต และกลุ่มหมวดวิชาประสบการณ์ จำนวน 4 หมวดวิชา หมวดวิชาละ 12 หน่วยกิต รวม 48 หน่วยกิต รวมตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 76 หน่วยกิต และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง

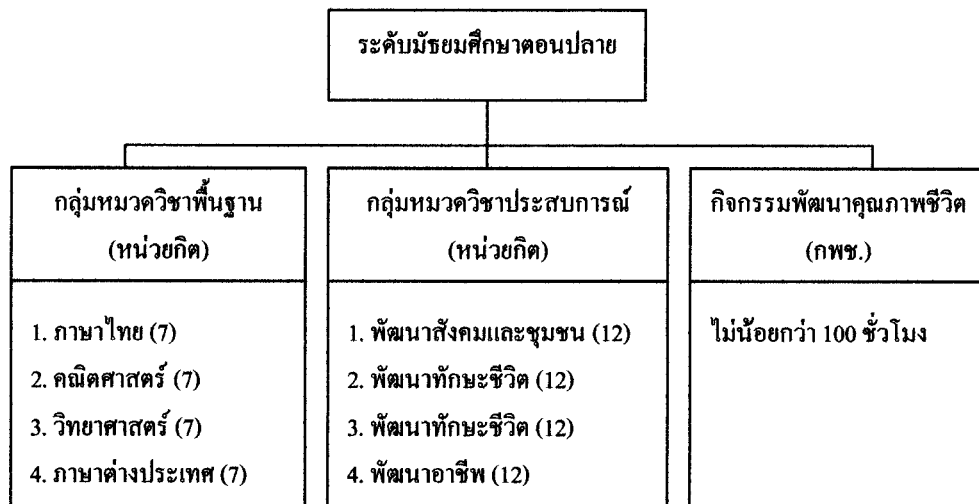
สำหรับกลุ่มหมวดวิชาพื้นฐาน และกลุ่มหมวดวิชาประสบการณ์ ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายกรณีที่ผู้เรียนประสงค์จะเรียนหมวดวิชาใดวิชาหนึ่งลึกซึ้งมากขึ้น เพื่อให้มีความรู้และทักษะ เพื่อการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นสถานศึกษาสามารถพัฒนาหมวดวิชาเพิ่มเติมขึ้นได้ตามความต้องการของผู้เรียน

4. การลงทะเบียนเรียน

การลงทะเบียนเรียนในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้เรียนจะต้องลงทะเบียนเรียนตลอดหลักสูตรและระดับการศึกษาภาคเรียนละไม่เกิน 2 หมวดวิชา ยกเว้นระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในกรณีที่ผู้เรียนมีความประสงค์ลงทะเบียนเรียนกลุ่มหมวดวิชาพื้นฐานและกลุ่มหมวดวิชาประสบการณ์เพิ่มเติมตามความต้องการของผู้เรียน สามารถลงทะเบียนเรียนเพิ่มได้อีก 1 หมวดวิชา ทั้งนี้ไม่นับรวมหมวดวิชาที่เทียบโอนผลการเรียน

5. โครงสร้างหลักสูตร

การจัดโครงสร้างหลักสูตร ตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในแต่ละระดับการศึกษาประกอบด้วยกลุ่มหมวดวิชาพื้นฐาน กลุ่มหมวดวิชาประสบการณ์ และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีโครงสร้างหลักสูตร ดังนี้

ภาพที่ 2.1 โครงสร้างหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผู้เรียนต้องเรียนกลุ่มหมวดวิชาพื้นฐาน 4 หมวดวิชา ประกอบด้วย หมวดวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาต่างประเทศ รวม 28 หน่วยกิต และกลุ่มหมวดวิชาประสบการณ์ 4 หมวดวิชา ประกอบด้วย หมวดวิชาพัฒนาสังคมและชุมชน พัฒนาทักษะชีวิต 1 พัฒนาทักษะชีวิต 2 และพัฒนาอาชีพรวม 48 หน่วยกิต รวมตลอดหลักสูตร ไม่น้อยกว่า 76 หน่วยกิต และต้องทำกิจกรรมพัฒนาชีวิต (กพช.) ไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง ทั้งนี้ ผู้เรียนสามารถลงทะเบียนเรียนหมวดวิชาเพิ่มเติมตามความต้องการในกลุ่มหมวดวิชาพื้นฐานและกลุ่มหมวดวิชาประสบการณ์

6. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่ใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แสดงพัฒนาการความก้าวหน้าและความสำเร็จในการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ

ผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกันและเป็นไปตามมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการวัดและประเมินผลในทุกหมวดวิชา การประเมินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต การประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์และเขียน รวมทั้งการประเมินคุณภาพการศึกษานอกโรงเรียนระดับชาติ เพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผล ประกอบด้วย

6.1 การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นการประเมินผลระดับสถานศึกษาที่กระทำควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอน เพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพียงใด และเพื่อนำผลการประเมินมาพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งนำมาใช้ในการพิจารณาตัดสินความสำเร็จทางการศึกษาของผู้เรียนอีกด้วย การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ประกอบด้วย

6.1.1 การวัดและประเมินผลหมวดวิชา สถานศึกษาเป็นผู้ดำเนินการ ประเมินผู้เรียนใน 3 ลักษณะ คือ ประการแรก การประเมินเพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน ประการที่สอง การประเมินผลระหว่างเรียน เพื่อทราบความก้าวหน้า ทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม ค่านิยมและผลระหว่างเรียน อันเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินให้ประเมินตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ อันเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินให้ประเมินต่อเนื่องควบคู่ไปกับกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน และประการที่สาม การประเมินผลปลายภาคเรียนเพื่อทราบผลการเรียนรู้ตามสาระและมาตรฐานการเรียนรู้โดยภาพรวม ทั้งนี้อัตราส่วนคะแนนการวัดและประเมินผลระหว่างภาคเรียนและปลาย

ภาคเรียนขึ้นอยู่กับคณะกรรมการประเมินผลของสถานศึกษาและกรรมการศึกษานอกโรงเรียน การประเมินผลการเรียนรู้หมวดวิชาให้ระดับผลการเรียนเป็น 5 ระดับ คือ 4 (ดีมาก) 3 (ดี) 2 (ปานกลาง) 1 (ผ่าน) และ 0 (ไม่ผ่าน) ทั้งนี้กระบวนการและวิธีการประเมินผลจะต้องให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมในกระบวนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ด้วย โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติจริง ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้

6.1.2 การประเมินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้เรียนต้องเข้าร่วมและผ่านการประเมินกิจกรรมพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคม ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษา กำหนด ผลการประเมินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ผ่านและไม่ผ่าน

6.1.3 การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สถานศึกษาจะต้องประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนทุกคน ผลการประเมินเป็น ดีมาก ดี และพอใช้

6.1.4 การประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียน สถานศึกษาต้องประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียนทุกคน ผลการประเมินให้เป็น ดีมาก ดี และพอใช้

6.2 การประเมินคุณภาพการศึกษานอกโรงเรียนระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในภาคเรียนสุดท้ายของทุกระดับ ได้แก่ ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย เข้ารับการประเมินคุณภาพการศึกษานอกโรงเรียนระดับชาติ ในหมวดวิชาที่สำคัญตามที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนกำหนด การประเมินคุณภาพการศึกษานอกโรงเรียนระดับชาติไม่มีผลต่อการได้หรือตกของผู้เรียน แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นรายสถานศึกษา รายอำเภอ รายจังหวัด รายภาค และภาพรวมของประเทศ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษาต่อไป

การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในเรือนจำและทัณฑสถาน มีกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศสภานิติบัญญัติโคของกฎหมายหรือข้อบังคับขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้มีบัญญัตินั้นเป็นอันบังคับมิได้ ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้เน้นความสำคัญของการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพประชากรให้ได้รับความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และเพื่อให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม ตามมาตราสำคัญ ดังนี้

มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่ มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

มาตรา 10 การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอภาคกัน ในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐต้องจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

มาตรา 43 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

มาตรา 81 รัฐต้องจัดการศึกษาและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการศึกษาของประชาชน ทั้งนี้ต้องจัดให้มีคุณภาพและมีความเสมอภาค รวมทั้งจัดให้มีกฎหมายการศึกษาแห่งชาติเกิดขึ้น จึงทำให้หน่วยงานที่วางแผนนโยบายทางการศึกษาแห่งชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งประชาชนไทยได้ร่วมกันผลักดัน จึงทำให้มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

การประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ใช้ในปัจจุบัน ได้กำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้ และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปะวิทยาการต่างๆ เร่งรัดการศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ รวมทั้งในการจัดการศึกษาของรัฐให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองท้องถิ่นและเอกชนตามที่กฎหมายบัญญัติ และให้ความคุ้มครองการจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพและเอกชน ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ ดังนั้น พระราชบัญญัตินี้จึงเป็นแม่บทในการบริหารจัดการศึกษาอบรม ที่สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 3 ระบบการศึกษา มาตรา 15 ให้อธิบายการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนด จุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

3. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

การประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ คือ เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายปฏิรูประบบราชการ โดยให้แยกภารกิจเกี่ยวกับงานด้านศิลปะและวัฒนธรรมไปจัดตั้งเป็นกระทรวงวัฒนธรรม และโดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงการบริหารและจัดการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา ประกอบกับสมควรให้มีคณะกรรมการการอาชีวศึกษาพิจารณาเสนอนโยบาย แผนพัฒนา มาตรฐาน และหลักสูตรการอาชีวศึกษาทุกระดับที่สอดคล้องกับความต้องการ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ สนับสนุนทรัพยากร ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการอาชีวศึกษาด้วย

4. การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในเรือนจำและทัณฑสถาน

การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในเรือนจำและทัณฑสถาน มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขัง ดังนี้

1. พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขัง มีดังนี้

1.1 พ.ร.บ. ราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 27 อธิบดีมีอำนาจออกข้อบังคับว่าด้วยการศึกษาและการอบรมผู้ต้องขัง

1.2 พ.ร.บ. ราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 28 บรรดาเครื่องอุปโภคบริโภคในการศึกษาอบรม เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ สมุดหนังสือนั้น รัฐบาลจะเป็นผู้จัดหาให้ แต่ผู้ต้องขังจะนำของตนเองมาใช้ก็ได้เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว

2. กฎกระทรวงมหาดไทย

กฎกระทรวงฯ ข้อ 51 นักโทษเด็ดขาดอายุต่ำกว่า 25 ปี ให้คำนึงถึงการศึกษาและอบรมเป็นพิเศษ

3. ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์

ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 8 ลงวันที่ 11 กันยายน 2483 เรื่อง การศึกษาและอบรมผู้ต้องขัง ได้กำหนดให้มีการศึกษาอบรมแบ่งเป็น 3 สาขา คือ พุทธศึกษา จริยศึกษา และพลศึกษา

4. ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

ข้อ 77 ควรมีข้อกำหนดให้ผู้ต้องขังทุกคน ได้ศึกษาต่อเท่าที่เขาสามารถจะรับการศึกษาได้ รวมทั้งการสอนศาสนาในประเทศที่จะดำเนินการได้ ผู้ที่อ่านหนังสือไม่ออกและผู้เยาว์วัยต้องบังคับให้เรียน และทางกรมราชทัณฑ์ต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษ

การศึกษาของผู้ต้องขัง พึงปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาของชาติ เพื่อว่าเมื่อพ้นโทษแล้วจะศึกษาต่อได้สะดวก

5. หนังสือสั่งการกรมราชทัณฑ์

หนังสือกรมราชทัณฑ์ที่ มท 0904/09 ลงวันที่ 15 มกราคม 2545 เรื่อง การจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขังที่อยู่ในวัยหนุ่มสาว หนังสือสั่งการดังกล่าวมีนโยบายรณรงค์ให้เรือนจำ และทัณฑสถานเป็นเขตปลอดจากผู้ไม่รู้หนังสือ โดยจัดการศึกษาให้ผู้ต้องขังจนกระทั่งจบ การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้ต้องขังทั้งชายหญิงที่อายุไม่เกิน 25 ปี ซึ่งถือว่าเป็น ทรัพยากรบุคคลที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติในอนาคตและมีโอกาส ที่จะต้องดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมภายนอกอีกเป็นระยะเวลายาวนานอีกทั้งผู้ต้องขังในช่วงวัยนี้ ส่วนมากมิได้เป็นอาชญากรโดยสันดาน หากผู้ต้องขังรายใดมีโทษต่ำกว่า 6 เดือน ให้จัดการ ศึกษาวิชาชีพแก่ผู้ต้องขังนั้นอย่างน้อย 1 สาขาวิชา หากผู้ต้องขังรายใดมีโทษตั้งแต่ 6 เดือน ขึ้นไป ให้ผู้ต้องขังนั้นได้รับการศึกษาสายสามัญอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งถึงระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย ส่วนการศึกษาระดับอุดมศึกษา (มสธ.) ให้เป็นไปตามความสมัครใจของผู้ต้องขัง

หนังสือกรมราชทัณฑ์ที่ มท 0904/950 ลงวันที่ 22 พฤษภาคม 2545 เรื่อง การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยให้แก่ผู้ต้องขัง หนังสือสั่งการดังกล่าวได้มีนโยบายให้เรือนจำ และทัณฑสถานดำเนินการจัดการศึกษาให้ผู้ต้องขังโดยคำนึงถึงความเหมาะสม สอดคล้องกับ สภาพความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังและส่งเสริมจัดการศึกษาตามอัธยาศัยจัดแหล่งการเรียนรู้และจัด กิจกรรมต่างๆ ที่มุ่งให้ผู้ต้องขังได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสเพื่อ บูรณาการการเรียนรู้ด้วยตนเองให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

หนังสือกรมราชทัณฑ์ที่ มท 0904/1086 ลงวันที่ 11 มิถุนายน 2545 เรื่อง การจัดการศึกษาเพื่อให้อ่านเขียนภาษาไทยและประกอบอาชีพอิสระสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ/ ทัณฑสถาน โดยให้มีการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังที่ไม่เคยได้รับการศึกษาหรือไม่สามารถ อ่าน ออก เขียน ได้ จะต้องจัดบริการให้เข้ารับการศึกษาก่อนขึ้นพื้นฐานและส่งเสริมสนับสนุนความรู้ วิชาชีพพระยะสั้น และกลุ่มสนใจต่างๆ ให้แก่ผู้ต้องขังเพื่อนำความรู้ที่ได้รับไป ใช้ประกอบอาชีพ สุจริตเป็นพลเมืองดีของสังคมและประเทศชาติต่อไป

หนังสือกรมราชทัณฑ์ที่ มท 0904/1159 ลงวันที่ 20 มิถุนายน 2545 เรื่อง การจัดการศึกษาผู้ต้องขังเรือนจำ/ทัณฑสถาน โดยให้ชะลอการย้ายระบายผู้ต้องขังย้ายกลับภูมิลำเนา หรืออื่นๆ สำหรับผู้ต้องขังที่กำลังศึกษาจนกว่าผู้ต้องขังจะมีการสอบเสร็จในแต่ละภาคเรียนนั้น เพื่อให้การเรียนเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของผู้ต้องขังในการโอนทะเบียนเรียน เป็นไปตามแผนการศึกษาของผู้ต้องขัง

หนังสือกรมราชทัณฑ์ที่ มท 0904/ว.40 ลงวันที่ 2 กรกฎาคม 2545 เรื่อง แต่งตั้งผู้ต้องขังทำหน้าที่ผู้ช่วยสอนหนังสือ ซึ่งกรมฯ มีนโยบายเปิดโอกาสให้เรือนจำและทัณฑสถานแต่งตั้งผู้ต้องขังทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยสอนหนังสือได้ตามความต้องการเพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ให้แก่เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติเกี่ยวกับการศึกษา ซึ่งมีกำลังไม่สอดคล้องกับจำนวนผู้ต้องขังโดยแต่งตั้งนักโทษเด็ดขาดชั้นดีขึ้นไป ที่มีความสนใจมีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี ประพฤติดี ไม่เคยทำตัวผิดวินัย รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายและได้รับการยอมรับจากผู้ต้องขังโดยทั่วไป เพื่อช่วยสอนหนังสือ โดยให้ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งได้ประโยชน์ตามกฎหมาย คือ การพักการลงโทษหรือลดวันต้องโทษจำคุกเป็นพิเศษนอกเหนือจากผู้ต้องขังรายอื่น

หนังสือกรมราชทัณฑ์ที่ มท 0904/1754 ลงวันที่ 4 กันยายน 2545 เรื่อง การจัดการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาการบริหารการศึกษาผู้ต้องขัง ซึ่งกรมราชทัณฑ์มีนโยบายให้เรือนจำและทัณฑสถานปรับปรุง เปลี่ยนแปลงรูปแบบ โครงสร้างทางการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้สามารถดำเนินการให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยให้ขอความร่วมมือระดมทรัพยากรจากหน่วยงานองค์กรต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมกำหนดแนวทางการดำเนินงานการให้ความเห็นและข้อเสนอแนะ โดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาการศึกษาผู้ต้องขังให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้รับบริการทุกคน โดยแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการจัดการศึกษา

ความเป็นมาในการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน

กระทรวงยุติธรรมเป็นหน่วยงานหนึ่งที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยมีหน่วยงานในสังกัดที่ดำเนินงานเรื่องนี้ คือ กรมศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง บ้านกรุณา บ้านเมตตา บ้านมุกดา บ้านปราณี และบ้านอุเบกขา นอกจากนี้ยังจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แก่ผู้ใหญ่ที่ผู้ต้องขังในเรือนจำต่างๆทั่วประเทศ

การจัดการศึกษานอกระบบ โรงเรียนสำหรับผู้ต้องขัง ได้เริ่มเป็นรูปแบบที่ชัดเจนเป็นครั้งแรกในปี พุทธศักราช 2490 ที่เรือนจำจังหวัดน่าน และได้ขยายผลไปยังเรือนจำและทัณฑสถานในจังหวัดอื่นๆ โดยการประสานงานกับแผนกศึกษาธิการจังหวัด เพื่อขอความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนทั้งหลักสูตรและแบบเรียน

ในปีพุทธศักราช 2514 กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษาและกรมราชทัณฑ์ได้ร่วมกันจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 จัดการเรียนการสอนสายสามัญตามหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับ 1, 2, 3 ในเรือนจำและทัณฑสถาน

ต่อมาปีพุทธศักราช 2518 กรมราชทัณฑ์เปิดสอนหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ คือ ระดับประถมศึกษาเดิมเป็นหลักสูตรระดับที่ 1 (ประถมศึกษาปีที่ 2) ระดับที่ 2 (ประถมศึกษาปีที่

ที่ 4) ซึ่งใช้เวลาเรียนระดับละ 6 เดือน และต่อมาได้ขยายการศึกษาสายสามัญเป็นระดับ 3 (ประถมศึกษาปีที่ 6) ระดับที่ 4 (มัธยมศึกษาปีที่ 3) และระดับที่ 5 (มัธยมศึกษาปีที่ 6)

ปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ได้ให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังมากยิ่งขึ้น จึงได้ประสานความร่วมมือกับกรมการศึกษานอกโรงเรียนกระทรวงศึกษาธิการเพื่อการจัดตั้ง “โรงเรียนผู้ใหญ่” ขึ้นในเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศ โดยได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งนี้หลักสูตรระดับประถมศึกษาและหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ให้เรือนจำและทัณฑสถานดำเนินการจัด โดยวิธีเรียนแบบชั้นเรียน (ขร.) ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ให้ใช้วิธีเรียนแบบเรียนด้วยตนเอง (ตอ.) ทั้งนี้เพราะวิธีเรียนด้วยตนเองเป็นวิธีที่สะดวก และเหมาะสมกับสภาพของผู้ต้องขังมากที่สุด ตลอดจนยังเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายมากกว่าการเรียนด้วยวิธีอื่น (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2546: 28-39)

ส่วนในด้านการจัดการเรียนการสอนสายอาชีพให้แก่ผู้ต้องขังนั้น กรมราชทัณฑ์ได้มอบหมายให้เรือนจำและทัณฑสถานดำเนินการฝึกอาชีพสาขาต่างๆ โดยมุ่งหวังให้ผู้ต้องขังมีอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวภายหลังพ้นโทษแล้ว โดยให้เรือนจำและทัณฑสถานคัดเลือกผู้ต้องขังให้เหมาะสมกับงาน อาชีพ อายุ ภูมิฐานะ สุขภาพร่างกาย พื้นฐานการศึกษา ความสนใจและความสมัครใจเข้ารับการอบรมและฝึกอาชีพสาขาต่างๆ ตามที่เรือนจำและทัณฑสถานกำหนดขึ้น นอกจากกรมราชทัณฑ์ได้ประสานความร่วมมือกับกรมการศึกษานอกโรงเรียนแล้ว ยังได้ลงนามความตกลงว่าด้วยความร่วมมือในการฝึกอาชีพผู้ต้องขังกับกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เพื่อเปิดสอนวิชาชีพในสาขาต่างๆ เช่น ช่างไม้ ครัวภัณฑ์ ช่างเครื่องยนต์ ช่างเชื่อมไฟฟ้า ช่างสีเครื่องเรือน ช่างทาสีอาคาร ช่างเดินกระแสไฟฟ้า เป็นต้น

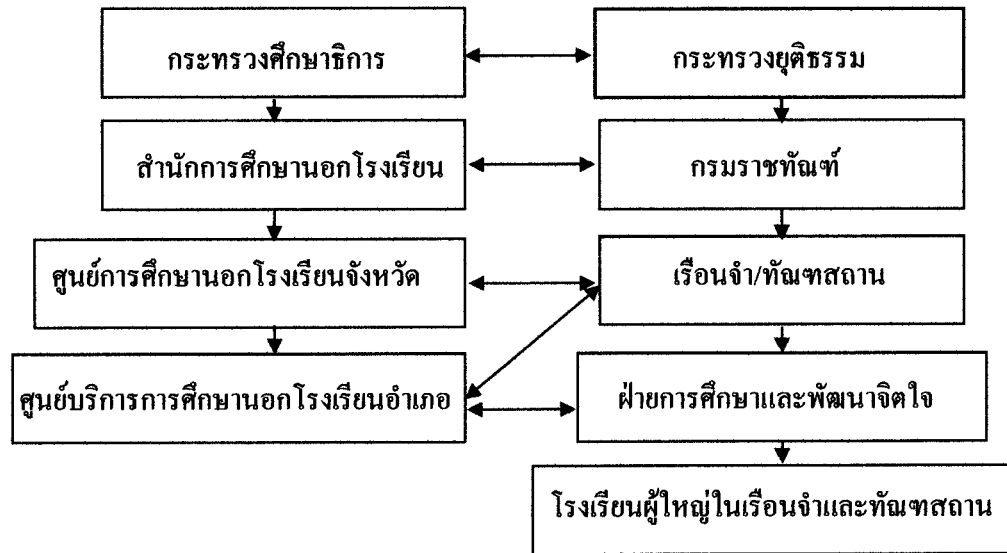
การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน

การจัดการศึกษาภายในเรือนจำและทัณฑสถาน ดำเนินการจัดการเรียนการสอนนอกระบบโรงเรียน โดยใช้หลักสูตรของกรมการศึกษานอกโรงเรียน มีลักษณะเป็นศูนย์การเรียนหรือมีชื่อเรียกศูนย์การเรียนในเรือนจำและทัณฑสถานว่า “โรงเรียนผู้ใหญ่” การจัดตั้งโรงเรียนนั้นทางเรือนจำและทัณฑสถานจะต้องยื่นความประสงค์ในการจัดตั้งไปยังศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนระดับอำเภอ หรือระดับเขตในกรุงเทพมหานคร ที่เรือนจำและทัณฑสถานตั้งอยู่ เมื่อได้รับอนุมัติในการจัดตั้งแล้ว ทางศูนย์การเรียนหรือโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่จะได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ วิชาการ ศึกษานุเคราะห์ ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านสื่อการเรียนการสอนตามความจำเป็น สำหรับการจัดตั้งนั้นจะต้องอยู่ในหลักเกณฑ์ประกอบด้วย มีสถานที่เหมาะสมและปลอดภัย มีอุปกรณ์การเรียนการสอนเพียงพอสำหรับหลักสูตรที่เปิดสอน มีผู้สอนที่ชำนาญการสอนในวิชานั้นๆ มีจำนวนนักเรียนไม่น้อยกว่า 50 คน นอกจากนี้แล้วโรงเรียนจะต้องจัดทำหรือจัดให้มีเอกสาร สมุดหมายเหตุรายวัน บัญชีลงเวลาการปฏิบัติงานของบุคลากร สมุดทะเบียน

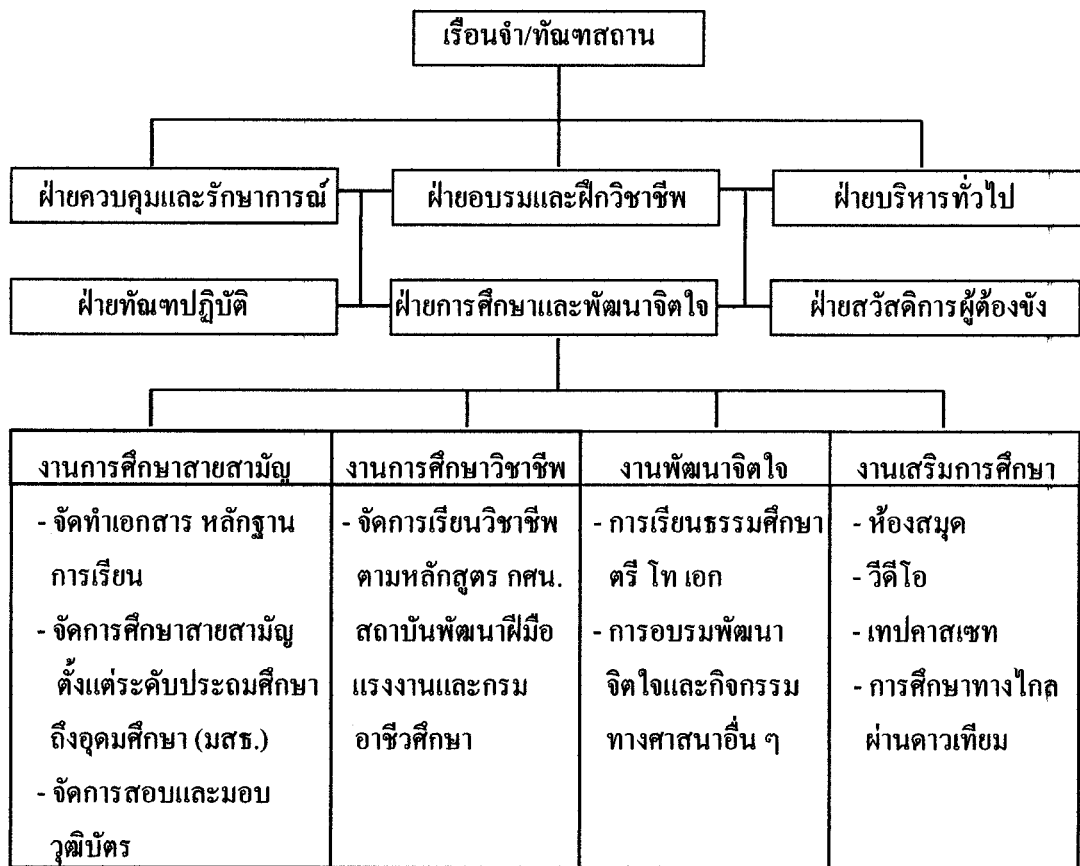
นักศึกษา หลักฐานการศึกษา (ระเบียบแสดงผลการเรียน รายงานสรุปผลการเรียน แบบรายงาน ผู้จบหลักสูตร ทะเบียนเวลาเรียนและการประเมินผลการเรียน) เอกสารและหลักฐานทางการเงิน และพัสดุ แบบพิมพ์อื่นๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการดำเนินงาน และกลุ่มผู้ต้องขังซึ่งถือว่าเป็นกลุ่ม ค้อยโอกาส ซึ่งการรับบริการการศึกษานั้น ผู้เรียนจะไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น ซึ่งการจัด การศึกษานอกระบบโรงเรียนในเรือนจำและทัณฑสถาน ประกอบด้วย

โครงสร้างสายการบังคับบัญชา

โครงสร้างสายการบังคับบัญชาในการดำเนินการจัดการศึกษาในเรือนจำและทัณฑ สถาน จะมีโครงสร้างภายนอกซึ่งเป็นการประสานงานระหว่างกรมราชทัณฑ์กับกรมการศึกษา นอกโรงเรียน และโครงสร้างภายในเรือนจำและทัณฑสถาน โดยจะเป็นการประสานงาน ระหว่างโรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถานกับหน่วยงานภายในกระทรวงยุติธรรม ดัง ภาพที่ 2.2 และภาพที่ 2.3

ภาพที่ 2.2 โครงสร้างการบริหารการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังระหว่างกรมราชทัณฑ์ กับการศึกษานอกโรงเรียน

ภาพที่ 2.3 โครงสร้างการบริหารการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังภายในเรือนจำ

บุคลากร

ในการบริหารการจัดการศึกษานั้น บุคลากรทางการจัดการศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผล ดังนั้น โรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถานจำเป็นต้องมีการพัฒนาและเตรียมความพร้อมทางด้านบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ซึ่งตามโครงสร้างของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ว่าด้วยการดำเนินงานโรงเรียนผู้ใหญ่ พ.ศ. 2534 ต้องมีบุคลากร ดังนี้

1. ครูใหญ่โรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่ การพิจารณาแต่งตั้ง โดยเรือนจำและทัณฑสถานคัดเลือกและเสนอต่อกรมการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อขอแต่งตั้งเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารการจัดการดูแล วางแผนการดำเนินงาน และประสานงานกับศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน และเป็นผู้ที่รับผิดชอบในการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรือนจำและทัณฑสถานและสำนักพัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์ ผ่านหัวหน้าฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจและผู้อำนวยการส่วนพัฒนาผู้ต้องขัง

2. ผู้ช่วยครูใหญ่ ต้องมีคุณสมบัติเป็นข้าราชการ ซึ่งดำรงตำแหน่งระดับ 5 หรือเทียบเท่าขึ้นไป มีวุฒิการศึกษาตั้งแต่อนุปริญญาหรือเทียบเท่าขึ้นไป มีหน้าที่รับผิดชอบช่วยบริหารงานโรงเรียนตามที่ได้รับมอบหมาย

3. เจ้าหน้าที่ธุรการ การเงิน บัญชีและพัสดุ ต้องเป็นข้าราชการระดับ 2 หรือเทียบเท่า มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานธุรการ การเงิน บัญชีและพัสดุ หรืองานอื่นที่ได้รับมอบหมาย

4. เจ้าหน้าที่ทะเบียนและวัดผล ต้องมีวุฒิปริญญาตรี หรือเทียบเท่าขึ้นไป มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานวัดผล ประเมินผลการเรียนและการจัดทำเอกสาร หลักฐานการประเมินผลการเรียนหรืองานที่ได้รับมอบหมาย

5. ครูอาจารย์บรรณารักษ์ มีหน้าที่ด้านบรรณารักษ์ห้องสมุดของโรงเรียน ต้องเป็นผู้มีความรู้ในวิชาบรรณารักษ์

6. ครูหรืออาจารย์แนะแนว มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการแนะแนวการให้คำปรึกษาแก่นักศึกษา การประชาสัมพันธ์ หรืองานอื่นที่ได้รับมอบหมาย ต้องมีวุฒิปริญญาตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป

7. ครูหรืออาจารย์ หรือผู้สอน มีหน้าที่เกี่ยวกับกิจกรรมการเรียน การสอน วัดผลการเรียน หรืองานที่ได้รับมอบหมาย วุฒិการศึกษาของครูผู้สอนนั้นขึ้นอยู่กับการจัดการเรียนการสอนแต่ละระดับ ดังนี้

7.1 ระดับประถมศึกษา ต้องมีวุฒิป.กศ. หรือเทียบเท่าขึ้นไป

7.2 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ต้องมีวุฒิป.กศ. หรือเทียบเท่าขึ้นไป

7.3 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ต้องมีวุฒิปริญญาตรี หรือเทียบเท่าขึ้นไป

7.4 หลักสูตรสายอาชีพ ต้องมีวุฒิปวช. หรือเทียบเท่าขึ้นไป หรือผู้ชำนาญงานสาขาวิชาชีพ มีวุฒิปัตรของสถานศึกษา หรือหนังสือรับรองความเป็นผู้ชำนาญงานไม่น้อยกว่า 2 ปี

8. ครูประจำของโรงเรียนในเรือนจำและทัณฑสถาน โดยครูประจำการจะต้องมีความรู้อย่างต่ำระดับปริญญาตรี มีหน้าที่ในการรับผิดชอบ รับสมัคร ขึ้นทะเบียน ลงทะเบียน จัดทำทะเบียน กิจกรรมการเรียนการสอน การแนะแนว การพบกลุ่ม ให้คำปรึกษาแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมนักศึกษา ปริมาณของครูที่สอนขึ้นอยู่กับปริมาณของนักเรียน ถ้าหากเรือนจำและทัณฑสถานใดไม่พร้อม อาจหาบุคลากรภายนอกที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนกำหนดมาดำเนินการแทนได้ ทั้งนี้จำนวนบุคลากรที่ประกาศแต่งตั้งจะต้องจัดให้เหมาะสมและสอดคล้องกับจำนวนนักศึกษาของโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่ ส่วนใหญ่พบว่าโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถานที่มี จะมีครูใหญ่ประจำโรงเรียนหรือ

หัวหน้างานพัฒนาการศึกษาประจำ 1 คน และมีครูประจำหรือครูที่รับผิดชอบจำนวนตามความเหมาะสมของจำนวนบุคลากรทั้งหมดในเรือนจำและทัณฑสถานนั้น

9. นักการภารโรง มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการดูแลทรัพย์สินของโรงเรียน การรักษาความปลอดภัย รักษาความสะอาด เปิดปิดอาคาร อำนวยความสะดวกให้กับบุคลากรในโรงเรียน หรืองานอื่นที่ได้รับมอบหมาย ต้องมีความรู้ไม่ต่ำกว่าระดับประถมศึกษา ปีที่ 4 หรือเทียบเท่า สำหรับเรือนจำและทัณฑสถานนั้น จะไม่ค่อยมีปัญหาเนื่องจากมีผู้ต้องขัง ซึ่งได้ถูกคัดเลือกมาเป็นผู้ช่วยเหลืออย่างเพียงพอ

อาคารสถานที่ และสื่อการสอน

1. อาคารสถานที่ ตามหลักเกณฑ์ของ กศน. แล้ว จะต้องเป็นอาคารที่มีลักษณะถาวรมั่นคง มีพื้นที่เพียงพอและเหมาะสมต่อการรับสมัคร จัดการเรียนการสอน การพบกลุ่ม การเรียนทางไกล และอาจจัดห้องหรือมุมไว้สำหรับการบริการหนังสือ สื่อเอกสารพิมพ์ สื่อโสตทัศนูปกรณ์ต่างๆ ให้แก่นักศึกษา ส่วนใหญ่อาคารสถานที่ของโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถานแต่ละแห่งจะมีสถานที่เป็นของตนเอง

2. สื่อการเรียนการสอน ในการจัดการเรียนการสอน ได้ใช้สื่อการเรียนการสอนที่ผ่านการตรวจคุณภาพและมาตรฐานจากกระทรวงศึกษาธิการแล้ว ได้แก่

2.1 สื่อเอกสาร เช่น ชุดการเรียน แบบเรียนตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตร คู่มือ

2.2 สื่อโสตทัศนฯ เช่น รายการโทรทัศน์

2.3 สื่อบุคคลคือ ครู อาจารย์ผู้สอน/ครูประจำกลุ่ม โดยหน่วยงานที่จัดเป็นผู้คัดเลือกตามหลักเกณฑ์ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งมีความรู้อย่างต่ำระดับปริญญาตรี เมื่อได้รับการแต่งตั้งจะต้องเข้ารับการฝึกอบรมที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนต่อไป

หลักสูตร และรูปแบบการจัดการเรียนการสอน

การจัดการศึกษาในเรือนจำ ได้ประสานกับหน่วยงานหลักๆ ที่มีบทบาทในการจัดการศึกษาทั้งด้านสายสามัญ การฝึกอบรมวิชาชีพ และการศึกษาระบบการศึกษา ได้แก่ กรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงาน กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ซึ่งรูปแบบและหลักสูตรในการจัดขึ้นอยู่กับความพร้อมของเรือนจำและทัณฑสถานนั้นๆ แต่ส่วนใหญ่ได้จัดหลักสูตรการเรียนการสอนในลักษณะ ดังนี้

1. หลักสูตรการจัดการศึกษาสายสามัญ ได้จัดให้มีตั้งแต่การส่งเสริมให้อ่านออกเขียนได้ ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย มีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับความรู้พื้นฐานสายสามัญ ให้มีทัศนคติที่พึงประสงค์ของสังคม การประกอบอาชีพที่สุจริต ภายหลังการพ้นโทษ การดำเนินการจัดการเรียนการสอนสายสามัญนั้นใช้หลักสูตรของ

กรมการศึกษานอกโรงเรียน มีทั้งจัดในประเภทชั้นเรียน ทางไกล และศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ซึ่งมีรายละเอียดในการจัดหลักสูตรสายสามัญ ดังนี้

1.1 หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประถมศึกษา (ป.6) พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรที่เน้นการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม เป็นการเปิดโอกาสแก่ผู้ที่ไม่จบภาคบังคับ มีโอกาสเรียนจบการศึกษาภาคบังคับ

1.2 หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสแก่ผู้ที่จบประถมศึกษา มีโอกาสเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น

1.3 หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสแก่ผู้ที่จบมัธยมศึกษาตอนต้น มีโอกาสเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

1.4 การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เป็นการจัดการศึกษา ภายหลังจากการสำเร็จระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม. 6) เป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาให้ได้รับการศึกษาต่อเนื่องและสูงขึ้น และยังเป็นการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพอย่างสุจริต ภายหลังจากพ้นโทษ โดยได้รับความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังที่มีความสนใจได้ศึกษาเล่าเรียนในระดับอุดมศึกษา มีการลงทะเบียนเรียนครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2527 และได้ขยายไปยังเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศ โดยผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นการศึกษาแบบทางไกลจากสื่อการเรียนในการจัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งสนับสนุนให้เรือนจำและทัณฑสถานจัดให้มีมุม มสธ. รวมทั้งจัดให้มีการสอนเสริม การแนะแนว การสอบวัดผลจะดำเนินการสอบในเรือนจำและทัณฑสถาน นักเรียนสามารถสมัครเรียนได้ 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรปริญญาตรี และหลักสูตรการศึกษาต่อเนื่อง

2. การศึกษาสายอาชีพ การจัดการศึกษาสายอาชีพนั้น เป็นการเปิดโอกาสและทางเลือกในการศึกษา ที่มีรูปแบบที่หลากหลายให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาการต่างๆ กรมราชทัณฑ์ได้ประสานงานกับหน่วยงาน กรมการศึกษานอกโรงเรียน และกรมอาชีวศึกษา และสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานกลางและระดับภาค ในการจัดการศึกษาวิชาชีพพระยะชั้นให้แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานต่างๆ โดยเฉพาะในสาขาวิชาชีพที่ตลาดต้องการ โดยรับสมัครและคัดเลือกผู้ต้องขังให้เหมาะสมกับ อาชีพ อายุ ภูมิปัญญา สุขภาพร่างกาย ประสพการณ์ โดยหน่วยงานดังกล่าวได้สนับสนุนด้านหลักสูตร วิทยาการผู้สอน วัสดุและอุปกรณ์การเรียนการสอน พร้อมวัสดุฝึกงานบางอย่าง ทั้งนี้การจัดขึ้นอยู่กับผู้เรียนที่สนใจ โดยเฉพาะผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษ แนวทางในการปฏิบัติในการจัดการศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพในเรือนจำและทัณฑสถาน มีดังนี้

2.1 ใช้ระบบจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เป็นข้อมูลพื้นฐานในการแยกประเภทผู้ต้องขังเพื่อการสอนงานและวิชาชีพ ให้สอดคล้องกับความสนใจประสบการณ์ในการทำงานและความถนัดของผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล

2.2 จัดประเภทงานฝึกวิชาชีพให้กับผู้ต้องขัง ต้องคำนึงถึงความต้องการของตลาดแรงงาน และการทำงานของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานให้มีส่วนคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกับงานอิสระภายนอก เพื่อเป็นการช่วยผู้ต้องขังที่พ้นโทษแล้วมีโอกาสในการนำไปใช้ประกอบอาชีพต่อไป

2.3 จัดให้มีครูฝึกวิชาชีพ และเครื่องมืออุปกรณ์ในการฝึกวิชาชีพไว้เพียงพอแก่ความจำเป็น โดยเฉพาะการตั้งศูนย์ฝึกวิชาชีพแขนงต่างๆ ในเรือนจำและทัณฑสถานเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งต่อการพัฒนาฝีมือและการใช้แรงงานของผู้ต้องขัง

2.4 การจัดการฝึกวิชาชีพแก่ผู้ต้องขัง ควรจะได้เน้นการสอนทั้งในด้านฝีมือการใช้แรงงาน และการปลูกนิสัยรักการทำงานให้แก่ผู้ต้องขังด้วย

2.5 จัดให้มีประกาศนียบัตรจากสถาบันการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังที่ผ่านการทดสอบ ทั้งในด้านความประพฤติและความสามารถในการฝึกวิชาชีพ

2.6 การฝึกวิชาชีพในทุกแขนง ต้องวางแผนให้สอดคล้องกับแผนการพักการลงโทษ และแผนการปลดปล่อย เพื่อประโยชน์ในการจัดหางานให้แก่ผู้ต้องขังเมื่อพ้นสภาพการถูกคุมขังแล้ว

ในปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนสายอาชีพของกรมราชทัณฑ์ในเรือนจำและทัณฑสถานนั้น ได้ประสานงานและได้รับความร่วมมือจากกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ โดยเปิดสอนตามหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งได้กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและโครงสร้างของหลักสูตร ดังนี้

จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีในการทำงานอันจะเป็นพื้นฐานที่เพียงพอแก่การดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพ
2. เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และทักษะในอาชีพที่ดำเนินอยู่ เป็นการยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองและประเทศชาติโดยส่วนรวม
3. เพื่อส่งเสริมให้มีความสามารถในการประกอบอาชีพจากอาชีพเดิมที่ประกอบอยู่ และให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ในอันที่จะเพิ่มพูนรายได้ให้สูงขึ้น
4. เพื่อให้รู้จักตนเอง รู้จักสังคม และองค์ประกอบอื่นๆ ที่จำเป็นต้องใช้เป็นข้อมูลในการประกอบอาชีพ

หลักสูตรในการศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพ ส่วนใหญ่ระยะเวลาในการฝึกไม่เกิน 300 ชั่วโมง แบ่งออกเป็น 5 หมวดวิชา ได้แก่

1. หมวดช่างอุตสาหกรรม ได้แก่ ช่างซ่อมจักรยานยนต์ ช่างไฟฟ้า ช่างซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้า ช่างไม้ครุภัณฑ์ ช่างปูน ช่างกลึงโลหะ ช่างบัดกรี ช่างประปาและสุขภัณฑ์ ช่างเครื่องทำความเย็น ช่างซ่อมนาฬิกา

2. หมวดช่างคหกรรม ได้แก่ อาหารและโภชนาการ ตัดเย็บเสื้อผ้าเสริมสวย เย็บปักถักร้อย เพ้นท์สี และปักจักร

3. หมวดพาณิชยกรรม ได้แก่ พิมพ์ดีดไทย-อังกฤษ การบัญชีและตัวเลข มัคคุเทศก์ คอมพิวเตอร์ และการตลาดและสหกรณ์

4. หมวดศิลปะและหัตถกรรม ได้แก่ จักสาน ประดิษฐ์ดอกไม้ ของชำร่วย สิ่งทอ ดนตรีไทยสากล ช่างเครื่องหนัง และช่างทำตัวเรือนเครื่องประดับ

5. หมวดเกษตรกรรม ได้แก่ การเพาะเห็ด การเลี้ยงสัตว์ การขยายพันธุ์พืช การปราบศัตรูพืชการเกษตรแผนใหม่ การเลี้ยงผึ้ง และการทำสวนไม้ผลไม้ดอก

3. การศึกษาธรรมศึกษา เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งนอกจากจะจัดให้มีการศึกษาสายสามัญและสายอาชีพแล้ว ยังจัดให้มีการศึกษาสายธรรมศึกษา เพื่อพัฒนาจิตใจ โดยการอบรมความรู้ด้านคุณธรรม ศีลธรรมและจริยธรรม การฝึกอบรมจิตตภาวนาให้แก่ผู้ต้องขัง มีความมุ่งหมายให้ผู้ต้องขังตระหนักถึงการทำความดี ละเว้นความชั่ว และสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมปัจจุบันได้ ตลอดจนเพื่อให้ผู้ต้องขังได้นำไปเป็นหลักสำคัญในการดำเนินชีวิตภายหลังพ้นโทษไปแล้ว โดยจัดให้มีการศึกษาธรรมศึกษาตามหลักสูตรของทางการคณะสงฆ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ธรรมศึกษาตรี ธรรมศึกษาโท และธรรมศึกษาเอก มีการจัดสอนปีละ 1 ครั้ง ทั้งนี้ โดยมีความมุ่งหมายให้ผู้ต้องขังได้มีโอกาสศึกษาและเข้าใจในหลักคำสอนทางพุทธศาสนาตามสมควรแก่โอกาส ซึ่งเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว สามารถเทียบเท่าการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6

วิธีการเรียนการสอน

การศึกษานอกระบบโรงเรียนในเรือนจำและทัณฑสถาน มีวิธีการเรียน มี 3 วิธี คือ

1. วิธีการเรียนแบบชั้นเรียน

เป็นวิธีการเรียนที่ผู้เรียนต้องเข้าชั้นเรียน ซึ่งใช้เวลากลางวันตั้งแต่ วันจันทร์ถึงวันศุกร์ โดยเรียนวันละประมาณ 3 ชั่วโมง มีการวัดผลระหว่างเรียน มีคะแนนเก็บสะสม และมีคะแนนวัดผลปลายภาคเรียน การจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญวิธีเรียนแบบชั้นเรียน มีความเหมาะสมที่จะจัดในเรือนจำและทัณฑสถานมาก เนื่องจากผู้เรียนอยู่เป็นกลุ่มในสถานที่เดียวกัน โดยจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับผู้ไม่รู้หนังสือ ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น รวมทั้งสายอาชีพ

2. วิธีการเรียนแบบทางไกล

เป็นวิธีที่เอื้อต่อผู้ไม่มีเวลาเข้ามาเข้าชั้นเรียนได้ทุกวัน ผู้เรียนใช้เวลาส่วนใหญ่ในการศึกษาหาความรู้จากการศึกษาคำราและเอกสารด้วยตนเอง ใช้เวลาว่างในช่วงวันเสาร์หรืออาทิตย์มาพบกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมการเรียนรู้สัปดาห์ละครั้ง ครั้งละไม่น้อยกว่า 3 ชั่วโมง โดยมีครูประจำกลุ่มเป็นที่ปรึกษา มีการวัดผลระหว่างเรียน มีคะแนนเก็บสะสมและคะแนนวัดผลปลายภาคเรียน วิธีการเรียนวิธีนี้เหมาะกับผู้มีอาชีพการทำงานที่ทำร่วมกันเป็นหมู่คณะ มีวัน เวลาพัก เวลาเดียวหรือใกล้เคียงกัน เช่น ผู้ทำงานในโรงเรียน บริษัท ห้างร้านสรรพสินค้า ฯลฯ เป็นต้น ซึ่ง การประเมินผลโดยมีคะแนนระหว่างภาค ปลายภาค 40 : 60 จะจัดในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

3. วิธีการเรียนด้วยตนเอง

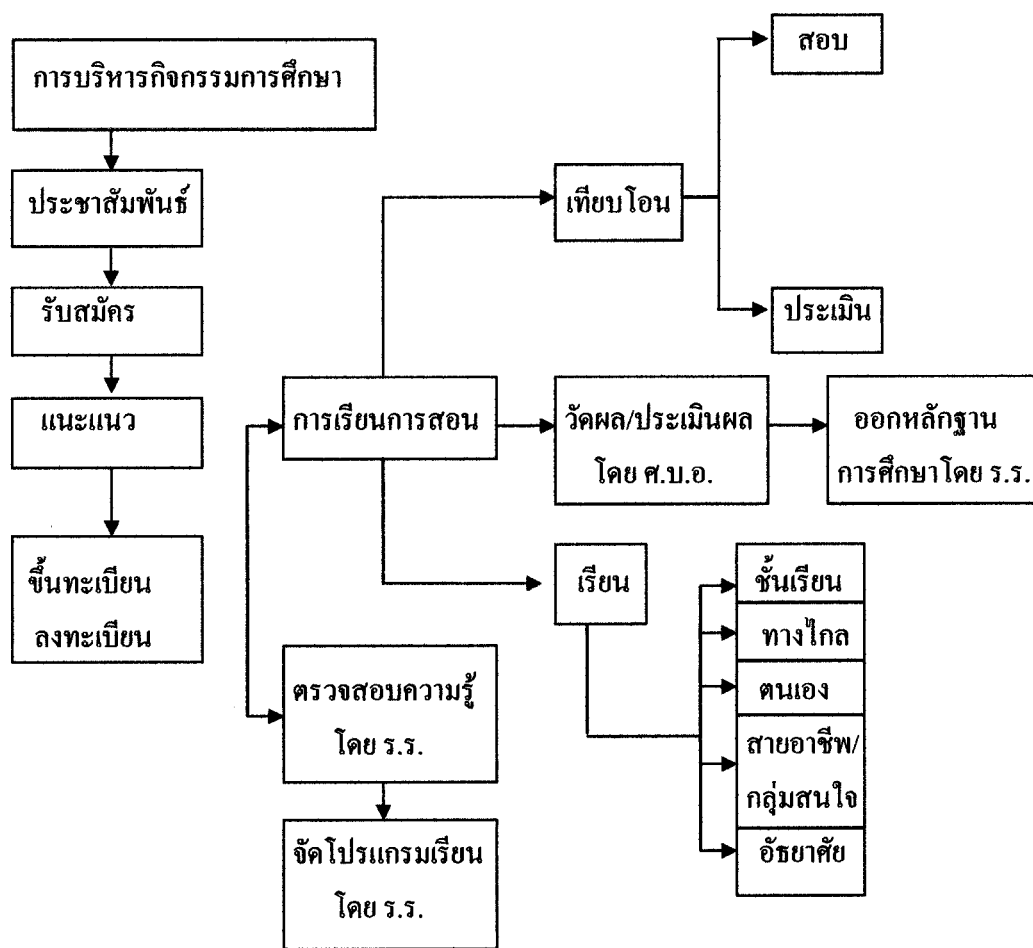
เป็นวิธีเรียนสำหรับผู้ที่สามารถศึกษาด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ โดยมีอาจารย์ประจำกลุ่มเป็นที่ปรึกษา เมื่อถึงเวลาสอบก็มาสอบวัดผลปลายภาคเรียนเท่านั้น ไม่มีคะแนนเก็บสะสมระหว่างภาคเรียน ซึ่งในเรือนจำและทัณฑสถานจัดให้บริการในระดับอุดมศึกษา(มศษ.) โดยผู้เรียนเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการศึกษาด้วยตนเอง

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้ต้องขังนั้น สามารถจัดได้ทั้ง 3 รูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความพร้อมของผู้ต้องขังและเรือนจำและทัณฑสถานนั้น ซึ่งรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนสำหรับผู้ต้องขังนั้น รูปแบบที่เหมาะสมที่สุดได้แก่ รูปแบบชั้นเรียน อันเนื่องจากพื้นฐานความรู้และความสนใจของผู้ต้องขังมีความแตกต่างกันมาก รวมทั้งยังมีข้อจำกัดทั้งด้านสื่อการเรียนการสอนและกฎระเบียบของเรือนจำและทัณฑสถาน ส่วนรูปแบบทางไกลนั้นสามารถจัดได้ในกลุ่มที่มีนักศึกษามีวุฒิภาวะ มีความรับผิดชอบการศึกษาอย่างดี มีความอดสาหะในการเรียนเป็นอย่างดี เนื่องจากการศึกษานั้นผู้ศึกษาจะต้องช่วยตนเองมากที่สุด ส่วนครูที่รับผิดชอบจะเป็นที่ปรึกษาและสนับสนุนการศึกษาเท่านั้น ส่วนรูปแบบตนเองนั้นเหมาะสมสำหรับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเนื่องจากผู้เรียนมีทักษะและพื้นฐานการศึกษาเป็นอย่างดี

การบริหารกิจกรรมการเรียนการสอน

โรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถาน ถือว่าเป็นศูนย์การเรียนในสถานประกอบการรูปแบบหนึ่ง โดยได้มอบหมายอำนาจผู้บริหารโรงเรียนสามารถจัดการเรียนการสอนได้ทุกหลักสูตร ทุกวิธีเรียน สามารถจัดได้ตามความพร้อมของโรงเรียนผู้ใหญ่ นอกจากนี้โรงเรียนผู้ใหญ่สามารถพิจารณาการเทียบ โอนการเรียนได้ตามหลักเกณฑ์การเทียบโอนตามระเบียบของกรมการศึกษานอกโรงเรียน และสามารถที่จัดการประเมินผลได้ด้วยตนเอง แต่ถ้าโรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถานใดขาดความพร้อมก็ขอความช่วยเหลือจากศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนได้ตามสถานที่ตั้งของเรือนจำและทัณฑสถาน และยังให้อำนาจและสิทธิ

แก่โรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถานสามารถออกประกาศนียบัตร/วุฒิบัตร และหลักฐานการเรียนให้แก่ผู้เรียนที่เรียนตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนทุกหลักสูตรที่โรงเรียนผู้ใหญ่ที่เปิดสอน การบริหารกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำและทัณฑสถานสามารถแสดงได้ดังภาพที่ 2.4

ภาพที่ 2.4 แผนภูมิการบริหารกิจกรรมการศึกษาของโรงเรียนผู้ใหญ่ในเรือนจำ
และทัณฑสถาน

5. ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียน

อายเซนคค์และคณะ (Eysenck et al., 1972) ได้ให้นิยามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ว่าเป็นความสำเร็จที่ได้จากการเรียนที่อาศัยความสามารถเฉพาะบุคคล โดยตัวที่บ่งชี้ผลสัมฤทธิ์ เช่น การสังเกต การตรวจการบ้าน หรืออาจวัดได้ในรูปของระดับคะแนนที่ได้จากโรงเรียน หรืออีกวิธีหนึ่งอาจวัดได้ด้วย แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั่วไป

เพรสคอตท์ (Prescott, 1961 : 14 - 16) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียน ดังนี้

1. องค์ประกอบทางด้านร่างกาย
2. องค์ประกอบทางความรัก
3. องค์ประกอบทางวัฒนธรรมและสังคม
4. องค์ประกอบทางความสัมพันธ์ในเพื่อนวัยเดียวกัน
5. องค์ประกอบทางพัฒนาคน
6. องค์ประกอบทางการปรับตัว

ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ คลุสเมียร์ (Klausmeir, อ้างถึงใน อมรรณ หล้าบุญคำ 2545 : 4) ว่าองค์ประกอบที่เป็นตัวกำหนดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่าประกอบด้วยคุณลักษณะของผู้เรียน คุณลักษณะของผู้สอน คุณลักษณะทางกายภาพ พฤติกรรมระหว่างผู้เรียนและผู้สอน คุณลักษณะของกลุ่มและแรงจูงใจภายนอก คลุสเมียร์ กล่าวว่าว่าคุณลักษณะของผู้เรียนเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการอธิบายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งเป็นในด้านองค์ประกอบที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้เรียน ซึ่งองค์ประกอบที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้เรียนประกอบด้วย

1. คุณลักษณะของผู้เรียน ได้แก่ ความพร้อมทางสมอง หรือความสามารถทางเชาว์ปัญญา ความพร้อมทางด้านร่างกายหรือความสามารถทางทักษะร่างกาย คุณลักษณะทางจิตใจ ซึ่งได้แก่ ความสนใจ แรงจูงใจ เจตคติและค่านิยม สุขภาพ ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง ความเข้าใจในสถานการณ์ อายุ เพศ และภูมิหลังทางด้านครอบครัวและสังคม
2. คุณลักษณะของผู้สอน ได้แก่ เชาว์ปัญญา ความรู้ในวิชาที่สอน การพัฒนาความรู้ทักษะทางด้านร่างกาย คุณลักษณะทางจิตใจ เช่น เจตคติ ค่านิยม ความรู้สึกรู้สีก่อนคิดเกี่ยวกับตนเอง สุขภาพ ความเข้าใจในสถานการณ์ อายุ เพศ
3. พฤติกรรมระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ได้แก่ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินการเรียนทั้งหลาย กล่าวคือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ความคิด วิธีการที่ครูสอน ทักษะทางร่างกาย และการกระทำ จิตใจและความเป็นผู้นำ
4. คุณลักษณะของกลุ่ม ได้แก่ โครงสร้าง เจตคติ ความสามัคคีและความเป็นผู้นำ

5. คุณลักษณะพฤติกรรมเฉพาะตัว ได้แก่ การตอบสนองเครื่องมือและอุปกรณ์
6. แรงผลักดันภายนอก ได้แก่ ครอบครัว สิ่งแวดล้อมทางสังคม อิทธิพลทางศิลปะ วัฒนธรรม เป็นต้น

ในขณะที่ บลูม (Bloom, อ้างถึงใน อมรรณ หล้าบุญคำ 2545: 4) ได้ทำการศึกษาวิจัยตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่ามี 3 ตัวแปรที่เกี่ยวข้อง คือ

1. ตัวแปรพฤติกรรมด้านความรู้ ความคิด (cognitive entry behaviors) หมายถึง ความสามารถทั้งหลายของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วยความสามารถ พื้นความรู้เดิมของผู้เรียนและความถนัด

2. ตัวแปรคุณลักษณะทางด้านจิตใจ (affective entry behaviors) หมายถึง สภาพการณ์ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ใหม่ ได้แก่ ความสนใจ เจตคติ ระบบการเรียนการสอน และการยอมรับความสามารถของตนเอง

3. ตัวแปรทางด้านคุณภาพการสอน (quality of instruction) หมายถึง ประสิทธิภาพของผู้เรียนจะได้รับผลสำเร็จของการเรียนรู้ ได้แก่ การได้รับคำแนะนำ การมีส่วนร่วมในการเรียน การสอน การเสริมแรงจากครู การแก้ไขข้อบกพร่อง และการรู้ผลสะท้อนกลับของการกระทำของคนว่าถูกต้องหรือไม่

ซึ่ง 3 ตัวแปรเหล่านี้ จะสามารถลดความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้โดยครูผู้สอนจะต้องควบคุมตัวแปรทั้ง 3 ตัว ด้วยการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนต่างๆ อย่างเหมาะสม

จากปัจจัยดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ผู้เรียน ผู้สอน วิธีการสอน การตอบสนอง เครื่องมือและอุปกรณ์ วัฒนธรรมและสังคม สภาพแวดล้อมทางการเรียน ผู้บริหารและสถาบันต่างมีความเกี่ยวข้องกับการเรียนทั้งสิ้น ผู้วิจัยจึงสรุปปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนเป็น 5 ปัจจัยดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยตัวผู้เรียน

การเรียนระบบการศึกษานอกโรงเรียน ผู้เรียนจะต้องศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเป็นหลักโดยศึกษาจากสื่อประสม และเข้าพบกลุ่มในการเรียน ดังนั้นการเรียนของผู้เรียนจะประสบความสำเร็จได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับความควบคุมตนเอง ซึ่งมีหลายๆ ตัวแปรที่มาจากด้านผู้เรียน ดังมีนักวิชาการหลายๆ ท่านกล่าวไว้คือ

1.1 พื้นความรู้เดิม

สุมา สุทธิวาทนฤพุฒ (อ้างในชาญคณิต ก. สุริยะมณี พิศาล มุขแจ้ง และภัทรพร วงษ์ไทย 2540: 17-18) ได้ทำการศึกษากับกลุ่มตัวอย่าง นักศึกษาปริญญาตรี วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา เพื่อค้นหาตัวแปรที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่าพื้นฐานการศึกษาเดิมเท่านั้น ที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาทุกคณะวิชา และพบว่า

พื้นฐานความรู้เดิมเป็นตัวแปรสำคัญที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายทุกโปรแกรมการศึกษา สอดคล้องกับประทุม เจริญผล (อ้างในทวีป ศิริรัศมี 2528: 08) ได้ศึกษาองค์ประกอบบางประการที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ นักศึกษาผู้ใหญ่ สายสามัญระดับ 5 ในเขตการศึกษา 5 พบว่าพื้นฐานการศึกษาวิชาสามัญเดิมของผู้เรียน มีผลเชิงบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

1.2 จำนวนปีที่ขาดความต่อเนื่องทางการศึกษา

บลูม (Bloom, อ้างถึงใน กัลยา ชนะภัย 2545 : 2) ได้วิจัยเกี่ยวกับพื้นฐานทางการศึกษาเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จะเห็นว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับที่ต่ำกว่ามีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของการเรียนในระดับที่สูงขึ้นไป และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จะเพิ่มมากขึ้น ถ้าใช้ผลสัมฤทธิ์ของการเรียนในระดับที่ห่างกันออกไปเป็นตัวพยากรณ์ ข้อค้นพบนี้สามารถอธิบายได้ว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเดิมจะมีค่าสัมประสิทธิ์การทำนายลดลงเรื่อยๆ ถ้าหากช่วงระยะเวลาห่างกันออกไปมากๆ ซึ่งไพเราะ พุ่มมัน (2524 : 57) ได้ค้นพบว่า “สาเหตุที่มีพื้นฐานทางการศึกษาเดิมของนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ น่าจะมีสาเหตุมาจากการที่นักศึกษาเรียนสำเร็จชั้นประถมศึกษาและไม่ได้เรียนต่อทันที แต่ได้ออกไปทำงานบ้างแล้ว จึงกลับมาเรียน ทำให้ลืมวิชาความรู้เดิม ฝ่ายวิจัยสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน (2523 : 10-15) ได้ทำการศึกษาข้อมูลส่วนตัวของผู้รับการฝึกที่ออกกลางคันหรือเรียนไม่จบตามหลักสูตร พบว่าส่วนใหญ่แล้วเป็นพวกที่สำเร็จการศึกษามาแล้วหลายปี และไม่ได้เรียนต่อที่ไหนมาก่อนซึ่งเป็นไปตามที่ กัลยา ชนะภัย (2542 : 88) ศึกษาพบว่าจำนวนปีที่ขาดความต่อเนื่องในการศึกษามีผลในเชิงบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 ซึ่งมีความแตกต่างกับ จงกล โกศิยะกุล (2539 : 185) พบว่าพื้นฐานการศึกษาและระยะเวลาว่างเว้นจากการศึกษาไม่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสอดคล้องกับประทุม เจริญผล (อ้างในทวีป ศิริรัศมี 2528 : 208) พบว่าระยะเวลาหลังเรียนจบหลักสูตรวิชาสามัญเดิมของผู้เรียนมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ 2 อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ คือ นักศึกษาที่เรียนจบหลักสูตรเดิมมานานหรือไม่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาภาษาอังกฤษ 2 จะไม่แตกต่างกันเลย

1.3 การใช้เวลาอ่านหนังสือเพื่อทบทวนบทเรียน

ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์ (2539 : 11-14) ได้สรุปว่าสิ่งจำเป็นนักศึกษาระบบการศึกษาทางไกล คือ 1) วางแผนการเรียนของตนเอง เพื่อให้สามารถศึกษาเอกสารการสอนทั้งหมดให้ทันก่อนการวัดผลสอบ 2) การแบ่งเวลา เนื่องจากการเรียนด้วยวิธีนอกโรงเรียน เป็น

การจัดการศึกษาให้กับผู้ที่ไม่มีเวลาเข้าเรียนปกติได้ ฉะนั้น การแบ่งเวลาที่เหมาะสมมีความสำคัญ 3) การมีวินัยในตนเอง บุคคลที่มีวินัยในตนเองจะช่วยให้การทำงานประสบความสำเร็จ

สรุปว่าสิ่งที่จำเป็นของนักเรียนนอกโรงเรียน คือ การมีวินัยในตนเองในการเรียน การควบคุมตนเองในการจัดแบ่งเวลาในการเรียนให้เหมาะสม โดยเฉพาะนักศึกษาที่มีภาระงานที่ได้มอบหมาย ย่อมจะต้องหาเวลาและควบคุมตนเองในการศึกษาให้มากขึ้น

1.4 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

เฮอร์แมน (Hermans, อ้างถึงใน กัลยา ชนะภัย 2542 : 55) ได้สรุปลักษณะของผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงไว้ดังนี้

1. มีความทะเยอทะยาน
2. มีความหวังอย่างมากว่าตนเองจะประสบความสำเร็จ แม้ว่าผลกระทบของตนเองจะขึ้นอยู่กับโอกาส
3. มีความพยายามไต่เต้าไปสู่สถานภาพทางสังคมที่สูงขึ้น
4. มีความอดทนในการทำงานที่ยากๆ ได้เป็นเวลานาน
5. เมื่องานที่กำลังทำอยู่ถูกขัดจังหวะหรือถูกรบกวนผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง จะพยายามทำต่อไปจนสำเร็จ
6. มีความรู้สึกที่เวลาเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง และสิ่งต่างๆ จะผ่านพ้นไปอย่างรวดเร็วจึงควรรับทำสิ่งต่างๆ ให้ทันเวลา
7. คำนึงถึงเหตุการณ์ในอนาคตมาก
8. ในการเลือกเพื่อนร่วมงาน ผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะเลือกเพื่อนที่มีความสามารถอันดับแรก
9. ต้องการให้ตนเองเป็นที่รู้จักแก่ผู้อื่น โดยพยายามทำงานตนเองให้ดีที่สุด
10. พยายามปฏิบัติงานให้ที่อยู่เสมอ

กัลยา ชนะภัย (2542 : 90) ได้ค้นพบว่าการที่นักเรียนนอกโรงเรียนสายสามัญประเภทวิชิเรียนทางไกลของจังหวัดสมุทรปราการ มีผลการเรียนที่แตกต่างกัน ตัวแปรด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีส่วนที่เกี่ยวข้องด้วย โดยมีผลในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงไปด้วย

ดังนั้น จากแนวคิดและงานวิจัยดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่าปัจจัยด้านตัวผู้เรียนที่มีความสัมพันธ์ต่อการเรียนในระบบการศึกษานอกโรงเรียน กล่าว ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะขึ้นอยู่กับผู้เรียนเป็นหลัก อาจมาจากคุณลักษณะสำคัญของผู้เรียน ได้แก่ พื้นความรู้เดิม จำนวนปีที่ขาดความต่อเนื่องในการศึกษา การใช้เวลาในการอ่านหนังสือเพื่อทบทวนบทเรียน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้เรียนเอง

2. ปัจจัยด้านครูประจำกลุ่ม

ศุจินต์ สังข์แสดม (2544 : 34) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับทหารกองประจำการ พบว่า ผู้สอน หรือครูประจำกลุ่มขาดการอบรมเพิ่มเติมในเนื้อหาวิชาเฉพาะ และการใช้สื่อทำให้ไม่สามารถแนะนำแนวทางในการศึกษาให้กับนักศึกษาได้ดีเท่าที่ควรทำให้มีผลกระทบต่อเรียน การสอน การสอบ และสำเร็จการศึกษา

ในทางปฏิบัติด้านการเรียนการสอนผู้ใหญ่ ครูจะต้องเป็นผู้ช่วยในการวิเคราะห์ ปัญหาและความต้องการของผู้เรียน ช่วยวางวัตถุประสงค์ และออกแบบเพื่อสร้างประสบการณ์ การเรียนรู้ รวมทั้งช่วยจัดอุปกรณ์การเรียนที่จะเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนบรรลุความสำเร็จในการเรียน จะต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ที่จะทำให้การเรียนรู้ของผู้ใหญ่สัมฤทธิ์ผล คุณลักษณะที่เหมาะสม ของผู้สอนในการศึกษานอกระบบโรงเรียน ไว้ดังนี้

2.1 มีความเข้าใจผู้เรียน โดยเข้าถึงจิตใจ ความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียน และพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้เรียนด้วยความเต็มใจทุกโอกาส

2.2 มีความรู้ในวิชาชีพการศึกษาหรือมีความรู้ในวิชาที่สอน

2.3 มีทักษะในการสื่อสารและทักษะในการสอน รู้จักใช้ภาษาที่เหมาะสมในการ สื่อสารกับผู้เรียน มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนในลักษณะสองทาง สามารถสร้างบรรยากาศในการ เรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดความสนใจกล้าที่จะมีส่วนร่วม สามารถใช้กลวิธีการสอนได้หลากหลาย

2.4 มีความเข้าใจในการพัฒนาหลักสูตร สามารถวางแผนการสอนและการพัฒนา สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม และสร้างแรงจูงใจในการเรียนได้ดี มีความสามารถในการ แนะนำ มีความสามารถในการประเมินผลหรือรู้จักออกแบบและใช้กลวิธีต่างๆ ในการ ประเมินผลของผู้เรียนและช่วยให้ผู้เรียนสามารถประเมินการเรียนรู้ของตนเองได้ ช่วยให้ผู้เรียน มีเป้าหมายในการเรียนรู้

2.5 ดำเนินการสอนต่อผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางกายหรือสติปัญญา ด้วยความรู้ อย่างเสมอภาค

จากแนวคิดดังกล่าวสามารถสรุปปัจจัยด้านครูผู้สอน ได้ว่า ครูประจำกลุ่มมี บทบาทในฐานะเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียน เป็นผู้ช่วยวิเคราะห์ปัญหา ของผู้เรียน ช่วยวางวัตถุประสงค์ และออกแบบเพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ รวมทั้งช่วยจัด อุปกรณ์การเรียน จัดสิ่งแวดล้อมและสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ ที่จะเอื้ออำนวยให้ผู้เรียน บรรลุความสำเร็จในการเรียน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและ เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยครูประจำกลุ่มต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการกำหนดกิจกรรมการเรียน การสอน เพื่อให้การเรียนรู้ของผู้ใหญ่สัมฤทธิ์ผลในการเรียน

3. ปัจจัยในด้านวิธีการเรียนและสื่อการเรียน

การศึกษานอกโรงเรียนในปัจจุบัน ครูประจำกลุ่มและผู้เรียนมีโอกาสพบกันในการพบกลุ่มสัปดาห์ครั้งๆ ละไม่น้อยกว่า 3 ชั่วโมงต่อสัปดาห์เท่านั้นในแต่ละวิชา เวลาอันจำกัดดังกล่าวทำให้ครูประจำกลุ่มจะต้องมีวิธีการสอนและสื่อที่ดีเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดจากการเรียนรู้ได้บรรลุผลที่ตั้งไว้ได้มากที่สุด ได้มีนักวิชาการ ได้กล่าวถึงสื่อของครูผู้สอนไว้ดังนี้

วิสนิ ศิลตระกูล (2545 : 6-7) ได้กล่าวว่า สื่อ เช่น เครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ ตลอดจนการนำกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมาใช้เป็นตัวกลางที่ทำให้ผู้สอนสื่อสารกับผู้เรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ไว้ดังนี้

1. สื่อเป็นตัวกลางที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเนื้อหา บทเรียนที่อยู่ยากซับซ้อนให้ง่ายขึ้นในระยะเวลาอันสั้น
  2. สื่อช่วยเป็นตัวกลางให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น อันจะช่วยสร้างสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เรียนกันเองกับผู้สอน
  3. สื่อช่วยกระตุ้นและสร้างความสนใจกับผู้เรียน
  4. สื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกัน และเกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้ร่วมกัน
  5. สื่อช่วยให้ผู้เรียนมีแนวทางในการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม จึงทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์จากการเรียนรู้เพิ่มเติม
  6. สื่อช่วยเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดีให้กับผู้เรียน ในการศึกษาค้นหาความรู้เพิ่มเติม
  7. สื่อช่วยแก้ปัญหาความแตกแยกระหว่างบุคคลได้ โดยทำกิจกรรมสื่อในการช่วยกันค้นคว้าเป็นรายบุคคล
  8. สื่อช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้หลายมิติจากสื่อที่หลากหลายและยังเชื่อมโยงโลกที่อยู่ไกลตัวผู้เรียนมาสู่การเรียนรู้ของผู้เรียนได้ง่ายขึ้น
- สำหรับในเรื่องจำและทัศนสถานต่างๆ ที่ได้แยกสถานที่ สำหรับจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขัง ได้จัดสื่อต่างๆ ได้ศึกษาเพิ่มเติม ดังนี้
1. สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือเรียน คู่มือครู ชุดวิชา หนังสืออ่านเพิ่มเติม ใบงาน แบบฝึกกิจกรรม หนังสือพิมพ์ แผ่นภาพ เป็นต้น
  2. สื่อบุคคล ได้แก่ ครูผู้สอนที่เป็นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่างๆ ประชาชนชาวบ้านที่มีความรู้ความสามารถที่มาเป็นวิทยากร
  3. สื่อโสตทัศนอุปกรณ์และอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ วิทยุ เป็นต้น
  4. สื่อกิจกรรม ได้แก่ บทบาทสมมติ การทำโครงการ การจัดนิทรรศการ เป็นต้น

ซึ่งการสื่อการเรียนรู้ แต่ละเรียนจำ และทัศนสถานอาจจะแตกต่างกันบ้าง แล้วแต่สภาพและความพร้อมของแต่ละเรียนจำและทัศนสถาน

จากแนวคิดดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่าปัจจัยด้านสื่อมีความสัมพันธ์ต่อการเรียนการสอน คือ เป็นตัวกลางที่ครูผู้สอนนำมาใช้ถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และเจตคติไปสู่ผู้เรียน ช่วยให้การเรียนการสอนของครูผู้สอนเป็นไปอย่างราบรื่น ซึ่งจะนำไปยังประสิทธิภาพทางการเรียนของผู้เรียนด้วย

4. ปัจจัยด้านผู้บังคับบัญชา

ธงชัย สันติวงศ์ (อ้างถึงในพิรุณ หน่อแก้ว 2541 : 12-14) ได้อธิบายทฤษฎีมาสโลว์ที่ยึดหลักการเกี่ยวกับการกระตุ้นแรงจูงใจคนให้มีพฤติกรรมที่พึงปรารถนา ดังนี้

1. มนุษย์มีความต้องการ ความต้องการมีอยู่เสมอและไม่มีที่สิ้นสุด แต่สิ่งที่มนุษย์ต้องการนั้นขึ้นอยู่กับว่าเขามีสิ่งนั้นอยู่แล้วหรือยัง ขณะที่ความต้องการใดได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการอย่างอื่นก็จะเข้ามาแทนที่ กระบวนการนี้ไม่มีที่สิ้นสุดและจะเริ่มตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย

2. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้ว จะไม่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรมอีกต่อไป ความต้องการที่ไม่ได้รับการตอบสนองเท่านั้นที่เป็นแรงจูงใจของพฤติกรรม

3. ความต้องการของมนุษย์มีเป็นลำดับชั้นความสำคัญ กล่าวคือ เมื่อความต้องการในระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการระดับสูงก็จะเรียกร้องให้มีการตอบสนองทันที

ภิญโญ สาธร (2519 : 139) ได้กล่าวถึงผู้นำ คือ บุคคลหนึ่งในหลายๆ คน ที่มีอำนาจ อิทธิพล หรือความสามารถในการจูงใจคนให้ปฏิบัติตามความคิดเห็น ตามความต้องการหรือคำสั่งของเขาได้

พะยอม กิจจำปา (2538 : 24) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารต้องเข้าใจหลักสูตรและส่งเสริมให้ครูผู้สอนมีความเข้าใจตรงกัน กระตุ้นให้ครูทำแผนการสอนและคู่มือครู สนับสนุนให้มีการวางแผนพัฒนาการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นคุณภาพความรู้ความสามารถที่ตัวเด็กเป็นเป้าหมายมีระบบการติดตามผลการปฏิบัติ ตลอดจนมีการนิเทศภายใน มาเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาอุปสรรค ปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น

จากแนวทางและทฤษฎีดังกล่าว สามารถสรุปถึงปัจจัยด้านผู้บังคับบัญชาน่าจะมีผลต่อการเรียนของผู้เรียน กล่าวคือ ผู้บังคับบัญชาหรือผู้นำมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพขององค์กรในด้านการศึกษาในการกำหนดทิศทาง กระตุ้น สร้างแรงจูงใจ ตลอดจนสนองความต้องการของผู้เรียน อันจะนำไปสู่ความสำเร็จ และความต้องการของทุกฝ่าย

5. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

โรงเรียนหรือสถานศึกษา เป็นส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักเรียน เนื่องจากในขณะที่กำลังเรียนอยู่นั้น หากสภาพแวดล้อมของโรงเรียนหรือสถานศึกษาไม่เอื้ออำนวยในการเรียน เช่น เสียงดัง แสงสว่างไม่เพียงพอ อุณหภูมิสูงเกินไป ฯลฯ ก็จะส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ได้ ทั้งนี้รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ เช่น การยอมรับหรือการได้รับการสนับสนุนจากชุมชน ภัยอันตราย เป็นต้น

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมศักดิ์ พวงมาลี (2532 : 140) ได้ศึกษาองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหมวดวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระบบทางไกล ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน พบว่า นักศึกษาที่อ่านคู่มือหลายเที่ยว และทำแบบฝึกหัดเป็นประจำ มีแนวโน้มจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักศึกษาที่อ่านคู่มือเรียนและทำแบบฝึกหัดน้อย นอกจากนี้ยังศึกษาถึงกิจกรรมการพบกลุ่มของครูประจำกลุ่มพบว่า นักศึกษาจะเรียนรู้ได้ก็ต้องอาศัยการเรียนรู้จากการศึกษาด้วยตนเองจากสื่อการเรียนต่างๆ จากครูประจำกลุ่ม จากนักศึกษาด้วยกันเองและจากการพบกลุ่ม มีแนวโน้มที่จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

สุจินดา จันทรมณี (2534 : 36) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ ระดับประถมศึกษา ในเรือนจำและทัณฑสถาน พบว่า ปัจจัยครูผู้สอน ได้แก่ การเตรียมการสอน การเข้าสอน การขาดเรียนของผู้เรียน สื่อการเรียน สถานที่เรียน มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

วรรณรา บุญยืน (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสาเหตุความสนใจในการเรียนของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในทัณฑสถานวัยหนุ่ม พบว่า ครูที่รับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน เพื่อนร่วมชั้นเรียนที่มีความรักและสามัคคี กิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการใช้สื่อประกอบการสอน สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ห้องเรียนที่จัดเป็นสัดส่วนอากาศถ่ายเทดี ล้วนเป็นสาเหตุของความสนใจในการเรียนมาก

กมล จันทรขจร (2532 อ้างถึงใน จามรี ศักดิ์ประสิทธิ์กุล 2538 : 14) ได้วิเคราะห์การใช้เวลาเพื่อการศึกษาของนักศึกษาผู้ใหญ่ ระดับมัธยมศึกษา พบว่า ผู้ได้ชื่อว่าเรียนดีมีประสิทธิภาพได้ผลสำเร็จอันพึงพอใจนั้น ขึ้นอยู่กับตนเองเป็นอย่างมาก โดยตนเองต้องสร้างและปฏิบัติวงจรการเรียนประจำวันอย่างสม่ำเสมอ ต้องศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ทำงานที่ครูสั่งให้ครบถ้วนโดยเร็ว มีการฝึกข้อทำแบบฝึกหัดและทบทวนบทเรียนข้อสงสัยหรือปัญหาล่วงหน้า

เอี่ยมพร เกื้อนมูลละ (2539 : 100) ได้ศึกษาความคิดเห็นของทหารกองประจำการที่เป็นนักศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการเรียนทางไกลตามโครงการขยายโอกาสทาง

การศึกษาในด้านกิจกรรมพบกลุ่มโดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถแก้ไขปัญหาในการเรียนได้อย่างมีเหตุผล ช่วยให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

กนกวรรณ สุโพธิ์ (2541: บทคัดย่อ) ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียน วิชาประชากรและคุณภาพชีวิตของนักเรียนผู้ใหญ่นายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัด ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร 2 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนนายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสังกัดศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร 2 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับสูงคือ 17 - 21 คะแนน (ร้อยละ 13.1) ปานกลาง 14 - 16 คะแนน (ร้อยละ 33.3) และต่ำ 9 - 13 คะแนน (ร้อยละ 31.1) ตัวแปรที่สัมพันธ์เชิงบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ได้แก่ การประกอบอาชีพ ที่อยู่อาศัย ภูมิภาคความสะดวกในการเรียน ความตั้งใจใฝ่สัมฤทธิ์ และครูผู้สอนและนักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ข้อเสนอในการวิจัย คือ

1. ควรปรับปรุงวิธีการเรียนการสอน และสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนที่มีอิทธิพลต่อความพร้อมทางการเรียน
2. ควรมีการประชุมนิเทศชี้แจงให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการศึกษาต่อเนื่อง การศึกษาตลอดชีวิตและความสำคัญของการสำเร็จการศึกษา
3. ความสำคัญของวิชาประชากรและคุณภาพชีวิต

พิรุณ หน่อแก้ว (2541: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของผู้ต้องขังต่อการจัดการสภาพแวดล้อมและสวัสดิการในเรือนจำ: กรณีศึกษาเรือนจำกลางลำปาง พบว่า

1. ผู้ต้องขังมีความพึงพอใจต่อการจัดการสภาพแวดล้อมในเรือนจำลำปาง ในระดับปานกลาง เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจต่อการจัดสภาพแวดล้อม พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพก่อนต้องโทษ ฐานะความเป็นอยู่ ประวัติการต้องโทษที่แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัดการสภาพแวดล้อมต่างกัน ส่วนรายได้ก่อนต้องโทษ ภูมิลำเนาเดิมก่อนต้องโทษ ฐานความผิดระยะเวลากำหนดโทษ และระยะเวลาต้องโทษ มีความพึงพอใจต่อการจัดการสภาพแวดล้อมไม่แตกต่างกัน

2. ผู้ต้องขังมีความพึงพอใจต่อการจัดการสวัสดิการในเรือนจำลำปางในระดับปานกลาง เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจต่อการจัดสวัสดิการ พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพก่อนต้องโทษ รายได้ก่อนต้องโทษระยะเวลากำหนดโทษ และระยะเวลาต้องโทษที่แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัดสวัสดิการแตกต่างกัน ส่วนฐานะความเป็นอยู่แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัดสวัสดิการไม่แตกต่างกัน

สุจินต์ สังเกตม (2544 : 34) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับทหารกองประจำการ พบว่า ผู้สอนหรือครูประจำกลุ่มขาดการอบรมในเนื้อหาวิชาเฉพาะและการใช้สื่อ ทำให้ไม่สามารถ

แนะนำแนวทางในการศึกษาให้กับนักศึกษาได้คิดเท่าที่ควร ทำให้กระทบต่อการเรียนการสอน การสอน และการสำเร็จการศึกษา

วีรฉัตร สุบัญญัติ (2545: 146-149) สัมฤทธิ์ผลหรือความสำเร็จของกิจกรรมการเรียน การสอน การศึกษานอกระบบโรงเรียน คือการที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ต้องการ ในขณะที่เดียวกัน ที่เป้าหมายกิจกรรม การเรียนการสอนก็ได้รับการตอบสนองตามที่ผู้จัดกิจกรรมได้คาดหวังไว้ ความสำเร็จเช่นว่านั้น ขึ้นอยู่กับความสอดคล้องต้องกันระหว่างสภาพและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายกับความรู้อุปกรณ์เป้าหมาย การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนอกโรงเรียนจะ จำเป็นต้องพิจารณา ถึงปัจจัยหรือสิ่งต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อความสอดคล้องดังกล่าวปัจจัยเหล่านี้ จำแนก ได้เป็น

1. ปัจจัยด้านโครงสร้างของกิจกรรมการเรียนการสอนการศึกษานอกระบบ โรงเรียน ซึ่งมีองค์ประกอบของโครงสร้างคือ พื้นฐานทางทฤษฎีที่ชัดเจนเกี่ยวกับการศึกษา นอกระบบโรงเรียน ข้อมูลที่ถูกต้องและเชื่อถือได้เกี่ยวกับความต้องการและบริบทของกิจกรรม การเรียนการสอน และการวางแผนกิจกรรมการเรียนการสอนที่รัดกุม
2. ปัจจัยด้านการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนการศึกษานอกระบบโรงเรียน ประกอบด้วย ผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ ผู้เรียนที่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน มีความพร้อมทั้งวัสดุอุปกรณ์ และมีความพร้อมของงบประมาณ
3. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การยอมรับและการสนับสนุนของชุมชนและ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมอื่นๆ เช่น สภาพอากาศ การจัดภัยธรรมชาติ และได้มีผู้ศึกษากับปัจจัยที่ เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากมาย

อัญชุลี จันทร์มณี (2545 : บทคัดย่อ) ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพใน เรือนจำกลางนครปฐม พบว่า

1. ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอนวิชาชีพ ผู้เรียนวิชาชีพเกี่ยวกับสภาพการ สอนวิชาชีพในเรือนจำกลางนครปฐม มีความคิดเห็นว่าสภาพการจัดการเรียนการสอนด้าน หลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านวัดผลประเมินผล โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับดี
2. ความคิดเห็นของผู้เรียนวิชาชีพเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพ ในเรือนจำกลางนครปฐมจำแนกตามตัวแปรต่างๆ ของผู้เรียน พบว่าเพศหญิงมีความคิดเห็นที่ เกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับดีสูงกว่าเพศชาย ผู้เรียนวิชาชีพที่มีอายุ 41 ปี ขึ้นไป มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพอยู่ในระดับดี ซึ่งสูงกว่า ผู้เรียนวิชาชีพกลุ่มอื่น
3. ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพ พบว่า หลักสูตรวิชาชีพบางราย วิชาชีพ ไม่มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน เนื้อหาในหลักสูตรกว้าง หลักสูตรบาง

สาขาวิชาชีพใช้ระยะเวลาเปิดสอนน้อยเกินไป หลักสูตรบางหลักสูตรเป็นความต้องการของผู้เรียน แต่ทางศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนไม่สามารถจัดได้ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนพบว่า ผู้เรียนวิชาชีพนั้นมีพื้นฐานความรู้ต่ำ มีอายุมาก สายตามองไม่ชัด ไม่มีพื้นฐานความรู้ด้านวิชาชีพ ผู้เรียนไม่ค่อยกล้าแสดงออก ด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่า สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ไม่เพียงพอ ไม่ทันสมัย ผู้เรียนไม่มีส่วนร่วมในการพิจารณาเลือกซื้อสื่อ งบประมาณมีจำกัด ด้านการวัดผลประเมินผล พบว่า มีผู้ที่ไม่รู้หนังสือทำให้การทดสอบพื้นฐานความรู้เดิมมีปัญหา บางสาขาวิชาชีพไม่ได้ทดสอบความรู้เดิม

จักรินทร์ พริงทองฟู (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อปัญหาการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน สายสามัญ เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร 1 สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ พบว่า

1. ทักษะคิดต่อการเรียนมีความสัมพันธ์ทางลบกับปัญหาทางการเรียน
2. สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับสมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์กันทางลบกับปัญหาการเรียน

3. บรรยากาศการเรียนการสอน มีความสัมพันธ์ทางลบกับปัญหาการเรียนของนักเรียน

4. สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนมีความสัมพันธ์ทางลบกับปัญหาการเรียน
5. สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน มีความสัมพันธ์ทางลบกับปัญหาการเรียน
6. อายุ มีความสัมพันธ์ทางลบกับปัญหาการเรียนของนักเรียน
7. รายได้ต่อเดือน มีความสัมพันธ์ทางลบกับปัญหาการเรียน

มนัส วงศ์ทางเครือ (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องความต้องการมีส่วนร่วมของผู้ต้องขังในการจัดการศึกษาของทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้ต้องขังต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทุกเรื่อง คือ หลักสูตร อุปกรณ์ สื่อ เทคโนโลยี อาคารสถานที่ การประเมินผลผู้เรียนและครูผู้สอน และการพัฒนาอาชีพอยู่ในระดับปานกลาง

2. เมื่อเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ต้องขังที่มีอายุ 18 - 25 ปี กับผู้ต้องขังที่มีอายุ 26 ปีขึ้นไป พบว่าผู้ต้องขังที่มีอายุ 18 - 25 ปี ต้องการมีส่วนร่วมในเรื่องหลักสูตรและการประเมินผลผู้เรียนและครูผู้สอนสูงกว่า ส่วนกลุ่มที่มีอายุ 26 ปีขึ้นไป ต้องการมีส่วนร่วมในเรื่องอาคารสถานที่สูงกว่า สำหรับการเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษจำคุกต่ำกว่า 2 ปี กับผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษจำคุกตั้งแต่ 2 ปีขึ้นไป พบว่าผู้ต้องขังมีความต้องการมีส่วนร่วมไม่ต่างกัน

ณัฐพงษ์ จันทร์ก้อน (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการสำเร็จการศึกษาของทหารกองประจำการ ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษานอกระบบ

โรงเรียน สังกัดหน่วยบัญชาการอากาศโยธิน กองบัญชาการยุทธศาสตร์ทางอากาศ โดยใช้ตัวแปรปัจจัยที่ทำให้สำเร็จการศึกษา ได้แก่ ด้านครูประจำกลุ่ม ด้านตัวทหารกองประจำการ ด้านกิจกรรมการพบกลุ่ม ด้านวิธีการสอนและสื่อ ด้านผู้บังคับบัญชาของทหารที่ศึกษานอกระบบโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยวิธีเรียนทางไกล ผลการศึกษาพบว่า ความเห็นของทหารกองประจำการ ด้านครูประจำกลุ่ม ด้านกิจกรรมการพบกลุ่ม ด้าน การสอนและสื่อ และด้านผู้บังคับบัญชา มีความสัมพันธ์ต่อการสำเร็จการศึกษาของทหารประจำการ โดยด้านทหารกองประจำการมีความสำคัญเป็นอันดับแรก

วินัย ไพรทอง (2546 : 51) ได้ศึกษา ความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาวิชาชีพของผู้ต้องขังในทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง พบว่าผลการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของผู้ต้องขังต่อการจัดการศึกษาวิชาชีพของผู้ต้องขังในทัณฑสถานวัยหนุ่มกลางโดยภาพรวม และด้านการบริหาร ด้านบุคลากร ด้านการเรียนการสอน และด้านวัสดุอุปกรณ์ ผู้ต้องขังพึงพอใจในระดับปานกลางส่วนในหลักสูตร มีความพึงพอใจในระดับมาก

ทอน และคอลเลย์ (Barton และ Coley 2006 : บทคัดย่อ) ได้กล่าวถึงรายงานนโยบายการศึกษาและฝึกอบรมให้นักโทษอเมริกันว่า ปัจจุบันมีความสนใจและมอบสถานที่สำหรับสร้างสถานที่เพื่อรองรับจำนวนนักโทษที่เพิ่มมากขึ้นตลอดจนมีการสร้างความเข้มแข็งในด้านนโยบายและกฎหมาย ซึ่งจากการสำรวจแห่งชาติเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่จากมาตรวัด 5 ระดับ พบว่า 1 ใน 3 ของนักโทษที่ยืนยันว่าตนเองอยู่อันดับ 1 (ต่ำสุด) ในขณะที่อีกกลุ่ม 1 ใน 3 ของนักโทษที่อยู่ระดับ 2 โดยทั้งสองกลุ่มไม่ได้ต่อเนื่องไปถึงระดับ 3 ที่เป็นการรู้หนังสือในเรื่องการเขียนจดหมายบรรยายความผิดพลาดของตน การเขียนกรอกข้อมูลในแบบฟอร์ม หรือการคำนวณแบบสำรวจของรัฐแสดงให้เห็นว่าร้อยละ 30 ของรัฐทั้งหมดมีการจัดชั้นเรียนให้นักโทษเพิ่มเป็นครึ่งหนึ่งประมาณ 3 เดือนหรือมากกว่าร้อยละ 13 มีการจัดอันดับชั้นเรียนวิชาชีพ และจากการประเมินโปรแกรมสำหรับนักโทษจำนวน 72 โปรแกรมที่ผลิตในปี ค.ศ. 1993 พบว่าจำนวน 9 ใน 14 โปรแกรมส่งผลทางบวกต่อความเชิดหลายของนักโทษ และจำนวน 3 ส่วน 4 ของโปรแกรมส่งผลทางบวกต่อความสำเร็จในการทำงานของนักโทษภายหลังออกจากเรือนจำ

ดุกิด (Duguid 2006 : บทคัดย่อ) รายงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาของผู้ต้องขังของบริติช โคลัมเบีย โดยศึกษาติดตามนักเรียนที่เป็นผู้ต้องขังที่มีส่วนร่วมใการศึกษาโปรแกรมศิลปศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในแคนาดา ระหว่างปี ค.ศ.1973-1993 ผลการศึกษาพบว่า ไม่มีโปรแกรมใดที่ส่งผลต่อการทำงาน แต่ความสามารถของนักเรียนที่เป็นนักโทษนั้นส่งผลต่อการเสนอแหล่งทรัพยากรที่จะมาบรรลุนี้อหาวิชาที่ผู้การตัดสินใจในการทำงานของนักโทษ ผลการศึกษาวิจัยชี้ให้เห็นว่าอำนาจการตัดสินใจและการประเมินตนเองนำไปสู่ความสำเร็จการโปรแกรม

สรุปจากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการจัดกิจกรรมการศึกษาในรูปแบบต่างๆ ให้กับประชาชนที่พลาดโอกาสการศึกษาภาคบังคับ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้รับความรู้ทั้งในด้านพื้นฐานและความรู้ทางด้านทักษะการประกอบอาชีพ ตลอดจนความรู้และข่าวสารข้อมูลที่เป็นปัจจุบันในด้านต่างๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตและปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตามการที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนจนสำเร็จการศึกษาได้นั้น ประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ หลายปัจจัย ตามที่ได้กล่าวข้างต้น ซึ่งในการศึกษารครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนจนสำเร็จการศึกษา ประกอบด้วยปัจจัยด้านผู้เรียน ปัจจัยด้านครูประจำกลุ่ม ปัจจัยด้านวิธีการสอนและสื่อ ด้านผู้บังคับบัญชา และด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

7. สรุปแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

7.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ของ โนลส์ (Knowles) ที่กล่าวไว้ว่า ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีหากตรงตามความต้องการ ยึดผู้ใหญ่เป็นศูนย์กลาง มีความต้องการเป็นผู้นำตนเอง และควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

7.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ของ โรเจอร์ (Roger) ที่กล่าวไว้ว่า ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้มาก ถ้าหากเขารับรู้ว่ามีสิ่งที่เขาเรียนรู้จะช่วยรักษาไว้ หรือ ช่วยเสริมสร้างโครงสร้างภายในตัวของเขา และจะต่อต้านโดยการปฏิเสธ หรือบิดเบือนกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่จะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภายในองค์กรของเขา หากตกอยู่ในสิ่งแวดล้อมหรือสภาพการที่ถูกข่มขู่ จะไม่ยอมปรับตัวเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมนี้ แต่ถ้าหากรู้สึกว่ายู่ในสภาพแวดล้อมที่รู้สึกปลอดภัยปราศจากการข่มขู่ ก็จะยอมรับและปรับตัวเองให้เข้ากับประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมนั้นๆ ได้

7.3 แนวความคิดของ บรูเนอร์ (Bruner) ได้กล่าวว่า การสอนผู้ใหญ่ควรให้สอดคล้องกับลักษณะธรรมชาติของผู้เรียน โดยบทบาทของผู้สอนเป็นผู้ร่วมเรียนในบรรยากาศที่เป็นกันเอง นำประสบการณ์ของผู้เรียนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการเรียนการสอน ให้ปัญหาของผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน และต้องคำนึงถึงรูปแบบ ลักษณะทางกายภาพ พฤติกรรมระหว่างผู้เรียนและผู้สอน กลุ่มและแรงจูงใจภายนอก

7.4 ผลการศึกษาของ คลุสเมียร์ (Klausmeir) พบว่า องค์ประกอบที่กำหนดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนประกอบด้วย คุณลักษณะของผู้เรียน คุณลักษณะของผู้สอน คุณลักษณะทางกายภาพ พฤติกรรมระหว่างผู้เรียนและผู้สอน กลุ่มและแรงจูงใจภายนอก

7.5 ผลการศึกษาของ ฉวีพูนษ์ จันทร์ก้อน (2546) ที่ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการสำเร็จของทหารประจำการ โดยใช้ตัวแปร ปัจจัยที่ทำให้สำเร็จการศึกษา ได้แก่

ด้านครูประจำกลุ่ม ด้านตัวทหารกองประจำการ ด้านกิจกรรมการพบกลุ่ม ด้านวิธีการสอนและสื่อ ด้านผู้บังคับบัญชาของทหารที่ศึกษานอกระบบโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า ทุกด้านมีความสัมพันธ์ต่อการสำเร็จการศึกษาของทหารประจำการ โดยมีด้านตัวทหารกองประจำการ มีความสำคัญเป็นอันดับแรก

จากทฤษฎี แนวคิด และผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมากำหนดเป็นกรอบในการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนนอกระบบโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานจังหวัดปทุมธานี เป็น 5 ด้าน คือ ปัจจัยด้านตัวผู้เรียน ปัจจัยด้านครูประจำกลุ่ม ปัจจัยด้านวิธีการสอน และสื่อ ปัจจัยด้านผู้บังคับบัญชา และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนนอกระบบโรงเรียน ตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ต้องขังในเรือนจำ และทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ประชากร

1.1 ประชากร

การวิจัยครั้งนี้ ประชากรประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ

1.1.1 ผู้เรียนซึ่งเป็นผู้ต้องขังชายและผู้ต้องขังหญิง ที่เรียนการศึกษานอกระบบ โรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ใน เรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี

1.1.2 ครูประจำกลุ่ม ที่ทำหน้าที่จัดการเรียนการสอนหรือครูประจำกลุ่ม หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเรือนจำ และทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี ในปีการศึกษา 2548 รวม 5 แห่ง จำนวน 8 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

1.2.1 ผู้วิจัยใช้ผู้เรียนซึ่งเป็นผู้ต้องขังชายและผู้ต้องขังหญิงทั้งหมดที่ลงทะเบียน เรียนการศึกษานอกระบบ โรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับ มัธยมศึกษาตอนปลายในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี ในปีการศึกษา 2548 รวม 5 แห่ง ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง มีจำนวน 354 คน กระจายตามเรือนจำและทัณฑสถานต่างๆ ดังนี้

ตารางที่ 3.1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ต้องขังชายและหญิงกระจาย ตามเรือนจำและ
ทัณฑสถานในจังหวัดปทุมธานี

เรือนจำ/ทัณฑสถาน	นักเรียน		รวม
	ชาย	หญิง	
1. เรือนจำจังหวัดปทุมธานี	13	13	26
2. เรือนจำอำเภอธัญบุรี	29	7	36
3. ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง	174	-	174
4. ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิง	-	12	12
5. ทัณฑสถานบำบัดพิเศษจังหวัดปทุมธานี	106	-	106
รวม	322	32	354

1.2.2 กลุ่มตัวอย่างผู้เรียนที่ทำการสัมภาษณ์เพิ่มเติม

สำหรับกลุ่มตัวอย่างผู้ต้องขังจำนวน 354 คนนั้น นอกจากให้ตอบแบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยยังใช้วิธีการจับสลากรายชื่อ จำนวน 30 คน จากผู้ต้องขังกลุ่มเดิม ซึ่งได้ผู้เรียนซึ่งเป็นผู้ต้องขังชาย 27 คน และหญิง 3 คน ตามสัดส่วนผู้ต้องขังเพื่อสัมภาษณ์ในเชิงลึกเพิ่มเติม

ตารางที่ 3.2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้เรียนที่ผู้ต้องขังชายและหญิงกระจาย ตามเรือนจำ
และทัณฑสถานในจังหวัดปทุมธานีที่ถูกสุ่มมา เพื่อทำการสัมภาษณ์เพิ่มเติม

เรือนจำ/ทัณฑสถาน	นักเรียน		รวม
	ชาย	หญิง	
1. เรือนจำจังหวัดปทุมธานี	4	2	6
2. เรือนจำอำเภอธัญบุรี	3	-	3
3. ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง	11	-	11
4. ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิง	-	1	1
5. ทัณฑสถานบำบัดพิเศษจังหวัดปทุมธานี	9	-	9
รวม	27	3	30

1.2.3 ครูประจำกลุ่ม ผู้วิจัยทำการศึกษาคูประจำกลุ่มทั้ง 8 คน ในเรือนจำ และทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 3.3 จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูประจำกลุ่มในเรือนจำและทัณฑสถานจังหวัดปทุมธานี

เรือนจำ/ทัณฑสถาน	ครูประจำกลุ่ม		รวม
	ชาย	หญิง	
1. เรือนจำจังหวัดปทุมธานี	1	-	1
2. เรือนจำอำเภอธัญบุรี	1	-	1
3. ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง	3	-	3
4. ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิง	-	1	1
5. ทัณฑสถานบำบัดพิเศษจังหวัดปทุมธานี	2	-	2
รวม	7	1	8

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

เครื่องมือสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามสำหรับผู้เรียน
2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับผู้เรียน และ 3) แบบสัมภาษณ์สำหรับครูประจำกลุ่ม

2.1 แบบสอบถามสำหรับผู้เรียน แบ่งเป็น 4 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้เรียน ได้แก่ เรือนจำ/ทัณฑสถานที่สังกัด เพศ อายุ สถานภาพสมรส ภูมิลำเนา และอาชีพ แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบและเติมคำ

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนซึ่งประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านผู้เรียน ด้านครูประจำกลุ่ม ด้านวิธีการสอนและสื่อ ด้านผู้บังคับบัญชา และด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบหรือเติมข้อความ

ตอนที่ 3 ข้อคำถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนนอกระบบโรงเรียนของผู้เรียน มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ประกอบด้วยปัจจัย 5 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านผู้เรียน ปัจจัยด้านครูประจำกลุ่ม ปัจจัยด้านวิธีการสอนและสื่อ ปัจจัยด้านผู้บังคับบัญชา และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

ตอนที่ 4 ข้อคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อแนวทางที่จะช่วยให้ผู้เรียนในเรือนจำและทัณฑสถาน สามารถเรียนได้จนประสบผลสำเร็จ

2.2 แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้เรียน

แบบสัมภาษณ์ผู้เรียน เป็นการสัมภาษณ์เพิ่มเติมจากแบบสอบถาม แบ่งเป็น

2 ตอน

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนนอกระบบโรงเรียน มีลักษณะเป็นข้อความและคำถามปลายเปิด ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยด้านผู้เรียน ด้านครูประจำกลุ่ม ด้านวิธีการสอนและสื่อ ด้านผู้บังคับบัญชา และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อแนวทางที่จะช่วยให้ผู้เรียนเรียนสำเร็จ ประกอบด้วย ด้านผู้เรียน ด้านครูประจำกลุ่ม ด้านวิธีการสอนและสื่อ ด้านผู้บังคับบัญชา และด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

2.3 แบบสัมภาษณ์สำหรับครูประจำกลุ่ม

แบบสัมภาษณ์ครูประจำกลุ่ม แบ่งเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบและเติมคำหรือข้อความประกอบด้วย หน่วยที่สังกัด เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการอบรม ประสบการณ์ในการสอน ระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ และหน้าที่ที่รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอน

ตอนที่ 2 สภาพการจัดการเรียนการสอน มีลักษณะเป็นข้อความและคำถามปลายเปิดประกอบด้วย ปัจจัยด้านผู้เรียน ด้านครูประจำกลุ่ม ด้านวิธีการสอนและสื่อ ด้านผู้บังคับบัญชา และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนนอกระบบโรงเรียน มีลักษณะเป็นข้อความและคำถามปลายเปิดประกอบด้วย ปัจจัยด้านผู้เรียน ด้านครูประจำกลุ่ม ด้านวิธีการสอนและสื่อ ด้านผู้บังคับบัญชา และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน
2. กำหนดกรอบที่จะศึกษา พัฒนา และสร้างเครื่องมือให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย
3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้แบบสอบถาม ถูกต้องเหมาะสม คำนึงเนื้อหา สำนวน ความชัดเจนและเข้าใจง่ายขึ้น
4. นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน และทางการวิจัยการศึกษา จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความครอบคลุม ความถูกต้องของเนื้อหาและข้อความ ก่อนนำไปทดลองใช้ต่อไป

5. นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ไปปรึกษาประธานควบคุมวิทยานิพนธ์ แล้ว นำปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

6. นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้กับ กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริงที่ใช้ในการวิจัย โดยทดลองกับผู้ต้องขังที่เป็นนักเรียนนอก ระบบโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา จำนวน 30 คน แล้วนำแบบสอบถามไปวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงของแบบสอบถาม ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.87

7. นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ มาตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข และ นำไปใช้เพื่อการวิจัยต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 แจกแบบสอบถาม

1) ผู้วิจัยนำหนังสือขออนุญาตเข้าเก็บข้อมูลผู้ต้องขังและครูประจำกลุ่ม จากสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชไปมอบให้ผู้บัญชาการเรือนจำและ ผู้อำนวยการทัณฑสถาน ในจังหวัดปทุมธานีทั้ง 5 แห่ง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

2) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย ตนเอง โดยขอความร่วมมือจากครูประจำกลุ่มของแต่ละเรือนจำและทัณฑสถาน ในช่วงเวลา 09.00 – 12.00 น. ของทุกวัน เว้นวันหยุดราชการ แล้วนัดวันมารับแบบสอบถาม

3) ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถามทำการวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

ระยะที่ 2 การสัมภาษณ์ผู้เรียนและการสัมภาษณ์ครูประจำกลุ่ม

สัมภาษณ์ผู้เรียน หลังจากเก็บข้อมูลจากผู้ต้องขังที่เป็นผู้เรียนเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เพิ่มเติมผู้เรียน จำนวน 30 คน โดยได้ทำการนัดหมายเป็นการ ล่วงหน้าก่อนวันเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการให้ข้อมูล

สัมภาษณ์ครูประจำกลุ่ม ผู้วิจัยนัดครูประจำกลุ่มของเรือนจำและ ทัณฑสถาน ที่ทำหน้าที่สอนการศึกษานอกระบบ โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในเรือนจำและ ทัณฑสถาน ในจังหวัดปทุมธานี จำนวน 8 คน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อดำเนินการรวบรวมข้อมูลครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แต่ละฉบับ เลือกเฉพาะฉบับที่สมบูรณ์เพื่อทำการวิเคราะห์

ฉบับที่ 1 แบบสอบถามสำหรับผู้เรียน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปวิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ และนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 2 สภาพการจัดการเรียนการสอน วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละและนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนนอกระบบโรงเรียนของผู้ต้องขัง โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายชื่อและรายด้าน โดยกำหนดค่าคะแนนออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ	คะแนน
มีความเกี่ยวข้องกับการเรียนมากที่สุด	5
มีความเกี่ยวข้องกับการเรียนมาก	4
มีความเกี่ยวข้องกับการเรียนปานกลาง	3
มีความเกี่ยวข้องกับการเรียนน้อย	2
มีความเกี่ยวข้องกับการเรียนน้อยที่สุด	1

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนนอกระบบโรงเรียน ผู้วิจัยได้กำหนดคะแนนค่าเฉลี่ยตามการแบ่งรายชื่อและรายด้าน ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	3.67 – 5.00	หมายถึง มีความเกี่ยวข้องมาก
ค่าเฉลี่ย	2.34 – 3.66	หมายถึง มีความเกี่ยวข้องปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	1.00 – 2.33	หมายถึง มีความเกี่ยวข้องน้อย

สรุปผลการวิเคราะห์ในภาพรวมเป็นรายด้าน รายชื่อ และนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 4 เป็นข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อแนวทางที่จะช่วยให้ผู้เรียนในเรือนจำ/ทัณฑสถาน สามารถเรียนได้จนประสบผลสำเร็จ นำมาวิเคราะห์เนื้อหาหาค่าความถี่ สรุปเป็นรายด้าน และนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

ฉบับที่ 2 แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้เรียน

ตอนที่ 1 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนนอกระบบโรงเรียน นำมาวิเคราะห์เนื้อหา สรุปเป็นรายด้านและเสนอเป็นความเรียง

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อแนวทางที่จะช่วยให้ผู้เรียนเรียนสำเร็จ นำมาวิเคราะห์เนื้อหาสรุปเป็นรายด้าน และเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

ฉบับที่ 3 แบบสัมภาษณ์สำหรับครูประจำกลุ่ม

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของครูประจำกลุ่ม ทำการวิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ และนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้อกับการเรียนนอกระบบโรงเรียน นำมาวิเคราะห์เนื้อหา สรุปเป็นรายด้าน และนำเสนอเป็นความเรียง

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของครูประจำกลุ่มเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้อกับการเรียนนอกระบบโรงเรียนของผู้ต้องขังในเรือนจำ/ทัณฑสถาน นำมาวิเคราะห์เนื้อหา สรุปเป็นรายด้าน และเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

- 1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้เรียน
- 1.2 ข้อมูลทั่วไปของครูประจำกลุ่ม

ตอนที่ 2 สภาพการจัดการเรียนการสอนในเรือนจำ/ทัณฑสถาน

- 2.1 ข้อมูลจากแบบสอบถามผู้เรียน
- 2.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครูประจำกลุ่ม

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียน

- 3.1 ข้อมูลจากแบบสอบถามผู้เรียน
- 3.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เรียน
- 3.3 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครูประจำกลุ่ม

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อแนวทางที่จะช่วยให้ผู้เรียนในเรือนจำ และทัณฑสถาน เรียนได้จนประสบผลสำเร็จ

- 4.1 ข้อมูลจากแบบสอบถามผู้เรียน
- 4.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เรียน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้เรียน

ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังแสดงในตารางที่ 4.1 ดังนี้

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้เรียน

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. เรือนจำ/ทัณฑสถานที่สังกัด		
เรือนจำจังหวัดปทุมธานี	26	7.3
เรือนจำอำเภอธัญบุรี	36	10.2
ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง	174	49.2
ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิง	12	3.4
ทัณฑสถานบำบัดพิเศษจังหวัดปทุมธานี	106	29.9
รวม	354	100.00
2. เพศ		
ชาย	322	91.0
หญิง	32	9.0
รวม	354	100.00
3. อายุ		
19 – 25 ปี	174	49.2
26 – 35 ปี	75	21.2
36 – 39 ปี	72	20.3
40 ปี ขึ้นไป	33	9.3
รวม	354	100.00
4. สถานภาพ		
โสด	112	31.6
สมรส	242	68.4
หม้ายหรือหย่าร้าง	-	-
รวม	354	100.00

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
5. ภูมิภาค (ภาค)		
กรุงเทพมหานคร	71	20.1
จังหวัดในภาคกลางหรือปริมณฑล	48	13.6
จังหวัดในภาคเหนือ	26	7.3
จังหวัดในภาคตะวันออก	41	11.6
จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	116	32.8
จังหวัดในภาคใต้	52	14.7
รวม	354	100.00
6. อาชีพก่อนต้องโทษ		
ไม่มีอาชีพ	26	7.3
นักเรียน/นักศึกษา	25	7.1
รับจ้าง	229	64.7
ค้าขาย	19	5.4
เกษตรกร	11	3.1
พนักงานโรงงานหรือบริษัท	44	12.4
รวม	354	100.00

จากตารางที่ 4.1 แสดงลักษณะทั่วไปของผู้เรียน ผลการศึกษาปรากฏ ดังนี้
 ด้านเรือนจำ/ทัณฑสถานที่สังกัด ผู้เรียนส่วนใหญ่สังกัดทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง
 ร้อยละ 49.2 รองลงมาสังกัดทัณฑสถานบำบัดพิเศษจังหวัดปทุมธานี ร้อยละ 29.9 และ
 สังกัดทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงมีน้อยที่สุด คือ ร้อยละ 3.4

ด้านเพศ ผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 91.0 และเป็นเพศหญิง ร้อยละ 9.0
 ตามลำดับ

ด้านอายุ ผู้เรียนส่วนใหญ่ อายุ 19 - 25 ปี ร้อยละ 49.2 รองลงมา ได้แก่ อายุ
 26 - 39 ปี ร้อยละ 21.2 และอายุ 40 ปีขึ้นไปมีน้อยที่สุด คือ ร้อยละ 9.3

ด้านสถานภาพสมรส ผู้เรียนส่วนใหญ่สมรสแล้ว ร้อยละ 68.4 และเป็นโสด ร้อยละ
 31.6 ตามลำดับ

ด้านภูมิสำเนา (ภาค) ผู้เรียนส่วนใหญ่มีภูมิสำเนาอยู่ในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มากที่สุด ร้อยละ 32.8 รองลงมาได้แก่ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 20.1 และมีภูมิสำเนาในจังหวัดภาคเหนือมีน้อยที่สุด คือ ร้อยละ 7.3

ด้านอาชีพก่อนต้องโทษ ผู้เรียนส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 64.7 รองลงมาได้แก่ พนักงานโรงงานหรือบริษัท ร้อยละ 12.4 และมีอาชีพเกษตรกรมีน้อยที่สุด คือ ร้อยละ 3.1

1.2 ข้อมูลทั่วไปด้านสรุปประจำกลุ่ม

จากการสัมภาษณ์สรุปประจำกลุ่มได้ผลการสัมภาษณ์ แสดงในตารางที่ 4.2 ดังนี้

ตารางที่ 4.2 ข้อมูลทั่วไปของสรุปประจำกลุ่ม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. หน่วยงานที่สังกัด		
เรือนจำและทัณฑสถาน	7	87.50
ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน	1	12.50
รวม	8	100.00
2. เพศ		
ชาย	7	87.50
หญิง	1	12.50
รวม	8	100.00
3. อายุปัจจุบัน		
35 - 39 ปี	3	37.50
40 - 44 ปี	2	25.00
45 - 49 ปี	2	25.00
50 - 54 ปี	1	12.50
รวม	8	100.00

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
4. วุฒิกการศึกษา		
ปวช.หรือเทียบเท่า	-	-
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	1	12.50
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	4	50.00
ปริญญาโท	3	37.50
รวม	8	100.00
5. การผ่านการอบรมการจัดการเรียนการสอนในระบบ การศึกษานอกโรงเรียน		
เคย	7	87.50
ไม่เคย	1	12.50
รวม	8	100.00
6. ประสบการณ์ในการสอนการศึกษานอกโรงเรียน		
1 - 3 ปี	2	25.00
4 - 6 ปี	6	75.00
รวม	8	100.00
7. ระยะเวลาการรับราชการหรือปฏิบัติหน้าที่ราชการ ตั้งแต่เริ่มจนถึงปัจจุบัน		
1 - 5 ปี	-	-
6 - 10 ปี	2	25.00
11 - 15 ปี	3	37.50
16 - 20 ปี	3	37.50
รวม	8	100.00

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
8. หน้าที่รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนนอกระบบ		
โรงเรียนในเรือนจำ/ทัณฑสถานระดับใดบ้าง		
ผู้ไม่รู้หนังสือ	-	-
มัธยมศึกษาตอนต้น	-	-
มัธยมศึกษาตอนปลาย	8	100.00
สายวิชาชีพ	-	-
วิชาชีพระยะสั้น	-	-
รวม	8	100.00

จากตารางที่ 4.2 ผลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของครูประจำกลุ่มทั้งหมด 8 คน ปรากฏผลดังนี้

ด้านหน่วยงานที่สังกัดของครูประจำกลุ่ม ส่วนใหญ่สังกัดเรือนจำและทัณฑสถาน ร้อยละ 87.50 รองลงมาสังกัดศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียน ร้อยละ 12.50

ด้านเพศ พบว่า ครูประจำกลุ่มส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 87.5 รองลงมาเป็นเพศหญิง ร้อยละ 12.50

ส่วนด้านอายุ พบว่า ส่วนใหญ่ครูประจำกลุ่มมีอายุระหว่าง 35 - 39 ปี ร้อยละ 37.50 รองลงมามีอายุระหว่าง 40 - 44 ปี และอายุระหว่าง 45 - 49 ปี มีจำนวนร้อยละ 25 เท่ากัน

ด้านวุฒิการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่ครูประจำกลุ่มมีวุฒิการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ร้อยละ 50.0 รองลงมามีวุฒิการศึกษาปริญญาโท ร้อยละ 37.50 และมีวุฒิการศึกษาอนุปริญญาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 12.50

สำหรับการผ่านการอบรมการจัดการเรียนการสอนนอกระบบโรงเรียน ครูประจำกลุ่มส่วนใหญ่ ร้อยละ 87.50 เคยผ่านการอบรมการจัดการเรียนการสอนนอกระบบโรงเรียน

ด้านประสบการณ์ในการสอนนอกระบบโรงเรียน ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอนนอกระบบโรงเรียนระหว่าง 4 - 6 ปี ร้อยละ 75.0 รองลงมาระหว่าง 1 - 3 ปี ร้อยละ 25.0

ส่วนระยะเวลาในการรับราชการหรือปฏิบัติหน้าที่ราชการตั้งแต่เริ่มจนถึงปัจจุบัน ส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการรับราชการหรือปฏิบัติหน้าที่ราชการตั้งแต่ 11 - 15 ปี และตั้งแต่ 16 - 20 ปี มีจำนวนเท่ากัน คือ ร้อยละ 37.50

ด้านหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนนอกระบบโรงเรียนในเรือนจำ/
ทัณฑสถาน ครูประจำกลุ่มทั้งหมดมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนระดับ
มัธยมศึกษาตอนปลาย

ตอนที่ 2 สภาพการจัดการเรียนการสอนในเรือนจำ/ทัณฑสถาน

2.1 สภาพการจัดการเรียนการสอนในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ตามความคิดเห็นของ
ผู้เรียน ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังแสดงในตารางที่ 4.3 - 4.7 ดังนี้

2.1.1 ด้านผู้เรียน

ตารางที่ 4.3 สภาพการจัดการเรียนการสอนด้านผู้เรียน

ด้านผู้เรียน	จำนวน	ร้อยละ
หน้าที่ของผู้เรียนในเรือนจำ/ทัณฑสถาน		
ฝ่ายควบคุมและรักษาการณ์	37	10.5
ฝ่ายสวัสดิการผู้ต้องขัง	18	5.1
ฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ	17	4.8
ฝ่ายฝึกวิชาชีพ	274	77.4
ฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง	8	2.3
รวม	354	100.00
จุดมุ่งหมายในการเรียน กศน.		
เพื่อศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น	62	17.5
เพื่อนำวุฒิไปสมัครงาน	265	74.9
เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์	27	7.6
เพื่อต้องการเพื่อน	-	-
เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน	-	-
รวม	354	100.00
เวลาที่ใช้ทบทวนบทเรียนหรืออ่านตำราเรียน (ชั่วโมงต่อสัปดาห์)		
1 - 2 ชั่วโมง	-	-
3 - 4 ชั่วโมง	84	23.7
5 - 6 ชั่วโมง	152	42.9

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ด้านผู้เรียน	จำนวน	ร้อยละ
7 - 8 ชั่วโมง	73	20.6
8 - 9 ชั่วโมง	36	10.2
10 ชั่วโมงขึ้นไป	9	2.5
รวม	354	100.00
ช่วงเวลาในการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม นอกเหนือจากการพบกลุ่ม		
เวลาพักจากกิจกรรมหรือหน้าที่ประจำ	31	8.8
ช่วงเวลาประกอบกิจกรรมหรือปฏิบัติหน้าที่	-	-
ช่วงวันหยุดราชการ	248	70.1
ช่วงพักผ่อนตอนกลางคืน	75	21.2
รวม	354	100.00
ลักษณะการอ่านหนังสือหรือแบบเรียน		
อ่านพร้อมกับเพื่อนที่เรียนด้วยกันทุกครั้ง	-	-
อ่านพร้อมกับเพื่อนที่เรียนเป็นบางครั้ง	66	18.6
อ่านด้วยตนเองเพียงลำพัง	288	81.4
รวม	354	100.00
การเข้าร่วมกิจกรรมการพบกลุ่ม		
ทุกครั้ง	333	94.1
เป็นบางครั้ง	21	5.9
นานๆ ครั้ง	-	-
รวม	8	100.00

จากตารางที่ 4.3 แสดงสภาพการจัดการเรียนการสอนในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ผลการศึกษาปรากฏ ดังนี้

หน้าที่ของผู้เรียนในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ผู้เรียนส่วนใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ฝ่ายฝึกวิชาชีพ มีจำนวน 274 คน คิดเป็นร้อยละ 77.4 รองลงมาปฏิบัติหน้าที่ฝ่ายควบคุมและรักษาการณ์ มีจำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 10.5

จุดมุ่งหมายในการเรียน กศน. ผู้เรียนส่วนใหญ่จะนำวุฒิไปสมัครงาน มีจำนวน 265 คน คิดเป็นร้อยละ 74.9 รองลงมาจะนำวุฒิไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น มีจำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 17.5

เวลาที่ใช้ทบทวนบทเรียนหรืออ่านตำราเรียน จำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ ผู้เรียนส่วนใหญ่ ทบทวนบทเรียนหรืออ่านตำราเรียน จำนวน 5-6 ชั่วโมง มีจำนวน 152 คน คิดเป็นร้อยละ 42.9 รองลงมาทบทวนบทเรียนหรืออ่านตำราเรียน มีจำนวน 3-4 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 23.7

ช่วงเวลาในการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมนอกเหนือจากการพบกลุ่ม ผู้เรียนส่วนใหญ่ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมในช่วงวันหยุดราชการ มีจำนวน 248 คน คิดเป็นร้อยละ 70.1 รองลงมาศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมในช่วงพักผ่อนตอนกลางคืน มีจำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 21.2

ลักษณะการอ่านหนังสือหรือแบบเรียน ผู้เรียนส่วนใหญ่อ่านด้วยตนเองเพียงลำพัง มีจำนวน 288 คน คิดเป็นร้อยละ 81.4 และอ่านพร้อมกับเพื่อนที่เรียนเป็นบางครั้ง มีจำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 18.6

การเข้าร่วมกิจกรรมการพบกลุ่ม ผู้เรียนส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมการพบกลุ่มทุกครั้ง มีจำนวน 333 คน คิดเป็นร้อยละ 94.1 และเข้าร่วมกิจกรรมการพบกลุ่มเป็นบางครั้ง มีจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 5.9

2.1.2 ด้านครูประจำกลุ่ม

ตารางที่ 4.4 สภาพการจัดการเรียนการสอนด้านครูประจำกลุ่ม

ครูประจำกลุ่ม	จำนวน	ร้อยละ
ครูประจำกลุ่มเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เข้าพบตลอดเวลาหรือไม่		
เปิดโอกาสให้เข้าพบได้ตลอดเวลา	334	94.4
พบได้เป็นครั้งคราว	-	-
พบได้เฉพาะเมื่อมีการพบกลุ่ม	20	5.6
รวม	354	100.00
ครูประจำกลุ่มได้ให้การบ้านแก่ผู้เรียนหลังพบกลุ่มทุกครั้งหรือไม่		
หลังพบกลุ่มทุกครั้ง	343	96.9
หลังพบกลุ่มบางครั้ง	11	3.1
รวม	354	100.00

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ครูประจำกลุ่ม	จำนวน	ร้อยละ
ครูประจำกลุ่มมีบุคลิกลักษณะตรงกับข้อใด		
ครูประจำกลุ่มมีความเป็นกันเอง	336	94.9
ครูประจำกลุ่มมีระเบียบวินัยของผู้ต้องขังเข้ามาเกี่ยวข้อง	18	5.1
ครูประจำกลุ่มมีความเข้มงวดในการเรียนการสอน	-	
รวม	354	100.00

จากตารางที่ 4.4 ผลการวิจัย จากการตอบแบบสอบถามผู้เรียน พบว่า ด้านครูประจำกลุ่ม เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เข้าพบตลอดเวลาหรือไม่นั้น พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ตอบว่า เปิดโอกาสให้เข้าพบได้ตลอดเวลา มีจำนวน 334 คน คิดเป็นร้อยละ 94.4 และพบได้เฉพาะเมื่อมีการพบกลุ่ม มีจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 5.6

ด้านครูประจำกลุ่มได้ให้การบ้านแก่ผู้เรียนหลังพบกลุ่มทุกครั้งหรือไม่นั้น ผู้เรียนส่วนใหญ่ตอบว่า ครูประจำกลุ่มได้ให้การบ้านแก่ผู้เรียนหลังพบกลุ่มทุกครั้ง มีจำนวน 343 คน คิดเป็นร้อยละ 96.9 และหลังพบกลุ่มบางครั้ง มีจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 3.1

ส่วนด้านครูประจำกลุ่มมีบุคลิกลักษณะตรงกับข้อใด ผู้เรียนส่วนใหญ่ตอบว่า ครูประจำกลุ่มมีความเป็นกันเอง มีจำนวน 336 คน คิดเป็นร้อยละ 94.9 และมีระเบียบวินัยของผู้ต้องขังเข้ามาเกี่ยวข้อง มีจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 5.1

2.1.3 ด้านวิธีการสอนและสื่อ

ตารางที่ 4.5 สภาพการจัดการเรียนการสอนด้านวิธีการสอนและสื่อ (ตอบได้มากกว่า 2 ข้อ)

ด้านวิธีการสอนและสื่อ	จำนวน	ร้อยละ
ครูประจำกลุ่มใช้วิธีการสอนแบบใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เน้นการบรรยาย	354	100.0
ใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษา	309	87.3
เรียนด้วยตนเอง	307	86.7
การจัดการเรียนการสอน ครูประจำกลุ่มส่วนใหญ่ใช้สื่ออะไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
หนังสือแบบเรียน	354	100.0
รูปภาพ/โปสเตอร์	131	37.0
วีดีโอ/วีซีดี	175	49.4
คอมพิวเตอร์	48	13.6
วิทยุ/โทรทัศน์	354	100.0
สื่อดังกล่าวมาจากแหล่งใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เรือนจำ/ทัณฑสถานจัดให้	354	100.0
หน่วยงานของ กศน. จัดหาให้	120	33.9
แหล่งการเรียนรู้เพิ่มเติมของผู้เรียนในเรือนจำ/ทัณฑสถาน มีที่ใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ห้องสมุด	354	100.0
มุมการเรียนรู้ในแดน	309	87.3
แหล่งการเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน มีเพียงพอหรือไม่		
เพียงพอ	37	10.5
ไม่เพียงพอ	317	89.5
รวม	354	100.0

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ด้านวิธีการสอนและสื่อ	จำนวน	ร้อยละ
ครูประจำกลุ่มวัดและประเมินผลการเรียนด้วยวิธีใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
การสอบปลายภาค	354	100.0
ทำการบ้านหรือรายงาน	354	100.0
สังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน	-	-
การเข้าพบกลุ่มของผู้เรียน	53	15.0

จากตารางที่ 4.5 ผลการวิจัย พบว่า ผู้เรียนทั้งหมดตอบว่าครูประจำกลุ่มใช้วิธีการสอนเน้นการบรรยาย มีจำนวน 354 คน คิดเป็นร้อยละ 100.0 ใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษา มีจำนวน 309 คน คิดเป็นร้อยละ 87.3 และใช้วิธีเรียนด้วยตนเอง มีจำนวน 307 คน คิดเป็นร้อยละ 86.7

ด้านสื่อที่ครูประจำกลุ่มใช้ในการจัดการเรียนการสอนนั้น ผู้เรียนทั้งหมดตอบว่าครูประจำกลุ่มใช้แบบเรียนและใช้วิทยุ/โทรทัศน์เป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอนจำนวน 354 คน เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 100.0 ใช้วีดีโอ/วีซีดีร่วมเป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอน มีจำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 49.4 และใช้คอมพิวเตอร์เป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอน มีจำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 13.6

ด้านแหล่งที่มาของสื่อ ผู้เรียนทั้งหมดตอบว่าเรือนจำ/ทัณฑสถานจัดให้ จำนวน 354 คน คิดเป็นร้อยละ 100.0 และหน่วยงานของ กศน. จัดหาให้ มีจำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 33.9

ส่วนด้านแหล่งการเรียนรู้เพิ่มเติมของผู้เรียนในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ผู้เรียนทั้งหมดตอบว่าห้องสมุด จำนวน 354 คน คิดเป็นร้อยละ 100.0 และมุมการเรียนรู้ในแดน มีจำนวน 309 คน คิดเป็นร้อยละ 87.3

ด้านแหล่งการเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ในเรือนจำ/ทัณฑสถานมีเพียงพอหรือไม่ ผู้เรียนส่วนใหญ่ตอบว่าไม่เพียงพอ จำนวน 317 คน คิดเป็นร้อยละ 89.5 และเพียงพอมีจำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 10.5

สำหรับด้านครูประจำกลุ่มวัดและประเมินผลการเรียนด้วยวิธีใด ผู้เรียนทั้งหมดตอบว่าวัดและประเมินผลการเรียนด้วยการสอบปลายภาคและทำการบ้านหรือรายงานจำนวน 354 คน เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 100.0 และนำการเข้าพบกลุ่มของผู้เรียนมาวัดและประเมินผลด้วย มีจำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 15.0

2.1.4 ด้านผู้บังคับบัญชา

ตารางที่ 4.6 สภาพการจัดการเรียนการสอนด้านผู้บังคับบัญชา

ด้านผู้บังคับบัญชา	จำนวน	ร้อยละ
ผู้บังคับบัญชามีนโยบายชัดเจนในการสนับสนุนการเข้าเรียน กศน.หรือไม่		
มีนโยบายชัดเจน	342	96.6
ไม่ชัดเจน	12	3.4
รวม	354	100.00
ผู้บังคับบัญชาและเจ้าหน้าที่ในเรือนจำและทัณฑสถาน สนับสนุนการเรียนของผู้เรียนอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ให้ความสะดวกในการเรียนและการพบกลุ่ม	354	100.0
จัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอน	354	100.0
ให้เวลาในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม	302	85.3
ตรวจเยี่ยม ติดตาม ประเมินผล	52	14.7
ผู้บังคับบัญชาช่วยแก้ปัญหาที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอน หรือไม่		
ช่วยแก้ปัญหาทุกครั้ง	331	93.5
ช่วยแก้ปัญหาในบางครั้ง	23	6.5
ช่วยแก้ปัญหาน้อย เนื่องจากไม่ใช้ภารกิจของตน	-	-
รวม	354	100.00
ผู้บังคับบัญชาสนับสนุนด้านเวลาในการจัดการเรียนการสอน ในยามปกติหรือไม่		
สนับสนุนมาก	302	85.3
สนับสนุนปานกลาง	52	14.7
สนับสนุนน้อย	-	-
รวม	354	100.00

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

ด้านผู้บังคับบัญชา	จำนวน	ร้อยละ
ผู้บังคับบัญชาและเจ้าหน้าที่ในเรือนจำ จัดเวลาให้ผู้เรียน เรียน กศน. อย่างไร		
ให้เวลาพิเศษสำหรับอ่านหนังสือและค้นคว้า นอกเหนือจากการพบกลุ่ม	333	94.1
ให้เวลาพิเศษเฉพาะช่วงใกล้สอบ	21	5.9
ไม่ให้เวลาพิเศษแต่อย่างใด	-	-
รวม	354	100.00

จากตารางที่ 4.6 ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ตอบว่า ผู้บังคับบัญชามีนโยบายชัดเจน มีจำนวน 342 คน คิดเป็นร้อยละ 96.6 และมีนโยบายไม่ชัดเจน มีจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3.4 ตามลำดับ

ด้านการสนับสนุนการเรียนของผู้เรียนจากผู้บังคับบัญชาและเจ้าหน้าที่เรือนจำ ผู้เรียนทั้งหมดตอบว่า ผู้บังคับบัญชาให้ความสะดวกในการเรียน การพบกลุ่ม และจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอน มีจำนวน 354 คน เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 100.0 ให้เวลาในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม มีจำนวน 302 คน คิดเป็นร้อยละ 85.3 และตรวจเยี่ยม ติดตาม ประเมินผล มีจำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 14.7

ด้านการช่วยแก้ปัญหาที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนของผู้บังคับบัญชา ผู้เรียนส่วนใหญ่ตอบว่า ช่วยแก้ปัญหาทุกครั้ง มีจำนวน 331 คน คิดเป็นร้อยละ 93.5 และช่วยแก้ปัญหาในบางครั้งมีจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 6.5

ในด้านการสนับสนุนด้านเวลาในการจัดการเรียนการสอนของผู้บังคับบัญชา ผู้เรียนส่วนใหญ่ตอบว่า ผู้บังคับบัญชาสนับสนุนมาก มีจำนวน 302 คน คิดเป็นร้อยละ 85.3 และสนับสนุนปานกลาง มีจำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 14.7 ตามลำดับ

สำหรับการจัดเวลาให้ผู้เรียน ผู้เรียนส่วนใหญ่ตอบว่าผู้บังคับบัญชาให้เวลาพิเศษสำหรับการอ่านหนังสือและค้นคว้า มีจำนวน 333 คน คิดเป็นร้อยละ 94.1 และให้เวลาเฉพาะช่วงเวลาใกล้สอบ มีจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 5.9 ตามลำดับ

2.1.5 ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

ตารางที่ 4.7 สภาพการจัดการเรียนการสอนด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะการควบคุมและการตรวจตราเข้าออกสถานศึกษาในการพบกลุ่มหรือกิจกรรมการเรียนเป็นอย่างไร		
มีความเข้มงวดสูง	-	-
มีความเข้มงวดปานกลาง	58	16.4
มีความเข้มงวดน้อย	276	78.0
ไม่เข้มงวดเลย	20	5.6
ไม่แน่ใจ	-	-
รวม	354	100.00
การตรวจสอบสื่อ อุปกรณ์การเรียนของท่านในเรือนจำและทัณฑสถาน มีลักษณะอย่างไร		
มีการควบคุมห้ามเก็บรักษาสื่อทุกชนิด	-	-
มีการควบคุมสื่อและอุปกรณ์บางประเภท	354	100.0
ให้ผู้เรียนครอบครองสื่อได้ทุกประเภท	-	-
รวม	354	100.00
สถานที่พบกลุ่มหรือจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนใหญ่เป็นสถานที่แบบใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ห้องเรียนของเรือนจำ/ทัณฑสถาน	354	100.0
ห้องประชุม/โรงเลี้ยงอาหาร	45	12.7
ใต้ถุนอาคารเรือนนอน	309	87.3
สถานที่ที่ไม่แน่นอนแล้วแต่ความเหมาะสม	-	-
บรรยากาศของสถานที่เรียน เอื้อต่อการเรียนการสอนหรือไม่		
สถานที่ในการเรียนมีความเหมาะสม	14	4.0
มีเสียงรบกวนในขณะที่อ่านหนังสือ หรือทำกิจกรรมพบกลุ่ม	289	81.6

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
มีกลิ่นจากโรงงานรบกวน	20	5.6
อากาศไม่ถ่ายเท ร้อนอบอ้าว	31	8.8
รวม	354	100.00
เพื่อนผู้ต้องขังที่เรียนกลุ่มของท่าน ส่วนใหญ่มีความตั้งใจเรียน		
อยู่ในระดับใด		
มีความตั้งใจเรียนมาก	34	9.6
มีความตั้งใจเรียนปานกลาง	301	85.0
มีความตั้งใจเรียนน้อย	19	5.4
ไม่แน่ใจ	-	-
รวม	354	100.00
เรือนจำ/ทัณฑสถาน ให้บริการช่วยเหลือในด้านการศึกษาอย่างไร		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
มีการประชาสัมพันธ์การรับสมัคร การลงทะเบียน	354	100.0
ส่งเสริม กระตุ้นการเรียน		
จัดหาอุปกรณ์การเรียน สมุด ดินสอ แบบเรียน	354	100.0
แก่นักศึกษา		
มีการติดตามขอวุฒิการศึกษาจากสถาบันอื่นๆ	9	2.5
กรณีโอนย้ายเรือนจำ		
จัดสถานที่ ห้องเรียน ห้องสมุด พร้อมสิ่งอำนวยความสะดวก	345	97.5
ความสะดวกในการเรียน		

จากตารางที่ 4.7 ผลการวิจัยสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ด้านลักษณะการควบคุมและการตรวจตราเข้าออกสถานศึกษาในการพบกลุ่มหรือกิจกรรมการเรียน ผู้เรียนส่วนใหญ่ตอบว่า มีความเข้มงวดน้อย มีจำนวน 276 คน คิดเป็นร้อยละ 78.0 รองลงมา มีความเข้มงวดปานกลาง มีจำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 16.4 และไม่เข้มงวดเลยมีน้อยที่สุด คือ จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 5.6

ด้านการตรวจสอบสื่ออุปกรณ์การเรียนในเรือนจำ ผู้เรียนทั้งหมดตอบว่า มีการควบคุมสื่อและอุปกรณ์บางประเภท มีจำนวน 354 คน คิดเป็นร้อยละ 100.0

ส่วนด้านสถานที่พบกลุ่มหรือจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้เรียนทั้งหมดตอบว่า เป็นห้องเรียนของเรือนจำ/ทัณฑสถาน มีจำนวน 354 คน คิดเป็นร้อยละ 78.0 รองลงมาเป็นที่ อุทยานเรือนนอน มีจำนวน 309 คน คิดเป็นร้อยละ 87.3 และเป็นห้องประชุมหรือโรงเลี้ยง อาหารมีน้อยที่สุด คือ จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 12.7

สำหรับด้านบรรยากาศของสถานที่เรียน ที่เอื้อต่อการเรียนการสอน ผู้เรียนส่วนใหญ่ ตอบว่า มีเสียงรบกวนในขณะที่อ่านหนังสือหรือทำกิจกรรม มีจำนวน 289 คน คิดเป็นร้อยละ 81.6 รองลงมาตอบว่าอากาศไม่ถ่ายเท ร้อนอบอ้าว มีจำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 8.8 และ ตอบว่าสถานที่เรียนมีความเหมาะสมมีน้อยที่สุด คือ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 4.0

ส่วนด้านความตั้งใจเรียนของเพื่อนผู้ต้องขังที่เรียนกลุ่มเดียวกัน ผู้เรียนส่วนใหญ่ ตอบว่า มีความตั้งใจเรียนปานกลาง มีจำนวน 301 คน คิดเป็นร้อยละ 85.0 รองลงมาเป็นผู้ที่มีความตั้งใจเรียนมาก มีจำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 9.6 และมีความตั้งใจเรียนน้อยมีน้อยที่สุด จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 5.4

และด้านการให้บริการช่วยเหลือในด้านการศึกษาของเรือนจำ/ทัณฑสถาน ผู้เรียน ทั้งหมดตอบว่า มีการประชาสัมพันธ์การรับสมัคร การลงทะเบียน ส่งเสริม กระตุ้นการเรียน , จัดหาอุปกรณ์การเรียน สมุด ดินสอ แบบเรียนแก่นักศึกษา และจัดสถานที่ ห้องเรียน ห้องสมุด พร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียน มีจำนวน 354 คน เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 100.0 และมีการติดตามของวุฒิการศึกษาจากสถาบันอื่นๆ กรณีโอนย้ายเรือนจำ มีจำนวน 9 คน คิดเป็น ร้อยละ 2.5

2.2 จากการสัมภาษณ์ครูประจำกลุ่ม เกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอน ได้ผลการสัมภาษณ์ดังแสดงในตารางที่ 4.8 – 4.12 ต่อไปนี้

2.2.1 ด้านผู้เรียน

ตารางที่ 4.8 สภาพการจัดการเรียนการสอนด้านผู้เรียน

ด้านผู้เรียน	จำนวน	ร้อยละ
1. การรับสมัครเข้าเรียน และการประชาสัมพันธ์		
ให้ผู้เรียนทราบ		
ประชาสัมพันธ์ช่วงผู้ต้องขังเข้าแถวตอนเช้า	-	-
ส่งหนังสือประชาสัมพันธ์ไปตามแดนต่างๆ	-	-
ประชาสัมพันธ์ทั้งสองวิธีข้างต้น	8	100.00
รวม	8	100.00
2. สุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้เรียนเป็นอย่างไร		
ส่วนใหญ่สุขภาพดี	6	75.00
ป่วยบ้างในบางครั้ง	1	12.50
บางคนมีโรคประจำตัว	1	12.50
รวม	8	100.00
3. ลักษณะการศึกษาด้วยตนเอง การทำงานกลุ่มของผู้เรียน		
การศึกษาด้วยตนเอง		
ส่วนใหญ่มีความตั้งใจเรียน	7	87.50
บางคนไม่ค่อยสนใจ	1	12.50
รวม	8	100.00
การทำงานกลุ่มของผู้เรียน		
ส่วนใหญ่เข้าร่วมทำงานกลุ่ม	6	75.00
เข้าร่วมทำงานกลุ่มในบางครั้ง	2	25.00
รวม	8	100.00
4. ผู้เรียนในเรือนจำ มีความแตกต่างกับผู้เรียนนอกระบบ		
โรงเรียนภายนอกเรือนจำอย่างไร		
ผู้เรียนในเรือนจำมีความตั้งใจเรียนมากกว่า	1	12.50
ผู้เรียนในเรือนจำปฏิบัติตามระเบียบมากกว่า	2	25.00
ผู้เรียนในเรือนจำให้ความเชื่อฟังครูประจำกลุ่มมากกว่า	5	62.50
รวม	8	100.00

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

ด้านผู้เรียน	จำนวน	ร้อยละ
5. ความเอาใจใส่ ความกระตือรือร้น ความรับผิดชอบ และ		
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน		
ความเอาใจใส่		
เอาใจใ้่มาก	7	87.50
เอาใจใ้ปานกลาง	1	12.50
เอาใจใ้่น้อย	-	-
รวม	8	100.00
ความกระตือรือร้น		
มีความกระตือรือร้นมาก	7	87.50
มีความกระตือรือร้นปานกลาง	1	12.50
มีความกระตือรือร้นน้อย	-	-
รวม	8	100.00
ความรับผิดชอบ		
มีความรับผิดชอบสูง	7	87.50
มีความรับผิดชอบปานกลาง	1	12.50
มีความรับผิดชอบน้อย	-	-
รวม	8	100.00

จากตารางที่ 4.8 ผลจากการสัมภาษณ์ครูประจำกลุ่มเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี ด้านตัวผู้เรียนปรากฏผลการสัมภาษณ์ ดังนี้

ด้านการรับสมัครเข้าเรียนและการประชาสัมพันธ์ให้ผู้เรียนทราบ ครูประจำกลุ่มทั้งหมดตอบว่า ได้มีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ต้องขังทราบช่วงผู้เข้าแถวตอนเช้า และส่งหนังสือประกาศไปตามแดนต่างๆ

ส่วนด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้เรียน ส่วนใหญ่ตอบว่าผู้เรียนมีสุขภาพดี และป่วยในบางครั้ง รวมทั้งผู้เรียนบางคนมีโรคประจำตัว ตามลำดับ

ด้านลักษณะการศึกษาด้วยตนเองและการทำงานกลุ่มของผู้เรียน ส่วนใหญ่ตอบว่าผู้เรียนมีความตั้งใจเรียน จะมีผู้เรียนเพียงบางคนเท่านั้นที่ไม่ค่อยให้ความสนใจการเรียน และผู้เรียนส่วนใหญ่ได้เข้าร่วมทำงานกลุ่ม

สำหรับด้านความแตกต่างระหว่างผู้เรียนนอกระบบโรงเรียนในเรือนจำกับผู้เรียนนอกระบบโรงเรียนภายนอกเรือนจำ ส่วนใหญ่ตอบว่าผู้เรียนในเรือนจำให้ความเชื่อฟังครูประจำกลุ่มมากกว่าผู้เรียนภายนอกเรือนจำ

ด้านความเอาใจใส่ ความกระตือรือร้น ความรับผิดชอบ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ส่วนใหญ่ตอบว่าผู้เรียนเอาใจใส่มาก มีความกระตือรือร้นมาก และมีความรับผิดชอบสูง

2.2.2 ด้านครูประจำกลุ่ม

ตารางที่ 4.9 สภาพการจัดการเรียนการสอนด้านครูประจำกลุ่ม

ด้านครูประจำกลุ่ม	จำนวน	ร้อยละ
1. ครูประจำกลุ่มในปัจจุบันเป็นใคร		
ผู้บังคับในหน่วยงานที่สังกัด	7	87.50
ครูจากกรมการศึกษานอกโรงเรียน	1	12.50
รวม	8	100.00
2. สัดส่วนระหว่างครูประจำกลุ่มต่อจำนวนนักเรียนเป็นอย่างไร		
น้อยกว่า 35 คน	2	25.00
35 คน	2	25.00
มากกว่า 35 คน	4	50.00
รวม	8	100.00
3. คุณสมบัติของครูประจำกลุ่มเป็นอย่างไร มีความคล้ายคลึงหรือแตกต่างจากครูประจำกลุ่มภายนอกเรือนจำอย่างไร		
ความคล้ายคลึง		
วุฒิการศึกษา	2	25.00
มีหน้าที่ประจำอยู่แล้ว	6	75.00
รวม	8	100.00
ความแตกต่าง		
เป็นผู้บังคับบัญชาในหน่วยงานที่สังกัด	7	87.50
เป็นครูจากหน่วยงานอื่น	1	12.50
รวม	8	100.00

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

ด้านครูประจำกลุ่ม	จำนวน	ร้อยละ
4. ความรู้สึกเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในเรือนจำ		
มีความสะดวกในการสอนและทำกิจกรรมกลุ่ม	8	100.00
ไม่มีความสะดวกในการสอนและทำกิจกรรมกลุ่ม	-	-
รวม	8	100.00

จากตารางที่ 4.9 ผลจากการสัมภาษณ์ครูประจำกลุ่มเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี ด้านครูประจำกลุ่ม ปรากฏผลการสัมภาษณ์ ดังนี้

ด้านครูประจำกลุ่ม ส่วนใหญ่ครูประจำกลุ่ม ได้แก่ ผู้บังคับบัญชาในหน่วยงานที่สังกัด

สำหรับด้านสัดส่วนระหว่างครูประจำกลุ่มต่อจำนวนนักเรียน ส่วนใหญ่ครูประจำกลุ่ม 1 คน จะมีนักเรียนในความรับผิดชอบจำนวนมากกว่า 35 คน

ด้านคุณสมบัติของครูประจำกลุ่มมีความคล้ายคลึงหรือแตกต่างจากครูประจำกลุ่มภายนอกเรือนจำ ส่วนใหญ่ตอบว่าคล้ายคลึงกันตรงที่ครูประจำกลุ่มมีหน้าที่ประจำอยู่แล้ว แต่จะแตกต่างกันที่ภายในเรือนจำครูประจำกลุ่มของผู้เรียนจะเป็นผู้บังคับบัญชาในหน่วยงานที่สังกัด

ส่วนด้านความรู้สึกเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในเรือนจำ ครูประจำกลุ่มทั้งหมดตอบว่ามีความสะดวกในการสอนและทำกิจกรรมกลุ่ม

2.2.3 ด้านวิธีการสอนและสื่อ

ตารางที่ 4.10 สภาพการจัดการเรียนการสอนด้านวิธีการสอนและสื่อ

ด้านวิธีการสอนและสื่อ	จำนวน	ร้อยละ
1. ครูมีการเตรียมการสอนอย่างไร		
ศึกษาวิชาที่สอนล่วงหน้า	6	75.00
ศึกษาจากตำราเสริมอื่นๆ เพื่อประกอบการสอน	2	25.00
รวม	8	100.00

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

ด้านวิธีการสอนและสื่อ	จำนวน	ร้อยละ
2. การสอนใช้วิธีการสอนแบบใด รูปแบบเป็นอย่างไร มีอะไรบ้างที่มีความแตกต่างจากผู้เรียนภายนอก (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
วิธีการสอน		
บรรยายและฝึกปฏิบัติ	8	100.00
ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนทุกครั้ง	8	100.00
ความแตกต่างจากผู้เรียนภายนอก		
ผู้เรียนภายนอกเข้าใจง่ายกว่า	1	12.50
ผู้เรียนภายนอกสามารถหาแหล่งความรู้เพิ่มเติมได้ง่ายกว่า	7	87.50
รวม	8	100.00
3. สื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนมีอะไรบ้าง มีความเพียงพอหรือไม่		
แบบเรียน		
ใช่	8	100.00
ไม่ใช่	-	-
ใช้บางวิชา	-	-
รวม	8	100.00
รายการวิทยุและโทรทัศน์เพื่อการศึกษา		
ใช่	5	62.50
ไม่ใช่	2	25.00
ใช้บางครั้ง	1	12.50
รวม	8	100.00
หนังสือทั่วไป		
ใช่	7	87.50
ไม่ใช่	-	-
ใช้บางครั้ง	1	12.50
รวม	8	100.00

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

ด้านวิธีการสอนและสื่อ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนของสื่อ		
แบบเรียน		
เพียงพอ	7	87.50
ไม่เพียงพอ	1	12.50
รวม	8	100.00
หนังสือทั่วไป		
เพียงพอ	-	
ไม่เพียงพอ	8	100.00
รวม	8	100.00
4. แหล่งความรู้ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน มีอะไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ห้องสมุด	8	100.00
รายการวิทยุ โทรทัศน์	8	100.00
5. ครูให้การช่วยเหลือผู้เรียนอย่างไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
สร้างแรงจูงใจและสร้างความกระตือรือร้นในการเรียน	8	100.00
จัดหาหนังสือประกอบการเรียนให้ผู้เรียน	8	100.00
สอนเสริมและให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล	8	100.00
6. การวัดและการประเมินผลดำเนินการอย่างไร มีอะไร แตกต่างจากภายนอก		
การวัดและการประเมินผล		
การวัดผลก่อนสอบปลายภาค		
มี	8	100.00
ไม่มี	-	-
รวม	8	100.00
การทำกิจกรรมหรือรายงาน		
มี	8	100.00
ไม่มี	-	-
รวม	8	100.00

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

ด้านวิธีการสอนและสื่อ	จำนวน	ร้อยละ
การสังเกตพฤติกรรม		
มี	8	100.00
ไม่มี	-	-
รวม	8	100.00
การเข้าร่วมพบกลุ่ม		
มีการตรวจสอบ	8	100.00
ไม่มีการตรวจสอบ	-	-
รวม	8	100.00
ความแตกต่างระหว่างภายนอกและภายในเรือนจำ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
การสังเกตพฤติกรรมภายในเรือนจำสามารถ กระทำได้อย่างต่อเนื่อง	8	100.00
การทำกิจกรรมหรือรายงานภายในเรือนจำ ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมทุกคน	8	100.00

จากตารางที่ 4.10 ผลจากการสัมภาษณ์ครูประจำกลุ่มเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี ด้านวิธีการสอนและสื่อ ปรากฏผลดังนี้

ด้านการเตรียมการสอนของครูประจำกลุ่ม ส่วนใหญ่ครูประจำกลุ่มจะมีการศึกษาวิชาที่สอนล่วงหน้า รองลงมาเป็นการศึกษาจากตำราเสริมอื่นๆ เพื่อประกอบการสอน ตามลำดับ สำหรับด้านการสอน วิธีการสอน รูปแบบ มีความแตกต่างจากผู้เรียนภายนอกอย่างไรหรือไม่นั้น ครูประจำกลุ่มทั้งหมดตอบว่า ด้านวิธีการสอนจะมีการบรรยายและฝึกปฏิบัติและให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนทุกครั้ง สำหรับความแตกต่างส่วนใหญ่ตอบว่า ผู้เรียนภายนอกสามารถหาแหล่งความรู้เพิ่มเติมได้ง่ายกว่าผู้เรียนภายในเรือนจำ

ส่วนสื่อที่ใช้ในการเรียนการสอน ครูประจำกลุ่มทั้งหมดตอบว่า ใช้แบบเรียนเป็นสื่อในการเรียนการสอน ส่วนใหญ่ใช้รายการวิทยุและโทรทัศน์เพื่อการศึกษา มีการใช้หนังสือทั่วไปเป็นสื่อในการเรียนการสอน ด้านจำนวนของสื่อส่วนใหญ่ตอบว่ามีแบบเรียนเพียงพอ และหนังสือทั่วไปไม่มีเพียงพอ

ด้านแหล่งความรู้ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ครูประจำกลุ่มทั้งหมดตอบว่า ห้องสมุดและรายการวิทยุโทรทัศน์

ด้านการช่วยเหลือผู้เรียน ครูประจำกลุ่มทั้งหมดตอบว่า สร้างแรงจูงใจและสร้างความกระตือรือร้นในการเรียน จัดหาหนังสือประกอบการเรียนให้ผู้เรียน และสอนเสริมรวมทั้งการให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล

ส่วนความแตกต่างระหว่างภายในเรือนจำและภายนอกเรือนจำด้านการวัดและการประเมินผล ครูประจำกลุ่มทั้งหมดตอบว่า สิ่งที่เหมือนกัน คือ การวัดและการประเมินผลจะมีการวัดผลก่อนสอบปลายภาค มีการทำกิจกรรมหรือรายงาน มีการสังเกตพฤติกรรม มีการตรวจสอบการเข้าร่วมพบกลุ่ม ส่วนความแตกต่างคือ การสังเกตพฤติกรรมผู้เรียนภายในเรือนจำสามารถกระทำได้ตลอดเวลา และผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือรายงานทุกคน

2.2.4 ด้านผู้บังคับบัญชา

ตารางที่ 4.11 สภาพการจัดการเรียนการสอนด้านผู้บังคับบัญชา

ด้านผู้บังคับบัญชา	จำนวน	ร้อยละ
1. ผู้บังคับบัญชามีนโยบายสนับสนุนให้ผู้ต้องขังสมัครเข้าเรียนหรือไม่ อย่างไร		
สนับสนุนมาก	1	12.50
สนับสนุนปานกลาง	7	87.50
สนับสนุนน้อย	-	-
รวม	8	100.00
2. ผู้บังคับบัญชาและเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกในการศึกษาของผู้ต้องขังหรือไม่ อย่างไร		
ให้ความสะดวกทุกครั้ง	3	37.50
ให้ความสะดวกบางครั้ง	5	62.50
ไม่ค่อยให้ความสะดวกเท่าที่ควร	-	-
รวม	8	100.00
3. ผู้บังคับบัญชาช่วยแก้ปัญหาที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนหรือไม่ อย่างไร		
ช่วยแก้ปัญหาทุกครั้ง	2	25.00
ช่วยแก้ปัญหาบางครั้ง	6	75.00
รวม	8	100.00

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

ด้านผู้บังคับบัญชา	จำนวน	ร้อยละ
4. ผู้บังคับบัญชาให้ความสะดวกในการสอนของครูประจำกลุ่ม อย่างไร		
ให้ความสะดวกทุกครั้ง	2	25.00
ให้ความสะดวกบางครั้ง	6	75.00
ไม่ค่อยให้ความสะดวกเท่าที่ควร	-	-
รวม	8	100.00

จากตารางที่ 4.11 ผลจากการสัมภาษณ์ครูประจำกลุ่มเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี ด้านผู้บังคับบัญชา ปรากฏผลดังนี้

ด้านนโยบายสนับสนุนให้ผู้ต้องขังสมัครเข้าเรียนของผู้บังคับบัญชา ส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนปานกลาง

ด้านอำนวยความสะดวกในการศึกษาของผู้ต้องขังของผู้บังคับบัญชาและเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ตอบว่าให้ความสะดวกบางครั้ง

ส่วนด้านการช่วยแก้ปัญหาที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนของผู้บังคับบัญชา ส่วนใหญ่ตอบว่าช่วยแก้ปัญหาบางครั้ง

สำหรับการให้ความสะดวกในการสอนของครูประจำกลุ่ม ส่วนใหญ่ตอบว่าให้ความสะดวกบางครั้ง

2.2.5 ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

ตารางที่ 4.12 สภาพการจัดการเรียนการสอนด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
1. เรือนจำมีความยืดหยุ่นกฎระเบียบ ข้อบังคับอะไรบ้าง ให้แก่ผู้เรียน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ยืดหยุ่นเกี่ยวกับการเข้าออกสถานศึกษา	8	100.00
ยืดหยุ่นเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุด	8	100.00
ยืดหยุ่นเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ประจำ	8	100.00

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
2. การอำนวยความสะดวกด้านสถานที่เรียนเป็นอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
อนุญาตให้ใช้สถานที่อื่นๆ ที่ไม่ใช่สถานที่เรียนประจำ	8	100.00
อนุญาตให้ใช้สถานที่เรียนก่อนและหลังเวลาที่กำหนด	8	100.00
3. การพัฒนาและปรับปรุง สถานศึกษาของเรือนจำ		
พัฒนาและปรับปรุงอยู่เสมอ	5	62.5
ไม่ค่อยได้พัฒนาและปรับปรุงสถานศึกษา	3	37.50
รวม	8	100.00
4. เรือนจำได้แหล่งการเรียนรู้ในลักษณะใด		
ห้องสมุดของเรือนจำ	7	87.50
เอกสาร วารสาร และหนังสือทั่วไป จากกรมราชทัณฑ์ และหน่วยงานภายนอก	1	12.50
รวม	8	100.00

จากตารางที่ 4.12 ผลจากการสัมภาษณ์ครูประจำกลุ่มเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาปรากฏผลดังนี้

ด้านความยืดหยุ่นกฎระเบียบ ข้อบังคับ ของเรือนจำต่อผู้เรียน ครูประจำกลุ่มทั้งหมดตอบว่า เรือนจำมีความยืดหยุ่นเกี่ยวกับการเข้าออกสถานศึกษา การใช้ห้องสมุด และการปฏิบัติหน้าที่ประจำ

ส่วนด้านการอำนวยความสะดวกด้านสถานที่เรียน ครูประจำกลุ่มทั้งหมดตอบว่า อนุญาตให้ใช้สถานที่อื่นๆ ที่ไม่ใช่สถานที่เรียนประจำ และอนุญาตให้ใช้สถานที่เรียนก่อนและหลังเวลาที่กำหนด

สำหรับด้านการพัฒนาและปรับปรุง สถานศึกษาของเรือนจำ ครูประจำกลุ่มส่วนใหญ่ตอบว่า มีพัฒนาและปรับปรุงอยู่เสมอ

ด้านแหล่งการเรียนรู้ในเรือนจำ ครูประจำกลุ่มส่วนใหญ่ตอบว่า เป็นห้องสมุดของเรือนจำ

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนในเรือนจำ/ทัณฑสถาน

3.1 ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังแสดงในตารางที่ 4.13 – 4.17 ดังนี้

3.1.1 ด้านผู้เรียน

ตารางที่ 4.13 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนด้านผู้เรียน

ด้านผู้เรียน	การเกี่ยวข้องกับนักเรียน		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. การมีร่างกายที่สมบูรณ์ แข็งแรง	4.26	0.44	มาก
2. การมีสภาพจิตใจ ไม่มีเรื่องวิตกกังวล ร่าเริงแจ่มใส	4.67	0.47	มาก
3. ความรู้เดิมที่เรียนมาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	4.13	0.57	มาก
4. การได้รับการศึกษาต่อเนื่องหลังจากจบมัธยมศึกษาตอนต้น	4.05	0.38	มาก
5. ความกระตือรือร้นในการเรียนความตั้งใจในการเรียน	4.58	0.49	มาก
6. การปรับตัวให้เข้ากับวิธีการและรูปแบบการเรียนในเรือนจำ	4.61	0.49	มาก
7. การทบทวนบทเรียน และแบบฝึกหัดอย่างสม่ำเสมอ	4.78	0.41	มาก
8. การเตรียมตัวล่วงหน้าก่อนพบกลุ่ม หรือก่อนเข้าเรียน	4.42	0.49	มาก
9. การแบ่งเวลาในการทำกิจกรรมและการเรียน	4.40	0.49	มาก
10. การสอบถามปัญหาการเรียนจากครู	4.84	0.37	มาก
11. การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม	4.72	0.45	มาก
12. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากห้องสมุดหรือจากตำรานอกเหนือจากแบบเรียนเพิ่มเติม	4.48	0.61	มาก
รวม	4.50	0.15	มาก

จากตารางที่ 4.13 แสดงว่าผู้เรียนมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนในด้านตัวผู้เรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อผู้เรียน

ระบุว่า การสอบถามปัญหาการเรียนจากครูมีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนมากที่สุด ($\bar{X} = 4.84$) รองลงมาได้แก่ การทบทวนบทเรียนและการทำแบบฝึกหัดอยู่เสมอ ($\bar{X} = 4.78$) ส่วนประเด็นที่มีผลต่อน้อยที่สุดในกลุ่ม คือ การได้รับการศึกษาต่อเนื่องหลังจากจบมัธยมศึกษาตอนต้น ($\bar{X} = 4.05$)

3.1.2 ด้านครูประจำกลุ่ม

ตารางที่ 4.14 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนด้านครูประจำกลุ่ม

ด้านครูประจำกลุ่ม	การเกี่ยวข้องกับครูเรียน		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ครูมีความรู้และประสบการณ์ในวิชาที่สอน	4.74	0.44	มาก
2. การที่วิธีการสอนของครูทำให้บทเรียนน่าสนใจ	4.38	0.48	มาก
3. การมีสุขภาพจิตและอารมณ์ดีของครู	4.70	0.46	มาก
4. ความเป็นกันเองและเป็นมิตรของครูกับผู้เรียน	4.58	0.49	มาก
5. ครูสร้างความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ของผู้เรียน	4.69	0.46	มาก
6. การที่ครูรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับการเรียนการสอน	4.74	0.44	มาก
7. การอุทิศเวลา และมีความตั้งใจในการสอนของครู	4.66	0.47	มาก
8. การที่ครูเข้าสอนทุกครั้งตามวันและเวลาที่กำหนด	4.80	0.40	มาก
9. การที่ครูมีความเป็นธรรมในการให้คะแนน	4.88	0.32	มาก
10. การที่ครูมีการเตรียมการสอนล่วงหน้า	4.82	0.38	มาก
11. การที่ครูใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย	4.72	0.45	มาก
12. การที่ครูร่วมแก้ปัญหาและให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียน	4.36	0.48	มาก
13. การที่ครูติดตาม ตรวจสอบผลการเรียน ความก้าวหน้าของท่านเสมอ	4.57	0.50	มาก
รวม	4.67	0.11	มาก

จากตารางที่ 4.14 แสดงว่าผู้เรียนมีความคิดเห็นว่าปัจจัยด้านครูประจำกลุ่มในภาพรวมมีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 4.67$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อผู้เรียนระบุว่า การที่ครูมีความเป็นธรรมในการให้คะแนนมีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนมากที่สุด

($\bar{X} = 4.88$) รองลงมาได้แก่ การที่ครูมีการเตรียมการสอนล่วงหน้า ($\bar{X} = 4.80$) ส่วนประเด็นที่มีผลต่อการเรียนน้อยที่สุดในกลุ่ม คือ การที่ครูร่วมแก้ปัญหาและให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียน ($\bar{X} = 4.36$)

3.1.3 ด้านวิธีการสอนและสื่อ

ตารางที่ 4.15 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบ โรงเรียนด้านวิธีการสอนและสื่อ

ด้านวิธีการสอนและสื่อ	การเกี่ยวข้องกับนักเรียน		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. การสร้างบรรยากาศการเรียนให้มีความน่าสนใจ	4.72	0.45	มาก
2. การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน	4.55	0.50	มาก
3. การเรียนการสอนเป็นไปตามลำดับเนื้อหาที่กำหนด	3.82	0.43	มาก
4. การใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย	4.55	0.50	มาก
5. การเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หรือเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้	4.82	0.38	มาก
6. การใช้สื่อประสมประกอบและทันสมัยประกอบการเรียน	4.56	0.50	มาก
7. การมีตำรา แบบเรียน อย่างเพียงพอ	4.82	0.39	มาก
8. การให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้ ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ภายในเรียนจำๆ	4.84	0.37	มาก
9. การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนจัดหาสื่อ แบบเรียน อุปกรณ์การเรียนมาประกอบการเรียนอย่างสะดวก	4.64	0.48	มาก
10. การสอนโดยการบรรยายตลอดชั่วโมง	3.31	0.86	ปานกลาง
11. การทดสอบความรู้ก่อนและหลังการเรียน	4.58	0.49	มาก
12. การมีการแข่งขัน เพื่อฝึกทักษะทางการเรียน เช่น การประกวด การโต้วาที การประชุมแสดงความคิดเห็น	3.88	0.62	มาก
13. การเชิญวิทยากรภายนอกมาร่วมบรรยาย	4.47	0.50	มาก
14. การสรุปบทเรียน สาระสำคัญ และวัตถุประสงค์ หลังจากจบบทเรียน	4.73	0.44	มาก
รวม	4.45	0.29	มาก

จากตารางที่ 4.15 แสดงว่าผู้เรียนมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนด้านวิธีการสอนและสื่อโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ผู้เรียนระบุว่า การให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้ ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ภายในเรียนจำเป็นจะต้องข้องกับการเรียนนอกระบบโรงเรียนมากที่สุด ($\bar{X} = 4.84$) รองลงมาได้แก่ การเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หรือเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ และการมีตำราแบบเรียนอย่างเพียงพอ ($\bar{X} = 4.82$) และการสอนโดยการบรรยายตลอดชั่วโมง มีผลต่อการเรียนน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.31$)

3.1.4 ด้านผู้บังคับบัญชา

ตารางที่ 4.16 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนด้านผู้บังคับบัญชา

ด้านผู้บังคับบัญชา	การเกี่ยวข้องกับนักเรียน		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. การที่ผู้บังคับบัญชาทุกระดับมีนโยบายด้านการศึกษชัดเจน	4.82	0.38	มาก
2. การที่ผู้บังคับบัญชาทุกระดับตรวจเยี่ยมและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการเรียนของผู้เรียนเสมอ	4.79	0.41	มาก
3. การที่ผู้บังคับบัญชาจัดเวลาพิเศษให้ท่านมีเวลาในการทบทวนและค้นคว้าอย่างอิสระ	4.62	0.49	มาก
4. การที่ผู้บังคับบัญชาขยอก ให้รางวัลแก่ผู้ที่สนใจเรียนและเรียนดี	3.92	0.66	มาก
5. การให้ความสะดวกในการพบกลุ่มและพบครูประจำกลุ่ม	4.80	0.40	มาก
6. การจัดหน้าที่ของผู้เรียนให้เอื้อต่อเวลาการเรียน	4.86	0.35	มาก
7. การให้ความสะดวกในการสอนของครูประจำกลุ่ม	4.86	0.35	มาก
8. การที่ผู้บังคับบัญชาติดตามการเรียนของผู้เรียน	4.12	0.43	มาก
9. การที่ผู้บังคับบัญชาจัดหาวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนให้เพียงพอ	4.94	0.24	มาก
10. การช่วยเหลือและร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการเรียนของผู้เรียน	4.82	0.39	มาก

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

ด้านผู้บังคับบัญชา	การเกี่ยวข้องกับการเรียน		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
11. การจัดเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถ รับผิดชอบการศึกษา	4.90	0.30	มาก
12. การประสานหน่วยงานต่างๆ จัดการศึกษา ให้เป็นไป ด้วยความเรียบร้อย	4.74	0.44	มาก
รวม	4.68	0.24	มาก

จากตารางที่ 4.16 แสดงว่าผู้เรียนมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนด้านผู้บังคับบัญชาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.68$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อผู้เรียนระบุว่า การที่ผู้บังคับบัญชาจัดหาวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนให้เพียงพอจะมีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนมากที่สุด ($\bar{X} = 4.94$) รองลงมาได้แก่ การจัดเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถรับผิดชอบการศึกษา ($\bar{X} = 4.86$) และการที่ผู้บังคับบัญชายกย่อง ให้รางวัลแก่ผู้ที่สนใจเรียนและเรียนดี มีผลต่อการเรียนน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.92$)

3.1.5 ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

ตารางที่ 4.17 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา	การเกี่ยวข้องกับการเรียน		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. การที่สถานที่เรียนเป็นสัดส่วนไม่แออัด	4.90	0.30	มาก
2. การที่สถานที่เรียนมีแสงสว่างเพียงพอ	4.30	0.46	มาก
3. การมีสิ่งอำนวยความสะดวก และอุปกรณ์การเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ พัดลม ฯลฯ อย่างเพียงพอ	4.66	0.48	มาก
4. การที่ห้องเรียนมีขนาดเพียงพอ เหมาะสมกับจำนวนผู้เรียน	4.47	0.50	มาก

ตารางที่ 4.17 (ต่อ)

ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา	การเกี่ยวข้องกับนักเรียน		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
5. การมีแหล่งค้นคว้าอยู่ใกล้ห้องเรียน เช่น ห้องสมุด มุมการเรียนรู้	4.26	0.44	มาก
6. การให้บริการทางการศึกษา เช่น การบริการห้องสมุด การแจ้งผลสอบ การประชาสัมพันธ์ รวดเร็ว สะดวก	3.74	0.69	มาก
7. การจัดบอร์ดกิจกรรมการเรียนรู้ภายในห้องเรียนและ ในแดน	4.41	0.57	มาก
8. การที่ห้องเรียนสะอาด ปลอดภัยจากธรรมชาติ เช่น แดด ฝน	4.55	0.50	มาก
9. การอำนวยความสะดวก ในการเข้าออกสถานศึกษา รวมทั้งการนำอุปกรณ์ที่เอื้อต่อการเรียนเข้าไปในเรือนจำ	4.84	0.37	มาก
10. การที่เพื่อนมีส่วนร่วมสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ อย่างสนุกสนาน	4.80	0.40	มาก
11. การที่เพื่อนร่วมเรียนส่วนใหญ่ตั้งใจเรียนและมีความ กระตือรือร้นในการเรียน	3.97	0.62	มาก
รวม	4.43	0.28	มาก

จากตารางที่ 4.17 แสดงว่าผู้เรียนมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก($\bar{X} = 4.43$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ผู้เรียนระบุว่า การที่สถานที่เรียนเป็นสัดส่วนไม่แออัดจะมีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนมากที่สุด ($\bar{X} = 4.90$) รองลงมาได้แก่ การอำนวยความสะดวก ในการเข้าออกสถานศึกษา รวมทั้งการนำอุปกรณ์ที่เอื้อต่อการเรียนเข้าไปในเรือนจำ ($\bar{X} = 4.84$) และการให้บริการทางการศึกษา เช่น การบริการห้องสมุด การแจ้งผลสอบ การประชาสัมพันธ์ รวดเร็ว สะดวก มีผลต่อการเรียนน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.74$)

3.2 การสัมภาษณ์ผู้เรียนได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามตารางที่ 4.18 – 4.23 ดังนี้

3.2.1 ด้านผู้เรียน

ตารางที่ 4.18 ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อปัจจัยด้านผู้เรียนที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบ
โรงเรียนในเรือนจำ/ทัณฑสถาน

ปัจจัยด้านผู้เรียน	จำนวน	ร้อยละ
1. สุขภาพของผู้เรียน		
มีการพักผ่อนอย่างเพียงพอ	12	40.00
การไม่มีโรคประจำตัว	13	43.33
การไม่มีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องครอบครัว	5	16.67
รวม	30	100.00
2. การเตรียมตัวก่อนเรียน		
การศึกษาโครงสร้างของหลักสูตร	3	10.00
การศึกษายบทเรียนล่วงหน้า	15	50.00
การเตรียมอุปกรณ์และสื่อการเรียนให้พร้อม	8	26.67
มีการพักผ่อนอย่างเพียงพอ	4	13.33
รวม	30	100.00
3. การแบ่งเวลาเพื่อใช้ในการเรียน		
การมีเวลาทบทวนบทเรียนทุกวัน	17	56.67
การมีเวลาเรียนครบชั่วโมง	7	23.33
มีเวลาสำหรับพบกลุ่มทุกครั้ง	6	20.00
รวม	30	100.00
4. จุดหมายของการเรียน		
เพื่อศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น	14	46.67
เพื่อประกอบอาชีพส่วนตัว	4	13.33
เพื่อหางานทำที่เหมาะสม	5	16.67
เพื่อเพิ่มพูนความรู้	4	13.33
เพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์	3	10.00
รวม	30	100.00

ตารางที่ 4.18 (ต่อ)

ปัจจัยด้านผู้เรียน	จำนวน	ร้อยละ
5. การศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม		
มีการค้นคว้าในห้องสมุด	28	93.33
การมีตำราเสริมการเรียน	2	6.67
ไม่มีการค้นคว้าเพิ่มเติม	-	-
รวม	30	100.00
6. การทบทวนบทเรียน		
ทบทวนบทเรียนทุกครั้งเมื่อมีเวลาว่าง	10	33.33
มีการทบทวนบทเรียนหลังเลิกเรียนทุกครั้ง	3	10.00
มีการทบทวนบทเรียนหลังเลิกเรียนเป็นบางครั้ง	5	16.67
มีการทบทวนบทเรียนเฉพาะวันหยุดราชการ	5	16.67
มีการทบทวนบทเรียนก่อนนอน	7	23.33
รวม	30	100.00
7. ความรู้สึกระหว่างการเรียนในปัจจุบัน		
เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่พลาดในระบบโรงเรียน	22	73.33
เป็นวิธีการที่เหมาะสมแก่การแก้ไขผู้ต้องขัง	5	16.67
เป็นการปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้ต้องขัง	3	10.00
รวม	30	100.00

จากตารางที่ 4.18 ผลจากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้เรียนมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนในเรือนจำและทัณฑสถานด้านผู้เรียน ดังนี้

ด้านสุขภาพของผู้เรียน ผู้เรียนให้ความคิดเห็นมากที่สุดเกี่ยวกับการไม่มีโรคประจำตัว เพื่อให้การเรียนมีประสิทธิภาพ รองลงมาได้แก่ มีการพักผ่อนอย่างเพียงพอ และการไม่มีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องครอบครัว ตามลำดับ

ด้านการเตรียมตัวก่อนเรียน มีความคิดเห็นมากที่สุดในเรื่อง การศึกษาบทเรียนล่วงหน้า รองลงมาได้แก่การเตรียมอุปกรณ์และสื่อการเรียนให้พร้อม และมีการพักผ่อนอย่างเพียงพอ ตามลำดับ

ส่วนด้านการแบ่งเวลาเพื่อใช้ในการเรียน มีความคิดเห็นมากที่สุดในเรื่อง การมีเวลาทบทวนบทเรียนทุกวัน รองลงมาได้แก่ การมีเวลาเรียนครบชั่วโมง และการมีเวลาสำหรับพบกลุ่มทุกครั้ง ตามลำดับ

ส่วนด้านจุดมุ่งหมายของการเรียน มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ เพื่อนำวุฒิการศึกษาไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น รองลงมาได้แก่ เพื่อหางานทำที่เหมาะสม และเพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ตามลำดับ

สำหรับด้านการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ มีการค้นคว้าในห้องสมุด และการมีตำราเสริมการเรียน ตามลำดับ

ด้านการทบทวนบทเรียน มีความคิดเห็นมากที่สุดในเรื่อง การทบทวนบทเรียนทุกครั้งเมื่อมีเวลาว่าง รองลงมาได้แก่ การทบทวนบทเรียนก่อนนอน และการทบทวนบทเรียนหลังเลิกเรียนทุกครั้ง มีผลต่อการเรียนน้อยที่สุด

ด้านความรู้สึกรู้สึกต่อบทเรียนในปัจจุบัน มีความคิดเห็นมากที่สุดในเรื่อง การเปิดโอกาสให้ผู้ที่พลาดในระบบโรงเรียน รองลงมาได้แก่ เป็นวิธีการที่เหมาะสมแก่การแก้ไขผู้ต้องขัง และเป็นการปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้ต้องขัง ตามลำดับ

3.2.2 ด้านครูประจำกลุ่ม

ตารางที่ 4.19 ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อปัจจัยด้านครูประจำกลุ่มที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนในเรือนจำ/ทัณฑสถาน

ปัจจัยด้านครูประจำกลุ่ม	จำนวน	ร้อยละ
1. ความรู้ของครูประจำกลุ่ม		
มีความรู้มาก	29	96.67
มีความรู้ปานกลาง	1	3.33
มีความรู้น้อย	-	-
รวม	30	100.00
2. ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน		
จัดการเรียนได้เหมาะสม	27	90.00
มีปัญหาในการจัดการเรียนเป็นบางครั้ง	3	10.00
รวม	30	100.00

ตารางที่ 4.19 (ต่อ)

ปัจจัยด้านครูประจำกลุ่ม	จำนวน	ร้อยละ
3. ลักษณะบุคลิกภาพครูผู้สอน เช่น การแต่งตัว ความร่าเริง		
การแต่งตัว		
สะอาด เรียบร้อยทุกครั้ง	25	83.33
สะอาด เรียบร้อยบางครั้ง	5	16.67
รวม	30	100.00
ความร่าเริง		
ทุกครั้ง	2	6.67
บางครั้ง	28	93.33
รวม	30	100.00
4. ความรับผิดชอบในการสอน		
ทำการสอนทุกครั้ง	25	83.33
สอนไม่ครบชั่วโมง	1	3.33
ให้ครูคนอื่นสอนแทนในบางครั้ง	4	13.34
รวม	30	100.00
5. การอุทิศเวลาของครูในการจัดการเรียนการสอน		
ทำการสอนและเลิกสอนตรงเวลา	20	66.67
ทำการสอนและเลิกสอนไม่ตรงเวลาในบางครั้ง	10	33.33
รวม	30	100.00
6. ความรู้สึกต่อปัจจัยด้านครูประจำกลุ่ม		
ครูประจำกลุ่มมีความเป็นกันเอง	20	66.66
ครูประจำกลุ่มตั้งใจสอน	5	16.67
ครูประจำกลุ่มมีเทคนิคในการสอน	5	16.67
รวม	30	100.00

จากตารางที่ 4.19 ผลจากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้เรียนมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนในเรือนจำและทัณฑสถาน ด้านครูประจำกลุ่ม ดังนี้

ด้านความรู้ของครูประจำกลุ่ม ผู้เรียนเกือบทั้งหมดให้ความคิดเห็นว่าครูประจำกลุ่มจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้มาก

ด้านความสามารถในการจัดการเรียนการสอนมีความคิดเห็นว่า ครูประจำกลุ่มมีการจัดการเรียนได้อย่างเหมาะสม รองลงมาครูประจำกลุ่มมีปัญหาในการจัดการเรียนการสอนเป็นบางครั้ง ตามลำดับ

ส่วนด้านบุคลิกของครูผู้สอน เช่น การแต่งตัว ความร่าเริง มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ ครูประจำกลุ่มมีการแต่งตัวสะอาด เรียบร้อยทุกครั้ง รองลงมาได้แก่ มีการแต่งตัวสะอาด เรียบร้อยเป็นบางครั้ง ซึ่งตรงกันข้ามกับความร่าเริง ที่ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ความคิดเห็นว่า ครูประจำกลุ่มมีความร่าเริงเป็นบางครั้ง รองลงมาไม่มีความร่าเริงทุกครั้ง ตามลำดับ

ส่วนด้านความรับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอน มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ ครูประจำกลุ่มทำการสอนทุกครั้ง รองลงมาได้แก่ ครูประจำกลุ่มให้ครูคนอื่นสอนแทนในบางครั้ง และสอนไม่ครบชั่วโมง ตามลำดับ

สำหรับด้านการอุทิศเวลาของครูในการจัดการเรียนการสอน มีความคิดเห็นมากที่สุดคือ ครูประจำกลุ่มทำการสอนและเลิกสอนตรงเวลา และทำการสอนและเลิกสอนไม่ตรงเวลา ตามลำดับ

ด้านความรู้สึกรู้สึกต่อปัจจัยด้านครูประจำกลุ่ม มีความคิดเห็นมากที่สุดในเรื่อง ครูประจำกลุ่มมีความเป็นกันเอง และครูประจำกลุ่มตั้งใจสอนและมีเทคนิคในการสอนมีจำนวนเท่ากัน ตามลำดับ

3.2.3 ด้านวิธีการสอนและสื่อ

ตารางที่ 4.20 ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อปัจจัยด้านวิธีการสอนและสื่อที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนในเรือนจำ/ทัณฑสถาน

ปัจจัยด้านวิธีการสอนและสื่อ	จำนวน	ร้อยละ
1. มีการจูงใจและสร้างความกระตือรือร้นในการเรียน		
วุฒิบัตรสามารถนำไปประกอบการพักการลงโทษและการลดโทษ	20	66.67
ยกตัวอย่างผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิตจากการศึกษานอกระบบโรงเรียน	3	10.00

ตารางที่ 4.20 (ต่อ)

ปัจจัยด้านวิธีการสอนและสื่อ	จำนวน	ร้อยละ
ให้สิทธิบางประการเหนือผู้ต้องขังอื่น	4	13.33
ให้ความเป็นกันเอง	3	10.00
รวม	30	100.00
2. การสอนตามลำดับเนื้อหาวิชา		
สอนตามลำดับเนื้อหาวิชา	20	66.67
ปรับเปลี่ยนเนื้อหาวิชาบ้างตามความเหมาะสม	10	33.33
รวม	30	100.00
3. การสอนเสริมในวิชาที่ยากหรือที่ผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจ		
นัดสอนเสริมในวันว่างจากการเรียน	18	60.00
นัดสอนเสริมเมื่อครูประจำกลุ่มเข้าเวรยาม	9	30.00
ไม่เคยสอนเสริมเลย	3	10.00
รวม	30	100.00
4. การให้ความสำคัญกับผู้เรียน ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง		
ให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นและมีมติทุกครั้ง	26	86.67
ให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นและมีมติบางครั้ง	4	13.33
ไม่เคยให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น	-	-
รวม	30	100.00
5. การใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน		
แบบเรียน		
ใช่	30	100.00
ไม่ใช่	-	-
ใช้บางวิชา	-	-
รวม	30	100.00
รายการวิทยุและโทรทัศน์เพื่อการศึกษา		
ใช่	25	83.67
ไม่ใช่	-	-
ใช้บางครั้ง	5	16.67
รวม	30	100.00

ตารางที่ 4.20 (ต่อ)

ปัจจัยด้านวิธีการสอนและสื่อ	จำนวน	ร้อยละ
หนังสือทั่วไป		
ใช่	26	86.67
ไม่ใช่	1	3.33
ใช้บางครั้ง	3	10.00
รวม	30	100.00
6. ชนิดและจำนวนของสื่อ		
แบบเรียน		
มีความจำเป็นต่อการเรียนการสอน	30	100.00
มีความจำเป็นต่อการเรียนการสอนในบางครั้ง	-	-
รวม	30	100.00
รายการวิทยุและโทรทัศน์เพื่อการศึกษา		
มีความจำเป็นต่อการเรียนการสอน	25	83.33
มีความจำเป็นต่อการเรียนในบางครั้ง	5	16.67
รวม	30	100.00
หนังสือทั่วไป		
มีความจำเป็นต่อการเรียนการสอน	22	73.33
ไม่มีความจำเป็นต่อการเรียน	8	26.67
รวม	30	100.00
7. การวัดและการประเมินผล		
การวัดก่อนสอบปลายภาค		
มี	30	100.00
ไม่มี	-	-
รวม	30	100.00
การทำกิจกรรมหรือรายงาน		
มี	30	100.00
ไม่มี	-	-
รวม	30	100.00

ตารางที่ 4.20 (ต่อ)

ปัจจัยด้านวิธีการสอนและสื่อ	จำนวน	ร้อยละ
การสังเกตพฤติกรรม		
มี	30	100.00
ไม่มี	-	-
รวม	30	100.00
การเข้าร่วมพบกลุ่ม		
มีการตรวจสอบ	30	100.00
ไม่มีการตรวจสอบ	-	-
รวม	30	100.00
8. ความรู้สึกต่อปัจจัยด้านวิธีการสอนและสื่อในเรือนจำ		
มีเพียงพอแล้ว	-	-
มีไม่เพียงพอ	25	83.33
ควรจัดให้มีเพิ่มเติม เช่น วีซีดี วีดีโอ	5	16.67
รวม	30	100.00

จากตารางที่ 4.20 ผลจากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้เรียนมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนในเรือนจำและทัณฑสถาน ด้านวิธีการสอนและสื่อ ดังนี้

ด้านการจูงใจและสร้างความกระตือรือร้นในการเรียน ผู้เรียนให้ความคิดเห็นมากที่สุดในเรื่อง วัสดุบัตรที่ได้รับสามารถนำไปประกอบการพักการลงโทษและการลดโทษได้ รองลงมาการให้สิทธิบางประการสำหรับผู้เรียนเหนือผู้ต้องขังอื่นที่ไม่ได้เรียน และการยกตัวอย่างผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิตการศึกษา นอกระบบโรงเรียน และการให้ความเป็นกันเอง จำนวนเท่ากัน

ส่วนด้านการสอนตามลำดับเนื้อหาวิชา ผู้เรียนให้ความคิดเห็นมากที่สุดในเรื่อง มีการสอนตามลำดับเนื้อหาวิชา และมีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาวิชาบ้างตามความเหมาะสมตามลำดับ

สำหรับด้านการสอนเสริมในวิชาที่ยากหรือที่ผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจ ผู้เรียนให้ความคิดเห็นมากที่สุดในเรื่อง มีการสอนเสริมในวันว่างจากการเรียน รองลงมา มีการนัดสอนเสริมเมื่อครูประจำกลุ่มเข้าเวรยาม และไม่เคยสอนเสริมเลย ตามลำดับ

ด้านการให้ความสำคัญกับผู้เรียน ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนให้ความคิดเห็นมากที่สุดในเรื่อง มีการให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นและมีมติทุกครั้ง รองลงมา มีการให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นและมีมติบางครั้งตามลำดับ

ส่วนด้านการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน ผู้เรียนทั้งหมดให้ความคิดเห็นว่า มีการใช้แบบเรียนเป็นสื่อประกอบการเรียนการสอน ด้านรายการวิทยุและโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นว่ามีการใช้รายการวิทยุและโทรทัศน์ และหนังสือทั่วไปประกอบการเรียนการสอน

ด้านชนิดและจำนวนของสื่อ ผู้เรียนทั้งหมดให้ความคิดเห็นว่า สื่อประกอบการเรียนการสอนประเภทแบบเรียนมีความจำเป็นต่อการเรียนการสอน ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ารายการวิทยุและโทรทัศน์ และหนังสือทั่วไปมีความจำเป็นต่อการเรียนการสอน

ส่วนการวัดและการประเมินผล ผู้ให้การสัมภาษณ์ทั้งหมดให้ความคิดเห็นว่า มีการวัดและประเมินผลก่อนสอบปลายภาค การทำกิจกรรมหรือรายงาน การสังเกตพฤติกรรม และมีการตรวจสอบการเข้าร่วมพบกลุ่ม

ด้านความรู้สึกรู้สึกต่อปัจจัยด้านวิธีการสอนและสื่อในเรือนจำ ส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นว่า สื่อประกอบการเรียนการสอนมีไม่เพียงพอ และควรจัดให้มีเพิ่มเติม เช่น วีซีดี วีดีโอ

3.2.4 ด้านผู้บังคับบัญชา

ตารางที่ 4.21 ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อปัจจัยด้านผู้บังคับบัญชาที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนในเรือนจำ/ทัณฑสถาน

ปัจจัยด้านผู้บังคับบัญชา	จำนวน	ร้อยละ
1. การกำหนดนโยบายด้านการศึกษา		
มีนโยบายชัดเจน	27	90.00
มีนโยบายไม่ชัดเจน	3	10.00
รวม	30	100.00
2. การส่งเสริมหรือสนับสนุนการศึกษา		
สนับสนุน	30	100.00
ไม่ค่อยสนับสนุน	-	
รวม	30	100.00

ตารางที่ 4.21 (ต่อ)

ปัจจัยด้านผู้บังคับบัญชา	จำนวน	ร้อยละ
3. การให้ความสะดวกและอำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียน		
ทุกครั้ง	-	-
บางครั้ง	30	100.00
ไม่ค่อยอำนวยความสะดวกเท่าที่ควร	-	-
รวม	30	100.00
4. การจัดเวลา จัดหน้าที่ของผู้เรียนที่เอื้อต่อการเรียน		
จัดเวลาเรียนครึ่งวัน ทำงานครึ่งวัน	30	100.00
จัดเวลาเรียนและทำงานไม่แน่นอน	-	-
รวม	30	100.00
5. การติดตามผลการเรียนและแก้ปัญหาในการเรียนการสอน		
ทุกครั้ง	27	90.00
บางครั้ง	3	10.00
ไม่ค่อยช่วยแก้ปัญหา เนื่องจากมีภารกิจมาก	-	-
รวม	30	100.00
6. ความรู้สึกต่อปัจจัยด้านผู้บังคับบัญชา		
ให้ความสำคัญต่อการเรียนมาก	30	100.00
ไม่ค่อยให้ความสำคัญ	-	-
รวม	30	100.00

จากตารางที่ 4.21 ผลจากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้เรียนมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบ โรงเรียนในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ด้านผู้บังคับบัญชา ดังนี้

ด้านการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการศึกษา ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นมากที่สุดว่า ผู้บังคับบัญชามีนโยบายด้านการศึกษาชัดเจน

ส่วนด้านการส่งเสริมหรือสนับสนุนการศึกษา ผู้เรียนทั้งหมดให้ความคิดเห็นว่า ผู้บังคับบัญชาให้การส่งเสริมหรือสนับสนุนการศึกษา ให้ความสะดวกและอำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนในบางครั้ง และจัดหน้าที่ของผู้เรียนที่เอื้อต่อการเรียน ในลักษณะจัดเวลาเรียนครึ่งวัน และทำงานครึ่งวัน

ด้านการติดตามผลการเรียนและแก้ปัญหาในการเรียนการสอน ผู้เรียนส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นมากที่สุดว่า ผู้บังคับบัญชาติดตามผลการเรียนและแก้ปัญหาในการเรียนการสอนทุกครั้ง และติดตามผลการเรียนและแก้ปัญหาในการเรียนการสอนเป็นบางครั้งมีจำนวนน้อยที่สุด

ส่วนด้านความรู้สึกรับปัจจัยด้านผู้บังคับบัญชา ผู้เรียนทั้งหมดให้ความคิดเห็นว่า ผู้บังคับบัญชาให้ความสำคัญต่อการเรียนมาก

3.2.5 ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

ตารางที่ 4.22 ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบ โรงเรียนในเรือนจำ/ทัณฑสถาน

สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
1. ภาวะเทียบที่เอื้อต่อการเรียนในเรือนจำ		
ความมีอิสระสมัครเรียน		
มีอิสระ	30	100.00
ไม่มีอิสระ	-	-
รวม	30	100.00
การเข้าออกสถานศึกษา		
มีอิสระ	25	83.33
ไม่มีอิสระ	5	16.67
รวม	30	100.00
2. สถานที่จัดการเรียนการสอน		
มีห้องเรียนเป็นการเฉพาะ	13	43.33
ไม่มีห้องเรียนเฉพาะ	17	56.67
รวม	30	100.00
3. สถานที่จัดกิจกรรมกลุ่ม แหล่งความรู้ ห้องสมุด สื่ออื่นๆ		
สถานที่จัดกิจกรรมกลุ่ม		
เป็นสัดส่วน	10	33.33
ไม่เป็นสัดส่วน	20	66.67
รวม	30	100.00

ตารางที่ 4.22 (ต่อ)

สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
แหล่งความรู้		
ห้องสมุด	24	80.00
กิจกรรมบอร์ด	6	20.00
รวม	30	100.00
4. การให้บริการทางการศึกษารองเรียน/ทัศนสถาน		
มีความเสมอภาค	30	100.00
ไม่มีความเสมอภาค	-	-
รวม	30	100.00
5. ความรู้สึกต่อปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในเรือนจำ		
เหมาะสมตามสภาพ	5	16.67
ควรปรับปรุงให้เป็นสถานที่เรียนเป็นการเฉพาะ	25	33.33
รวม	30	100.00

จากตารางที่ 4.22 ผลจากการสัมภาษณ์ พบว่าผู้เรียนมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนในเรือนจำ/ทัศนสถาน ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ดังนี้

ด้านกฎระเบียบที่เอื้อต่อการเรียนในเรือนจำ เกี่ยวกับความมีอิสระในการสมัครเรียน ผู้เรียนทั้งหมดให้ความคิดเห็นว่า มีอิสระในการสมัครเรียน และส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการมีอิสระในการเข้าออกของสถานศึกษา ตามลำดับ

สำหรับด้านสถานที่จัดการเรียนการสอน ผู้เรียนส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นมากที่สุดว่า การจัดการเรียนการสอน ไม่มีห้องเรียนเป็นการเฉพาะ

ด้านสถานที่จัดกิจกรรมกลุ่ม ผู้เรียนส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นมากที่สุดว่า สถานที่จัดกิจกรรมกลุ่มไม่เป็นสัดส่วน ด้านแหล่งความรู้ส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นมากที่สุดว่า แหล่งความรู้ในเรือนจำ คือห้องสมุด รองลงมาคือกิจกรรมบอร์ด

ด้านการให้บริการทางการศึกษารองเรียน/ทัศนสถาน ผู้เรียนทั้งหมดให้ความคิดเห็นว่า มีการให้บริการทางการศึกษาในลักษณะของความเสมอภาค

ส่วนด้านความรู้สึกต่อปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในเรือนจำ ส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นมากที่สุดว่า ควรปรับปรุงให้เป็นสถานที่เรียนเป็นการเฉพาะ

3.2.6 ด้านอื่นๆ

จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนของผู้เรียนทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้เรียน ด้านครูประจำกลุ่ม ด้านวิธีการสอน และสื่อ ด้านผู้บังคับบัญชา และด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาโดยให้เรียงลำดับความสำคัญปัจจัยดังกล่าวจากหนึ่งถึงห้า ผลการศึกษาดังตารางที่ 4.23 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.23 ความถี่ของการเรียงลำดับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ การเรียนการสอน	ความถี่ / อันดับ					อันดับ ความ สำคัญ
	อันดับ	อันดับ	อันดับ	อันดับ	อันดับ	
	ที่ 1	ที่ 2	ที่ 3	ที่ 4	ที่ 5	
ด้านผู้เรียน	25	4	1	-	-	1
ด้านครูประจำกลุ่ม	2	22	4	2	-	2
ด้านวิธีการสอนและสื่อ	2	2	7	16	3	4
ด้านผู้บังคับบัญชา	1	2	15	11	1	3
ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา	-	-	3	1	26	5
รวม (ความถี่)	30	30	30	30	30	

จากตารางที่ 4.23 เมื่อพิจารณาจากความถี่ในแต่ละด้านพบว่า ด้านที่สำคัญเป็นอันดับที่ 1 คือ ด้านผู้เรียน อันดับที่ 2 คือ ด้านครูประจำกลุ่ม อันดับที่ 3 คือ ด้านผู้บังคับบัญชา อันดับที่ 4 คือ ด้านวิธีการเรียนการสอน และอันดับที่ 5 คือ ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

3.3 ข้อมูลการสัมภาษณ์ครูประจำกลุ่ม

จากการสัมภาษณ์ครูประจำกลุ่มต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอน
 ในเรือนจำ/ทัณฑสถานได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังแสดงในตารางที่ 4.24 – 4.29 ดังต่อไปนี้

3.3.1 ด้านผู้เรียน

ตารางที่ 4.24 ความคิดเห็นของครูประจำกลุ่มต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอน
 ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ด้านผู้เรียน

ด้านตัวผู้เรียน	ความถี่
ต้องมีวินัยหรือรับผิดชอบตนเองในการเรียน	8
การส่งงาน การทบทวนแบบเรียนสม่ำเสมอ	8
มีการเตรียมตัวก่อนการสอบทุกครั้ง	8
ต้องมีเวลาพักผ่อนอย่างเพียงพอ	7
ต้องมีการศึกษาแบบเรียนล่วงหน้าทุกครั้ง	7
ต้องค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งวิทยากรต่างๆ	7
ต้องหมั่นดูแลสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง	6
ต้องคัดเรื่องที่ทำให้เกิดความกังวลใจออกให้ได้	6
ต้องมีจิตใจแจ่มใส ร่าเริงอยู่เสมอ	5
ต้องติดตามผลการเรียนอยู่เสมอ เพื่อแก้ไขข้อบกพร่อง	4
ต้องปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนๆ ให้ได้	4

จากตารางที่ 4.24 ผลจากการสัมภาษณ์ครูประจำกลุ่ม ส่วนใหญ่ตอบว่าผู้เรียน
 จะต้องมีวินัยหรือรับผิดชอบตนเองในการเรียน ต้องส่งงานและทบทวนแบบเรียนสม่ำเสมอ
 รวมทั้งต้องมีการเตรียมตัวก่อนการสอบทุกครั้ง รองลงมาผู้เรียนต้องมีเวลาพักผ่อนอย่างเพียงพอ
 ต้องมีการศึกษาแบบเรียนล่วงหน้าทุกครั้ง ต้องค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งวิทยากรต่างๆ
 และต้องติดตามผลการเรียนอยู่เสมอ เพื่อแก้ไขข้อบกพร่อง รวมทั้งต้องปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนๆ
 ให้ได้ มีผลต่อการเรียนน้อยที่สุด

3.3.2 ด้านครูประจำกลุ่ม

ตารางที่ 4.25 ความคิดเห็นของครูประจำกลุ่มต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอน
ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ด้านครูประจำกลุ่ม

ด้านครูประจำกลุ่ม	ความถี่
ควรศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ	8
ควรทำการทบทวนเนื้อหาการเรียนการสอนอยู่เสมอ	8
ควรใช้กิริยา วาจา ที่เหมาะสมกับผู้เรียนทุกครั้ง	8
ควรอธิบายเนื้อหาในการสอน และต้องสอนจากง่ายไปหายาก	8
ควรมีการสรุปบทเรียนให้ผู้เรียนฟังทุกครั้ง	8
ควรเปิดโอกาสให้ซักถามปัญหาการเรียน นอกเหนือจากเวลาเรียน	8
ควรทราบและติดตามเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นประจำวัน	7
ควรแต่งกายสุภาพ เรียบร้อย เพื่อเป็นตัวอย่างแก่ผู้เรียน	7
ควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน	7
ควรมีการแนะนำหรือปฏิบัติให้ดู เพื่อให้เข้าใจอย่างชัดเจน	7
ควรจูงใจให้ผู้เรียนอยากเรียน โดยใช้วิธีสอนที่หลากหลาย	7
ควรแนะนำแหล่งความรู้เพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียน	7
ไม่ควรมียานวนผู้เรียนต่อครูประจำกลุ่มหนึ่งคนมากเกินไป	6
ควรมีการพักผ่อนก่อนวันจัดการเรียนการสอนอย่างเพียงพอ	6
ควรใช้สื่อที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจได้ง่าย	6
ควรคิดอยู่เสมอว่าผู้เรียนไม่ทราบในสิ่งที่เรียนมาก่อน	4

จากตารางที่ 4.25 ผลจากการสัมภาษณ์ ครูประจำกลุ่มส่วนใหญ่ตอบว่า ครูประจำกลุ่มควรศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม มีการทบทวนเนื้อหาการเรียนการสอนอยู่เสมอ ควรใช้กิริยา วาจา ที่เหมาะสมกับผู้เรียนทุกครั้ง มีการอธิบายเนื้อหาในการสอน สอนจากง่ายไปหายาก มีการสรุปบทเรียนให้ผู้เรียนฟังทุกครั้ง และควรเปิดโอกาสให้ซักถามปัญหาการเรียน นอกเหนือจากเวลาเรียน รองลงมาควรทราบและติดตามเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นประจำวัน แต่งกายสุภาพ เรียบร้อย เพื่อเป็นตัวอย่างแก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน มีการแนะนำหรือปฏิบัติให้ดู เพื่อให้เข้าใจอย่างชัดเจน มีการจูงใจให้ผู้เรียนอยากเรียน โดยใช้วิธีสอนที่หลากหลาย รวมทั้งควรแนะนำแหล่งความรู้เพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียน และควรคิดอยู่เสมอว่าผู้เรียนไม่ทราบในสิ่งที่เรียนมาก่อน มีผลต่อการเรียนน้อยที่สุด

3.3.3 ด้านวิธีการสอนและสื่อ

ตารางที่ 4.26 ความคิดเห็นของครูประจำกลุ่มต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอน
ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ด้านวิธีการสอนและสื่อ

ด้านวิธีการสอนและสื่อ	ความถี่
ควรมีสื่อแบบเรียนให้เพียงพอต่อจำนวนของผู้เรียน	8
ควรใช้สื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหาของบทเรียนนั้นๆ	7
ควรใช้สื่อประกอบการสอนให้หลากหลาย น่าสนใจ	7
ควรใช้สื่อที่ทันสมัยและง่ายต่อความเข้าใจของผู้เรียน	6
ควรมีบอร์ดสำหรับแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการเรียน ความรู้ต่างๆ	6

จากตารางที่ 4.26 ผลจากการสัมภาษณ์ครูประจำกลุ่ม ส่วนใหญ่ตอบว่าควรมีสื่อแบบเรียนให้เพียงพอต่อจำนวนของผู้เรียน รองลงมาควรใช้สื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหาของบทเรียนนั้นๆ รวมทั้งการใช้สื่อประกอบการสอนให้หลากหลาย น่าสนใจ และควรใช้สื่อที่ทันสมัยและง่ายต่อความเข้าใจของผู้เรียน รวมทั้งการมีบอร์ดสำหรับแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการเรียน ความรู้ต่างๆ มีผลต่อการเรียนน้อยที่สุด

3.3.4 ด้านผู้บังคับบัญชา

ตารางที่ 4.27 ความคิดเห็นของครูประจำกลุ่มต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอน
ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ด้านผู้บังคับบัญชา

ด้านผู้บังคับบัญชา	ความถี่
ควรมีนโยบายที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมในการสนับสนุนการเรียน	8
ควรสนับสนุนสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียน	8
ควรอำนวยความสะดวกสถานที่จัดกิจกรรมการพบกลุ่ม	8
ควรให้คำปรึกษาและช่วยแก้ปัญหาที่เกิดจากการเรียน	8
ควรให้ความสำคัญต่อการศึกษาควบคู่ไปกับหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ	7
ควรสนับสนุนให้ครูได้รับการอบรมเพิ่มเติมอยู่เสมอ	7
ควรติดตาม ดูแล หรือเอาใจใส่การเรียนของผู้เรียนอยู่เสมอ	6
ควรหลีกเลี่ยงภารกิจให้ในช่วงที่มีการทำกิจกรรมพบกลุ่ม	6

จากตารางที่ 4.27 ผลจากการสัมภาษณ์ครูประจำกลุ่ม ส่วนใหญ่ตอบว่าควรมีนโยบายที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมในการสนับสนุนการเรียน สนับสนุนสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียน และอำนวยความสะดวกสถานที่จัดกิจกรรมการพบกลุ่ม รองลงมาควรให้ความสำคัญต่อการศึกษาควบคู่ไปกับหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ รวมทั้งการสนับสนุนให้ครูได้รับการอบรมเพิ่มเติมอยู่เสมอ และควรติดตามดูแลหรือเอาใจใส่การเรียนของผู้เรียนอยู่เสมอ รวมทั้งหลีกเลี่ยงภารกิจให้ในช่วงที่มีการทำกิจกรรมพบกลุ่ม มีผลต่อการเรียนน้อยที่สุด

3.3.5 ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

ตารางที่ 4.28 ความคิดเห็นของครูประจำกลุ่มต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอน ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา	ความถี่
ควรยืดหยุ่นในเข้าออกสถานศึกษาและห้องสมุดแก่ผู้เรียน	8
ควรเปิดโอกาสให้ครูประจำกลุ่มสอนเสริมในวิชาที่ยาก	8
ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทำกิจกรรมกลุ่มอย่างเต็มที่	8
ควรจัดห้องเรียนให้เพียงพอต่อจำนวนผู้เรียน	8
ควรแยกสถานที่เรียนออกจากสถานที่ปฏิบัติหน้าที่ประจำ	7
ควรมีสิ่งอำนวยความสะดวกในห้องเรียนตามสมควร	6
ควรพัฒนาสถานที่เรียนให้จูงใจต่อการเรียนการสอน	6
ควรพัฒนาห้องสมุดให้ทันสมัยอยู่เสมอ	5

จากตารางที่ 4.28 ผลจากการสัมภาษณ์ครูประจำกลุ่ม ส่วนใหญ่ตอบว่าควรยืดหยุ่นในเข้าออกสถานศึกษาและห้องสมุดแก่ผู้เรียน การเปิดโอกาสให้ครูประจำกลุ่มสอนเสริมในวิชาที่ยาก การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทำกิจกรรมกลุ่มอย่างเต็มที่ และจัดห้องเรียนให้เพียงพอต่อจำนวนผู้เรียน รองลงมาควรแยกสถานที่เรียนออกจากสถานที่ปฏิบัติหน้าที่ประจำ และควรพัฒนาห้องสมุดให้ทันสมัยอยู่เสมอ มีผลต่อการเรียนน้อยที่สุด

3.3.6 ด้านอื่นๆ

จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของครูประจำกลุ่มเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนมากที่สุด ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้เรียน ด้านครูประจำกลุ่ม ด้านวิธีการสอนและสื่อ ด้านผู้บังคับบัญชา และด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา โดยให้เรียงลำดับความสำคัญปัจจัยดังกล่าวจากหนึ่งถึงห้า ผลการศึกษาดังตารางที่ 4.29 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.29 ความถี่ของการเรียงลำดับปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอน

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ การเรียนการสอน	ความถี่ / อันดับ					อันดับ ความ สำคัญ
	อันดับ ที่ 1	อันดับ ที่ 2	อันดับ ที่ 3	อันดับ ที่ 4	อันดับที่ 5	
ด้านผู้เรียน	6	1	-	1	-	1
ด้านครูประจำกลุ่ม	1	6	-	1	-	2
ด้านวิธีการสอนและสื่อ	-	1	6	1	-	3
ด้านผู้บังคับบัญชา	1	-	2	5	-	4
ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา	-	-	-	-	8	5
รวม (ความถี่)	8	8	8	8	8	

จากตารางที่ 4.29 เมื่อพิจารณาจากความถี่ในแต่ละด้านพบว่า ด้านที่สำคัญเป็นอันดับที่ 1 คือ ด้านผู้เรียน อันดับที่ 2 คือ ด้านครูประจำกลุ่ม อันดับที่ 3 คือ ด้านวิธีการสอนและสื่อ อันดับที่ 4 คือ ด้านผู้บังคับบัญชา และอันดับที่ 5 คือ ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อแนวทางที่จะช่วยให้ผู้เรียนในเรือนจำ และทัณฑสถาน เรียนได้จนประสบผลสำเร็จ

4.1 ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เรียนต่อแนวทางที่จะช่วยให้ผู้เรียนในเรือนจำและทัณฑสถาน เรียนได้จนประสบผลสำเร็จ ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังแสดงในตารางที่ 4.30 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.30 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เรียนต่อแนวทางที่จะช่วยให้ผู้เรียนในเรือนจำ และทัณฑสถาน เรียนได้จนประสบผลสำเร็จ

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	ความถี่
ผู้เรียนต้องเตรียมพร้อมในการเรียน	23
ผู้เรียนมีการทบทวนแบบเรียนและการเตรียมตัวก่อนการสอบทุกครั้ง	21
ผู้เรียนต้องค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม	16
ครูประจำกลุ่มต้องมีความรู้ในวิชาที่สอนอย่างจริงจัง	15
ผู้เรียนต้องมีการศึกษาแบบเรียนล่วงหน้าทุกครั้ง	14
ครูประจำกลุ่มมีการเตรียมการสอนทุกครั้งก่อนสอน	13
ครูประจำกลุ่มมีแนะนำการเรียนในวิชาที่ยากให้ชัดเจน และเป็นขั้นตอน	12
ผู้เรียนต้องดูแลสุขภาพร่างกาย และมีจิตใจแจ่มใสว่าเรงอยู่เสมอ	9
ครูประจำกลุ่มมีความกระตือรือร้นในการสอน	8
ครูประจำกลุ่มมีการสรุปเนื้อหาในวิชาที่สอนได้ชัดเจน	7
ผู้เรียนต้องติดตามผลการเรียนของตนเองอยู่เสมอ	6
ควรให้เวลาครูประจำกลุ่มเพื่อทำการสอนให้มากขึ้น	4

จากตารางที่ 4.30 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เรียนต่อแนวทางที่จะช่วยให้ผู้เรียนในเรือนจำและทัณฑสถานเรียนได้จนประสบผลสำเร็จ ส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นว่า ผู้เรียนต้องเตรียมพร้อมในการเรียน รองลงมาผู้เรียนต้องมีการทบทวนแบบเรียนและการเตรียมตัวก่อนการสอบทุกครั้ง และควรให้เวลาครูประจำกลุ่มเพื่อทำการสอนให้มากขึ้น มีจำนวนน้อยที่สุด

4.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้เรียนต่อแนวทางที่จะช่วยให้ผู้เรียนในเรือนจำและทัณฑสถานเรียนได้จนประสบผลสำเร็จ ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดัง ดังแสดงในตารางที่ 4.31 – 4.38 ต่อไปนี้

4.2.1 ด้านผู้เรียน

ตารางที่ 4.31 ความคิดเห็นต่อแนวทางที่จะช่วยให้เรียนสำเร็จ ปัจจัยด้านผู้เรียน

ด้านผู้เรียน	ความถี่
มีการเข้าร่วมกิจกรรมพบกลุ่มทุกครั้ง	30
มีการทบทวนแบบเรียนก่อนสอบ	30
มีการศึกษาแบบเรียนอย่างสม่ำเสมอ	28
มีการทำงานที่ครูประจำกลุ่มสั่งทุกครั้ง	27
มีการแบ่งเวลาจากภารกิจประจำวัน เพื่อใช้ในการเรียน	27
มีการศึกษาเพิ่มเติมนอกเหนือจากในชั่วโมงเรียน	26
มีการทำแบบฝึกหัดด้วยตนเอง	24
มีการสอบถามปัญหาทุกครั้งเมื่อมีข้อสงสัยในการเรียน	24
มีการวางแผนล่วงหน้าสำหรับการพบกลุ่ม	21
มีการปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนๆ ที่ร่วมเรียน	16
มีการศึกษาโครงสร้างของหลักสูตรอย่างละเอียด	12
มีความกระตือรือร้นในการเรียน	12

จากตารางที่ 4.31 ผลจากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นต่อแนวทางที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนสำเร็จปัจจัยด้านผู้เรียน ปรากฏผลการสัมภาษณ์ ดังนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดให้ความคิดเห็นว่า แนวทางที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้สำเร็จ ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมพบกลุ่มทุกครั้ง และมีการทบทวนแบบเรียนก่อนสอบ รองลงมาได้แก่ การศึกษาแบบเรียนอย่างสม่ำเสมอ และมีการศึกษาโครงสร้างของหลักสูตรอย่างละเอียดและมีความกระตือรือร้นในการเรียน มีจำนวนน้อยที่สุด

4.2.2 ด้านครูประจำกลุ่ม

ตารางที่ 4.32 ความคิดเห็นต่อแนวทางที่จะช่วยให้เรียนสำเร็จ ปัจจัยด้านครูประจำกลุ่ม

ด้านครูประจำกลุ่ม	ความถี่
มีความเป็นกันเองกับผู้เรียน	28
การมีความยุติธรรมในการให้คะแนน	28
มีการเตรียมการสอนล่วงหน้า	28
มีการอุทิศเวลาในการสอน	27
มีการเข้าสอนด้วยตนเองทุกครั้ง	27
การวางตนเป็นผู้นำที่ดี	27
การมีความรู้ความสามารถในวิชาที่สอน	26
มีความกระตือรือร้นในการสอน	26
มีการใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย	25
มีการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียน	25
การมีวิธีการสอนที่น่าสนใจ	24
การมีความร่าเริงและอารมณ์ดีอยู่เสมอ	24
มีการตรวจสอบและติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน	23

จากตารางที่ 4.32 ผลจากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นต่อแนวทางที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนสำเร็จปัจจัยด้านครูประจำกลุ่ม ปรากฏผลการสัมภาษณ์ ดังนี้

ด้านครูประจำกลุ่ม ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นว่า แนวทางที่จะช่วยให้เรียนสำเร็จ ได้แก่ ครูประจำกลุ่มจะต้องมีความเป็นกันเองกับผู้เรียน , การมีความยุติธรรมในการให้คะแนน และมีการเตรียมการสอนล่วงหน้า รองลงมาได้แก่ ครูประจำกลุ่มจะต้องมีการอุทิศเวลาในการสอน มีการเข้าสอนด้วยตนเองทุกครั้ง และมีการวางตนเป็นผู้นำที่ดี และมีการตรวจสอบรวมทั้งการติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียนมีจำนวนน้อยที่สุด

4.2.3 ด้านวิธีการสอนและสื่อ

ตารางที่ 4.33 ความคิดเห็นต่อแนวทางที่จะช่วยให้เรียนสำเร็จ ปัจจัยด้านวิธีการสอนและสื่อ

ด้านวิธีการสอนและสื่อ	ความถี่
การมีแบบเรียนอย่างเพียงพอต่อจำนวนผู้เรียน	30
มีการใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลายและทันสมัย	28
มีการทดลองปฏิบัติจริงในบางวิชา	24
มีการสรุปสาระสำคัญในแต่ละครั้งเมื่อหมดชั่วโมงเรียน	23
มีการให้ผู้เรียนร่วมแสดงความคิดเห็น	23
มีการจัดกิจกรรมบอร์ดที่เกี่ยวข้องกับวิชาเรียน	22
มีการยกตัวอย่างให้เห็นภาพที่ชัดเจน	22
มีการสร้างบรรยากาศในการเรียนให้แก่ผู้เรียน	21
มีการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียน	19

จากตารางที่ 4.33 ผลจากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นต่อแนวทางที่จะช่วยให้ผู้เรียน สามารถเรียนสำเร็จปัจจัยด้านวิธีการสอนและสื่อ ปรากฏผลการสัมภาษณ์ ดังนี้

ด้านวิธีการสอนและสื่อ ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดให้ความคิดเห็นว่า แนวทางที่จะช่วยให้เรียนสำเร็จ ได้แก่ การมีแบบเรียนอย่างเพียงพอต่อจำนวนผู้เรียน รองลงมาได้แก่ มีการใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลายและทันสมัย และมีการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียน มีจำนวนน้อยที่สุด

4.2.4 ด้านผู้บังคับบัญชา

ตารางที่ 4.34 ความคิดเห็นต่อแนวทางที่จะช่วยให้เรียนสำเร็จ ปัจจัยด้านผู้บังคับบัญชา

ด้านผู้บังคับบัญชา	ความถี่
มีนโยบายที่ชัดเจนในการจัดการเรียนการสอน	29
ให้การสนับสนุนอุปกรณ์การเรียนการสอน	29
การอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการนำสื่อเข้ามาในเรือนจำ	29
การช่วยเหลือและแก้ปัญหาในการเรียนการสอน	28
มีการติดตามความก้าวหน้าในการเรียนการสอนของผู้เรียน	26
มีการตรวจสอบการสอนของครูประจำกลุ่ม	19

จากตารางที่ 4.34 ผลจากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นต่อแนวทางที่จะช่วยให้ผู้เรียน สามารถเรียนสำเร็จปัจจัยด้านผู้บังคับบัญชา ปรากฏผลการสัมภาษณ์ ดังนี้

ด้านผู้บังคับบัญชา ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นว่า แนวทางที่จะช่วยให้เรียนสำเร็จ ได้แก่ ผู้บังคับบัญชาต้องมีนโยบายที่ชัดเจนในการจัดการเรียนการสอน ให้การสนับสนุนอุปกรณ์การเรียนการสอน และการอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการนำสื่อเข้ามาในเรือนจำ รองลงมาได้แก่ การช่วยเหลือและแก้ปัญหาในการจัดการเรียนการสอน และมีการตรวจสอบการสอนของครูประจำกลุ่ม มีจำนวนน้อยที่สุด

4.2.5 ด้านสถานแวดล้อมของสถานศึกษา

ตารางที่ 4.35 ความคิดเห็นต่อแนวทางที่จะช่วยให้เรียนสำเร็จ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา	ความถี่
ควรจัดให้เป็นสถานที่เรียนเป็นการเฉพาะ	30
การมีความสะดวกในการเข้าออก	30
การปราศจากเสียงอึกทึก และกลิ่นรบกวน	29
การมีห้องเรียนเพียงพอต่อผู้เรียน	28
การมีสถานที่จัดกลุ่มที่เหมาะสม	27

จากตารางที่ 4.35 ผลจากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นต่อแนวทางที่จะช่วยให้ผู้เรียน สามารถเรียนสำเร็จปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ปรากฏผลการสัมภาษณ์ ดังนี้

ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดให้ความคิดเห็นว่าแนวทางที่จะช่วยให้เรียนสำเร็จ ได้แก่ ควรจัดให้เป็นสถานที่เรียนเป็นการเฉพาะและมีความสะดวกในการเข้าออกสถานศึกษา รองลงมาได้แก่ การปราศจากเสียงอึกทึกและกลิ่นรบกวน และมีสถานที่จัดกลุ่มที่เหมาะสม มีจำนวนน้อยที่สุด

4.2.6 ด้านอื่นๆ

ตารางที่ 4.36 ความคิดเห็นต่อการจัดหลักสูตรเพิ่มเติม

การจัดหลักสูตรเพิ่มเติม	ความถี่
การจัดให้มีหลักสูตรประกาศนียบัตร (ปวช.) สาขาต่างๆ	21
การจัดให้มีหลักสูตรสนทนาภาษาอังกฤษเพิ่มเติม	18
รวม	39

จากตารางที่ 4.36 ผลจากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นต่อการจัดหลักสูตรเพิ่มเติม ปรากฏผลการสัมภาษณ์ ดังนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นว่า ควรจัดให้มีหลักสูตรสนทนาภาษาอังกฤษเพิ่มเติม และจัดให้มีหลักสูตรประกาศนียบัตร (ปวช.) สาขาต่างๆ ตามลำดับ

ตารางที่ 4.37 ความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนนอกระบบโรงเรียนในปัจจุบัน

รูปแบบการจัดการเรียนการสอน	ความถี่
มีความเหมาะสม	30
ไม่มีความเหมาะสม	-
รวม	30

จากตารางที่ 4.37 ผลจากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ปรากฏผลการสัมภาษณ์ ดังนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดให้ความคิดเห็นว่า การจัดการเรียนการสอนนอกระบบโรงเรียนในปัจจุบันมีความเหมาะสมแล้ว

จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อแนวทางที่จะช่วยให้ผู้เรียน สามารถเรียนจนประสบความสำเร็จมากที่สุด ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้เรียน ด้านครูประจำกลุ่ม ด้านวิธีการสอนและสื่อ ด้านผู้บังคับบัญชาและด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา โดยให้เรียงลำดับความสำคัญปัจจัยดังกล่าวจากหนึ่งถึงห้า ผลการศึกษาดังตารางที่ 4.38 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.38 ความถี่ของการเรียงลำดับต่อแนวทางที่จะช่วยให้ผู้เรียน เรียนจนประสบความสำเร็จ

แนวทางที่จะช่วยให้ผู้เรียน เรียนได้จนประสบความสำเร็จ	ความถี่ / อันดับ					อันดับ ความ สำคัญ
	อันดับ ที่ 1	อันดับ ที่ 2	อันดับ ที่ 3	อันดับ ที่ 4	อันดับที่ 5	
ด้านผู้เรียน	26	3	1	-	-	1
ด้านครูประจำกลุ่ม	2	22	4	2	-	2
ด้านวิธีการสอนและสื่อ	1	3	7	16	3	4
ด้านผู้บังคับบัญชา	1	2	18	9	-	3
ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา	-	-	-	3	27	5
รวม (ความถี่)	30	30	30	30	30	

จากตารางที่ 4.38 เมื่อพิจารณาจากความถี่ในแต่ละด้านพบว่า ด้านที่สำคัญเป็นอันดับที่ 1 คือ ด้านผู้เรียน อันดับที่ 2 คือ ด้านครูประจำกลุ่ม อันดับที่ 3 คือ ด้านผู้บังคับบัญชา อันดับที่ 4 คือ ด้านวิธีการสอนและสื่อ และอันดับที่ 5 คือ ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนนอกระบบโรงเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน สามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย มีดังนี้

1.1.1 เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอน การศึกษานอกระบบโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี

1.1.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี

1.1.3 เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอน การศึกษานอกระบบโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากร

การวิจัยครั้งนี้ ประชากรประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ

1) ผู้เรียนที่เป็นผู้ต้องขังชายและผู้ต้องขังหญิง ที่เรียนการศึกษานอกระบบโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี จำนวน 5 แห่ง

2) ครูประจำกลุ่ม ที่ทำหน้าที่จัดการเรียนการสอนหรือครูประจำกลุ่ม หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี ในปีการศึกษา 2548 รวม 5 แห่ง จำนวน 8 คน

1.2.2 กลุ่มตัวอย่าง

- 1) กลุ่มตัวอย่างผู้เรียน ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะผู้เรียนที่เป็นผู้ต้องขังชายและผู้ต้องขังหญิงที่ลงทะเบียนเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเรือนจำและทัณฑสถานจังหวัดปทุมธานี 5 แห่ง ในปีการศึกษา 2548 ทั้งหมดซึ่งมีจำนวน 354 คน
- 2) กลุ่มตัวอย่างครูประจำกลุ่ม ผู้วิจัยเลือกครูประจำกลุ่มที่สอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี ในปีการศึกษา 2548 ทั้งหมดซึ่งมีจำนวน 8 คน

สำหรับกลุ่มตัวอย่างผู้ต้องขังจำนวน 354 คนนั้น นอกจากให้ตอบแบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยยังใช้วิธีการจับสลากรายชื่อ จำนวน 30 คน แยกเป็นผู้ต้องขังชาย 27 คน ผู้ต้องขังหญิง 3 คน เพื่อสัมภาษณ์ในเชิงลึกเพิ่มเติมอีกด้วย

1.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามสำหรับผู้เรียน 2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับผู้เรียน และ 3) แบบสัมภาษณ์สำหรับครูประจำกลุ่ม

1.2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็น 2 ระยะ ดังนี้
ระยะที่ 1 แจกแบบสอบถาม

ผู้วิจัยนำหนังสือขออนุญาตเข้าเก็บข้อมูลผู้ต้องขัง และครูประจำกลุ่ม จากสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ส่งไปยังกรมราชทัณฑ์ และมอบให้ผู้บัญชาการเรือนจำและผู้อำนวยการทัณฑสถานในจังหวัดปทุมธานีทั้ง 5 แห่ง เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยขอความร่วมมือจากครูประจำกลุ่มของแต่ละเรือนจำและทัณฑสถาน ในช่วงเวลา 09.00 – 12.00 น. ของทุกวัน เว้นวันหยุดราชการ โดยผู้วิจัยได้อธิบายวิธีการตอบแบบสอบถามและอธิบายว่าการวิจัยในครั้งนี้จะเกิดประโยชน์ในภาพรวมกับองค์กรและตัวผู้เรียนเอง แล้วมอบแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างกลับไปตอบและนัดวันมารับแบบสอบถาม

ระยะที่ 2 การสัมภาษณ์ผู้เรียนและการสัมภาษณ์ครูประจำกลุ่ม

สัมภาษณ์ผู้เรียน

หลังจากเก็บข้อมูลจากผู้ต้องขังที่เป็นผู้เรียนเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นัดทำการสัมภาษณ์ผู้เรียน จำนวน 30 คน โดยได้ทำการนัดหมายเป็นการล่วงหน้าก่อนวันสัมภาษณ์ ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการให้ข้อมูล

สัมภาษณ์ครูประจำกลุ่ม

ผู้วิจัยนัดครูประจำกลุ่ม จำนวน 8 คน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างแล้วเดินทางไปสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

1.2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อดำเนินการรวบรวมข้อมูลครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.3 สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้เรียนและครูประจำกลุ่ม สรุปได้ดังนี้

1.1 ข้อมูลทั่วไปด้านผู้เรียน

ผลจากการวิจัย พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่สังกัดทัศนสถานวัยหนุ่มกลางมีจำนวน 174 คน ส่วนเพศของผู้เรียน ส่วนใหญ่เป็นเพศชายมีจำนวน 322 คน อายุของผู้เรียน ส่วนใหญ่อายุ 19 - 25 ปี มีจำนวน 174 คน ด้านสถานภาพของผู้เรียน ส่วนใหญ่สมรสแล้ว มีจำนวน 242 คน ด้านภูมิลำเนาของผู้เรียน ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวน 116 คน และด้านอาชีพก่อนต้องโทษของผู้เรียน ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง มีจำนวน 229 คน

1.2 ข้อมูลทั่วไปด้านครูประจำกลุ่ม

ผลจากการวิจัย พบว่า ครูประจำกลุ่มเกือบทั้งหมดเป็นบุคลากรของเรือนจำและทัศนสถาน ด้านเพศของครูประจำกลุ่มส่วนใหญ่เป็นเพศชาย สำหรับด้านอายุ ส่วนใหญ่ครูประจำกลุ่มมีอายุระหว่าง 35 - 39 ปี ด้านวุฒิการศึกษาส่วนใหญ่ครูประจำกลุ่มมีวุฒิการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า สำหรับการผ่านการอบรมการจัดการเรียนการสอน การศึกษานอกโรงเรียน ส่วนใหญ่เคยผ่านการอบรมการจัดการเรียนการสอนนอกระบบโรงเรียน และส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนนอกระบบโรงเรียนระหว่าง 4 - 6 ปี สำหรับระยะเวลาในการรับราชการหรือปฏิบัติหน้าที่ราชการตั้งแต่เริ่มจนถึงปัจจุบัน ส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการรับราชการหรือปฏิบัติหน้าที่ราชการตั้งแต่ 11 - 20 ปี และด้านหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนนอกระบบโรงเรียนในเรือนจำ/ทัศนสถาน ครูประจำกลุ่มทั้งหมดมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ตอนที่ 2 สภาพการจัดการเรียนการสอนในเรือนจำ/ทัศนสถาน

2.1 ผลจากการวิจัยจากความคิดเห็นของผู้เรียน ต่อสภาพการจัดการเรียนการสอน สรุปได้ดังนี้

2.1.1 ด้านผู้เรียน ผู้เรียนส่วนใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ฝ่ายฝึกวิชาชีพ

สำหรับจุดมุ่งหมายในการเรียน กศน. ส่วนใหญ่จะนำวุฒิไปสมัครงาน ด้านเวลาทบทวนบทเรียนหรืออ่านตำราเรียน ส่วนใหญ่ทบทวนบทเรียนหรืออ่านตำราเรียน จำนวน 5 - 6 ชั่วโมง/สัปดาห์ ช่วงเวลาในการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมนอกเหนือจากการพบกลุ่ม ส่วนใหญ่ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม

ในช่วงวันหยุดราชการ สำหรับลักษณะการอ่านหนังสือหรือแบบเรียน ส่วนใหญ่อ่านด้วยตนเอง เพียงลำพัง และด้านการเข้าร่วมกิจกรรมการพบกลุ่ม ส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมการพบกลุ่ม ทุกครั้ง

2.1.2 ด้านครูประจำกลุ่ม ผู้เรียนตอบว่าครูประจำกลุ่มส่วนใหญ่เป็นเจ้าของบ้านที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน ด้านสัดส่วนครูประจำกลุ่มกับจำนวนผู้เรียน ส่วนใหญ่มีสัดส่วน 1: 40 ครูประจำกลุ่มเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เข้าพบตลอดเวลาหรือไม่นั้น ส่วนใหญ่เปิดโอกาสให้เข้าพบได้ตลอดเวลา ด้านครูประจำกลุ่มได้ให้การบ้านแก่ผู้เรียนหลังพบกลุ่มทุกครั้งหรือไม่นั้น ส่วนใหญ่ครูประจำกลุ่มได้ให้การบ้านแก่ผู้เรียนหลังพบกลุ่มทุกครั้ง และด้านบุคลิกลักษณะของครูประจำกลุ่ม ส่วนใหญ่ครูประจำกลุ่มมีความเป็นกันเอง

2.1.3 ด้านวิธีการสอนและสื่อ ผู้เรียนทั้งหมดตอบว่าครูประจำกลุ่มใช้วิธีการสอนเน้นการบรรยาย ด้านสื่อที่ครูประจำกลุ่มใช้ในการจัดการเรียนการสอน ส่วนใหญ่ครูประจำกลุ่มใช้แบบเรียนและวิทยุ/โทรทัศน์เป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอน แหล่งที่มาของสื่อส่วนใหญ่เรือนจำและทัณฑสถานจัดให้ สำหรับด้านแหล่งการเรียนรู้เพิ่มเติมของผู้เรียนในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ส่วนใหญ่เป็นห้องสมุด แหล่งการเรียนรู้และสื่อ การเรียนรู้ในเรือนจำ/ทัณฑสถานมีเพียงพอหรือไม่ ส่วนใหญ่ตอบไม่เพียงพอ และด้านครูประจำกลุ่มวัดและประเมินผลการเรียนด้วยวิธีใด ส่วนใหญ่วัดและประเมินผลการเรียนด้วยการสอบปลายภาคและทำการบ้านหรือรายงาน

2.1.4 ด้านผู้บังคับบัญชา ผู้เรียนส่วนใหญ่ตอบว่า ผู้บังคับบัญชามีนโยบายชัดเจน ด้านการสนับสนุนการเรียนของผู้เรียนจากผู้บังคับบัญชาและเจ้าหน้าที่เรือนจำ ส่วนใหญ่ผู้บังคับบัญชาให้ความสะดวกในการเรียน การพบกลุ่ม และจัดหาอุปกรณ์การเรียน การสอน ด้านการสนับสนุนเวลาในการจัดการเรียนการสอนของผู้บังคับบัญชา ส่วนใหญ่ผู้บังคับบัญชาให้การสนับสนุนมาก และสำหรับการจัดเวลาให้ผู้เรียนส่วนใหญ่ผู้บังคับบัญชาให้เวลาพิเศษสำหรับการอ่านหนังสือและค้นคว้า

2.1.5 ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา เกี่ยวกับลักษณะการควบคุมและการตรวจตราเข้าออกสถานศึกษาในการพบกลุ่มหรือกิจกรรมการเรียน ผู้เรียนส่วนใหญ่ตอบว่ามีความเข้มงวดน้อย ด้านการตรวจสอบสื่ออุปกรณ์การเรียนในเรือนจำ ส่วนใหญ่ มีการควบคุมสื่อและอุปกรณ์บางประเภท ส่วนด้านสถานที่พบกลุ่มหรือจัดกิจกรรมการเรียน การสอน ส่วนใหญ่เป็นห้องเรียนของเรือนจำและทัณฑสถาน สำหรับด้านบรรยากาศของสถานที่เรียนที่เอื้อต่อการเรียนการสอน ส่วนใหญ่มีเสียงรบกวนในขณะที่อ่านหนังสือหรือทำกิจกรรม สำหรับด้านความตั้งใจเรียนของเพื่อนผู้ต้องขังที่เรียนกลุ่มเดียวกัน ส่วนใหญ่มีความตั้งใจเรียนปานกลาง และด้านการให้บริการช่วยเหลือในด้านการศึกษาของเรือนจำและทัณฑ

สถานส่วนใหญ่มีการประชาสัมพันธ์การรับสมัคร การลงทะเบียน ส่งเสริม กระตุ้น การเรียน , จัดหาอุปกรณ์การเรียน สมุด ดินสอ แบบเรียนแก่นักศึกษา และจัดสถานที่ห้องเรียน ห้องสมุด พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกในการเรียน

2.2 ผลจากการสัมภาษณ์ครูประจำกลุ่มเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนในแต่ละด้าน สรุปผล ได้ดังนี้

2.2.1 ด้านผู้เรียน ในเรื่องของการรับสมัครเข้าเรียนและการประชาสัมพันธ์ ครูประจำกลุ่มทั้งหมดตอบว่า ได้มีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ต้องขังทราบช่วงเข้าแถวตอนเช้า และส่งหนังสือประกาศไปตามแดนต่างๆ ส่วนด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้เรียน ครูประจำกลุ่มระบุว่า ส่วนใหญ่ผู้เรียนมีสุขภาพดี และป่วยในบางครั้ง รวมทั้งผู้เรียนบางคนมีโรคประจำตัว ด้านลักษณะการศึกษาด้วยตนเองและการทำงานกลุ่มของผู้เรียนส่วนใหญ่ผู้เรียนมีความตั้งใจเรียน จะมีผู้เรียนเพียงบางคนเท่านั้นที่ไม่ค่อยให้ความสนใจการเรียน และผู้เรียนส่วนใหญ่ได้เข้าร่วมทำงานกลุ่ม สำหรับด้านความแตกต่างระหว่างผู้เรียนนอกระบบโรงเรียนในเรือนจำกับผู้เรียนนอกระบบโรงเรียนภายนอกเรือนจำ ส่วนใหญ่ผู้เรียนในเรือนจำให้ความเชื่อฟังครูประจำกลุ่มมากกว่าผู้เรียนภายนอกเรือนจำ ด้านความเอาใจใส่ ความกระตือรือร้น ความรับผิดชอบ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ส่วนใหญ่ผู้เรียนเอาใจใส่มาก มีความกระตือรือร้นมาก และมีความรับผิดชอบสูง

2.2.2 ด้านครูประจำกลุ่ม ครูประจำกลุ่มส่วนใหญ่ได้แก่ผู้บังคับบัญชาในหน่วยงานที่สังกัด สำหรับด้านสัดส่วนระหว่างครูประจำกลุ่มต่อจำนวนนักเรียน ส่วนใหญ่ครูประจำกลุ่ม 1 คน จะมีนักเรียนในความรับผิดชอบจำนวนมากกว่า 35 คน ด้านคุณสมบัติของครูประจำกลุ่ม มีความคล้ายคลึงหรือแตกต่างจากครูประจำกลุ่มภายนอกเรือนจำ ส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกันตรงที่ครูประจำกลุ่มมีหน้าที่ประจำอยู่แล้ว แต่จะแตกต่างกันที่ภายในเรือนจำครูประจำกลุ่มของผู้เรียนจะเป็นผู้บังคับบัญชาในหน่วยงานที่สังกัด ส่วนด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในเรือนจำ ครูประจำกลุ่มทั้งหมดตอบว่ามีความสะดวกในการสอนและทำกิจกรรมกลุ่มและมีความสะดวกในการสอนและทำกิจกรรมกลุ่ม

2.2.3 ด้านวิธีการสอนและสื่อ การเตรียมการสอนของครูประจำกลุ่ม ส่วนใหญ่ครูประจำกลุ่มจะมีการศึกษาวิชาที่สอนล่วงหน้า รองลงมามีการศึกษาจากตำราเสริมอื่นๆ เพื่อประกอบการสอน สำหรับด้านการสอน วิธีการสอน รูปแบบ มีความแตกต่างจากผู้เรียนภายนอกอย่างไรหรือไม่ั้น ครูประจำกลุ่มทั้งหมดตอบว่าด้านวิธีการสอนจะมีการบรรยายและฝึกปฏิบัติและให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนทุกครั้งสำหรับความแตกต่างส่วนใหญ่ตอบว่า ผู้เรียนภายนอกสามารถหาแหล่งความรู้เพิ่มเติมได้ง่ายกว่าผู้เรียนภายในเรือนจำส่วนสื่อที่ใช้ในการเรียนการสอน ครูประจำกลุ่มทั้งหมดตอบว่าใช้แบบเรียนเป็นสื่อในการเรียนการสอน ,

ใช้รายการวิทยุและโทรทัศน์เพื่อการศึกษาและใช้หนังสือทั่วไปเป็นสื่อในการเรียนการสอน ด้านจำนวนของสื่อมีแบบเรียนเพียงพอ และทั้งหมดตอบว่าหนังสือทั่วไปมีไม่เพียงพอ ด้านแหล่งความรู้ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ครูประจำกลุ่มทั้งหมดตอบว่าห้องสมุดและรายการวิทยุโทรทัศน์ ด้านช่วยเหลือผู้เรียนครูประจำกลุ่ม ทั้งหมดตอบว่า ได้สร้างแรงจูงใจและสร้างความกระตือรือร้นในการเรียน จัดหาหนังสือประกอบการเรียนให้ผู้เรียน และสอนเสริมรวมทั้งการให้คำปรึกษา เป็นรายบุคคล และความแตกต่างระหว่างภายในเรือนจำและภายนอกเรือนจำด้านการวัดและการประเมินผล ครูประจำกลุ่มทั้งหมดตอบว่า สิ่งที่เหมือนกัน คือ การวัดและการประเมินผลจะมีการวัดผลก่อนสอบปลายภาค มีการทำกิจกรรมหรือรายงาน มีการสังเกตพฤติกรรม มีการตรวจสอบการเข้าร่วมพบกลุ่ม ส่วนความแตกต่างคือ การสังเกตพฤติกรรมผู้เรียนภายในเรือนจำสามารถกระทำได้ตลอดเวลา และผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือรายงานทุกคน

2.2.4 ด้านผู้บังคับบัญชา ครูประจำกลุ่มให้ความคิดเห็นว่า ด้านนโยบายสนับสนุนให้ผู้ต้องขังสมัครเข้าเรียนของผู้บังคับบัญชา ส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนปานกลาง ด้านอำนวยความสะดวกในการศึกษาของผู้ต้องขังของผู้บังคับบัญชาและเจ้าหน้าที่ ส่วนใหญ่ให้ความสะดวกบางครั้ง ส่วนด้านการช่วยแก้ปัญหาที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนของผู้บังคับบัญชาส่วนใหญ่ช่วยแก้ปัญหาบางครั้ง และด้านการให้ความสะดวกในการสอนของครูประจำกลุ่มส่วนใหญ่ให้ความสะดวกบางครั้ง

2.2.5 ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ครูประจำกลุ่มให้ความคิดเห็นว่า ด้านความยืดหยุ่นกฎระเบียบ ข้อบังคับ ของเรือนจำต่อผู้เรียน ครูประจำกลุ่มทั้งหมดตอบว่าเรือนจำมีความยืดหยุ่นเกี่ยวกับการเข้าออกสถานศึกษา การใช้ห้องสมุด และการปฏิบัติหน้าที่ประจำ ส่วนด้านการอำนวยความสะดวกด้านสถานที่เรียน ครูประจำกลุ่มทั้งหมดตอบว่าอนุญาตให้ใช้สถานที่อื่นๆ ที่ไม่ใช่สถานที่เรียนประจำ และอนุญาตให้ใช้สถานที่เรียนก่อนและหลังเวลาที่กำหนด สำหรับด้านการพัฒนาและปรับปรุงสถานศึกษาของเรือนจำ ส่วนใหญ่มีพัฒนาและปรับปรุงอยู่เสมอ และด้านแหล่งการเรียนรู้ในเรือนจำส่วนใหญ่เป็นห้องสมุดของเรือนจำ

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนนอกระบบโรงเรียน

3.1 ผลจากการสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนนอกระบบโรงเรียน ในภาพรวมผู้เรียนมีความคิดเห็นว่าทุกปัจจัยเกี่ยวข้องมีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนมากทุกด้าน โดยมีรายละเอียดแต่ละด้านดังนี้

3.1.1 ด้านผู้เรียน ผู้เรียนมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนในด้านตัวผู้เรียน โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในภาพรวมแล้วอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การสอบถามปัญหาการเรียน

จากครูมีผลต่อเรียนนอกระบบโรงเรียนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การทบทวนบทเรียน และการทำแบบฝึกหัดอยู่เสมอ และการได้รับการศึกษาต่อเนื่องหลังจากจบมัธยมศึกษาตอนต้น มีผลต่อการเรียนน้อยที่สุด

3.1.2 ด้านครูประจำกลุ่ม ผู้เรียนมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนด้านครูประจำกลุ่ม โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในภาพรวมแล้วอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การที่ครูมีความเป็นธรรมชาติในการให้คะแนนจะมีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การที่ครูเข้าสอนทุกครั้งตามวันและเวลาที่กำหนด และการที่ครูร่วมแก้ปัญหาและให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียน มีผลต่อการเรียนน้อยที่สุด

3.1.3 ด้านวิธีการสอนและสื่อ ผู้เรียนมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนด้านวิธีการสอนและสื่อ โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในภาพรวมแล้วอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้ ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ภายในเรียนจำจะมีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนมากที่สุด รองลงมาได้แก่การเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หรือเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ และการมีตำรา แบบเรียนอย่างเพียงพอ และการสอนโดยการบรรยายตลอดชั่วโมง มีผลต่อการเรียนน้อยที่สุด

3.1.4 ด้านผู้บังคับบัญชา ผู้เรียนมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนด้านผู้บังคับบัญชา เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในภาพรวมแล้วอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การที่ผู้บังคับบัญชาจัดหาวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนให้เพียงพอจะเกี่ยวข้องกับการเรียนนอกระบบโรงเรียนมากที่สุด รองลงมาได้แก่การจัดหน้าที่ของผู้เรียนให้เอื้อต่อเวลาการเรียน และการให้ความสะดวกในการสอนของครูประจำกลุ่ม และการที่ผู้บังคับบัญชาขยอ้งให้รางวัลแก่ผู้ที่สนใจเรียนและเรียนดี มีผลต่อการเรียนน้อยที่สุด

3.1.5 ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ผู้เรียนมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาเมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในภาพรวมแล้วอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การที่สถานที่เรียนเป็นสัดส่วนไม่แออัดจะมีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนมากที่สุด รองลงมาได้แก่การอำนวยความสะดวกในการเข้าออกสถานศึกษา รวมทั้งการนำอุปกรณ์ที่เอื้อต่อการเรียนเข้าไปในเรียนจำ และการให้บริการทางการศึกษา เช่น การบริการห้องสมุด การแจ้งผลสอบ การประชาสัมพันธ์ รวดเร็ว สะดวก มีผลต่อการเรียนน้อยที่สุด

3.2 เมื่อให้ผู้เรียนลองเรียงลำดับตามความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการเรียน ปรากฏว่าผู้เรียนเรียงลำดับดังนี้

ด้านที่สำคัญเป็นอันดับที่ 1 คือ ด้านผู้เรียน อันดับที่ 2 คือ ด้านครูประจำกลุ่ม อันดับที่ 3 คือ ด้านผู้บังคับบัญชา อันดับที่ 4 คือ ด้านวิธีการเรียนการสอน และอันดับที่ 5 คือ ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

3.3 ความคิดเห็นของครูประจำกลุ่มต่อปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนนอกระบบโรงเรียน ผลจากการสัมภาษณ์ สรุปได้ดังนี้

3.3.1 ด้านผู้เรียน ครูประจำกลุ่มส่วนใหญ่ตอบว่าผู้เรียนจะต้องมีวินัยหรือรับผิดชอบตนเองในการเรียน ต้องส่งงานและทบทวนแบบเรียนสม่ำเสมอ รวมทั้งต้องมีการเตรียมตัวก่อนการสอบทุกครั้ง รองลงมาผู้เรียนต้องมีเวลาพักผ่อนอย่างเพียงพอ ต้องมีการศึกษาแบบเรียนล่วงหน้าทุกครั้ง ต้องค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งวิชาการต่างๆ และต้องปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนๆ ให้ได้รวมทั้งต้องติดตามผลการเรียนอยู่เสมอ เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องที่มีจำนวนน้อยที่สุด

3.3.2 ด้านครูประจำกลุ่ม ครูประจำกลุ่มส่วนใหญ่ตอบว่าครูประจำกลุ่มควรศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม มีการทบทวนเนื้อหาการเรียนการสอนอยู่เสมอ ควรใช้กิริยา วาจา ที่เหมาะสมกับผู้เรียนทุกครั้ง มีการอธิบายเนื้อหาในการสอน สอนจากง่ายไปหายาก มีการสรุปบทเรียนให้ผู้เรียนฟังทุกครั้ง และควรเปิดโอกาสให้ซักถามปัญหาการเรียนนอกเหนือจากเวลาเรียน รองลงมาควรทราบและติดตามเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นประจำวัน แต่งกายสุภาพเรียบร้อย เพื่อเป็นตัวอย่างแก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน มีการแนะนำหรือปฏิบัติให้ดู เพื่อให้เข้าใจอย่างชัดเจน มีการจูงใจให้ผู้เรียนอยากเรียนโดยใช้วิธีสอนที่หลากหลาย รวมทั้งควรแนะนำแหล่งความรู้เพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนและควรคิดอยู่เสมอว่าผู้เรียนไม่ทราบในสิ่งที่เรียนมาก่อนมีจำนวนน้อยที่สุด

3.3.3 ด้านวิธีการสอนและสื่อ ครูประจำกลุ่มส่วนใหญ่ตอบว่าควรมีสื่อแบบเรียนให้เพียงพอต่อจำนวนของผู้เรียน รองลงมาควรใช้สื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหาของบทเรียนนั้นๆ รวมทั้งการใช้สื่อประกอบการสอนให้หลากหลาย น่าสนใจ และควรใช้สื่อที่ทันสมัยและง่ายต่อความเข้าใจของผู้เรียนรวมทั้งการมีบอร์ดสำหรับแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการเรียน ความรู้ต่างๆ ตามลำดับ

3.3.4 ด้านผู้บังคับบัญชา ครูประจำกลุ่มส่วนใหญ่ตอบว่าผู้บังคับบัญชาควรมีนโยบายที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมในการสนับสนุนการเรียน สนับสนุนสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนอำนวยความสะดวกสถานที่จัดกิจกรรมการพบกลุ่ม รองลงมาควรให้ความสำคัญต่อการศึกษาค้นคว้าไปกับหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ รวมทั้งการสนับสนุนให้ครู

ได้รับการอบรมเพิ่มเติมอยู่เสมอ และควรติดตามดูแลหรือเอาใจใส่การเรียนของผู้เรียนอยู่เสมอ รวมทั้งหลีกเลี่ยงภารกิจให้ในช่วงที่มีการทำกิจกรรมพบกลุ่มตามลำดับ

3.3.5 ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ครูประจำกลุ่ม ส่วนใหญ่ตอบว่าควรยึดหยุ่นในเข้าออกสถานศึกษาและห้องสมุดแก่ผู้เรียน การเปิดโอกาสให้ครูประจำกลุ่มสอนเสริมในวิชาที่ยาก การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทำกิจกรรมกลุ่มอย่างเต็มที่ และจัดห้องเรียนให้เพียงพอต่อจำนวนผู้เรียน รองลงมาควรแยกสถานที่เรียนออกจากสถานที่ปฏิบัติหน้าที่ประจำ และควรพัฒนาห้องสมุดให้ทันสมัยอยู่เสมอ

3.3.5 ด้านอื่นๆ ครูประจำกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ต่ออันดับความสำคัญของปัจจัยทั้ง 5 ด้าน ที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนนอกระบบโรงเรียน ปรากฏว่าด้านที่สำคัญเป็นอันดับที่ 1 คือ ด้านผู้เรียน อันดับที่ 2 คือ ด้านครูประจำกลุ่ม อันดับ ที่ 3 คือ ด้านวิธีสอนและสื่อ อันดับที่ 4 คือ ด้านผู้บังคับบัญชา และอันดับที่ 5 คือ ด้าน สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เรียนต่อแนวทางที่จะช่วยให้ ผู้เรียนในเรือนจำและทัณฑสถาน เรียนได้จนประสบผลสำเร็จ

ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อแนวทางที่จะช่วยให้ผู้เรียนในเรือนจำ และทัณฑสถาน เรียนได้จนประสบผลสำเร็จซึ่งสรุปจากแบบสอบถามและจากการสัมภาษณ์ พบว่า ส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นว่า ผู้เรียนต้องเตรียมพร้อมในการเรียน รองลงมาผู้เรียนต้องมีการทบทวนแบบเรียนและการเตรียมตัวก่อนการสอบทุกครั้ง ผู้เรียนต้องค้นคว้าความรู้เพิ่มเติม และครูประจำกลุ่มต้องมีความรู้ในวิชาที่สอนอย่างจริงจัง เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้าน ปรากฏดังนี้

4.1 ด้านผู้เรียน ผู้เรียนที่ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดตอบว่า การเข้าร่วม กิจกรรมพบกลุ่มทุกครั้ง และการทบทวนแบบเรียนก่อนสอบมีผลต่อการเรียนของผู้เรียน ใน เรือนจำและทัณฑสถานมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การศึกษาแบบเรียนอย่างสม่ำเสมอ มี การศึกษาโครงสร้างของหลักสูตรอย่างละเอียดและมีความกระตือรือร้นในการเรียนมีผลต่อการ เรียนน้อยที่สุด

4.2 ด้านครูประจำกลุ่ม ผู้เรียนส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นว่า ครู ประจำกลุ่มจะต้องมีความเป็นกันเองกับผู้เรียน, การมีความยุติธรรมในการให้คะแนน และมีการ เตรียมการสอนล่วงหน้า รองลงมา ได้แก่ ครูประจำกลุ่มจะต้องมีการอุทิศเวลาในการสอนมีการ เข้าสอนด้วยตนเองทุกครั้ง และมีการวางตนเป็นผู้นำที่ดี และมีการตรวจสอบรวมทั้งการติดตาม ความก้าวหน้าของผู้เรียนตามลำดับ

4.3 ด้านวิธีการสอนและสื่อ ผู้เรียนทั้งหมดให้ความคิดเห็นว่า การมีแบบเรียนอย่างเพียงพอต่อจำนวนผู้เรียน รองลงมาได้แก่ มีการใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลายและทันสมัย ส่วนการสร้างบรรยากาศในการเรียนให้แก่ผู้เรียนมีผลต่อการเรียนน้อยที่สุด

4.4 ด้านผู้บังคับบัญชา ผู้เรียนส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นว่าผู้บังคับบัญชาต้องมีนโยบายที่ชัดเจนในการจัดการเรียนการสอน ให้การสนับสนุนอุปกรณ์การเรียนการสอน และการให้ความสะดวกเกี่ยวกับการนำสื่อเข้ามาในเรือนจำ รองลงมาได้แก่ การช่วยเหลือและแก้ปัญหาในการจัดการเรียนการสอน ส่วนการมีการตรวจสอบการสอนของครูประจำกลุ่ม มีผลต่อการเรียนน้อยที่สุด

4.5 ด้านสถานแวดล้อมของสถานศึกษา ผู้เรียนทั้งหมดให้ความคิดเห็นว่า ควรจัดสถานที่เรียนเป็นการเฉพาะ และมีความสะดวกในการเข้าออกสถานศึกษา รองลงมาได้แก่ การปราศจากเสียงอึกทึกและกลิ่นรบกวน และมีสถานที่จัดกลุ่มที่เหมาะสมมีจำนวนน้อยที่สุด

4.6 ด้านอื่นๆ ผู้เรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดหลักสูตรเพิ่มเติมส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นว่า ควรจัดให้มีหลักสูตรประกาศนียบัตร (ปวช.) สาขาต่างๆ และหลักสูตรสนทนาภาษาอังกฤษเพิ่มเติมตามลำดับ ส่วนด้านความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ผู้เรียนทั้งหมดให้ความคิดเห็นว่า การจัดการเรียนการสอนนอกระบบโรงเรียนในปัจจุบันมีความเหมาะสมแล้ว

เมื่อให้ผู้เรียนเรียงลำดับความสำคัญของปัจจัยทั้ง 5 ด้าน พบว่าด้านที่ผู้เรียนให้ความสำคัญเป็นอันดับที่ 1 คือ ด้านผู้เรียน อันดับที่ 2 คือ ด้านครูประจำกลุ่ม อันดับที่ 3 คือ ด้านผู้บังคับบัญชา อันดับที่ 4 คือ ด้านวิธีการเรียนการสอน และอันดับที่ 5 คือ ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

2. อภิปรายผล

จากผลการวิจัย ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนนอกระบบโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายผลดังต่อไปนี้

2.1 ความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการเรียนการสอน ในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี ของผู้เรียนและครูประจำกลุ่ม

2.1.1 ด้านผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนมีจุดมุ่งหมายในการเรียนนอกระบบโรงเรียนส่วนใหญ่เพื่อนำวุฒิการศึกษาไปสมัครงานการที่มีผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้เพราะผู้เรียนส่วนใหญ่

เป็นผู้ค่อยโอกาสทางการศึกษาอยู่แล้ว มีอาชีพรับจ้าง มีรายได้น้อยไม่พอต่อการดำรงชีวิต จึงต้องการศึกษา เพื่อยกระดับอาชีพของตนในการหา และผลจากการสัมภาษณ์ครูประจำกลุ่ม พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ มีความตั้งใจเรียน มีความเชื่อฟังครูประจำกลุ่ม การที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้เรียนมีความตั้งใจที่จะเรียน เพื่อยกระดับชีวิตของตนเองหลังพ้นโทษ มีอาชีพที่ดีกว่าแรงงานรับจ้างรายวัน จึงทำให้มีความตั้งใจเรียน ซึ่งโนส (Knowles, อ้างถึงในฉลองศรี พลโยธา 2528 : 60) ได้กล่าวว่า ผู้ใหญ่มีสถานะทางร่างกายอารมณ์ และสังคม เป็นองค์ประกอบ สำคัญในการสร้างความพร้อมที่จะเรียนและการที่ผู้เรียนเชื่อฟังครูประจำกลุ่มมาก คงเนื่องมาจาก ครูประจำกลุ่มเกือบทั้งหมดเป็นเจ้าหน้าที่สังกัดเรือนจำและทัณฑสถาน นอกจากนี้เป็นครูประจำกลุ่มแล้วยังทำหน้าที่เป็นผู้บังคับบัญชาผู้เรียนอีกด้วย จึงทำให้ผู้เรียนเกิดความเกรงใจ และเชื่อฟัง มากเป็นพิเศษ

2.1.2 ด้านครูประจำกลุ่ม พบว่า ครูประจำกลุ่มเกือบทั้งหมดเป็นข้าราชการใน สังกัดเรือนจำและทัณฑสถานและเปิด โอกาสให้ผู้เรียนเข้าพบตลอดเวลา การที่ผลการวิจัยปรากฏ เช่นนี้อาจเป็นเพราะการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ของเรือนจำและทัณฑสถาน เป็นครูประจำกลุ่มมีความ เหมาะสมกว่าครูประจำกลุ่มจากภายนอก เพราะเรือนจำและทัณฑสถาน มีกฎ ระเบียบ มากมาย เป็นการยากที่บุคคลภายนอกจะเข้ามาสอนและเข้าออกสถานที่ของเรือนจำและทัณฑสถาน และ เจ้าหน้าที่ที่มีความใกล้ชิดกับผู้เรียนตลอดเวลา มีความเข้าใจกฎ ระเบียบ สามารถควบคุมผู้เรียน ให้อยู่ในกฎ ระเบียบของเรือนจำและทัณฑสถาน ดีกว่าบุคคลภายนอก นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ต้อง ปฏิบัติหน้าที่ภายในเรือนจำและทัณฑสถานตลอดเวลา ทำให้สังเกตและเรียนรู้พฤติกรรมผู้เรียน ได้ตลอดเวลา ซึ่งคล้ายกับงานวิจัยของ ณัฐพงษ์ จันทรก้อน (2546 : 146) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มี ความสัมพันธ์ต่อการสำเร็จการศึกษาของทหารกองประจำการ ตาม โครงการขยายโอกาสทาง การศึกษานอกระบบโรงเรียน สังกัดหน่วยบัญชาการอากาศโยธิน กองบัญชาการยุทธการทาง อากาศ พบว่า ครูประจำกลุ่มส่วนใหญ่เป็นข้าราชการทหารสังกัดกรมทหารต่อสู้อากาศยาน กรม ทหารอากาศโยธินรักษาพระองค์ โดยการเรียนการสอนจะแต่งตั้งข้าราชการหรือผู้บังคับบัญชา ให้เป็นครูประจำกลุ่ม

2.1.3 ด้านวิธีการสอนและสื่อ พบว่า วิธีการสอนในเรือนจำและทัณฑสถาน ส่วนใหญ่มีลักษณะเน้นการบรรยาย การแสดงบทบาทสมมติ และให้ผู้เรียนศึกษาด้วยตนเอง การ ที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนการสอนในเรือนจำและทัณฑสถาน มีรูปแบบ การศึกษาตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดเหมือนภายนอก ที่มีการบรรยาย การฝึกปฏิบัติ และรูปแบบของการเรียนแบบทางไกลเป็นวิธีที่เอื้อต่อผู้เรียนที่ไม่มีเวลาเข้าชั้นเรียน ผู้เรียนต้อง ศึกษาด้วยตนเอง มีการทำกิจกรรมการเรียนหรือกิจกรรมกลุ่มสัปดาห์ละครั้ง ทั้งนี้เพราะเรือนจำ และ ทัณฑสถาน มีภารกิจให้ผู้ต้องขังทุกคนปฏิบัติทุกวัน มีกิจกรรมต่างๆ ตลอดเวลา จึงทำให้

บางครั้งผู้เรียนไม่มีเวลาว่างในการเข้าศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลหรือเข้าชั้นเรียนปกติได้ ผู้เรียนจึงต้องพึ่งพาตนเองในการแสวงหาความรู้ จากแหล่งข้อมูลเท่าที่มีในเรือนจำและทัณฑสถาน

นอกจากนี้ผลการสัมภาษณ์ผู้เรียน และครูประจำกลุ่มด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่า สื่อการเรียนการสอนประเภทหนังสือทั่วไปมีไม่เพียงพอ การที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้เพราะสื่อหลักที่ใช้ในการเรียนการสอนคือ แบบเรียน ส่วนหนังสือทั่วไปกรมราชทัณฑ์ และสำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน ไม่มีงบประมาณสำหรับจัดซื้อหนังสือวารสารทั่วไปสำหรับเสริมความรู้แก่ผู้เรียน ในเรือนจำและทัณฑสถาน ส่วนใหญ่ทำได้เพียงขอรับบริจาคจากหน่วยงานต่างๆ จากผู้มีจิตศรัทธาประชาชนทั่วไป ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหนังสือเก่า มีเนื้อหาหลากหลายไม่ตรงตามความต้องการของผู้เรียน อีกทั้งยังมีปริมาณน้อยไม่สอดคล้องกับปริมาณผู้เรียนในปัจจุบัน

2.1.4 ด้านผู้บังคับบัญชา พบว่า ผู้เรียนและครูประจำกลุ่มมีความเห็นว่าผู้บังคับบัญชาในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี มีนโยบายชัดเจนเกี่ยวกับการจัดการ ศึกษาออก ระบบโรงเรียนในเรือนจำและทัณฑสถาน การที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้อาจเป็นเพราะกรมราชทัณฑ์ ใช้การศึกษาในการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมเสียให้เป็นผู้ที่มีความรู้ รู้จักคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น และเป็นคนดีของสังคม กรมราชทัณฑ์จึงได้กำหนดตัวชี้วัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขัง “ร้อยละของนักโทษเด็ดขาดที่มีวุฒิการศึกษาระดับภาคบังคับ (ม.3) ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นและสอบผ่านเกณฑ์การประเมินของสำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน เป้าหมายร้อยละ 93 ” (กรมราชทัณฑ์ 2549) ดังนั้น ผู้บังคับบัญชาจึงต้องมีนโยบายที่ชัดเจนในการจัดการศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถาน เพื่อตอบสนองนโยบายกรมราชทัณฑ์ในการคืนคนดีสู่สังคม และตามตัวชี้วัดในด้านการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฉันทพงษ์ จันทร์ก้อน (2546 : 149) พบว่า ผู้บังคับบัญชาส่วนใหญ่มีนโยบายสนับสนุนให้ทหารสมัครเข้าเรียน และผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น ให้ความสำคัญในการปฏิบัติกิจกรรมทุกครั้ง ส่วนผลการสัมภาษณ์ครูประจำกลุ่ม พบว่าส่วนใหญ่มีความเห็นว่าผู้บังคับบัญชามีนโยบายสนับสนุนการศึกษาปานกลาง การที่ผลการ วิจัยปรากฏเช่นนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บังคับบัญชาต้องดูแลในภาพรวมของเรือนจำและทัณฑสถาน และต้องควบคุมตัวชี้วัด (KPI) ทุกตัวชี้วัด มีภารกิจหลากหลายทำให้ผู้บังคับบัญชา ไม่สามารถที่จะสนับสนุนภารกิจด้านใดด้านหนึ่งเป็นพิเศษ ประกอบกับการควบคุมไม่ให้ผู้ต้องขังหลบหนี หรือก่อเหตุร้าย ถือเป็นภารกิจหลักของกรมราชทัณฑ์ เพราะส่งผลกระทบต่อองค์กรและภาพลักษณ์องค์กรเป็นอย่างมาก จึงทำให้ผู้บังคับบัญชาให้ความสำคัญมากกว่าภารกิจอื่นๆ จึงทำให้บางครั้งต้องมีกฎระเบียบด้านการควบคุมมากมาย จนกลายเป็นอุปสรรคและส่งผลกระทบต่อผู้เรียนและครูประจำกลุ่ม จึงทำให้ครูประจำกลุ่มรู้สึกว่าการสนับสนุนด้านการศึกษาของเรือนจำและทัณฑสถานอยู่ในระดับปานกลาง

2.1.5 ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา พบว่า เรือนจำและทัณฑสถานมีความยึดหยุ่นเกี่ยวกับการเข้าออกสถานศึกษา การที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้บังคับบัญชาและเจ้าหน้าที่เรือนจำและทัณฑสถาน มีความเข้าใจการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนและดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบมาตลอด ตามนโยบายของกรมราชทัณฑ์ จึงได้ให้ความยึดหยุ่นตามแนวทางการศึกษานอกระบบเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้ต้องขัง จะส่งผลกระทบต่อการใช้พื้นที่ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ต้องขังภายในเรือนจำและทัณฑสถาน ยกระดับคุณภาพผู้ต้องขังด้านการศึกษาให้สูงขึ้น อันนำไปสู่จุดมุ่งหมายในการคืนคนดีสู่สังคม ส่วนบรรยากาศของสถานศึกษา พบว่า บรรยากาศในการเรียนค่อนข้างมีเสียงดังรบกวน ซึ่งการที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้เพราะ เรือนจำและทัณฑสถาน มีพื้นที่จำกัดภายในกรงสี่เหลี่ยม มีกิจกรรมมากมายเช่น การฝึกอบรมวิชาชีพต่างๆ การฝึกลูกเสือวิสามัญ เนตรนารีวิสามัญ กิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นต้น จึงทำให้เกิดเสียงดังรบกวนซึ่งกันและกัน เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงยาก สามารถหลีกเลี่ยงได้ก็เป็นครั้งเป็นคราวเท่านั้น เช่น กรณีที่มีการสอบปลายภาค หรือสอบต่างๆ อาจ ขอร้องให้หยุดกิจกรรมต่างๆ ไม่ให้รบกวนสมาธิแก่ผู้สอบเป็นการชั่วคราว สอดคล้องกับผลการ วิจัยของพิรุณ หน่อแก้ว (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความพึงพอใจของผู้ต้องขังต่อการจัดการสภาพแวดล้อมและสวัสดิการในเรือนจำ พบว่าผู้ต้องขังมีความพึงพอใจต่อการจัดสภาพแวดล้อมในเรือนจำกลางลำปางในระดับปานกลาง

2.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนของผู้เรียน ในเรือนจำและทัณฑสถานจังหวัดปทุมธานี ตามความคิดเห็นผู้เรียนและครูประจำกลุ่ม แยกเป็นประเด็นดังนี้

2.2.1 ปัจจัยด้านตัวผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนและครูประจำกลุ่มมีความเห็นว่า ปัจจัยด้านตัวผู้เรียนมีความสำคัญเป็นอันดับที่ 1 จากปัจจัยทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านตัวผู้เรียน ด้านครูประจำกลุ่ม ด้านวิธีการสอนและสื่อ ด้านผู้บังคับบัญชา และด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา การที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้เพราะ ผู้เรียนและครูประจำกลุ่มเห็นว่า ผู้เรียนจะเรียนได้ดีและประสบความสำเร็จนั้นขึ้นอยู่กับตัวผู้เรียนเอง การเรียนการสอนนอกระบบโรงเรียนของเรือนจำและทัณฑสถาน เป็นวิธีการเรียนแบบทางไกล ผู้เรียนต้องศึกษาหาความรู้จากตำราและเอกสารด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ ถ้าผู้เรียนไม่สนใจเรียน ไม่ศึกษาตำราเพิ่มเติมจากการพบกลุ่มย่อมไม่ประสบความสำเร็จทางการเรียนสอดคล้องกับการวิจัยของ ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์ (2532 : 11 - 14) ได้ทำการศึกษาการวิเคราะห์ตัวแปรจำแนกนักศึกษที่สำเร็จการศึกษาตาม ระยะเวลาของหลักสูตรระดับปริญญาตรีในระบบการศึกษาทางไกล พบว่า การวางแผนการเรียน การแบ่งเวลา การมีวินัยในตนเอง จะช่วยให้การทำงานประสบความสำเร็จ ซึ่งล้วนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียนเอง

นอกจากนี้ กมล จันทร์ขจร (2532 อ้างถึงใน จามรี สักดิ์ประสิทธิ์กุล 2538 : 14) ได้วิเคราะห์การใช้เวลาเพื่อการศึกษาของนักศึกษาผู้ใหญ่ ระดับมัธยมศึกษา พบว่า ผู้ได้ชื่อว่าเรียนดีมีประสิทธิภาพ ได้ผลสำเร็จอันพึงพอใจนั้น ขึ้นอยู่กับตนเองเป็นอย่างมาก โดยตนเองต้องสร้างและปฏิบัติวงจรการเรียนรู้ประจำวันอย่างสม่ำเสมอ ต้องศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ทำงานที่ครูสั่งให้ครบถ้วน โดยเร็ว มีการฝึกทำแบบฝึกหัดและทบทวนบทเรียน หาข้อสงสัยหรือปัญหาล่วงหน้า ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฌ็องพงษ์ จันทร์ก้อง (2546 : บทคัดย่อ) พบว่า ปัจจัยด้านทหารกองประจำการมีความสำคัญต่อการสำเร็จการศึกษาของทหารประจำการเป็นอันดับแรกเช่นกัน

2.2.2 ปัจจัยด้านครูประจำกลุ่ม พบว่า ผู้เรียนและครูประจำกลุ่มเรียงลำดับความสำคัญ ต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบ โรงเรียน ด้านครูประจำกลุ่มเป็นอันดับที่ 2 รองจากตัวผู้เรียนการที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้เพราะผู้เรียนและครูประจำกลุ่มซึ่งส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่ในสังกัดเรือนจำและทัณฑสถาน มีความผูกพันใกล้ชิดกันอยู่แล้ว จึงทำให้ผู้เรียนเข้ามาขอคำปรึกษา ช่วยเหลือทางด้านการเรียนหรืออาจมาพูดคุยปัญหาบทเรียนบางวิชาที่ไม่สามารถอ่านและเข้าใจได้ด้วยตนเองได้ ต้องอาศัยคำอธิบายจากครูประจำกลุ่ม นอกจากนี้ครูประจำกลุ่มยังเป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้บังคับบัญชาให้รับรู้ปัญหา ดำเนินกิจกรรมบางกิจกรรมที่ต้องขออนุญาตเป็นกรณีพิเศษ ครูประจำกลุ่มจึงมีบทบาทต่อผู้เรียนอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ผลจากการสอบถาม สัมภาษณ์ผู้เรียน และครูประจำกลุ่ม ยังพบว่าความรู้ของครูประจำกลุ่มมีความสำคัญต่อการศึกษานอกโรงเรียนมากที่สุด การที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้อาจเป็นเพราะการที่ครูประจำมีความรู้มากก็จะมีเทคนิคการสอนที่จะให้ผู้เรียนเข้าใจได้ง่าย การจัดการศึกษานอกระบบก็มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับทฤษฎีของ โนลส์ (Knowles, 1950 อ้างถึงใน คาร์ตัน กาญจนภา 2540 : 61) ได้กล่าวถึงครูผู้สอนควรรู้เนื้อหาวิชาที่ตนสอนเป็นอย่างดี ถ้าหากครูจะช่วยแนะแนวการเรียน การสอนให้ได้ผลดี จะต้องมีความรู้ในวิชาที่เชี่ยวชาญ ต้องรู้ถึงเอกสารและตำราทางวิชาการ ในสาขานั้นอย่างดี เพื่อจะได้ช่วยแนะนำแหล่งความรู้แก่ผู้เรียนที่จะได้ค้นคว้าต่อไป และงานวิจัยของ สุจินต์ สังข์แสดม (2544: 34) พบว่า ผู้สอนหรือครูประจำกลุ่มขาดการอบรมเพิ่มเติมในเนื้อหาวิชาเฉพาะ ทำให้ไม่สามารถแนะนำแนวทางในการศึกษาให้กับนักศึกษาได้ดีเท่าที่ควร ซึ่งครูจะต้องเป็นผู้ช่วยในการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของผู้เรียน

2.2.3 ปัจจัยด้านวิธีการสอนและสื่อ พบว่า ผู้เรียนและครูประจำกลุ่มมีความเห็นเหมือนกันว่าความเพียงพอของสื่อแบบเรียนมีผลต่อการเรียนนอกระบบมากที่สุด การที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้เรียนมีกิจกรรมการเรียนหรือพบกลุ่มเพียงสัปดาห์ละครั้ง มีกิจกรรม ภารกิจต่างๆ อีกมากมาย ทำให้ไม่มีเวลาค้นคว้าตำราอื่นๆ แบบเรียนจึงมีความสำคัญต่อผู้เรียนและครูประจำกลุ่มมาก สามารถเป็นสื่อกลางในการวางแผนการเรียนทั้งครู

และผู้เรียนให้มีความเข้าใจตรงกัน เป็นไปในแนวทางเดียวกัน นอกจากนี้ผู้เรียนยังสามารถ ทบทวนบทเรียนเตรียมตัวก่อนเข้าเรียนล่วงหน้าจากแบบเรียนได้ การที่สื่อแบบเรียนมีความ เพียงพอต่อจำนวนผู้เรียนจึงมีความสำคัญมาก สอดคล้องกับ วิศนี ศิลตระกูล (2545 : 6-7) ได้กล่าวถึงสื่อว่า เป็นตัวกลางช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาบทเรียนที่ยุ่งยากซับซ้อน ให้ง่ายขึ้น ในระยะ เวลาอันสั้น สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เรียนกับสอน ช่วยกระตุ้น และสร้างความสนใจกับผู้เรียน และผลการวิจัยของ สุจินดา จันทรมณี (2535 : บทคัดย่อ) ได้ ทำการศึกษาปัจจัยที่มีความ สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์การเรียนของนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญระดับ ประถมศึกษา ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน พบว่า สื่อการเรียนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนของผู้เรียน ส่วนวิธี การสอนนั้นผู้เรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การที่ผู้เรียนค้นคว้าหา ความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ภายในเรือนจำและทัณฑสถาน จะมีผลต่อการเรียน นอกกระบบโรงเรียนมากที่สุด การที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้เรียนซึ่งเป็น ผู้ต้องขังต้องถูกควบคุมดูแลตลอดเวลา มีการจัดกิจกรรม ตลอดจนภารกิจที่ทางเรือนจำและทัณฑ สถานมอบหมายให้ปฏิบัติในแต่ละวัน จึงทำให้ไม่มีเวลาในการค้นคว้าแหล่งเรียนรู้ของเรือนจำ และทัณฑสถาน จึงมีความต้องการมีอิสระในการศึกษาเพิ่มขึ้น และต้องการพึ่งตนเองมากกว่าที่ จะได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่น ในการแสวงหาความรู้แก่ตนเอง สอดคล้องกับการศึกษานอก โรงเรียน (2546: 5) ด้านหลักการพัฒนาตนเองและการพึ่งตนเอง กล่าวคือ การจัดการศึกษานอก โรงเรียนจะต้องจัด การเรียนการสอนและกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพของ ตน สามารถเรียนรู้เกิดความสำนึกที่จะพัฒนาตนเอง เป็นคนคิดเป็น ปรับตัวเพื่อให้ทันกับกระแส การเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นปกติสุข ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคม และ โนลส์ (Knowles, 1950 อ้างถึงใน ฉลองศรี พล โยธา 2528 : 601) ได้กล่าวว่า ผู้ใหญ่จะมีบุคลิกลักษณะเป็นตัวของตัวเอง นำตัวเองได้ ซึ่ง สอดคล้องกับ สตาฟต์ (Staff, อ้างถึงใน วิศนี ศิลตระกูล 2545 : 31) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของ ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่พึ่งพาตนเองในการจัดหาทางด้านวัตถุ และการจัดการกับชีวิต ถึงแม้ เขาต้องการ ได้รับการสนับสนุนทางด้านจิตใจจากคนอื่นก็ตาม แต่ส่วนใหญ่เขาก็พึ่งตนเอง

2.2.4 ปัจจัยด้านผู้บังคับบัญชา พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า การที่ ผู้บังคับบัญชาจัดหาวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนให้เพียงพอจะเกี่ยวข้องกับการเรียนนอกระบบ โรงเรียนมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากผู้เรียนเป็นผู้ที่ไม่มีรายได้ ถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพจึงไม่มีโอกาสใน การจัดหาวัสดุอุปกรณ์การเรียนได้ด้วยตนเอง ดังนั้นเรือนจำ/ทัณฑสถานจะต้องเป็นผู้ดำเนินการ ให้ทุกอย่าง ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 มาตรา 28 ระบุว่า บรรดาเครื่อง อุปกรณ์ในการศึกษาอบรม เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ สมุด หนังสือ รัฐบาลจะเป็นผู้จัดทำให้ และ ผลจากการสัมภาษณ์ ผู้เรียนให้ความเห็นด้านการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการศึกษา ส่วนใหญ่ให้

ความคิดเห็นว่า ผู้บังคับบัญชามีนโยบายด้านการศึกษาคัดเจนให้การส่งเสริมหรือสนับสนุนการศึกษาติดตามผลการเรียนและแก้ปัญหาในการเรียนการสอนทุกครั้ง โดยในภาพรวมแล้วผู้บังคับบัญชาให้ความสำคัญต่อการเรียนมาก การที่ผลการวิจัยปรากฏ เช่นนี้เพราะ เรือนจำและทัณฑสถานต้องดำเนินการตามนโยบายและตัวชี้วัดของกรมราชทัณฑ์ แต่จะให้ความสำคัญและอำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนในบางครั้ง ด้วยเหตุผลของความมั่นคงปลอดภัยของเรือนจำ และจัดหน้าที่ของผู้เรียนที่เฝ้าต่อการเรียนในลักษณะจัดเวลาเรียนครึ่งวันและทำงานครึ่งวัน เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักแบ่งเวลาให้กับตัวเอง และไม่เอาเปรียบผู้ต้องขังอื่นที่ไม่ได้เข้าเรียน ส่วนผลการสัมภาษณ์ครูประจำกลุ่มมีความเห็นว่า ผู้บังคับบัญชาควรมีนโยบายที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมในการสนับสนุนการเรียน สนับสนุนสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียน อำนวยความสะดวกสถานที่จัดกิจกรรมการพบกลุ่ม จากการสัมภาษณ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าบทบาทของผู้บังคับบัญชามีความสำคัญอย่างมากต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนนอกระบบโรงเรียน ทั้งนี้เนื่องจากภายในเรือนจำและทัณฑสถาน เป็นสถานที่ควบคุมผู้กระทำผิด และเป็นสถานที่ป้องกันภัยให้กับสังคม จึงมีกฎ ระเบียบ และข้อบังคับมากมาย ดังนั้นหากผู้บังคับบัญชาไม่ผ่อนปรนหรือให้โอกาสในกิจกรรมบางสิ่งบางอย่าง ก็จะเป็นอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอนได้ สอดคล้องกับระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยสถานศึกษาสังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน พ.ศ. 2523 หลักการบริหารการศึกษาเป็นระบบเปิด กล่าวคือ ในการดำเนินการและการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น ผู้บริหารการศึกษาจะต้องพยายามที่จะก่อให้เกิดความคล่องตัว ความยืดหยุ่นและความเปลี่ยนแปลงได้ แม้จะมีกฎ ระเบียบคำสั่ง และข้อบังคับอยู่บ้างก็เป็นสิ่งที่กำหนดไว้โดยกว้างๆ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงานและการจัดการ โดยพร้อมที่จะให้เกิดการสรรหาแนวทางและวิธีการหลายรูปแบบ แม้จะมีวิธีการต่างๆ อยู่บ้างก็จะมีเฉพาะกิจกรรมที่จำเป็นเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องและสนองความจำเป็นของผู้เรียนและสังคมให้มากที่สุด นอกจากนี้ผู้บังคับบัญชาต้องเข้าใจวิธีการจัดการศึกษานอกระบบ เข้าใจถึงความต้องการของผู้เรียนที่แท้จริง ซึ่งมีใช้ทำเพื่อประเมินผ่านตัวชี้วัดเท่านั้น ก็จะทำให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สอดคล้องกับ พะยอม กิจจำปา (2538 : 24) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารต้องเข้าใจหลักสูตรและส่งเสริมให้ครูผู้สอนมีความเข้าใจตรงกัน กระตุ้นให้ครูทำแผนการสอนและคู่มือครู สนับสนุนให้มีการวางแผนพัฒนาการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นคุณภาพ ความรู้ความสามารถที่ตัวเด็กเป็นเป้าหมายมีระบบการติดตามผลการปฏิบัติ ตลอดจนมีการนิเทศภายใน มาเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาอุปสรรคปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น และได้มีผู้ทำการวิจัยในลักษณะเดียวกันคือ ฉัฐพงษ์ จันทรก้อน (2546 : 145) พบว่า กองทัพอากาศจัดการเรียนการสอนให้กับทหารกองประจำการ แต่ต้องไม่ให้กระทบต่อการกิจ อย่างไรก็ตามในการเรียนของทหารกองประจำการ ที่ผ่านมาพบว่า

บางครั้งเวลาที่ใช้ในการเรียนหรือการพบกลุ่มตรงกับการปฏิบัติการก็ ทำให้ผู้บังคับบัญชาจะต้องใช้ดุลยพินิจพิจารณาความเหมาะสมที่จะให้ทหารกองประจำการปฏิบัติการ หรือเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนหรือไม่

2.2.5 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา พบว่า การที่เรือนจำ และทัณฑสถานมีที่เรียนเป็นสัดส่วน ไม่แออัดมีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนมากที่สุด การที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้อาจเป็นเพราะ เรือนจำและทัณฑสถานมีพื้นที่จำกัด สถานที่จัดการศึกษามีความคับแคบอยู่แล้ว ต้องมีกิจกรรมต่างๆ มาดำเนินกิจกรรมในบริเวณเดียวกัน มีหลักสูตรต่างๆ ซึ่งใช้สถานที่เดียวกัน จึงก่อให้เกิดเสียงดังรบกวนผู้เรียนตลอดเวลา ประกอบกับเรือนจำและทัณฑสถานส่วนใหญ่ไม่ได้กันห้องเป็นสัดส่วนเพียงแต่แบ่งพื้นที่โดยใช้กระดานดำ หรือสัญลักษณ์อื่นๆ แบ่งเขตแยกห้องกันเท่านั้น และสถานที่บางแห่งมีจำนวนผู้เรียนมาก โต๊ะเก้าอี้ ไม่เพียงพอ จึงต้องจัดโต๊ะเสริม จึงทำให้เกิดความแออัด ทำให้ผู้เรียนไม่มีความสุขในการเรียนการทำกิจกรรม ซึ่ง โนลส์ (Knowles, อ้างถึงใน คาร์ตัน กายูจนาภา 2540 : 61) ที่กล่าวว่า สถานการณ์ทางกายภาพต่างๆ ไป ควรเป็นที่พึงพอใจสำหรับผู้เรียน ได้แก่ การจัดโต๊ะเก้าอี้ และเครื่องมือเครื่องใช้ ควรจะได้รับการพิจารณาเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความสุขสบายตามที่ผู้เรียนต้องการ และสอดคล้องกับ วรรณรา บุญยืน (2537 : บทคัดย่อ) พบว่า สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ห้องเรียนที่เป็นสัดส่วน อากาศถ่ายเทดี ล้วนเป็นสาเหตุของความสนใจในการเรียนของนักศึกษาในทัณฑสถานวัยหนุ่ม

นอกจากนี้ ยังพบว่าความมีอิสระในการสมัครเรียน การยืดหยุ่นเข้าออกสถานศึกษา และห้องสมุดของผู้เรียน การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทำกิจกรรมกลุ่มอย่างเต็มที่ ล้วนมีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนทั้งสิ้น การที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้ อาจเป็นเพราะเรือนจำและทัณฑสถาน มีกฎ ระเบียบ การป้องกันผู้ต้องขัง หลบหนีออกจากเรือนจำและทัณฑสถาน หากมีการบังคับใช้กับผู้เรียนอย่างเต็มที่ ก็จะเกิดผลกระทบต่อผู้เรียนและครูผู้สอน ซึ่งไม่อาจจัดกิจกรรมกลุ่ม ดำเนินการเรียนการสอนนอกระบบได้เต็มที่ ผู้เรียนอาจเกิดความกังวลใจ มีความยุ่งยากในการเรียนจนทำให้ผู้เรียนเบื่อหน่ายได้ ดังนั้น เรือนจำส่วนใหญ่ควรมีความยืดหยุ่นในการจัดการศึกษาทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะการเข้า-ออกสถานศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าได้เต็มที่สอดคล้องกับ ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการศึกษา สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน พ.ศ. 2523 ได้กล่าวถึง การดำเนินการและการจัดการศึกษานอกโรงเรียนนั้น ผู้บริหารการศึกษาจะต้องพยายามที่จะก่อให้เกิดความคล่องตัว ความยืดหยุ่น และความเปลี่ยนแปลงได้ แม้จะมีกฎระเบียบ คำสั่ง และข้อบังคับอยู่บ้าง ก็เป็นสิ่งที่กำหนดไว้โดยกว้างๆ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงานและการจัดการ โดยพร้อมที่จะให้เกิดการสรรหาแนวทางและวิธีการหลากหลายรูปแบบ แม้วิธีการต่างๆ อยู่บ้างก็จะมีเฉพาะกิจกรรมที่จำเป็นเท่านั้น

2.3 ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อแนวทางที่จะช่วยให้ผู้เรียนในเรือนจำและทัณฑสถานเรียนจนประสบผลสำเร็จ มีดังนี้

2.3.1 **ด้านผู้เรียน** ผลการวิจัย พบว่า ผู้เรียนให้ความเห็นว่าในด้านผู้เรียนนั้น ผู้เรียนต้องเตรียมความพร้อมในการเรียน ทบทวนบทเรียน ต้องเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มทุกครั้ง มีการศึกษาโครงสร้างหลักสูตรอย่างละเอียด การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้นับว่าสอดคล้องกับหลักทั่วไปของการศึกษาหาความรู้ ที่ผู้เรียนต้องมีความพร้อมก่อนที่จะเรียน มันทบทวนบทเรียน เพื่อไม่ให้ลืมนึกและเกิดความเชี่ยวชาญในบทเรียนนั้นๆ มีการพบกลุ่มทุกครั้งเพื่อความต่อเนื่องของเนื้อหา และการดำเนินกิจกรรม และศึกษาโครงสร้างหลักสูตรเพื่อจะได้วางแผนการเรียนของผู้เรียนเอง ทำให้ผู้เรียนสำเร็จการศึกษาภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งทั้งหมดนี้ผู้เรียนต้องคิดดำเนินการด้วยตนเอง จึงจะนำไปสู่การสำเร็จการศึกษานอกระบบโรงเรียนในเรือนจำและทัณฑสถาน สอดคล้องกับ ทวีศักดิ์ จินดาบุรุษ (2532 : 11-14) การวางแผนการเรียนของตนเอง การแบ่งเวลาให้เหมาะสมกรณีวินัยในตนเอง จะช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ และ พิชิต สมสุข (2536 : 57) ยังพบว่า กิจกรรมการพบกลุ่มเป็นกิจกรรมหลักที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนทางไกล เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสพบปะ ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสพการณ์ ซึ่งกันและกัน เพื่อให้ นักศึกษารู้จักคิด รู้จักตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเอง ตามหลักการคิดเป็น อันจะส่งผลให้นักศึกษาผ่านการเรียนอย่างมีคุณภาพ

2.3.2 **ด้านครูประจำกลุ่ม** ผู้เรียนให้ความเห็นว่าครูประจำกลุ่มต้องมีความเป็นกันเองกับผู้เรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความเป็นกันเองของครูประจำกลุ่มจะทำให้ผู้เรียนกล้าที่จะพูด กล้าที่แสดงความคิดเห็นหรือปรึกษาปัญหาด้านการเรียน เนื่องจากผู้เรียนที่เป็นผู้ต้องขังส่วนใหญ่ไม่กล้าที่จะพูด หรือแสดงความคิดเห็น กลัวว่าจะถูกลงโทษ หรือ ถูกว่ากล่าว เนื่องจากครูประจำกลุ่มส่วนใหญ่ก็เป็นเจ้าหน้าที่อยู่ในเรือนจำและทัณฑสถาน นั้นๆ นอกจากนี้ ยังมี ความเห็นว่า ครูประจำกลุ่มต้องมีการเตรียมการสอนล่วงหน้า ทั้งนี้เพราะการที่ครูประจำกลุ่มเตรียมการสอนล่วงหน้า ทำให้ครูได้ศึกษาบทเรียนอย่างละเอียด สามารถวางแผนการสอนว่าจะเรียงลำดับเนื้อหาอย่างไรให้ผู้เรียนเข้าใจง่าย ต้องใช้สื่อใดประกอบการเรียนการสอน ทำให้บรรยากาศการเรียนการสอนมีความน่าสนใจ และครูผู้สอนไม่สับสนในเนื้อหาวิชา ทำให้ประหยัดเวลาเรียน สามารถเรียนในบทต่อไปได้เร็วขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ บรูเนอร์ (Bruner, อ้างถึงใน ฉลองศรี พลโยธา 2528 : 56) ได้กล่าวว่า การสอนจะต้องคำนึงถึงลำดับ ในการเสนอข้อมูลหรือสิ่งที่จะเรียน คือ จะเริ่มกระบวนการอย่างไร ตามขั้นตอนความเหมาะสมของเนื้อหา และสอดคล้องการวิจัยของ สุจินดา จันทร์มณี (2534 : 36) พบว่า การเตรียมความพร้อมของครูผู้สอน มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน และการที่ครูประจำกลุ่มต้องมีความยุติธรรมในการให้คะแนน คือ ครูประจำกลุ่มต้องมีเกณฑ์

การพิจารณาการให้คะแนนที่ชัดเจน อาจพิจารณาผลงาน การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ตลอดจนการออกข้อสอบที่ไม่ยากจนเกินไป ซึ่งผู้เรียนสามารถศึกษาและเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่มีภายในเรือนจำและทัณฑสถาน นอกจากนี้ครูประจำกลุ่มยังต้องอุทิศเวลาในการสอน และเข้าสอนด้วยตนเองทุกครั้ง ทั้งนี้เพราะครูประจำกลุ่มส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่ของเรือนจำและทัณฑสถาน มีหน้าที่สอนหนังสือแล้ว ต้องปฏิบัติหน้าที่เวรยาม และหน้าที่อื่นๆ ตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย อาจทำให้ไม่ค่อยมีเวลาพักผ่อน หรือขาดสอนไปบางครั้งเนื่องจากติดภารกิจอื่น จึงต้องติดตามสอนให้ครบทุกหลักสูตร ให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาอย่างแจ่มแจ้ง บางครั้งต้องใช้ช่วงวันหยุดที่ผู้เรียนว่างมาสอนเสริมและสอนด้วยตนเอง เพื่อให้เนื้อหาต่อเนื่อง ดังนั้น ครูจึงต้องมีความตั้งใจที่จะให้ผู้เรียนมีความรู้ เสียสละเวลาส่วนตัว มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีแก่ผู้เรียน จึงจะทำให้ผู้เรียน เรียนจนประสบความสำเร็จ ซึ่ง โนลส์ (Malcolm S.Knowles, 1950 อ้างถึงใน คาร์ตัน กาญจนานา 2540 : 61) ที่กล่าวว่า ผู้สอนมีความกระตือรือร้นเกี่ยวกับวิชาที่สอนและการสอนวิชานั้นๆ ด้วย โดยที่มีความกระตือรือร้นนั้นสามารถถ่ายทอดไปยังผู้เรียนได้ด้วย ครูที่แสดงให้เห็นชัดเจนว่าตนมีความกระตือรือร้นและพึงพอใจในการสอน จะมีผลทำให้นักเรียนเป็นผู้ที่กระตือรือร้นและเอาใจใส่การเรียนด้วย ความกระตือรือร้นนับได้ว่าเป็นแรงจูงใจที่ดีที่สุดสำหรับผู้เรียน

2.3.3 ด้านวิธีการสอนและสื่อ ผู้เรียนให้ความเห็นว่า สื่อแบบเรียนต้องมีความเพียงพอต่อจำนวนผู้เรียนมีความสำคัญต่อความสำเร็จของผู้เรียนมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสื่อแบบเรียนผู้เรียนสามารถพกพาติดตัวนำไปศึกษาด้วยตนเองได้ตลอดเวลา เป็นสื่อกลางระหว่างครูกับผู้เรียน ในการกำหนดกิจกรรมหรืองานที่ต้องดำเนินการเพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้ของผู้เรียน ทำให้การเรียนมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังมีความเห็นว่าสื่อการเรียนควรมีการปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา มีการจัดหาสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้เร็วขึ้น มีความสนใจในการเรียน และสามารถนำความรู้มาปรับใช้กับผู้อื่น รับการเปลี่ยนแปลงใหม่ทำให้ผู้เรียนอยู่ในสังคมได้ ซึ่งสอดคล้องกับ สุจินดา จันทร์มณี (2534:36) พบว่า สื่อการเรียนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และผลการวิจัยของ วรณนรา บุญยั้ง (2537 : บทคัดย่อ) พบว่า การสอนที่มีการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนเป็นสาเหตุของความสนใจในการเรียนของผู้เรียนในทัณฑสถานวัยหนุ่มมาก

ส่วนวิธีการสอนในเรือนจำและทัณฑสถาน ผู้เรียนให้ความเห็นว่าควรมีการสอนโดยวิธีการทดลองปฏิบัติจริง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเพราะผู้เรียนจะเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงทำให้เกิดความรู้ความชำนาญและการเรียน โดยการใช้ปฏิบัติเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ดีที่สุด ซึ่งผู้เรียนจะได้พัฒนาทักษะต่างๆ ด้าน และสามารถนำไปใช้ได้จริง ซึ่งตรงต่อความต้องการของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ ที่มีความต้องการนำความรู้ไปใช้ได้ทันที นอกจากนี้ต้องให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมใน

การเรียนรู้และต้องสรุปบทเรียนทุกครั้งที่เราเรียน เพราะการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าคุณมีความสำคัญ เพราะผู้ใหญ่ต้องการที่จะนำตนเอง ต้องการนำเสนอประสบการณ์ของตนเองมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักการฟัง การพูด และแสดงความคิดเห็น อันเป็นหลักการสอนแบบมีส่วนร่วมทำให้บรรยากาศในการเรียนมีความน่าสนใจ ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะและเพิ่มประสบการณ์ของตนเอง สอดคล้องกับ โนลส์ (Malcolm S. Knowles, 1950 อ้างถึงใน คาร์ตัน กาญจนภา 2540 : 61) ได้กล่าวว่า ผู้เรียนควรได้มีส่วนร่วมในการเรียน และมีความรับผิดชอบต่อกระบวนการเรียนรู้ เพราะว่าวิธีการที่ดีที่สุดในการเรียนรู้ คือ การกระทำ (Learning by doing) ถ้าหากผู้เรียนได้กระทำบางอย่างหรือพูดแสดงความคิดเห็นบางอย่างก็ย่อมจะดีกว่า การที่เพียงแต่เฝ้ามองคนอื่นเฉยๆ เท่านั้น โดยทั่วไปนั้นผู้เรียนที่กระตือรือร้นและมีชีวิตชีวาจะเรียนรู้ได้มากกว่า ผู้เรียนจะเรียนได้มากขึ้นถ้าหากเขารู้สึกว่าตัวเขามีความรับผิดชอบต่อกระบวนการภายในกลุ่ม ด้วยเหตุนี้ผู้สอนที่ฉลาดควรใช้วิธีการหลายๆ ด้านเกี่ยวกับกิจกรรมกลุ่ม กลุ่มที่สามารถจัดดำเนินการด้วยตนเองจะได้รับประสบการณ์ในการเรียนรู้มากกว่ากลุ่มที่ต้องอาศัยครูสอน ส่วนการสรุปบทเรียนทุกครั้งที่เราเรียน เป็นการทบทวนบทเรียนให้ผู้เรียนเข้าใจ และสามารถจับประเด็นสำคัญๆ ในการเรียนแต่ละครั้งได้ สามารถนำกลับไปทบทวนและอ่านเตรียมตัวสอบ ภายในระยะเวลาอันสั้น และเข้าใจได้อย่างรวดเร็ว

2.3.4 ด้านผู้บังคับบัญชา ผู้เรียนให้ความเห็นว่า ผู้บังคับบัญชาต้องมีนโยบายชัดเจนในการสนับสนุนการเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเรือนจำและทัณฑสถานเป็นสถานที่ควบคุมผู้ต้องขัง ที่กระทำผิดกฎหมาย และกฎระเบียบของสังคม จึงมีรูปแบบการดำเนินการ กฎระเบียบ ข้อบังคับที่เข้มงวด ทำให้ผู้ที่ถูกควบคุมขาดสิทธิและควมมีอิสระบางประการ การดำเนินการต่างๆ ในเรือนจำและทัณฑสถาน จึงต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้บังคับบัญชาสูงสุดของหน่วยงานนั้นๆ เพราะการดำเนินกิจกรรมบางอย่างอาจกระทบต่อภารกิจบางอย่างได้ ผู้บังคับบัญชาจึงต้องเป็นผู้พิจารณาการดำเนินการอย่างรอบคอบ การที่ผู้บังคับบัญชากำหนดนโยบายที่ชัดเจน จึงมีส่วนสำคัญสู่แนวทางปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนแก่ผู้เรียนในเรือนจำและทัณฑสถาน ว่าต้องดำเนินการในรูปแบบใด เน้นตัวชี้วัดตัวไหน มีงบประมาณในการดำเนินการเท่าใด ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปวางแผนในการดำเนินการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนที่เป็นผู้ต้องขังได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล นอกจากนี้ผู้เรียนยังมีความเห็นว่า ผู้บังคับบัญชาต้องมีความยืดหยุ่นในการเข้าออกสถานศึกษา การนำสื่อการเรียนการสอนเข้ามาในเรือนจำและทัณฑสถาน ตลอดจนจัดอุปกรณ์การเรียนการสอนให้เพียงพอแก่ผู้เรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการที่ผู้บังคับบัญชายืดหยุ่นการเรียนการสอนในเรือนจำและทัณฑสถาน ดำเนินการเฉพาะมาตรการที่จำเป็น นอกจากเป็นการลดขั้นตอนการดำเนินการที่มีความยุ่งยาก ยังมีส่วน กระตุ้นผู้เรียนให้รู้สึกว่าคุณบังคับบัญชามีความจริงใจ และ

ความสำคัญต่อการศึกษาของเรือนจำและทัณฑสถาน ไม่รู้สึกกดดันจากการปฏิบัติหน้าที่ประจำ และการเรียนภายในเรือนจำและทัณฑสถาน จึงทำให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีความสุข และประสบความสำเร็จการศึกษา ตามเป้าหมายและนโยบายของกรมราชทัณฑ์ สอดคล้องกับหลักการ บริหารการศึกษาเป็นระบบเปิด ตามระบบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยสถานศึกษาสังกัดกรมการ ศึกษาออกโรงเรียน พ.ศ. 2523 ในการดำเนินการและจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น ผู้บริหารจะต้องพยายามที่จะก่อให้เกิดความคล่องตัว ความยืดหยุ่นและความเปลี่ยนแปลงได้ แม้จะมีกฎ ระเบียบ คำสั่ง และข้อบังคับอยู่บ้าง ก็กำหนดไว้โดยกว้างๆ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวใน การดำเนินงานและการจัดการ

2.3.4 ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ผู้เรียนให้ความเห็นว่า ควรจัด สถานที่เรียนเป็นการเฉพาะ มีบรรยากาศที่ดีต่อการเรียน ปราศจากเสียงและสิ่งรบกวน ทั้งนี้อาจ เป็นเพราะการเรียน ผู้เรียนต้องการสมาธิในการเรียน ถ้ามีสถานที่เป็นการเฉพาะสำหรับการเรียน ไม่มีสิ่งรบกวน ย่อมทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ การสื่อสารระหว่างผู้เรียนและครู ประจำกลุ่มก็จะเข้าใจกันง่ายรวดเร็ว หากสภาพแวดล้อมของสถานที่เรียนหรือสถานศึกษาไม่ เอื้ออำนวยในการเรียน เช่น เสียงดัง แสงสว่างไม่เพียงพอ อุณหภูมิสูงเกินไป ฯลฯ ก็จะส่งผล กระทบต่อการเรียนได้ ดังนั้นการจัดการศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถานควรมีสถานที่เป็นเอก ทศ ไม่แออัด จึงมีส่วนสำคัญให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียน ซึ่ง โนลส์ (Malcolm S. Knowles 1950, อ้างถึงใน คาร์ตัน กาญจนภา 2540 : 61) ได้เสนอแนะหลักเกณฑ์ในการสอน ผู้ใหญ่ไว้ว่า สถานการณ์ทางกายภาพต่างๆ ไป ควรเป็นที่พึงพอใจสำหรับผู้เรียน ได้แก่ การจัด โต๊ะ เก้าอี้ และเครื่องมือเครื่องใช้ ควรจะได้รับการพิจารณาเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความสุขสบาย ตามที่ผู้เรียนต้องการมีความสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่มตัวอย่าง เช่น ถ้าต้องการให้ สมาชิกได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน โดยเสรีแล้วผู้เรียนควรหันหน้าเข้าหากันเพื่อจะได้ อภิปรายกันอย่างเต็มที่

3. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนนอกระบบโรงเรียน ตาม หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ต้องขังใน เรือนจำและทัณฑสถาน มีข้อเสนอแนะดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.1.1 จากผลการวิจัยกรมราชทัณฑ์สามารถนำมาพิจารณาปรับปรุงหรือ ส่งเสริมในส่วนของกรมราชทัณฑ์ ดังนี้

1) ด้านผู้เรียน กรมราชทัณฑ์ควรพิจารณาแยกระหว่างผู้ต้องขังที่เป็นผู้เรียนกับผู้ต้องขังที่ไม่ได้เรียนออกจากกัน โดยให้มีแผนสำหรับการเรียนการสอนผู้ที่มีความต้องการเรียนและยังไม่จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการเฉพาะในลักษณะโรงเรียนประจำ และให้ผู้เรียนมีหน้าที่และสัดส่วนของงานที่ต้องปฏิบัติประจำมีความเหมาะสม สอดคล้องกับการเรียนของผู้เรียน เพื่อให้การดำเนินการตามตัวชี้วัดประจำปีของกรมราชทัณฑ์ไปสู่เป้าหมายที่กำหนด

2) ด้านครูประจำกลุ่ม กรมราชทัณฑ์ควรประสานงานกับสำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน เพื่อจัดให้มีการฝึกอบรมด้านวิชาการ เช่น วิธีสอนใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครูประจำกลุ่มมีความรู้ที่ทันสมัย รวมทั้งการใช้สื่อการเรียนการสอนใหม่ๆ การพัฒนาสถานศึกษา สนับสนุนงบประมาณให้เพียงพอต่อการจัดหาสื่อประสมประเภทต่างๆ จัดเจ้าหน้าที่ผู้มีความรู้ ความสามารถ มาทำหน้าที่ครูประจำกลุ่ม และเพียงพอกับจำนวนผู้เรียน ทั้งนี้ เพื่อให้ครูประจำกลุ่มมีกำลังใจว่าผู้บังคับบัญชาให้ความสำคัญและไม่ถูกทอดทิ้ง

3) ด้านวิธีการสอนและสื่อ เรือนจำและทัณฑสถานควรให้เวลาผู้เรียนในการศึกษาจากสื่อโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ตามตารางการเรียนการสอนด้วยวิธีเรียนทางไกลที่กสน. จัดให้ เนื่องจากที่ผ่านมาผู้เรียนใช้สื่อด้านนี้น้อยมากหรือไม่ได้ใช้เลย และบำรุงรักษาจานดาวเทียมเพื่อการศึกษาให้สามารถใช้งานได้มีประสิทธิภาพ และควรจัดงบประมาณสำหรับจัดซื้อสื่อ ประเภทหนังสือทั่วไป เพื่อเสริมความรู้ให้แก่ผู้เรียนอย่างเพียงพอ

4) ด้านผู้บังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชา ควรประชุมชี้แจงให้ผู้บังคับบัญชาทุกระดับทราบ และเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับนโยบายในการจัดการเรียนการสอน โดยกำหนดระเบียบวิธีปฏิบัติให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน และนำไปสู่จุดมุ่งหมายร่วมกันภายในองค์กร

5) ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ควรมีการแยกระหว่างสถานศึกษากับโรงงานฝึกวิชาชีพออกจากกันโดยเด็ดขาด และมีสถานที่ตั้งที่มีลักษณะเป็นเอกเทศ ทางด้านการศึกษา มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนที่เพียงพอ แหล่งการเรียนรู้หลากหลาย

3.1.2 จากผลการวิจัย สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน สามารถช่วยส่งเสริมการจัดการศึกษาออกโรงเรียน ในเรือนจำและทัณฑสถานได้ ดังนี้

1) ด้านผู้เรียน สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน ควรจัดหลักสูตรเสริมพิเศษ เช่น หลักสูตรการสนทนาภาษาอังกฤษ และให้ความสำคัญด้านอาชีพ เพื่อให้ผู้ต้องขังจะได้นำไปใช้ในการประกอบอาชีพ มากกว่าการศึกษาโดยทั่วไป นอกจากนี้ควรเปิดหลักสูตร ปวช.ทางไกล ภายในเรือนจำและทัณฑสถาน และมีการประสานงานหน่วยงานต่างๆ เพื่อรับผู้ต้องขังที่มีความรู้ดี มีความประพฤติดี ที่จบการศึกษาแล้วเข้าทำงาน

2) ด้านครูประจำกลุ่ม สำนักงานการศึกษานอกโรงเรียน ควรประสานงานกับกรมราชทัณฑ์ ในการกำหนดคุณสมบัติครูประจำกลุ่ม คือ ต้องเป็นผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ผ่านการอบรมการจัดการศึกษานอกโรงเรียน และมีการจัดอบรมหลักสูตรต่างๆ แก่ครูประจำกลุ่มอย่างต่อเนื่อง โดยไม่กระทบต่อภารกิจหลักหรือหน้าที่ประจำ เพื่อให้ครูประจำกลุ่มมีทักษะ มีความรู้ความสามารถในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

3) ด้านสื่อการเรียนการสอน สื่อแบบเรียนควรเป็นสื่อแบบเดียวกันทั้งเรือนจำและทัณฑสถาน มีปริมาณเพียงพอต่อจำนวนผู้เรียนทุกคน โดยจัดสื่อแบบเรียนให้ผู้เรียนครบทุกภาคเรียน เพื่อให้ไม่ให้เกิดสับสนในการเรียนของผู้เรียนและยุ่งยากสำหรับครูประจำกลุ่ม นอกจากนี้ควรจัดหนังสือวารสาร ความรู้ทั่วไป เพื่อเสริมเนื้อหาวิชาต่างๆ เพื่อให้เกิดความเสมอภาคทางด้านการศึกษาของผู้ต้องขังและผู้เรียนภายนอกเรือนจำ

4) ด้านผู้บังคับบัญชา ผู้บริหารสำนักงานการศึกษานอกโรงเรียนควรติดตามนิเทศการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานของกรมราชทัณฑ์ เพื่อพัฒนาการดำเนินการจัดการศึกษานอกโรงเรียนทุกแห่งของกรมราชทัณฑ์ เพื่อเป็นขวัญกำลังใจ และร่วมแก้ปัญหาทางด้านการศึกษา ตลอดจนจัดทำหลักสูตรสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานเป็นการเฉพาะให้เหมาะสมตามสภาพ มีการจัดทำข้อสอบจากหน่วยงานเฉพาะของเรือนจำและทัณฑสถาน เพื่อความเป็นธรรมจากการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการออกข้อสอบนอกเหนือจากแบบเรียนของผู้ต้องขัง ทำให้ผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ต่ำหรือสอบไม่ผ่าน ทำให้ผู้เรียนท้อแท้ไม่อยากจะเรียน

5) ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน และเรือนจำ/ทัณฑสถานอาจร่วมมือกันจัดมุมหนังสือ จัดแหล่งการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนที่เป็นผู้ต้องขังได้ศึกษาหาความรู้ตามอัธยาศัย อย่างเพียงพอต่อจำนวนผู้ต้องขังแต่ละแห่ง

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

3.2.1 ควรมีการศึกษา วิจัยการเข้าศึกษาต่อในสถาบันต่างๆ ของผู้ที่สำเร็จการศึกษานอกระบบโรงเรียนจากเรือนจำและทัณฑสถาน ว่าเป็นอย่างไรและมีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง

3.2.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามเรือนจำ/ทัณฑสถานที่อยู่ในภูมิภาคต่างๆ

3.2.3 ควรมีการวิจัยเชิงเปรียบเทียบ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนระหว่างเรือนจำและทัณฑสถาน ในจังหวัดเดียวกันหรือต่างภูมิภาคกัน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ สุโพธิ์ “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาประชากรและคุณภาพชีวิตของนักเรียนผู้ใหญ่อายุสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดศูนย์การศึกษา
นอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร 2” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหิดล 2541
- กัลยา ชนะภักย์ “ตัวแปรคัดสรรที่ใช้ทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียนนอกโรงเรียน
สายสามัญประเภทวิธีการเรียนทางไกล ในจังหวัดสมุทรปราการ” วิทยานิพนธ์
ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกโรงเรียน ภาควิชาการศึกษา
นอกโรงเรียน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2542
- การศึกษานอกโรงเรียน, กรม *การศึกษาทางไกล* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์การศาสนา 2538
- _____ . *แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียน*
หลักสูตรการศึกษานับพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน
กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์การศาสนา 2546
- _____ . *คู่มือการดำเนินงานตามหลักเกณฑ์ และวิธีการจัดการศึกษานอก*
โรงเรียน หลักสูตรการศึกษานับพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สำนักงานการศึกษา
นอกโรงเรียน กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์องค์การส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ 2546
- จ๊กกรินทร์ พริ้งทองฟู “ปัจจัยที่ส่งผลต่อปัญหาการเรียนของนักเรียนชั้นศึกษาคณะศึกษาศาสตร์
นอกโรงเรียนสายสามัญ เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร 1 สังกัดกรมการศึกษา
นอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ”) วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2546
- จามรี ศักดิ์ประสิทธิ์กุล “วิเคราะห์การใช้เวลาเพื่อการศึกษาของนักศึกษาผู้ใหญ่ ระดับ
มัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์การศึกษา
มหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร 2538
- จงกล โกศิยะกุล “ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่สำเร็จการศึกษาระดับ
มัธยมศึกษาตอนปลายจากการศึกษานอกโรงเรียนเข้าศึกษาสถาบันราชภัฏสวนดุสิต”
วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การศึกษาผู้ใหญ่) บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2539

ฉลองศรี พลโยธา “การศึกษาเปรียบเทียบการสอนภาษาไทยชั้นอ่านออกเขียนได้ สำหรับผู้ใหญ่
ที่ไม่รู้หนังสือโดยวิธีจัดลำดับขั้นการเรียนรู้และวิธีสอนปกติ” วิทยานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2528

ชาญคณิต ก. สุริยะมณี, พิศาล มุขแจ้ง และภัทราพร วงษ์ไทย “ปัจจัยบางประการที่มี
ความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนายร้อยตำรวจ” ทุนอุดหนุนการวิจัย
จากโรงเรียนนายร้อยตำรวจ นครปฐม 2540

ณัฐพงษ์ จันทร์ก้อน “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการสำเร็จการศึกษาของทหารกองประจำการ
ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน สังกัดหน่วยบัญชาการ
ทหารอากาศ กองบัญชาการยุทธทางอากาศ” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2546

ดารัตน์ กาญจนภา “ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์
ด้วยวิธีเรียนทางไกลของนัศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
ในจังหวัดนครปฐม” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
การศึกษานอกโรงเรียน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2540

ทวีป ศรีรัมย์ *คู่มือการศึกษางานวิจัยทางการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง*
มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม 2528

ทวีศักดิ์ จินदानุรักษ์ “การวิเคราะห์ตัวแปรจำแนกนักศึกษาที่สำเร็จกับไม่สำเร็จการศึกษา
ตามระยะเวลาของหลักสูตรระดับปริญญาตรีในระบบการศึกษาทางไกล”
วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2539

ทองอยู่ แก้วไทรสะ “หน่วยที่ 1 ระบบการศึกษา” ใน *ประมวลสาระชุดวิชาปรัชญาและหลัก
การศึกษานอกระบบ* นนทบุรี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช 2544

บรรจง จันทรสา *ทฤษฎีการศึกษา* [Online]. Available: <http://www.edu.swu.ac.th/>
2006

ประเสริฐ เมฆมณี *หลักทัณฑ์วิทยา* กรมราชทัณฑ์ กรุงเทพมหานคร บพิธการพิมพ์ 2535
พะยอม กินจำปา “การศึกษาปัจจัยทางด้านสติปัญญาและปัจจัยทางด้านที่ไม่ใช่สติปัญญาที่มี
ความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 3 ” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
นเรศวร 2538

- พิชิต สมสุข “สภาพและความต้องการในการพบกลุ่มของนักศึกษาทางไกล ระดับมัธยมศึกษา
ตอนต้น จังหวัดนครศรีธรรมราช” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง ภาคศึกษานอกโรงเรียน
มหาวิทยาลัยศิลปากร 2536
- พิรุณ หน่อแก้ว “ความพึงพอใจของผู้ต้องขังต่อการจัดการสภาพแวดล้อมและสวัสดิการ
ในเรือนจำ: กรณีศึกษาเรือนจำกลางลำปาง” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2541
- ไพเราะ พุ่มมั่น “ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบบางประการกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
วิชาคณิตศาสตร์ของนักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับ 4 ในจังหวัดสุพรรณบุรี”
วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษา
ต่อเนื่อง ภาคศึกษานอกโรงเรียน มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม 2524
- ภิญโญ สาธร หลักการบริหารการศึกษา กรุงเทพมหานคร วัฒนาพานิช 2519
- มนัส วงศ์ทาเครือ “ความต้องการมีส่วนร่วมของผู้ต้องขังในการจัดการศึกษาของ
ทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2546
- ราชทัณฑ์, กรม *รวมกฎหมายราชทัณฑ์ฉบับมาตรฐาน* กรมราชทัณฑ์
กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ราชทัณฑ์เรือนจำกลางคลองเปรม 2539
- . *แผนทิศทางการราชทัณฑ์ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2546-2550) เปิดเรือนจำ
สู่สังคม* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ราชทัณฑ์เรือนจำกลางคลองเปรม 2545
- . *รายงานประจำปีกรมราชทัณฑ์* กรมราชทัณฑ์
กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ราชทัณฑ์เรือนจำกลางคลองเปรม 2547
- . *การประเมินผลการปฏิบัติราชการตามคำรับรองการปฏิบัติราชการของหน่วยงาน
ภายในกรมราชทัณฑ์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2549* กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร
กรมราชทัณฑ์ 2549
- วินัย ไพรทอง “ความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาวิชาชีพของผู้ต้องขังในทัณฑสถาน
วัยหนุ่มกลาง” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาบริหาร
การศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2546
- วรรณรา บุญเย็น “การศึกษาสาเหตุของความสนใจในการเรียนของนักศึกษานอกโรงเรียน
สายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในทัณฑสถานวัยหนุ่ม” วิทยานิพนธ์
ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาคศึกษานอกโรงเรียน บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2537

- วีรฉัตร สุปัญโญ “หน่วยที่ 3” การวางแผนการเรียนการสอนการศึกษานอกระบบ ใน *ประมวล
ชุดวิชาการเรียนการสอนการฝึกอบรมและพัฒนาสื่อการศึกษานอกระบบ*
นนทบุรี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2545
- วิศนีย์ คิลตระกุล “หน่วยที่ 1” การเรียนรู้ในการศึกษานอกระบบ ใน *ประมวลชุดวิชาการเรียน
การสอนการฝึกอบรมและพัฒนาสื่อการศึกษานอกระบบ* นนทบุรี สาขาวิชา
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2545
- ศึกษาริการ,กระทรวง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2544 กระทรวงศึกษาธิการ
(พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ 2545
- _____ . *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542* กรุงเทพมหานคร
พริกหวานกราฟฟิค 2542
- สนอง โลหิตวิเศษ “หน่วยที่ 3 ปรัชญาการศึกษานอกระบบ” ใน *ประมวลสาระชุดวิชา ปรัชญา
และหลักการศึกษานอกระบบ* นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2544
- สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน *การติดตามผลของผู้เข้ารับการศึกษาหลักสูตรเตรียมเข้าทำงานปี 2522*
กรุงเทพมหานคร 2523
- สมศักดิ์ พวงมาลี “องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหมวดวิชาส่งเสริม
คุณภาพชีวิตของนักเรียนระบบทางไกล ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตร
การศึกษานอกโรงเรียน พุทธศักราช 2530 ในเขตการศึกษา 7” วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การศึกษาผู้ใหญ่) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ 2532
- สุจินต์ สังข์แสดม, นาวาอากาศตรี “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการจัดการการเรียนการ
สอนในหลักสูตรการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับทหารกองประจำการ”
เอกสารวิจัยส่วนบุคคล โรงเรียนเสนาธิการทหารอากาศ สถาบันวิชาการทหารอากาศ
ชั้นสูงกองบัญชาการการฝึกศึกษาทหารอากาศ 2544
- สุจินดา จันทรมณี “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์การเรียนของนักศึกษาผู้ใหญ่
สายสามัญ ระดับประถมศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถาน” วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การศึกษาผู้ใหญ่) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ 2535
- สุมาลี สังข์ศรี *การจัดการศึกษานอกระบบด้วยวิธีการศึกษาทางไกล เพื่อการศึกษาตลอดชีวิต*
นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2545
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ *หลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่* กรุงเทพมหานคร คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2529

- อรุณ รักรธรรม *การพัฒนาและการฝึกอบรมบุคคล : ศึกษาเชิงพฤติกรรม* กรุงเทพมหานคร
คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 2537
- เอี่ยมพร เตือนมูลละ “ความคิดเห็นของทหารกองประจำการที่มีต่อการเรียนทางไกล ตาม
โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ในเขตมณฑลทหารบกที่ 22” วิทยานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2539
- อัญชลี จันทรมณี “ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพในเรือนจำกลางนครปฐม”
วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 2545
- อมรรวรรณ หล้าบุญคำ “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมพัทธ์ทางการเรียนของนักศึกษาวิทยาลัย
วิทยาศาสตร์พื้นฐานมหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว” รายงานการศึกษาอิสระ
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสถิติประยุกต์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น 2545
- Barton, Paul E ; Coley , Richard J. “Captive Student : Education and training in America’s Prisons Policy
Information Report” [online] Available : <http://searcheric.org> 2006
- Duguid, Stephen “British Columbia Prison Education Research Project Final Report” [online] Available :
<http://www.searcheric.org> 2006
- Eysenck, Anold et.al. *Encyclopedic of Psychology*. Vol.3 London : Scarce Press ,1972
- Precott, D.A. *Educational Bulletin: Report of Conference on Child Study*. Bangkok : Faculty
of Education, Chulalongkorn University, 1961

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถาม

ฉบับที่ 1
แบบสอบถาม
สำหรับผู้เรียน

เรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนนอกระบบโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ต้องขัง ในเรือนจำและ
ทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้มี 4 ตอน รวม 13 หน้า
ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
ตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพการจัดการเรียนนอกระบบโรงเรียน ตาม
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ต้องขัง ใน
เรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี
ตอนที่ 3 แบบสอบถามปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียน ตาม
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
ตอนที่ 4 แบบสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อแนวทางที่จะทำให้
ผู้เรียน เรียน ได้จนประสบผลสำเร็จ
  2. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อประโยชน์ทางด้านวิชาการสำหรับพัฒนาการจัด
การศึกษานอกระบบโรงเรียนของเรือนจำและทัณฑสถาน ข้อมูลที่ได้จากการตอบจะไม่มี
ผลกระทบต่อท่านแต่ประการใด ทั้งนี้ผลการวิจัยจะนำเสนอในภาพรวม จึงขอความกรุณาตอบ
แบบสอบถามให้ครบทุกข้อและตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด
-

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ( ) หน้าข้อความที่ต้องการและเติมข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริง

1) ข้อมูลทั่วไป

(1) เรือนจำ/ทัณฑสถานที่ท่านสังกัด

1. ( ) เรือนจำจังหวัดปทุมธานี	2. ( ) เรือนจำอำเภอธัญบุรี
3. ( ) ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง	4. ( ) ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิง
5. ( ) ทัณฑสถานบำบัดพิเศษจังหวัดปทุมธานี	

(2) เพศ

1. ( ) ชาย	2. ( ) หญิง

(3) อายุ.....ปี

(4) สถานภาพ

1. ( ) โสด	2. ( ) สมรส	3. ( ) หม้ายหรือหย่าร้าง

(5) ภูมิลำเนาของท่าน

1. ( ) กรุงเทพมหานคร	2. ( ) จังหวัดในภาคกลางหรือปริมณฑล
3. ( ) จังหวัดในภาคเหนือ	4. ( ) จังหวัดในภาคตะวันออก
5. ( ) จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	6. ( ) จังหวัดในภาคใต้

(6) อาชีพของท่านก่อนต้องโทษ

1. ( ) ไม่มีอาชีพ	2. ( ) นักเรียน/นักศึกษา
3. ( ) รับจ้าง	4. ( ) ค้าขาย
5. ( ) เกษตรกร	6. ( ) พนักงานโรงงานหรือบริษัท
7. ( ) อื่นๆ.....	

ตอนที่ 2 สภาพการจัดการเรียนการสอนในเรือนจำ/ทัณฑสถาน

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ( ) หน้าข้อความที่ต้องการหรือเติมข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริง

1) ด้านผู้เรียน

(1) ท่านมีหน้าที่ฝ่ายใดในเรือนจำ/ทัณฑสถานของท่าน

1. ( ) ฝ่ายควบคุมและรักษาการณ์	2. ( ) ฝ่ายสวัสดิการผู้ต้องขัง
3. ( ) ฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ	4. ( ) ฝ่ายฝึกวิชาชีพ
5. ( ) ฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง	6. ( ) อื่นๆ.....

(2) จุดมุ่งหมายในการเรียน กศน. ของท่าน คืออะไร

1. ( ) เพื่อศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น	2. ( ) เพื่อนำวุฒิไปสมัครงาน
3. ( ) เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์	4. ( ) เพื่อต้องการเพื่อน
5. ( ) เพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน	6. ( ) อื่นๆ.....

(3) ท่านใช้เวลาทบทวนบทเรียนหรืออ่านตำราเรียนประมาณกี่ชั่วโมงต่อสัปดาห์

1. ( ) 1-2 ชั่วโมง	2. ( ) 3-4 ชั่วโมง
3. ( ) 5-6 ชั่วโมง	4. ( ) 7-8 ชั่วโมง
5. ( ) 8-9 ชั่วโมง	6. ( ) 10 ชั่วโมงขึ้นไป

(4) ส่วนใหญ่ท่านใช้เวลาช่วงใดในการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม นอกเหนือจากการพบกลุ่มปกติ

1. ( ) เวลาพักจากกิจกรรมหรือหน้าที่ประจำ
2. ( ) ช่วงเวลาขณะประกอบกิจกรรมหรือปฏิบัติหน้าที่
3. ( ) ช่วงวันหยุดราชการ
4. ( ) ช่วงพักผ่อนตอนกลางคืน
5. ( ) อื่นๆ.....

(5) ส่วนใหญ่ท่านอ่านหนังสือหรือแบบเรียน อย่างไร

1. ( ) อ่านพร้อมกับเพื่อนที่เรียนด้วยกันทุกครั้ง
2. ( ) อ่านพร้อมกับเพื่อนเป็นบางครั้ง
3. ( ) อ่านด้วยตนเองเพียงลำพัง
4. ( ) อื่นๆ.....

(6) ท่านเข้าร่วมกิจกรรมการพบกลุ่ม

1. ทุกครั้ง
2. เป็นบางครั้ง
3. นานๆ ครั้ง

2) ด้านครูประจำกลุ่ม

(1) ครูประจำกลุ่มเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าพบได้ตลอดเวลาหรือไม่

1. เปิดโอกาสให้เข้าพบได้ตลอดเวลา
2. พบได้เป็นครั้งคราว
3. พบได้เฉพาะเมื่อมีการพบกลุ่ม
4. อื่น (โปรดระบุ).....

(1) ครูประจำกลุ่มได้ให้การบ้านแก่ผู้เรียนหลังพบกลุ่มทุกครั้งหรือไม่

1. หลังพบกลุ่มทุกครั้ง
2. หลังพบกลุ่มบางครั้ง
3. อื่น (โปรดระบุ).....

(3) ครูประจำกลุ่มของท่านมีบุคลิกลักษณะตรงกับข้อใด

1. ครูประจำกลุ่มมีความเป็นกันเองกับท่าน
2. มีระเบียบวินัยของผู้ต้องขังเข้ามาเกี่ยวข้อง
3. ครูประจำกลุ่มมีความเข้มงวดในการเรียนการสอน
4. อื่น (โปรดระบุ).....

3. ด้านวิธีสอนและสื่อ

(1) ครูประจำกลุ่มของท่านใช้วิธีการสอนแบบใด (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

1. เน้นการบรรยาย
2. ใช้วิธีการสอนแบบกรณีศึกษา
3. เรียนด้วยตนเอง
4. อื่น (โปรดระบุ).....

(2) ในการจัดการเรียนการสอน ครูประจำกลุ่มส่วนใหญ่ใช้สื่ออะไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. หนังสือ/แบบเรียน
2. รูปภาพ/โปสเตอร์
3. วีดีโอ/วีซีดี
4. คอมพิวเตอร์
5. วิทยุ/โทรทัศน์
6. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

(3) สื่อดังกล่าวมาจากแหล่งใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

1. เรือนจำ/ทัณฑสถานจัดหาให้
2. หน่วยงานของ กศน.จัดหาให้
3. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

- (4) แหล่งการเรียนรู้เพิ่มเติมของผู้เรียน ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน มีที่ใดบ้าง
(ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)
1. ( ) ห้องสมุด
  2. ( ) มุมการเรียนรู้ในแดน
  3. ( ) โรงงานฝึกวิชาชีพ
  4. ( ) อื่นๆ (โปรดระบุ) .....
- (5) แหล่งการเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน มีเพียงพอหรือไม่
1. ( ) เพียงพอ
  2. ( ) ไม่เพียงพอ
- (6) คุรุประจำกลุ่มของท่านวัดและประเมินผลการเรียนด้วยวิธีใด (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)
1. ( ) การสอบปลายภาค
  2. ( ) การทำการบ้านหรือรายงาน
  3. ( ) สังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน
  4. ( ) การเข้าร่วมพบกลุ่มของผู้เรียน
  5. ( ) อื่นๆ (โปรดระบุ) .....

4. ด้านผู้บังคับบัญชา

- (1) ผู้บังคับบัญชาของท่านมีนโยบายชัดเจนในการสนับสนุนให้ท่านสมัครเข้าเรียน กคน. หรือไม่
1. ( ) มีนโยบายชัดเจน
  2. ( ) ไม่ชัดเจน
- (2) ผู้บังคับบัญชาและเจ้าหน้าที่ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน สนับสนุนการเรียนของผู้เรียนอย่างไร
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
1. ( ) ให้ความสะดวกในการเรียน และการพบกลุ่ม
  2. ( ) จัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอน
  3. ( ) ให้ความเวลาในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม
  4. ( ) ตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล
  5. ( ) อื่นๆ (โปรดระบุ).....
- (3) ผู้บังคับบัญชาของท่านช่วยแก้ปัญหาที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนหรือไม่
1. ( ) ช่วยแก้ปัญหาทุกครั้ง
  2. ( ) ช่วยแก้ปัญหาในบางครั้ง
  3. ( ) ช่วยแก้ปัญหาน้อยเนื่องจากไม่ใช่ภารกิจของตนเอง
- (4) ผู้บังคับบัญชาของท่านสนับสนุนด้านเวลาในการเรียนการสอนในยามปกติหรือไม่
1. ( ) สนับสนุนมาก
  2. ( ) สนับสนุนปานกลาง
  3. ( ) สนับสนุนน้อย

- (5) ผู้บังคับบัญชาและเจ้าหน้าที่ในเรือนจำ จัดเวลาให้ผู้เรียน กศน. อย่างไร
1. ( ) ให้เวลาพิเศษสำหรับอ่านหนังสือและค้นคว้า นอกเหนือจากการพบกลุ่ม
  2. ( ) ให้เวลาพิเศษเฉพาะช่วงใกล้สอบ
  3. ( ) ไม่ให้เวลาพิเศษแต่อย่างใด
  4. ( ) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

5) ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

- (1) ลักษณะการควบคุมและการตรวจตราเข้าออกสถานศึกษาในการพบกลุ่มหรือกิจกรรมการเรียนของท่านเป็นอย่างไร
1. ( ) มีความเข้มงวดสูง
  2. ( ) มีความเข้มงวดปานกลาง
  3. ( ) มีความเข้มงวดน้อย
  4. ( ) ไม่เข้มงวดเลย
  5. ( ) ไม่แน่ใจ
- (2) การตรวจสอบสื่อ อุปกรณ์การเรียนของท่านในเรือนจำ/ทัณฑสถาน มีลักษณะอย่างไร
1. ( ) มีการควบคุมห้ามเก็บรักษาสื่อทุกชนิด
  2. ( ) มีการควบคุมสื่อและอุปกรณ์บางประเภท
  3. ( ) ให้ผู้เรียนครอบครองสื่อได้ทุกประเภท
  4. ( ) อื่นๆ (โปรดระบุ).....
- (3) สถานที่พบกลุ่มหรือจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนใหญ่เป็นสถานที่แบบใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
1. ( ) ห้องเรียนของเรือนจำ/ทัณฑสถาน
  2. ( ) ห้องประชุม/โรงเลี้ยงอาหาร
  3. ( ) ใต้ถุนอาคารเรือนนอน
  4. ( ) สถานที่ที่ไม่แน่นอนแล้วแต่ความเหมาะสม
  5. ( ) อื่นๆ (โปรดระบุ).....
- (4) บรรยากาศของสถานที่เรียน เอื้อต่อการเรียนการสอนหรือไม่
1. ( ) สถานที่ในการเรียนมีความเหมาะสม
  2. ( ) มีเสียงรบกวนในขณะที่อ่านหนังสือ หรือทำกิจกรรมพบกลุ่ม
  3. ( ) มีกลิ่นจากโรงงานรบกวน
  4. ( ) อากาศไม่ถ่ายเท ร้อนอบอ้าว
  5. ( ) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

- (5) เพื่อนผู้ต้องขังที่เรียนกลุ่มของท่าน ส่วนใหญ่มีความตั้งใจเรียนอยู่ในระดับใด
- 1. ( ) มีความตั้งใจเรียนมาก
  - 2. ( ) มีความตั้งใจเรียนปานกลาง
  - 3. ( ) มีความตั้งใจเรียนน้อย
  - 4. ( ) ไม่แน่ใจ

- (6) เรือนจำ/ทัณฑสถาน ให้บริการช่วยเหลือในด้านการศึกษายังไง(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- 1. ( ) มีการประชาสัมพันธ์การรับสมัคร การลงทะเบียน ส่งเสริม กระตุ้นการเรียน
  - 2. ( ) จัดหาอุปกรณ์การเรียน สมุด ดินสอ แบบเรียนแก่นักศึกษา
  - 3. ( ) มีการติดตามขอวุฒิการศึกษาจากสถาบันอื่นๆ กรณีโอนย้ายเรือนจำ
  - 4. ( ) จัดสถานที่ ห้องเรียน ห้องสมุด พร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียน
  - 5. ( ) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียน ในเรือนจำและ ทัณฑสถาน

คำชี้แจง ท่านคิดว่าปัจจัยต่อไปนี้ที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนในเรือนจำ/ ทัณฑสถาน เพียงใด

โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตรงความคิดเห็นมากที่สุด

ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียน นอกระบบโรงเรียน	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1) ด้านตัวผู้เรียน					
1. การมีร่างกายที่สมบูรณ์ แข็งแรง					
2. การมีสภาพจิตใจ ไม่มีเรื่องวิตกกังวล รำเริงแเง่มใส					
3. ความรู้เดิมที่เรียนมาในระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3)					
4. การได้รับการศึกษาต่อเนื่อง หลังจาก จบมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3)					
5. ความกระตือรือร้นในการเรียน ความตั้งใจในการเรียน					
6. การปรับตัวให้เข้ากับวิธีการและรูปแบบ การเรียนในเรือนจำ					

ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียน นอกระบบโรงเรียน	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
7. การทบทวนบทเรียน และแบบฝึกหัด อย่างสม่ำเสมอ					
8. การเตรียมตัวล่วงหน้าก่อนพบกลุ่ม หรือก่อนเข้าเรียน					
9. การแบ่งเวลาในการทำกิจกรรม และ การเรียน					
10. การสอบถามปัญหาการเรียนจากครู					
11. การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม					
12. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจาก ห้องสมุดหรือจากตำรา นอกเหนือจาก แบบเรียนเพิ่มเติม					
2. ด้านครูประจำกลุ่ม					
1. การที่ครูมีความรู้และประสบการณ์ ในวิชาที่สอน					
2. การที่วิธีการสอนของครู ทำให้ บทเรียนน่าสนใจ					
3. การมีสุขภาพจิตและอารมณ์ดีของครู					
4. ความเป็นกันเองและเป็นมิตรของครู กับผู้เรียน					
5. ครูสร้างความกระตือรือร้นในการ เรียนรู้ของผู้เรียน					
6. การที่ครูรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน เกี่ยวกับการเรียนการสอน					
7. การอุทิศเวลา และมีความตั้งใจใน การสอนของครู					
8. การที่ครูเข้าสอนทุกครั้งตามวันและ เวลาที่กำหนด					

ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียน นอกระบบโรงเรียน	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
9. การที่ครูมีความเป็นธรรมในการให้คะแนน					
10. การที่ครูมีการเตรียมการสอนล่วงหน้า					
11. การที่ครูใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย					
12. การที่ครูร่วมแก้ปัญหาและให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียน					
13. การที่ครูดึดตาม ตรวจสอบผลการเรียน ความก้าวหน้าของท่านเสมอ					
3. ด้านวิธีการสอนและสื่อ					
1. การสร้างบรรยากาศการเรียนให้มีความน่าสนใจ					
2. การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน					
3. การเรียนการสอนเป็นไปตามลำดับเนื้อหาที่กำหนด					
4. การใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย					
5. การเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หรือเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้					
6. การใช้สื่อประสมประกอบและทันสมัยประกอบการเรียน					
7. การมีตำรา แบบเรียน อย่างเพียงพอ					
8. การให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ภายในเรือนจำฯ					

ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียน นอกระบบโรงเรียน	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
9. การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนจัดหาสื่อ แบบเรียน อุปกรณ์การเรียนมา ประกอบการเรียนอย่างสะดวก					
10. การสอนโดยการบรรยายตลอดชั่วโมง					
11. การทดสอบความรู้ก่อนและหลัง การเรียน					
12. การมีการแข่งขัน เพื่อฝึกทักษะทางการ เรียน เช่น การประกวด การได้วาที การประชุมแสดงความคิดเห็น					
13. การเชิญวิทยากรภายนอกมาร่วม บรรยาย					
14. การสรุปบทเรียน สำคัญและ วัตถุประสงค์ หลังจากจบบทเรียน					
4. ด้านผู้บังคับบัญชา					
1. การที่ผู้บังคับบัญชาทุกระดับ มีนโยบายด้านการศึกษาชัดเจน					
2. การที่ผู้บังคับบัญชาทุกระดับตรวจ เยี่ยมและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการเรียน ของผู้เรียนเสมอ					
3. การที่ผู้บังคับบัญชาจัดเวลาพิเศษให้ ท่านมีเวลาในการทบทวนและค้นคว้า อย่างอิสระ					
4. การที่ผู้บังคับบัญชายกย่อง ให้รางวัล แก่ผู้ที่สนใจเรียน และเรียนดี					
5. การให้ความสะดวกในการพบกลุ่ม และพบครูประจำกลุ่ม					
6. การจัดหน้าที่ของผู้เรียน ให้เฝ้าต่อเวลา การเรียน					

ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียน นอกระบบโรงเรียน	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
7. การให้ความสะดวกในการสอนของครูประจำกลุ่ม					
8. การที่ผู้บังคับบัญชาติดตามการเรียนของผู้เรียน					
9. การที่ผู้บังคับบัญชาจัดหาวัสดุ อุปกรณ์การเรียนการสอนให้เพียงพอ					
10. การช่วยเหลือและร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการเรียนของผู้เรียน					
11. การจัดเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถ รับผิดชอบการศึกษา					
12. การประสานหน่วยงานต่างๆ จัดการศึกษา ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย					
5. สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา					
1. การที่สถานที่เรียนเป็นสัดส่วน ไม่แออัด					
2. การที่สถานที่เรียนมีแสงสว่างเพียงพอ					
3. การมีสิ่งอำนวยความสะดวก และอุปกรณ์การเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ พัดลม ฯลฯ อย่างเพียงพอ					
4. การที่ห้องเรียนมีขนาดเพียงพอเหมาะสมกับจำนวนผู้เรียน					
5. การมีแหล่งค้นคว้าอยู่ใกล้ห้องเรียน เช่น ห้องสมุด มุมการเรียนรู้					
6. การให้บริการทางการศึกษา เช่น การบริการห้องสมุด การแจ้งผลสอบ การประชาสัมพันธ์ รวดเร็ว สะดวก					
7. การจัดบอร์ดกิจกรรมการเรียนรู้ภายในห้องเรียนและในแดน					

ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียน นอกระบบโรงเรียน	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
8. การที่ห้องเรียนสะอาด ปลอดภัยจาก ธรรมชาติ เช่น แดด ฝน					
9. การอำนวยความสะดวก ในการเข้า ออกสถานศึกษา รวมทั้งการนำ อุปกรณ์ที่เอื้อต่อการเรียนเข้าไปใน เรือนจำ					
10. การที่เพื่อนมีส่วนร่วมสร้างบรรยากาศ ในการเรียนรู้อย่างสนุกสนาน					
11. การที่เพื่อนร่วมเรียนส่วนใหญ่ตั้งใจ เรียนและมีความกระตือรือร้นใน การเรียน					

ตอนที่ 4   **ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อแนวทางที่จะช่วยให้ผู้เรียนในเรือนจำ
และทัณฑสถาน เรียน ได้จบประสบความสำเร็จ**

คำชี้แจง   โปรดแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อแนวทางที่จะช่วยให้ผู้เรียนในเรือนจำ
และทัณฑสถาน เรียน ได้จบประสบความสำเร็จ

1. _____

_____

2. _____

_____

3. _____

_____

4. _____

_____

5. _____

_____

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้เรียน

ฉบับที่ 2
แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้เรียน

คำชี้แจง

1. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการจะนำไปใช้เพื่อประโยชน์ทางด้านวิชาการสำหรับพัฒนาการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับผู้ด้อยชั้น โดยขอรับรองว่า ข้อมูลที่ได้จากการตอบของท่าน ไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่ประการใด ทั้งนี้ผลการวิจัยจะนำเสนอในภาพรวม จึงขอความกรุณาตอบคำถามให้ตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด

2. แบบสัมภาษณ์ จะแบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนในเรือนจำและทัณฑสถาน

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อแนวทางที่จะช่วยให้ผู้เรียนเรียนสำเร็จ

ตอนที่ 1 ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนของท่าน ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน

- 1) ปัจจัยด้านตัวผู้เรียน
  1. สุขภาพของผู้เรียน
  2. การเตรียมตัวก่อนเรียน
  3. การแบ่งเวลาเพื่อใช้ในการเรียน
  4. จุดหมายของการเรียน
  5. การศึกษากันคว้าเพิ่มเติม
  6. การทบทวนบทเรียน

- 2) ปัจจัยด้านครูประจำกลุ่ม
  1. ความรู้ของครูประจำกลุ่ม
  2. ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้
  3. ลักษณะบุคลิกภาพครูผู้สอน เช่น การแต่งตัว ความร่าเริง
  4. มีความรับผิดชอบในการสอน
  5. การอุทิศเวลาของครูในการจัดการเรียนการสอน

- 3) ปัจจัยด้านวิธีสอนและสื่อ
  1. มีการจูงใจ และสร้างความกระตือรือร้นในการเรียนแก่ท่าน
  2. การสอนตามลำดับเนื้อหาวิชา
  3. การสอนเสริมในวิชาที่ยากหรือที่ผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจ
  4. การให้ความสำคัญกับผู้เรียน ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
  5. การใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน
  6. ชนิดและจำนวนของสื่อ
  7. การวัดและการประเมินผล

- 4) ปัจจัยด้านผู้บังคับบัญชา
  1. การกำหนดนโยบายด้านการศึกษา
  2. การส่งเสริมหรือสนับสนุนการศึกษา
  3. การจัดเวลา จัดหน้าที่ของผู้เรียน ที่เอื้อต่อการเรียน
  4. การติดตามผลการเรียนและแก้ปัญหาในการจัดการเรียนการสอน

5) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

1. กฎระเบียบที่เอื้อต่อการเรียนในเรือนจำ เช่น ความมีอิสระสมัครเรียน การเข้าออกของสถานศึกษา ฯลฯ
2. สถานที่จัดการเรียนการสอน
3. ห้องสมุด สื่ออื่นๆ
4. การอำนวยความสะดวกทางการศึกษาของเรือนจำ/ทัณฑสถาน
5. ความรู้สึกรู้สีกต่อปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในเรือนจำ

6) ปัจจัยด้านอื่น ๆ (ถ้ามี)

ท่านคิดว่ามีปัจจัยอะไรอีก ที่มีความเกี่ยวข้องกับการเรียนนอกระบบโรงเรียนมากที่สุดและน้อยที่สุด (โดยเรียงตามลำดับ)

ตอนที่ 2 ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรบ้าง ที่จะช่วยให้ให้ผู้เรียนในเรือนจำและทัณฑสถานเรียนได้จนประสบผลสำเร็จ

1) ด้านตัวผู้เรียน ต้องทำอย่างไร

1. การเตรียมความพร้อมในด้านร่างกายและจิตใจ
2. การศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม
3. การวางแผนการเรียน
4. อื่นๆ

2) ด้านครูประจำกลุ่ม ควรจะเป็นอย่างไร

1. การถ่ายทอดความรู้
2. ความรู้ความสามารถในวิชาที่สอน
3. การปฏิบัติต่อผู้เรียนในฐานะครูประจำกลุ่ม
4. การประเมินผลการเรียน
5. บุคลิกภาพและลักษณะนิสัยส่วนตัว
6. อื่นๆ

- 3) **ด้านวิธีการสอนและสื่อ ควรจะเป็นอย่างไร**
  1. วิธีการสอนที่ทำให้เกิดการเรียนรู้
  2. บรรยากาศในการเรียนการสอน
  3. สื่อที่นำมาใช้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้
  4. อื่นๆ
- 4) **ด้านผู้บังคับบัญชา ควรสนับสนุนหรือส่งเสริมอย่างไร**
  1. การสนับสนุนหรือส่งเสริมให้เกิดการจัดการศึกษา
  2. การสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้
  3. อื่นๆ
- 5) **ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ควรเป็นอย่างไร**
  1. การจัดสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
  2. การจัดแหล่งการเรียนรู้ภายในเรือนจำ/ทัณฑสถาน
  3. ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม
  4. การบริการด้านการศึกษา เช่น การยืมหนังสือ อุปกรณ์การเรียน การให้ข้อมูลต่างๆ การประสานงานกับหน่วยงานภายนอก
- 6) **ด้านอื่นๆ**
  1. ท่านคิดว่าควรจะมีการจัดหลักสูตรเพิ่มเติมให้กับท่านหรือไม่ ถ้ามีควรจะเป็นหลักสูตรอะไรบ้าง
  2. ท่านคิดว่ารูปแบบการจัดการเรียนการสอนนอกระบบโรงเรียนในปัจจุบันมีความเหมาะสมหรือมีความสอดคล้องกับท่านหรือไม่ เพราะเหตุใด
  3. ท่านคิดว่าปัจจัยด้านใดจากทั้ง 5 ด้าน ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนของท่านมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์สำหรับครูประจำกลุ่ม

ฉบับที่ 3

แบบสัมภาษณ์สำหรับครูประจำกลุ่ม

แบบสัมภาษณ์สำหรับครูประจำกลุ่มในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี เรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนนอกระบบโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้ต้องขัง ในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี

คำชี้แจง

1. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการจะนำไปใช้เพื่อประโยชน์ทางด้านวิชาการสำหรับพัฒนาการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับผู้ต้องขัง โดยขอรับรองว่า ข้อมูลที่ได้จากการตอบของท่าน ไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่ประการใด ทั้งนี้ผลการวิจัยจะนำเสนอในภาพรวม จึงขอความกรุณาตอบคำถามให้ตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด
2. การสัมภาษณ์ จะแบ่งเป็น 3 ตอน คือ
  - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของครูประจำกลุ่ม
  - ตอนที่ 2 สภาพการจัดการเรียนการสอนในเรือนจำและทัณฑสถาน
  - ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของครูประจำกลุ่ม เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบโรงเรียนของผู้ต้องขังในเรือนจำ/ทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

- 1) หน่วยที่ท่านสังกัด
  1. ( ) เรือนจำและทัณฑสถาน
  2. ( ) ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน
  3. ( ) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

- 2) เพศ
  1. ( ) ชาย
  2. ( ) หญิง

3. อายุ.....ปี

4. วุฒิการศึกษา
  1. ( ) ปวช. หรือเทียบเท่า
  2. ( ) อนุปริญญาหรือเทียบเท่า
  3. ( ) ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
  4. ( ) ปริญญาโท

5. เคยผ่านการอบรมการจัดการเรียนการสอนนอกระบบโรงเรียนหรือไม่
  1. ( ) เคย
  2. ( ) ไม่เคย

6. ท่านมีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนนอกระบบโรงเรียน.....ปี

7. ระยะเวลาการรับราชการหรือปฏิบัติหน้าที่ทางราชการตั้งแต่เริ่มถึงปัจจุบัน.....ปี

8. หน้าที่รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนนอกระบบโรงเรียนในเรือนจำ/ทัณฑสถาน
ระดับใด บ้าง
  1. ( ) ผู้ไม่รู้หนังสือ
  2. ( ) มัธยมศึกษาตอนต้น
  3. ( ) มัธยมศึกษาตอนปลาย
  4. ( ) สายวิชาชีพ
  5. ( ) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 2 สภาพการจัดการเรียนการสอน ในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี

1. ด้านตัวผู้เรียน

- 1.1 การรับสมัครเข้าเรียน และการประชาสัมพันธ์ให้ผู้เรียนทราบ
- 1.2 สุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้เรียนเป็นอย่างไร
- 1.3 ลักษณะการศึกษาด้วยตนเอง การทำงานกลุ่มของผู้เรียน เป็นอย่างไร
- 1.4 ผู้เรียนในเรือนจำ/ทัณฑสถาน มีความแตกต่างกับผู้เรียนนอกระบบโรงเรียนภายนอกเรือนจำ/ทัณฑสถานอย่างไร
- 1.5 ความเอาใจใส่ กระตือรือร้น และความรับผิดชอบของผู้เรียน

2. ด้านครูประจำกลุ่ม

- 2.1 ครูประจำกลุ่มในปัจจุบันเป็นใคร
- 2.2 สัดส่วนระหว่างครูประจำกลุ่มต่อจำนวนนักเรียนเป็นอย่างไร
- 2.3 คุณสมบัติของครูประจำกลุ่มเป็นอย่างไร มีความคล้ายคลึงหรือแตกต่างจากครูประจำกลุ่ม ภายนอกเรือนจำ/ทัณฑสถานอย่างไร
- 2.4 ความรู้ลึกเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในเรือนจำ
- 2.5 ครูมีการเตรียมการสอนอย่างไรบ้าง
- 2.6 ครูให้การช่วยเหลือผู้เรียนอย่างไรบ้าง

3. ด้านวิธีการสอนและสื่อ

- 3.1 การสอนใช้วิธีการสอนแบบใด รูปแบบเป็นอย่างไร มีอะไรบ้างที่มีความแตกต่างจากผู้เรียนภายนอก
- 3.2 สื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนมีอะไรบ้าง มีความเพียงพอหรือไม่
- 3.3 แหล่งการเรียนรู้ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน มีอะไรบ้าง
- 3.4 การวัดและการประเมินผลดำเนินการอย่างไร มีอะไรที่แตกต่างจากภายนอก

4. ด้านผู้บังคับบัญชา

- 4.1 ผู้บังคับบัญชามีนโยบายสนับสนุนให้ผู้ต้องขังสมัครเข้าเรียนหรือไม่ อย่างไร
- 4.2 ผู้บังคับบัญชาและเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกในการศึกษาของผู้ต้องขังหรือไม่ อย่างไร
- 4.3 ผู้บังคับบัญชาช่วยแก้ปัญหาที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนหรือไม่ อย่างไร
- 4.4 ผู้บังคับบัญชาให้ความสะดวกในการสอนของครูประจำกลุ่มอย่างไร

5. ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

- 5.1 เรือนจำมีความยืดหยุ่นกฎระเบียบ ข้อบังคับอะไรบ้าง ให้แก่ผู้เรียน
- 5.2 การอำนวยความสะดวกด้านสถานที่เรียนเป็นอย่างไร
- 5.3 การให้บริการและช่วยเหลือทางด้านการศึกษาของเรือนจำ
- 5.4 เรือนจำได้จัดแหล่งการเรียนรู้ในลักษณะใดบ้าง

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของครูประจำกลุ่ม เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนนอกระบบ
โรงเรียนของผู้ต้องขัง ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี
ท่านคิดว่าปัจจัยแต่ละด้านต่อไปนี้ มีผลต่อการเรียนของผู้เรียนในเรือนจำและ
ทัณฑสถาน หรือไม่อย่างไร

1. ด้านตัวผู้เรียน

- 1.1 สภาพร่างกาย จิตใจ
- 1.2 การจัดแบ่งเวลาสำหรับการเรียนของผู้เรียน
- 1.3 การศึกษาขั้นพื้นฐานเพิ่มเติม การตั้งใจเล่าเรียน ความใส่ใจ กระตือรือร้น
- 1.4 การเข้าเรียน ทำกิจกรรมกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ
- 1.5 บุคลิก และนิสัยส่วนตัว
- 1.6 ความรู้สึกต่อการเรียนของผู้ต้องขัง

2. ด้านครูประจำกลุ่ม

- 2.1 ความรู้ความสามารถด้านการสอน
- 2.2 สัดส่วนครูประจำกลุ่มต่อจำนวนผู้เรียน
- 2.3 มีการเตรียมการสอนของครูประจำกลุ่ม
- 2.4 บุคลิกภาพของครูประจำกลุ่ม
- 2.5 การอุทิศช่วยแนะนำการเรียน
- 2.6 ความรู้สึกต่อการจัดการเรียนการสอน

3. ด้านวิธีสอนและสื่อ

- 3.1 วิธีการสอนหลายวิธี
- 3.2 การใช้สื่อในการเรียนการสอน
- 3.3 ชนิดและจำนวนของสื่อ
- 3.4 การจัดกิจกรรมพบกลุ่ม

- 3.5 การวัดและประเมินผล
- 3.6 การตีพิมพ์เพิ่มเติม
- 4. ด้านผู้บังคับบัญชา
  - 4.1 มีนโยบายสนับสนุนการเรียนการสอน
  - 4.2 การจัดเวลา และสถานที่ของผู้เรียน
  - 4.3 การจัดเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ไปดูแลผู้เรียน หรือคัดเลือกครูประจำกลุ่มที่มีความรู้ในวิชาที่สอน
  - 4.4 การแก้ปัญหาที่เกิดจากการเรียนการสอน
- 5. ด้านสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา
  - 5.1 กฎระเบียบที่ขัดขวางต่อการเรียน
  - 5.2 การจัดสถานที่สำหรับการเรียน
  - 5.3 การจัดแหล่งการเรียนรู้ภายในเรือนจำ/ทัณฑสถาน
  - 5.4 การให้บริการและให้ความช่วยเหลือของเรือนจำ/ทัณฑสถาน
- 6. ด้านอื่น ๆ (ถ้ามี)

ความคิดเห็นของครูประจำกลุ่ม เกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียน 5 ด้าน ที่เกี่ยวข้องกับ การเรียนของผู้ต้องขังจากมากที่สุด ไปหาน้อยที่สุดตามลำดับ

ขอขอบคุณในความร่วมมือ

ภาคผนวก ง

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ (แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์)

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ (แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์)

1. ชื่อ รองศาสตราจารย์ ดร. เสน่ห์ จุ้ยโต
 สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
 วุฒิการศึกษา ครุศาสตร์คุยฎีบัณฑิต
 ประสบการณ์หรือความชำนาญ Balanced Scorecard และการวิจัย
2. ชื่อ อาจารย์ ดร. ปาน กิมปี
 สถานที่ทำงาน สำนักงานการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ
 วุฒิการศึกษา ครุศาสตร์คุยฎีบัณฑิต
 ประสบการณ์หรือความชำนาญ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ
3. ชื่อ อาจารย์อัมพร ถิ่นประเทศ
 สถานที่ทำงาน ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอสามโคก จ.ปทุมธานี
 วุฒิการศึกษา ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต (การศึกษาผู้ใหญ่)
 ประสบการณ์หรือความชำนาญ การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน
4. ชื่อ นายสมศักดิ์ ยุทธโอภาส
 สถานที่ทำงาน เรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา
 วุฒิการศึกษา รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหารงานยุติธรรม)
 ประสบการณ์หรือความชำนาญ การจัดการศึกษาในเรือนจำฯ
5. ชื่อ นางสาวจิตรา เหลืองวัฒนนันท์
 สถานที่ทำงาน เรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา
 วุฒิการศึกษา สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต (ประชากรศึกษา)
 ประสบการณ์หรือความชำนาญ การจัดการศึกษาในเรือนจำ

ภาคผนวก จ
หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย
และขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล

ที่ ศธ 0522.16(บ)/ 228

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

18 กรกฎาคม 2549

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย

เรียน รศ. ดร. เสน่ห์ จัยโต

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย นายประมวล ชันกสิกรรม นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษาแขนงวิชา การศึกษา
นอกระบบ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง
ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนนอกระบบโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี ตามโครงการ
วิทยานิพนธ์ที่แนบมาด้วยนี้

การจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าวนักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และ
ได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไว้ขั้นหนึ่งแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้น
มีความครอบคลุมเนื้อหาวิชา แนวทางปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย ทางสาขาวิชาจึง
ขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิด้าน การวิจัย ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความ
คิดเห็นเพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดของนักศึกษาจะนำเรียน
ด้วยตนเอง

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี
จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุจินต์ วิศวธีรานนท์)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

ฝ่ายบัณฑิตศึกษา

โทร. 02503 2870

โทรสาร. 02503 3566 - 7

ที่ ศธ 0522.16(บ)/228

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

18 กรกฎาคม 2549

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย

เรียน อาจารย์ ดร. ปาน กิมปี

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย นายประมวล ชนกลีกรรม นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษาแขนงวิชา การศึกษานอกกระบวน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง บัณฑิตที่เกี่ยวข้อกับการเรียนนอกระบบโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี ตามโครงการวิทยานิพนธ์ที่แนบมาด้วยนี้

การจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าวนักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไว้ขั้นหนึ่งแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้น มีความครอบคลุมเนื้อหาวิชา แนวทางปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย ทางสาขาวิชาจึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิด้าน การศึกษานอกโรงเรียน ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบ และให้ความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่นๆ นักศึกษาจะนำเรียนด้วยตนเอง

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุจินต์ วิศวรธีรานนท์)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

ฝ่ายบัณฑิตศึกษา

โทร. 02503 2870

โทรสาร. 02503 3566 - 7

ที่ ศธ 0522.16(บ)/ 228

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

18 กรกฎาคม 2549

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย

เรียน อาจารย์ อัมพร ถิ่นประเทศ

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย นายประมวล ชนกลีกรรม นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษาแขนงวิชา การศึกษา
นอกระบบ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง
ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนนอกระบบโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี ตามโครงการ
วิทยานิพนธ์ที่แนบมาด้วยนี้

การจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าวนักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และ
ได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไว้ขั้นหนึ่งแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้น
มีความครอบคลุมเนื้อหาวิชา แนวทางปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย ทางสาขาวิชาจึง
ขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิด้าน การศึกษานอกโรงเรียน ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบ
และให้ความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่นๆ นักศึกษา
จะนำเรียนด้วยตนเอง

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี
จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุจินต์ วิทวธีรานนท์)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

ฝ่ายบัณฑิตศึกษา

โทร. 02503 2870

โทรสาร. 02503 3566 - 7

ที่ ศธ 0522.16(บ)/ 228

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

18 กรกฎาคม 2549

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย

เรียน นางสาวจิตรา เหลืองวัฒนนันท์

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย นายประมวล ชันกสิกรรม นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษาแขนงวิชา การศึกษานอกระบบ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนนอกระบบโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดบึงกาฬ ตามโครงการวิทยานิพนธ์ที่แนบมาด้วยนี้

การจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไว้ขั้นหนึ่งแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้น มีความครอบคลุมเนื้อหาวิชา แนวทางปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย ทางสาขาวิชาจึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิด้าน การจัดการศึกษานอกโรงเรียนในเรือนจำ ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่นๆ นักศึกษาจะนำเรียนด้วยตนเอง

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุจินต์ วิศวรธีรานนท์)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

ฝ่ายบัณฑิตศึกษา

โทร. 02503 2870

โทรสาร. 02503 3566 - 7

ที่ ศธ 0522.16(บ)/ 228

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

18 กรกฎาคม 2549

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย

เรียน นายสมศักดิ์ ยุทธโอภาส

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย นายประมวล ชันกสิกรรม นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษาแขนงวิชา การศึกษานอกกระบวน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนนอกระบบโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี ตามโครงการวิทยานิพนธ์ที่แนบมาด้วยนี้

การจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าวนักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไว้ขั้นหนึ่งแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้น มีความครอบคลุมเนื้อหาวิชา แนวทางปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย ทางสาขาวิชาจึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิด้าน การจัดการศึกษานอกโรงเรียนในเรือนจำ ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่นๆ นักศึกษาจะนำเรียนด้วยตนเอง

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุจินต์ วิศวรธีรานนท์)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

ฝ่ายบัณฑิตศึกษา

โทร. 02503 2870

โทรสาร. 02503 3566 - 7

ที่ ศธ 0522.16(บ)/ 229

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

18 กรกฎาคม 2549

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาทดลองเครื่องมือ
เรียน ผู้บัญชาการเรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา

เนื่องด้วย นายประมวล ชันกลีกรรม นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษาแขนงวิชา การศึกษา
นอกระบบ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ปัจจัยที่
เกี่ยวข้องกับการเรียนนอกระบบโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับ
มัธยมศึกษาตอนปลาย ของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี

ในการนี้ นักศึกษาจำเป็นจะต้องทดลองใช้เครื่องมือในการวิจัยโดย นำแบบสอบถามและ
แบบสัมภาษณ์เข้าเก็บข้อมูล ระหว่างเดือน กรกฎาคม - ตุลาคม 2549 สำหรับกำหนดวันที่แน่นอน
นายประมวลฯ จะติดต่อด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านในการอนุญาตให้นักศึกษาได้ทดลองเครื่องมือ
ตามวัน เวลา และรายละเอียดที่นักศึกษาเสนอมาพร้อมนี้ หวังว่าจะได้รับความกรุณาจากท่าน และขอขอบคุณ
มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุจินต์ วิสวธีรานนท์)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

ฝ่ายบัณฑิตศึกษา

โทร. 02503 2870

โทรสาร. 02503 3566 - 7

ที่ ศธ 0522.16 (บ) /230

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

18 กรกฎาคม 2549

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน อธิบดีกรมราชทัณฑ์

เนื่องด้วย นายประมวล ชันกสิกรรม นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษาแขนงวิชา การศึกษา
นอกระบบ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง
กับการเรียนนอกระบบโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ระดับมัธยมศึกษา
ตอนปลาย ของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดปทุมธานี

ในการนี้ นักศึกษาจำเป็นจะต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจาก เรือนจำจังหวัดปทุมธานี เรือนจำ
อำเภอธัญบุรี ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง ทัณฑสถานบำบัดพิเศษจังหวัดปทุมธานี ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิง
ระหว่างเดือน สิงหาคม - ธันวาคม 2549 สำหรับกำหนดวันที่แน่นอน นายประมวลฯ จะติดต่อด้วยตนเอง
อีกครั้งหนึ่ง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านในการอนุญาตให้นักศึกษาได้ดำเนินการเก็บข้อมูล
เพื่อการวิจัย ตามวัน เวลา ดังกล่าว หวังว่าจะได้รับความกรุณาจากท่าน และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุจินต์ วิศวรารานนท์)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

ฝ่ายบัณฑิตศึกษา

โทร. 02 503 2870

โทรสาร. 02 503 3566 - 7

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายประมวล ชันกสิกรรม
วัน เดือน ปีเกิด	30 พฤษภาคม 2517
สถานที่เกิด	จังหวัดกำแพงเพชร
ประวัติการศึกษา	รัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
สถานที่ทำงาน	เรือนจำจังหวัดปทุมธานี ตำบลบางกระบือ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี 12160
ตำแหน่ง	นักทัณฑวิทยา 6 ว.